



Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

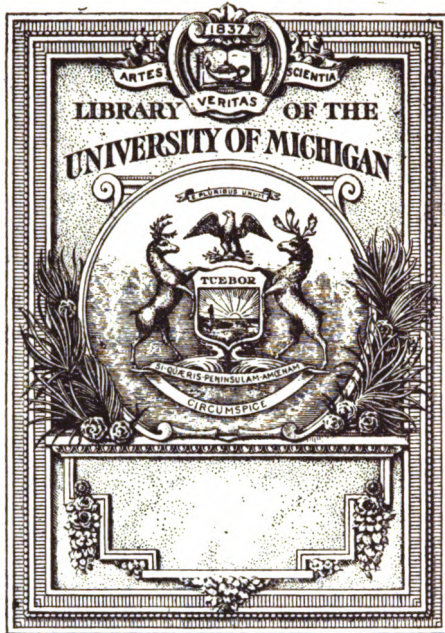
Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

B 949,096



805
543





SCRIPTOR LATINUS


(NOVA · CIVIS ROMANI · SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae Aetatis
Rationibus Adaptandam Commentarius

ANNUS VIII:

1910—1911

Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum
Redactor: Voldemarus Lommatzsch, Bremiportuensis



Literatae civitatis una est communis lingua Latina.

Wytttenbach

SCRIPTOR LATINUS

libero interim prodit tempore mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M; singuli constant numeri 0.40 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lüstenöder, Francofurti a. M., Baustrasse 10.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

A. Behrsing, Praec. Gymn., Reval — T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Chicago — Dr. P. H. Damsté, Prof. Univ., Utrecht — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Stanislaw — Dr. J. Draheim, Prof. Gymn., Friedenau — Dr. Th. Elsaesser, Maredsous (Belg.) — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — H. Hansen, Parochus, Pellworm — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — Dr. J. M. Hoogvliet, doc. priv., Haag — E. Hora, Prof. Gymn., Wien — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — Dr. K. Kunst, Prof. Gymn., Wien — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — A. Nardis, Prorect. Sem., Aquila (It.) — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — J. Pistner, Rect. Gymn. em., Tölz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Neu-Sandec — P. Recanatesi, Prof., Osimo (It.) — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — R. Schmidmayer, Prof. Gymn., Budweis — H. Schöttle, Prof. Gymn., Stuttgart — J. Steinbauer, Rect. Progymn., Windsbach (Bay.) — J. Tasset, Tonnerre — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

F. Palata, Nugae Metricae (Frankfurt a. M., Hans Lüstenöder, Pr. 1.80 M). Omnes latinae Musae amatores libenter audient Palatam nostrum, qui a primis commentarii huius initiis lectores carminibus suis venustissimis delectavit, suadentibus amicis nunc tandem illa edidisse uno volumine comprehensa. Nam hoc mihi — quamvis multis cum auctore vinculis coniuncto — dicere liceat, quippe quod alii multi iudicarent, Palatam raro esse poeticae formae sensu praeditum. Vertit enim non solum poemata, immo vivit, sentit cum poeta, ut, quemadmodum saepe fit in eiusmodi versionibus, non subtilis numerorum observatio, non elegantia solum orationis capiat lectorem sed magis etiam translatoris cum ipso poeta dolentis vel gaudentis affectus sinceri. Hic translator quasi alter poeta, versio alterum exemplum est. Ceterum libello praeter nota lectoribus nostris carmina nova quoque nec minus laudanda continentur, quamobrem omnibus promiscue possit commendari.

Index rerum anno VIII^o contentarum

Commentationes:

Behrsing, Scriptores romani in sermone parvorum V.	155
Bigot, Quare Melita insula non sit inuenta	105
Geist, De Societate Kepleriana	81
Hora, De latine scribendi utilitate	129, 146
Lazic, Nonnulla de comoedia palliata et fabula togata	101
Lehmann, G., In Fernandi Freiligrathi ante hos C annos nati memoriam	33
—, Parseval V	44
—, In Fridorici Reuteri memoriam	97
—, De itinere Comitum de Zeppelin in regiones arcticas studiorum causa inito	71
Lommatius, Amicissimis lectoribus salutem	1
—, Omnibus gymnasii veteres linguas colentis amicis, cunctis ac singulis, s.	
—, De „Great Eastern“ et „George Washington“ navibus vaporariis	34
—, Latinitas in orbe	40
—, De Rooseveltio in universitate Oxoniensi latina oratione salutato	108
P., Suum cuique sive de iure domini litterarii tuendo quaestiuncula	153
Pekár, De epistula Horatii ad Pisones, quae vulgo De Arte Poetica liber inscribitur	49, 83
Podobinski, Narratiunculae polonicae	178
Roese, De Ovidiano codice Gissensi	177
Roscius, Oratiunculae latinae 4, 19, 36, 55, 98	
Tassetius, Verborum probatorum nova novis in rebus iuncturae 12, 24, 39, 58, 74, 91	
Utis, Mea philosophica confessio sive biologica ad amicos	69

Excerpta:

Dolopathi de thesauro narratiuncula	23, 37
Elsaesser, Magistri et discipuli grammaticus de peculiari usu nolinis substantivi dialogus	183
Certamen poeticum Hoeufftianum	30, 135, 166
Koenig, De docendi hilaritate eiusque caussis	2, 17
Ex Magistri Ludolfi Hildensis Summa Dictaminum	91
Pii X. Pp. motu proprio de modernismo eiusque periculo propulsando	122, 135, 149, 168
Vahlen, Ad Opuscula Academica praefatio	161
Vernulaei de peregrinatione in Italiam Hispaniam, Galliam, Germaniam dissertatio	116, 131, 180

Carmina et Carminum Versiones:

Corvinus, Puella querens	121
Crain, Sententiae biblicae	127

Draheim, Sacra Eleusinia, carmen Schilleri	113
Tres eiusdem carminis Goethiani versiones (Heidenröslein)	103
Hartman, Lacrima matris	11
—, Quando senescimus	54, 66
Lehmann, Carmen Fr. Kugleri „An der Saale hellem Strande“	42
—, Carmina germanica	140, 167
—, Carmen Joannis Lenzii, parochi Hohendodelebiensis, gymnasium Treptoviense sacra semisaecularia agens salutantis	104
—, Variorum poetarum germanicorum carmina	29
Lindach, Aurum et argentum	44
Liszt, Carmina iocosa	62
Lommatius, Epigrammata salutatoria	175, 191
Magister emeritus scholae Heilbronensis Carolinae quondam discipulorum conventum salut	89
Nardis, In arovehem (vulgo aeroplano) oda	145
P., Carmina Heiniana	59, 124
—, Thomas et Dryas	138
Recanatesi, Horuae vespertinae	186
Roscius, De Zeppelini Berolinum facto itinere	10
Saravinus, Carmina	120
—, Poeta meditans	43
Adam a Sancto Victore, In ascensionem Mariae	90
Welcker, Schilleri carmen „Der Tanz“	186
—, Schilleri de Ulyse disticha	155
Famuli Plautini mense Decembris anni MCMVII in Schola Westmonasteriensi acti prologus et epilogus	5, 20

Varia	31, 93, 107, 127, 141, 154, 171, 187
Ex epistulario redactoris	14, 26, 41, 55, 75, 93, 108, 121, 141, 151, 170, 188
Nuntii Menstrui	15, 45, 76
Exempla Versionum	60, 79, 125
Sententiae	15, 36, 78, 107, 143, 160, 191
Censura librorum	16, 32, 47, 78, 94, 109, 142, 156, 173, 189
Responsorium	15, 31, 46, 63, 77, 95, 111, 127, 143, 191
Libri libellique dono accepti	28, 45, 63, 76, 95, 110, 127, 143, 174, 190
Catalogi antiquarii	28, 45, 63, 73, 95, 127, 155, 173, 190
Periodica	80, 95, 110, 119, 143, 175, 190
Libri a lectoribus desiderati	63, 76, 174, 190
Libri a lectoribus oblatis venales	110
Aenigmata	16, 32, 48, 64, 80, 96, 111, 128, 144, 159, 175, 191
Sententiae latine vertendae	16, 32, 48, 64, 96, 112, 128, 143, 159, 176, 192
Sententiarum num. II propositatum versiones	80
Librariorum praeconia	160

Typographus: Carolus Wichert Chemnitzensis

805
S43



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA · CIVIS ROMANI · SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII: Numerus I



Summarium:

Amicissimi lectores!

Prologus et epilogus fabulae in schola Westmonasteriensi actae

Koenig, De docendi hilaritate eiusque caussis

Hartman, Lacrima matris

Roscius, Oratiunculae latinae

Ex epistulario redactoris

Carmina. Responsorium.

Nuntii menstrui. Aenigmata.

Sententiae latine vertendae

Censura librorum

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis

Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

SCRIPTOR LATINUS

prodit idibus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas et officia tabellaria nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Scriptorum merces est 36 M pro 16 paginis: iidem solvunt pro subscriptione sua minutum bibliopolarum pretium, i. e. 3.00 M annue, et accipiunt eius numeri, in quo inest commentatio, 3 exempla, scripti ipsius 10 plagulas seorsim expressas.

Epistulae, manuscripta aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur:

Ad Voldemarum Lommatzsch,

Bremiportu (Bremerhaven),

pecuniae vero, libri et libelli, de quibus censurae fiant, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem,

Bibliopolam Hans Lüstenöder,

Francofurti a. M.,

Eschersheimer Landstraße 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptorum Latino professi sunt:

<i>T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ.,</i>	<i>Glendale</i>
<i>V. Hertel, Parochus,</i>	<i>Grossneundorf</i>
<i>J. E. Kenny, Prof. Gymn.,</i>	<i>St. Paul</i>
<i>Dr. H. Ludwig, " " ,</i>	<i>Stuttgart</i>
<i>F. Palata, " " ,</i>	<i>Prossnitz</i>
<i>Dr. G. Pitacco, " " ,</i>	<i>Görz</i>
<i>L.L. Podobinski, " " ,</i>	<i>Krakow</i>
<i>J. Roberti, Rect. Gymn.,</i>	<i>Cesena</i>
<i>W. Rösch, Prof. Gymn. em.,</i>	<i>Heilbronn a. N.</i>
<i>Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em.,</i>	<i>Giessen</i>
<i>Dr. P. Schmid, a cons. stud.,</i>	<i>Dresden</i>
<i>J. Tasset,</i>	<i>Tonnerre</i>
<i>C. Thieme, Parochus,</i>	<i>Marienstatt</i>
<i>P. Worms, Prof. Gymn.,</i>	<i>Meldorf</i>

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam
Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII Francofurti a. M., Mense Maio MCMX Numerus

Amicissimis Lectoribus Salutem!

Civem Romanum quum in lucem ederemus ante hos novem annos, illud potissimum, sicuti ex commentarii nomine apparebat, spectavimus, ut, qui linguae litterarumque Romanarum studio delectarentur, undique toto orbe terrarum conquireremus. Quod quam felici effectum sit successu, augescens in annos lectorum numerus demonstrat. Sed ex amicis amatoribusque sermonis Latini homines commode eo ad quascumque res usuros fieri voluimus, cuius facultatis quum innumera in epistulario editoris exstent testimonia, munere, quod supra memoravimus, nos defunctos existimantes, ipsum foliorum nostrorum titulum mutandum nec tam, ut colligant Latine scientes, quam ut occasionem scribendi offerant iis, publicanda esse illa censuimus. Hoc eo magis necessarium visum est, quod nos, qui, quum typographo eidemque operis redemptori multis laboribus obruto non vacaret, ea, qua vellet, cura rem administrare, omni fere tempore — ut taceam scholastici muneris officia — cunctis editoris commentarii negotiis operam dare cogebamur, multos saepe fidissimosque amicos neglegi a nobis dolebamus ac paene contemni. Peropportune igitur accidit, ut, quum nulla iam ratio exstaret varias et in dies crescentes res explicandi, virum cognosceremus strenuum, fortem atque, quod caput est, latinitatis non minus peritum quam studiosum, Hans Lüstenöder, bibliopolam Francofurtensem, qui, qua est liberalitate, sua sponte pollicitus est se commentarium suo imposterum sumptu editurum omniaque facturum esse, ut ad veteres acquirat novos amicos maximeque socios operam suam nobis praestatueros.

Itaque primum hunc 'Scriptoris Latini' fasciculum foras damus exoptantes, ut, qui se nobiscum consociarunt, divini Romanorum sermonis amatores ex illo tanquam ex perenni fonte non minus honestam hauriant quam iucundam sibi stabilemque animi voluptatem. Valete et salvete!

Bremiportu,
d. 27^o Aprilis MCMX

W. Lommatzsch,
Redactor 'Scriptoris Latini

De docendi hilaritate eiusque caussis commentatio¹⁾

(C. G. Koenig, Opuscula Latina. Ed. F. M. Oertel, Misenaë 1834.)

Est hilaritatis, cum in omni vitæ negotiorumque genere, tum in literarum etiam discendarum docendarumque opere tanta vis atque necessitas, ut haud sciam, an, si a ceteris doctrinae virtutisque praesidiis discesseris, nulla maior publicae scholarum disciplinae commendatio accedere possit. Sed est illa proh dolor! sive communi quadam rerum humanarum conditione, sive hominum ipsorum perversitate rarior, quam velint illi, qui scholarum saluti undique consultum cupiant. Etenim qui in scholis, inferioribus maxime, aditum iuvenibus ad literas aperire instituunt, eos saepenumero cum de aliis loci sui atque muneris molestiis acerbè conqueri, tum illud potissimum deplorare videmus, quod, in quibus instituendis et ad humanitatem fingendis ipsorum versatur opera, minime sint ea ad discendum alacritate, quae saluberrima doctrinae omnis atque sapientiae praecepta et satis cupide arripiat, et in animo ad perpetuam futuri temporis memoriam defigat. Et habent sane, qui ita conqueruntur, viri optimi et officii religionem probatissimi, quos cognitores causae suae atque testes satis locupletes citare possint. Non enim hodie demum aut nudius tertius quaestiones istae fuerunt commotae, sed earum vocibus omnes superioris etiam aevi scholae personuerunt; quod facile possemus, si opus esset, adferendis summorum hominum auctoritatibus demonstrare. Etenim omni aetate, in quamvis magna bonas litteras colentium frequentia et magistrorum doctrina docendique dexteritate, paucissimi tantum fuerunt, in quibus progressio insignis concitatusque ad omnem doctrinae excellentiam cursus appareret; plerique tardius procede-

bant, bene secum agi existimantes, si non infra eam, qua nihil miserius est, scientiae mediocritatem substitissent. Sed parum utique lucratur bona literarum scholarumque causa, hac labe, quam nostrae aetati abstersam cupimus, aetatibus superioribus adfricanda et in harum conquestionum societatem vocandis, qui patrum et avorum memoria fuerunt, artium liberalium magistris. Illud operae pretium fuerit, causas, unde haec pestis exorta sit, et nunc quoque exoritur, indagare, eique, si possumus, aliquid medelae adferre; semper enim illa conquerendi ambitio, quae nescio quo modo scholasticis inprimis hominibus solet insidiari, plus vanitatis nobis et temeritatis, quam sapientiae atque utilitatis habere visa est.

Atque hic ego nolim infitias ire, quod illa, quam supra commemoravi, discendi alacritas in haud paucis desideratur eorum, qui literarum studiosos dici se haberique volunt, eius rei culpam conferendam potissimum esse in multorum, qui ad haec sacra adiguntur potius quam adducuntur, ingenii tarditatem, nulla fere institutionis solertia, nullis magistrorum artibus, nullis disciplinae machinis expugnabilem. His vero, si quid video, una haec medicina parata est, ut, quo invita Minerva pedem intulerunt, inde ocius exturbentur, et ad illas ablegentur artes, quas veterum consuetudo, nescio an satis liberaliter, illiberales atque sordidas appellavit. Sed bene haberet, si non liberalissima quoque iuvenum ingenia et elegantioris doctrinae appetentissima hoc veluti morbo subinde tentarentur, et languere quodam obdormiscerent, qui et discendi voluptatem perimit, et omnem propemodum scholarum fructum intercipit. Horum enim non paucos videre licet ad ea, quae publicis lectionibus explicantur, arripienda tardiores, praesertim si tenuitate quadam sua et limatiore subtilitate non iucunde satis in aures animosque influant, nec orationis suavitate aliisque illecebris, quibus iuvenilis aetas facillime capitur, commendentur; eosdem vero animadvertimus acerrimo studio ea tractare,

¹⁾ Exordium orationis, quo auctor quibusdam collegis Scholae Afranae gratulatur de muneribus in ipsos collatis, omisimus, primis expositionis verbis leviter mutatis. Deest etiam peroratio. Red.

quae illi siccitatis fastidio sua quadam laetitia et hilaritate medentur, poetarum potissimum praestantiorum carmina, quorum fontibus ita inundant pectus, tanquam diurnam sitim explere cupiant. Et est sane hoc fatendum omnibus, qui iuvenillium animorum naturam et usu cognitam et ratione exploratam habent, nulla eos re magis allici firmissime teneri, quam eorum, quae traduntur, laeta quadam specie et docendi hilaritate; contra nihil facilius eorum retardare impetum, et discendi ardorem restringere, quam tetricam quandam severitatem et horridas disserendi spinas. Quod quidem cum praeclare intellexissent solertissimi quique literarum scholarumque magistri, ita omnem instituendae iuventutis rationem regendam sibi putarunt atque temperandam, ut, quantum quidem salva literarum dignitate et eorum, qui ad iustam illarum scientiam adducendi essent, utilitate fieri posset, illam doctrinae suae tristitiam abstergerent, eamque facilitatis quadam et iucunditatis dote exhilararent. Quae ratio, per se quidem magnopere probanda, cum suis finibus regenda et rerum, quae traduntur, consiliorumque, quae spectantur, varietate metienda sit, ne in vanitatem inutilem abeat, et ipsi literarum gravitati docentiumque auctoritati obsit, visum est hoc tempore de publica literarum disciplina sapienter exhilaranda quaedam disputare. In quam mentem nos potissimum impulit praeclearus Strabonis locus,¹⁾ in quem nuper aliud agentes incideramus, quo ille Homerum ab Eratosthenis quadam vituperatione vindicaturus ostendit, poetarum fabulis nihil esse efficacius ad animos puerorum alliciendos et incredibili suavitate deliniendos, eamque suavitatem, ab rerum tum novitate, tum admirabilitate ortam, potentissimum esse ad discendi alacritatem incitamentum; tandemque verissimam hanc sententiam subiicit: ἡ ἡδονὴ ἐστὶ τοῦ μανθάνειν φίλτρον. Cui non dissimile est illud Platonis²⁾ iubentis περὶ αἰδοῦναι διὰ τῶν παιδιῶν ἐκεῖσε τρέπειν τὰς ἡδονὰς καὶ

ἐπιθυμίας τῶν παιδῶν, οἳ ἀφικόμενοι αὐτοὺς δεῖ τέλος ἔχειν, et quod e M. Varrone nobis servavit Nonius: Delectatio est pro telo ad discendum.¹⁾ Nobis autem non tam de rerum delectu, qui maximam partem non est in docentium potestate, quam de docendi hilaritate eiusque caussis breviter nunc placuit commentari.

Et est sane gravioris res momenti, quam quis opinetur, et artis interioris, circumspicere omnia et diligenter explorata habere, quibus et integri iuvenum animi, nec dum opinionum et studiorum vanitate imbuti, severa literarum disciplina contineantur; et vero etiam ii, qui saeculi ingenio et consuetudinibus pravitate a recto itinere deflexerunt, adversus eas, quae vel optimis haud raro ingeniis insidiantur, corruptelas praemuniti in eam, unde aberrarunt, viam mature reducantur. Cuius utriusque rei facultatem, persuasum nobis est potissimum docendi quadam facilitate et hilaritate contineri, quippe qua efficiatur, ut pueri literas amare incipiant, easque humanissimae voluptatis effectrices esse non aliena auctoritate commoti, sed suo ipsorum sensu inducti certissime credant. Sed illa docendi hilaritas ne in aliam, quam quae nobis probatur, sententiam accipiat, etiam atque etiam cavendum est. Nihil enim est alienius a literarum gravitate, nihil, quod magis deceat personam eius, qui rerum maximarum publice tradendarum munus sustinet, quam eiusmodi iocandi intemperantia, quae id unum agit, ut ridendi materiam anquirat, eamque iuvenibus sine modo ac ratione ingerat. Quae si in illiberalitatem etiam, quod fieri adsolet, abierit, nec dictorum scurrilitati pepercerit, tantum abest, ut ferenda sit, ut coercenda modis omnibus et eiicienda videatur. In quo genere si forte olim peccatum fuit a nonnullis, qui in scholis maioribus audientium coetus non alia ratione facilius allicere se allectosque retinere posse putarent, eam illiberalitatem sapientissimi cuiusque iudicio damnatam nunc proscripserunt ex illis quo-

¹⁾ Lib. I, 2. p. 50. ed. Siebenk.

²⁾ De Legg. I. p. 42. ed. Bip.

¹⁾ Vid. P. Victorius Var. Lectt. XV, 2.

que exulare confidimus. Nos quidem illam voluptatem et hilaritatem honesti et decori finibus cohibendam, et literarum, quae traduntur, varietati atque consilio diligentissime attemperandam esse iudicamus. Nimirum ex ipso docentis ore et explicata fronte eminere volumus laetam quandam alacritatem, quae ostendat, ipsum non invitum ad docendum prodiisse, sed partim rerum, quas tradit, praestantia, partim vero etiam discentium amore inductum lubenter et cum voluptate quadam suam iis navare operam. Quod quidem ex ipso etiam vocis sono et disserendi ratione ita apparebit, ut discentes facile sentiant, et iucundissime inter audiendum moveantur. Et gratissimo profecto animo hanc felicitatem suam agnoscent, quibus contigerit magistro uti non arido, ut Quintiliani¹⁾ verba mea faciam, qui maturitatem illorum festinet, et musta in lacu statim austera esse cupiat; sed iucundo, qui ipsa etiam remedia, quae natura sunt aspera, molli manu lenire didicerit.

Atque tali ingenio disserendique amoenitate insignem fuisse Socratem nemo ignorat, qui sermones eius a Xenophonte literis consignatos cognoverit, quorum plerique ita sunt dicendi suavitate conditi et urbanitates sale perspersi, ut eos nisi iterata lectione contritas vix de manibus ponas. Verissime de illo Galenus²⁾ Σωκράτους Μούσα, inquit, μίγνυει ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδείας. Atque talem nobis illum etiam Plato exhibet, cum alibi, tum in Phaedro p. 355. ed. Bip. iucundissime scilicet disserentem et iocandi urbanitate suos exhilarantem (προσπαίζοντα ἐν λόγοις παράγειν τοὺς ἀκούοντας). In quo magistro ipse suo nonnihil dissimilis fuisse, et ab illa docendi hilaritate admodum abhorruisse videtur, unde natum fortasse illud est, quod habet Aelianus³⁾: Ἐν Ἀκαδημίᾳ μὴδὲ γελᾶσαι ἐξουσίαν εἶναι. Quod etsi non in eam sententiam ego acceperim, quasi Plato hilaritate suis plane interdixerit, qui ipse verissime ait⁴⁾: ἄνευ γελῳίων τὰ σπουδαῖα οὐ δυνατόν

¹⁾ Institut. orat. II, 4. p. 274. ed. Spald.

²⁾ De usu part. I, 9.

³⁾ Var. historr. III, 35.

⁴⁾ De legg. VII. p. 816. ed. Bip.

μαθεῖν, εἰ μέλλει τις φρόνιμος ἔσεσθαι, severius tamen illum egisse facile crediderim, quippe cuius et animus, si Diogeni Laert. III, 26. fidem habemus, ab illa Socratis facilitate et aequabilitate abhorreret et disputationes non, ut Socraticae illae, vitam humanam amplecterentur, sed in summa reconditarum rerum subtilitate maximam partem versarentur.

(Absolvetur proximo numero)

Oratiunculae Latinae.

quas variis olim occasionibus habuit
Guilelmus Roscius Heilbronnensis.

1.

Sermo apud Primanos natalem Christi celebrantes habitus.

Commilitones carissimi! Apud Tacitum legimus majoribus nostris hoc moris fuisse ut neque parietibus Deos cohiberent neque in humanam speciem adsimularent, sed lucos ac nemora consecrarent, secretum illud quod sola reverentia viderent venerantes. Unde mihi profectum videtur ut nostri quoque homines, praesertim adulescentes, non modo verno et aestivo anni tempore nihil antiquius habeant quam per silvas et saltus vagari, sed hieme etiam, libero excursu impedito, arborem illam perpetua viriditate florentem ex silvis repetant, ut hoc exemplum immortalis vitae in rerum natura diffusae luminibus accensus tanquam signum et pignus divinae animorum salutis per Christum oblatae colant et observent. Itaque magnopere delectamur videntes et testantes vos quoque hunc morem patrium et Christianum voluisse communi et solenni apparatu celebrare. Ceterum nolite timere ne hoc alieno sermone diutius aures vestras fatigem. Neque enim me fallit fugit praeterit quod poeta ille Romanus apud Scythas queritur: Barbarus hic ego sum, quia vix intellegor omni, neque aliud quidquam nisi varietatem quandam huic sollenni afferendam censui, reliqua vero quae super corde habeo versibus utcunque patrio sermone conclusis proferam

2.

Sermo in Convivio Collegarum anserem Martino sacrum comedentium habitus.

Collegae amicissimi, nolite mirari, si ante mensam secundam surgo nonnulla verba factururus. Scilicet cum caritas altitium et avaritia Cauponis tum „noster magister Beutelius“¹⁾ hoc nobis luxu interdicit. Itaque non alienum videtur epularum spatium dicendo producere. Ut autem Latino utar sermone, non furore quodam impellor scholastico, quem ut saepe ita frustra nostris quoque scholis injungere Collegae boreales voluerunt, sed ipsa re et exemplo. Quae enim maior arctiorque quam anserum cum philologis antiquitatis Romanae studio- sis cogitari potest conjunctio? Et mehercule, quae aves Junoni, ut ferunt, sacrae Capitolium Romanum servaverunt abhinc fere II milia trecentos annos, eas, si loqui animalia Deus voluisset, mihi quidem persuasissimum est Latino Sermone fuisse praediturum. Quantopere autem illae aves de humanitate, rerum historia, artibus ac literis sint meritae, dici vix potest. Primum enim, nisi illae servatrices Capitolii exstitissent, quid de nobis futurum fuisset, nonne in omne tem-

¹⁾ In themate examinali haec verba „unser leerer Beutel“ a candidato quodam sic Latine sunt expressa.

pus barbarie tectum obrutumque fuisset nomen Germanicum, triumphasset Gallicum? Porro nisi Capitolium esset servatum, qui esset locus in historia Tiberio Graccho, qui in area Capitolina optimatum manu est oppressus? Sublatis autem Gracchis ex annalibus, ubi mansisset exemplar illud educationis Cornelia mater Gracchorum? Deinde qui cygnus ille Venusinus immortalitatem sine Capitolio potuisset consequi, siquidem usque se postera laude cresciturum canit, dum Capitolium scandat etc.? Item postea sella S. Petri ubi potuisset collocari Roma cum Capitolio ex hominum conspectu sublata? Quid? quod nostrorum quoque hominum in litteris et artibus laus et gloria in irritum cecidisset et neque Dahnii¹⁾ et Dahniae volumina de extremis Romae fati neque Ecksteinii²⁾ neque tot aliae narrationes Romanicae potuissent vel scribi vel lectores invenire. Agite igitur pro his tot tantisque anserum cum de genere humano tum de collegio et ordine scholastico meritis debitum huic avi nos quidem qui adsumus honorem tribuamus, absentium non sine pudore et probris meminimus conclamantes: Vivat floreat crescat foedus anserino – scholasticum!

¹⁾ „Ein Kampf um Rom“.

²⁾ „Nero“.

Famuli Plautini

Mense Decembri Anni MCMVII in Schola Westmonasteriensi Acti Prologus et Epilogus

I

Prologus

BENE est si vos valetis : ego—sed Prologum
Vocem decet esse tantum et praeterea nihil.
Et quia tam multa habeo dicenda, exordium
Eis faciam de rebus quae festo die
Ludisque hilarique voltu conveniunt minus:
Nam sicut agnos vespere ad praesepia
Cogit numeratque sedulus pastor suos,

Ita mater alma nostra hiberno tempore
 Caros alumnos huc et adfines vocat,
 Laetoque vos excipiens amplexu, tamen
 Oculis prospectat anxiiis desiderans
 Dilecta capita quae nunc primum absunt loco.
 Ubi illud. queritur, ubi par fratrum¹ nobile?
 Ubi ille belli,² pacis alter³ artibus
 Insignis? Ubi honorata canities senis⁴
 Qui iuvenis tulerat inter omnes lauream
 Invictus rediens quovis ex certamine?
 Hos ipsa gremio fovit, sed luctu pari
 Alios requirit quos amore mutuo
 Inter suos iamdudum merito adsciverat.
 Consiliis aderat unus⁵: alter,⁶ strenua
 Virtute in omne tempus admirabilis,
 Puerile examen instituebat ut viri,
 Ipsius instar, officium cottidie
 Deoque civibusque praestarent suum.

Sed haec mittantur tristia, saltem aliquamdiu
 Renovamus hodie, si placebit, memoriam
 Longe petitam: nam decem vel amplius
 Sunt lustra ex quo, detrusa iudicio nimis
 Severo, nostra hinc exulat comoedia.
 Successit mox, ut scitis, in vacuum locum
Trinummus, Plautinarum non quidem optima
 Sed enim meliores aliam scenam postulant.
 At non ita pridem vir pietatis et ingeni
 Doctrinaeque omni dote locupletissimus,
 Newmannus ille, Cardinalem quem vocant,
 Cum nollet lepidas artes obsolescere
 Oblivione positas et turpi situ,
 Viam monstravit qua, centum quasi versibus
 Minor et novo *Pincerna* ornata nomine,
 Posset theatro tandem reddi fabula.
 Eum secuti auctorem et eius sponsia
 Usi calamoque saepius, librum tamen
 Ita nostri gregis in morem iam refecimus
 Ut nostrum *Famulum* nomen deceat indere.
 Nunc vos penes est arbitrium: vestris plausibus
 Comoedia restituta si possit frui,
 Sat nobis fiat: namque ut delectemini,
 Hoc solum curae est, hoc captamus praemium.

-
- 1) **Christopher E. Balfour**, primus quondam classis suae, discipulus scholae 1886—9 et **Reginald B.**, discip. 1888—93, filii cl^{mi} viri A. Balfour
 - 2) **George Granville Randolph**, praetor navalis, prim. class., discip. 1829—30
 - 3) **William Waterfield**, discip. 1846—50, civilibus officiis in India functus
 - 4) **Edmund Charles Burton**, discip. 1841—5, praeses, Remigum Oxfordensium', in cursu equestri ter victor proclamatus
 - 5) **George Valentine Yool**, e consilio universitatis Cantabrigiensis
 - 6) **William Gunion Rutherford**, rector scholae 1883—1901

==== Epilogus ====

Personae:

Laches	<i>scriptor festivus peregrinans</i>	J. R. Wade
Parmeno	<i>baiulus ferrivarius</i>	J. Benvenisti
Pythias	<i>famula</i>	M. Hammond
Phaedria	<i>poeta scenicus</i>	G. G. Williams
Gnatho	<i>actorum editor titulis ornatus</i>	K. R. H. Jones
Chaerea	<i>Corinthius</i>	J. C. Gow
Dorus	<i>custos publicus</i>	H. N. Wood
Thraso	<i>Hibernus</i>	A. S. R. Macklin
Sanga	<i>socialistarum dux</i>	A. E. F. Wood
Thais	<i>Americana mulier athleta</i>	R. M. Barrington-Ward
Chremes	} <i>telepathistae</i>	{ C. M. Covington
Sophrona		

Personae mutae:

Simalio	} <i>servi ferrivarii</i>	{ D. M. Griffin	
Donax			{ E. E. Wood
Syriscus			{ H. J. Davis

Scena: Area inter viae ferratae stationem et deversorium. Laches conspicitur extra stationem cum pera viatoria. In extrema scena stant Parmeno et alii servi ferrivarii vehementer confabulantes.

- La. (*horologium inspiciens*)
 Nonne recordandumst me pervenisse diebus
 Quattuor, horis sex, trans mare ab America?
 Mauretania me vexit: Germania tandem,
 Ut decuit, laurum cessit Atlantiacam.
 (*lassa voce*) Sic transit. Porta! num quis portare meas res
 Vult?
- Pa. Ego. (*secum*) Nigrum crus et mihi corpus erit
 Verberibus totum, si illis me iungere nolam.
- La. Quin portas?
 Pa. Vetitumst: hi mihi pacifice
 Persuasere; vetat nos unio nostra operari
- La. (*mordaciter*)
 Atque haec Libertas, credo, vocatur.
- Pa. Itast:
 In directores dux bellum edixit, et illi
 Parendum a nobis: ille ferire iubet:
 Danda recognitio, merces maior, breviores
 Horae. (*abit cum comitibus*)
- La. Ipse.
 Si bene quid vis fieri, facias
 (*portat peram ad deversorium et pulsat ianuam*)
 Heus, heus, aperite! ecquis res has feret intro?
- Py. (*aperiens*) Salve: ego conabor. (*cadit*)
 Me miseram, perii!
- O succurre mihi cito.

La. Laesane es?
 Py. (*cubitum fricans*) O, vereor ne
 Fractus sit cubitus.

La. Curre cito ad medicum!
 Py. Quam dolet! O! Dabitur sed compensatio certe. (*abi*)
 La. Non dolor hic, credo, fraude doloque caret:
 Os modo ridiculum laesit.

[*Prodit Phaedria*]

Ph. Salvere—
 La. Vocat quis?
 I modo!

Ph. Sis clemens: non sum ego qui videor.

La. Non ego te agnosco.

Ph. Fabianus maximus, exsto
 Dramaticus princeps, Shaksperio melior.

La. (*magnifice*)
 Virque superque virum, iubeo salvere, theatri
 Clare reformator.

Ph. Primum abolendus erit
 Censor.

[*Prodit denuo Pythias brachio mitella obvoluto, sequitur Dorus*]

La. Eho?

Py. Haud fregi quidquam, sed damna rependent:
 Hoc habitu abstruso, et dote parata—

Do. (*secum*). Quid o!

Py. Nubere nunc potero.

Do. (*secum*) Cur me proponere cesso?

La. Gratulor: at quid vis?

Py. (*chartulam tradens*) Hoc tibi nescioquis
 Mittit.

La. Colloquium mecum vult editor; ohe,
 Nec mora nec requies ulla!

Ph. Tui miseret
 Me; sed cur quereris? nam coepit in America ista
 Inter vos primum surgere tale malum.

La. Extra duc hominem!

[*Pythias aperit Gnathoni ianuam, ut exeat, et abit cum Dor*]

Gn. Quam blande colloquium das!

La. Sed tibi quid dicam vis?

Gn. Tibi quod placeat:
 Quicquid agunt homines, nostrist farrago libelli.

Ph. (*secum*) Et quae non faciunt.

Gn. Scilicet omne benest,
 Si advertis mentem populi ad novitatis amorem.

(*acta diurna promens*) Tunc hoc vidisti?

La. Non ego: dic, quid id est?

'Limerici versus?'

Gn. Res summaest simplicitatis:

Scripsimus en versus quattuor; unus abest.

La. Suppeditandus erit?

Gn. Recte. Contendere vobis.

An placet, ut versum suppeditetis?

- La. Ph. Ita.
 Gn. Una prior fit conditio—
 Ph. Scio ; parvulus ordo
 Post mittendus erit.
 Gn. (*contemptim*) Non satis iste mihi
 Res agitur multo maior : cedo uterque trinumnum.
 La. Ph. En, capè.
 Gn. Victori praemia larga dabo,
 Phonographumve pianolamve—quid eligis?
 La. O, da
 Phonographum : ioculos quot mihi perpetuos
 Servet. At audiat haec tantum—vel qui venit ecce
 Athleta. [*Prodit Chaerea*]
 Gn. O iudex optime, visne?
 Cha. Volo.
 La. (*legens*) Id studiumstupidorum—
 Ph. (*legens*) abolere domum dominorum :
 La. (*legens*) Nequiquam pignus dant—
 Ph. (*legens*) populumque agitant.
 La. (*meditatus*) Vis valida est titulorum.
 Ph. (*significanter*) Ita gaudeat emptor honorum.
 Gn. Hem, quid ais? Mene hoc dedecore insimulas?
 Cha. Non nostrum inter vos tantas componere lites :
 Advisari vult curia (*Secedens et*
nummum iactans) Sunt capita.
 (*ad Phaedriam*)
 Tu vincis.
 Gn. Meritam mercedem hanc accipe victor.
 [*Prodit denuo Dorus*]
 Do. Hem, quid vos agitis? Ludere nempe vetat
 Lex coram populo pro nummis.
 Ph. Num locus intra
 Legem hic est?
 Cha. Stultum hoc desipere in loco erat.
 Do. Dicite quisque suum nomen : quo in vico habitatis?
 La. Lusor ego infelix : ille trinumnum abit.
 Do. Admoneo ; quicquid dices, scribam : id documento
 Contra te esse potest.
 Gn. Parce metu ; error hic est ;
 Hoc non fortuitumst, sed summorum ingeniorum
 Certamen. Dictum hoc officiale lege. (*tradit ei librum*)
 Ph. Corpore in inculto hoc penitus latet ingenium ingens.
 Gn. (*secum*) Saltem inflare tubamst callidus ipse suam.
 Ph. (*auscultans*) Saxa domos vitreas habitantibus haud iacienda.
 Do. (*murmurans*) Semper idem.
 Gn. Ah ! rem non constabilire potes.
 Do. (*secum*) Suspikor, at metuo periuri crimina falsa :
 Lictori haud felix sors, mihi crede, datast.
 (*abit*)
 La. (*ad Phaedriam*) I comes huc intro ; victus volo ab hoste doceri.
 (*abeunt*)
 Cha. Non tolerandum hoc est, associata manus
 Quod directorum effatur. Nos nostra regamus
 Dissociati istis.

- Gn. Tune Corinthius es?
 Cha. (*superbe*) Nec cuivis homini contingit adire Corinthum.
 Nos ludi causa ludimus, ast alii
 Pro lucro; neque nos leges patiemur iniquas,
 Quas isti servis imposuere suis.
 Voce mea effabor: nobiscum, si quis amator
 Est puri ludi, se comitem associet.
 Gn. Macte puer virtute. (*secum*) Placet pars altera nobis.

[*Prodit Thraso, qui acta tollit*]

- Thr. 'Limerici!' o patriae nomen, ave!
 Gn. (*secum*) Quid agit?
 Cha. Δις κράμβη θάνατος. Crambo repetita trucidat
 Athletas miseros, iudiciumque frequens.
 (*abit*)
 Thr. (*suspiciose*)
 Olfacio murem; video ecce per aera nantem;
 Praecidam in gemma.
 Gn. Hoc est male sanus homo.
 Thr. Begorra! oppressis, credo, minitantur Hibernis
 Damna nova. O domini, quos ego—
 Gn. (*sollicitus*) Quo fugiam?

(Absolvetur proximo numero)

Carmina

In Zeppelinii Berolinum Facto Itinere

versus scripsit

Guilelmus Roscius Heilbronnensis.

Ende gut — alles gut.

Schon röten sich die wilden Reben,
 Und mählich welkt der Bäume Laub,
 Zum Abschied rüstet sich das Leben,
 Bald nimmt der Winter seinen Raub.

Kurz dauerten die schönen Tage,
 Der Sonne Wärme hielt nicht stand,
 Der Himmel hörte manche Klage,
 Und manche Hoffnung ward zuschand.

Doch Grosses sahen wir vollbringen,
 Was dauert in der Zeiten Flucht,
 Stolz sahen wir ein Werk gelingen,
 Das überwand der Schwere Wucht.

Die Lüfte sahen wir bezwingen
 Und unsern Grafen Zeppelin
 Erproben seine Zauberschwingen
 Vom Bodensee bis nach Berlin.

Und durften also wir erleben
 Ein Werk, das seinesgleichen sucht,
 So lasst uns Gott die Ehre geben
 Und danken für des Jahres Frucht.

Finis coronat opus.

Mutat colorem silva nec amplius
 Durant virentes arboribus comae,
 Vitaque rariora signa
 Frigore mox hiemis prementur.

Parum serenos ac gelidos dies
 Solare lumen sparsit ab aethere,
 Nostratumque triste caelum
 Saepe fefellit opinionem.

Opus sed ingens vidimus effici
 Et, jure dicas, aere perennius,
 Vim ponderis nutusque rerum
 Ingenium superavit acre.

Septentriones versus ab infimis
 Lacus Bodani finibus impigre
 Alata navis Zeppelinii
 Appulit ad Beroliniam Urbem.

Tam rara postquam praemia et exitum
 Longi laboris ferre datumst viro,
 Quin Numini grates agamus,
 Munera dum revocamus anni.

Lacrima Matris

Terribilis quondam repetebat Tartara daemon
 Hinc tandem rapiens praedam sibi saepe petitam :
 Femina erat multis vitiis maculata diuque
 Inferno concessa Duci ; nunc denique portat
 Hanc humeris gaudens, solito iam cogitat ignes
 Ardentes magis, atque fores vix attingit, omnes
 Convocat hinc illinc magno clamore ministros :
 »Eia agite, atque diu captatam noscite praedam,
 O famuli, de qua vobiscum saepe loquebar,
 Arripite hanc flammisque involvite, luceat aether
 lam noster fulgore novo, non sulphura desunt
 Hic, ut opinor enim, nec pix nec pinea taeda ;
 Materiem versans agitetur sedula furca,
 Nec manibus vestris nec follibus otia dentur !«

Tartarea ad iussum se accingit turba laborem,
 Fervet opus ; sed enim nova quae miracula cernunt ?
 Non fervet fornax nec mittunt sulphura flammas,
 Languida materies iacet hic, hic victima poenam
 Non ullam patitur, nam vixdum lambere flamma
 Incipit exstructae quaecunque levissima molis,
 Desuper una cadit quae comprimit omnia gutta.

Attonitus novitate mali grex impius haeret,
 Advocat et rauca metuendum voce magistrum.
 Qui simulac sensit sibi quae ludibria fiant
 Cognita nunquam antehac, nec causam intelligit ullam,
 Evolat atque Dei mox celsa palatia tangit.

Vestibulum servans hunc Petrus noscit et : »heus tu,
 Quo properas ? tenebras repete et tua tristia regna,
 Infelix, non haecce patet tibi ianua sancta !«

Vocibus at gravibus minime conterritus ille
 — Audacem ira facit — »licet huc intrare negetur
 Usque mihi, nunc nunc infernus ego ille tyrannus
 Jure meo venio deceptus fraude pudenda :
 Quae mea sunt repeto, vos vos mihi fraude doloque
 Eripitis promissa diu tandemque soluta :
 Vos mea ne fiat, quamquam est mea, tenditis umbra,
 Qua potior venit longo mihi tempore nulla.
 Nilne pudet superos ? Quae sit si quaeritis illa —
 At non quaeritis, non tanta oblivia Caelo.
 Femina non unquam conspexit sidera vestra
 Ulla antehac tam iure mihi damnata, sed ecce
 Nequiquam hanc poenas iamdudum pendere cogo,
 Quas meruit : nil flamma valet, nil sulphura possunt :
 Turpiter ars mea cuncta iacet, labor irritus omnis,
 Nec tamen ulla latet servorum culpa meorum,

Non, ut opinor, iners nec muneris inscia turba
 Est mea, sed quod nunc turbat conamina nostra
 Hinc, hinc omne venit: vidi puduitque videre
 Nescioquid liquidi, quod, quamvis exiguum esset,
 Illabens subito nostros restingueret ignes:
 Agnovi superos, decet haec fallacia Caelum.»

Suaviter hic Petrus ridebat, risus at ille
 Maestitiae placidae, quae mollia pectora tangit,
 Testis erat, miroque oculi splendore nitebant.
 Composito tandem vultu sic fatur — at illi
 Labra tremunt — »o, cui vanum clementia nomen
 Semper erat, nunc nosce tuam quod flectere mentem
 Forte queat: nosces quae sit fallacia caeli:
 Quam vos aeternis petitis nunc ignibus umbram,
 Non indigna quidem, nobis auctoribus, istis
 Sedibus est, ea vita fuit quam Sancta caterva
 Quamque hominum quoque plebs indignabunda videret:
 Angelus haud illam cupiat defendere quisquam
 Mortalisve ullus cupiat . . . praeter tamen unam:
 Una fuit, sontes quae cum iam clauderet istos
 Mors oculos, lacrimas misit, quas miserat antehac
 Saepe, suos monitus quoties cognovit inanes.
 Non obstare malis; potuit modo flere peracta,
 Nunc quoque flere potest — et quod conamina vestra,
 Donec erit maior caeli vis, irrita reddet,
 Lacrima matris ea est: domat haec incendia poenae.

(Secundum narrationem in »Foliis Volantibus«)

I. I. Hartman

Lugd. Bat. kal. Mai. a. MDCCCCX

Verborum probatorum novas novis in rebus iuncturas

quaerebat

Jacobus Tassetius.

VII. Propter Aquas Deversantium Candida Lusio

Kantia. — Nemausa filiaeque, quid
 agitis? —

Nemausa. — Ego a medicatione
 parumper acquiesco, filias meas
 pertaedet loci. —

Helena. — Sex una domi solemus
 vivere; hic tres sumus: tres
 absunt. —

Victorina. — Itaque dum matris
 exspectamus curationem, acu
 pingimus assidue. —

Kantia. — Ego quoque maritum
 desidero, quem urbis negotia tenent;
 nec contra taedium minus quam
 contra morbum nobis repugnandum

puto. Quidni festivum aliquem
 ludamus ludum, quo pellamus ex
 animis aegritudinem, et convictum
 laetiolem efficiamus nostrum. —

Victorina. — Sophos! —

Helena. — Hoc erat in votis. —

Nemausa. — Equidem censeo. —

Kantia. — Etiam nunc aggredi huc
 Antonium video, familiare vestrum.
 Imo Doris quoque advenit cum
 cognato suo Paulo. Accedit Lucius.
 Num vultis, viri feminaeque, ludum
 aliquem ludere, qui domus desideria,
 et animi peregrinantis tollat aegri-
 tudinem? —

Antonius. — Nihil, mea quidem sen-
 tentia, potest fieri iucundius. —

Paulus. — Id etiam, mulieres, ut per
 vos liceat, rogamus. —

Lucius. — Quod hae volunt, ego
 quidem volo. —

Doris. — Quemnam ludemus ludum? —

Kantia. — Num Sedentem Hariolum vultis, an Connubia, an Mappam et Nomina? —

Doris. — Haec quae sint, dic, amabo? —

Kantia. — Obligatis oculis, in cuius gremio sedeat, coniectura indagandum est hariolo. Connubia ludentes ubi, altero ordine feminae, mares altero, e regione consederint, procos sequestra, quos ipsa singulos in singulas elegit, illarum unicuique clam nominatim insurrat. Procis est postea singulis sua sponsa coniectatione quadam ac divinatione adeunda. Si recte senserit ille, sponsa vultum suavio praebet; si erraverit, eum aversa non respicit. —

Antonius. — Festivus quidem est ludus, sed virorum numerus minor feminis non respondet pluribus. —

Helena. — Mappa iucunda est satis. Quam si considentium in orbem unus ad alium necopinantem iecerit, simul atque syllabam pronunciarit, huic aliquod, adiecto necessario subinde sono, perficiendum est vocabulum. Qui statim non responderit, dabit pignus, poena postea redimendum. —

Paulus. — Placet hic ludus, si videtur. —

Victorina. — Ecce mappam. Cavete! or?

Lucius. — do. Hys? Da pignus, Helena; debuisti respondere: trix. —

Helena. — Etiam graeca in puellas obiiicis, grammatice! —

Kantia. — Visne pignora, donec omnes dederint, servare, Nemausa? —

Nemausa. — Custodiam, Kantia, libenter. —

Pignorum Redemptio

Nemausa. — Poenas pignoribus redimendis, Kantia, dices. —

Kantia. — Aversa ut sedeam a te, oportet, ne pignora cuius sint videam. —

Nemausa. — Quam mulctam ad hoc destinasti? —

Kantia. — Exspecta modo, dum poenarum meminerim. Sunt: Horae, Dona, Series, Onustus Asellus,

Suavium Virginis, Iter Cythereum, Sancti Jacobi Semita. —

Nemausa. — Mitius indicendum censeo. —

Helena. — Iter Cythereum. —

Kantia. — Esto. Cuius pignus? —

Antonius. — Meum est. —

Kantia. — Iter Cythereum cum Helena facito. —

Helena. — Bona verba, non dixi: mecum! —

Antonius. — Attamen dux, obsecro, sis huius itineris, quod fieri iubes. —

Helena. — Age, si vis. —

Antonius. — Quid ergo agendum est? —

Kantia. — Huic seorsum e conspectu abductae clam suavium alicubi dato. Deinde huc cum ea redito. Quam partem osculo tetigeris, socii coniecturis dicent. —

Antonius. — (secum) Maxima debetur virgini reverentia. Nulla puella mihi visa est unquam sanctior. O brachia Junone digna, sed quae non dedecere Dianam item existimo. (Palam Helena) Licetne, puella, manui tuae dem suavium? —

Helena. — Da, licet, bone vir. —

Antonius. — Num redimus in circulum? —

Helena. — Redeamus. —

Kantia. — Quo suavium sit ingestum, dic, quaeso, Victorina? —

Victorina. — In frontem. —

Helena. — Non est; frontem meam oscula, Antoni. —

Kantia. — Quo, Paule, tibi videtur? —

Paulus. — In genam.

Helena. — Oscula genam, Antoni. —

Kantia. — Quam putas partem, Luci? —

Lucius. — Manum. —

Helena. — Sic est.

Kantia. — Manum oscula, et recipe pignus.

* * *

Nemausa. — Ecce aliud, de quo ferenda est sententia. —

Kantia. — In hoc recuperandum Semitam Sancti Jacobi indico. —

Victorina. — Hic annulus meus est. —

Kantia. Sanctum Jacobum stantem dum supplex aggredieris, concepta verba ter pronuntiatio: »adoro

te, maxime, sanctissime Jacobe, sine risu, neve fletu. Si ridebis, erit iteranda supplicatio. Sed sancto opus est admodum ridiculo, qui sannas maxime calleat. —

Doris. — Sannis cognatus hic meus pollet admodum! —

Paulus. — Sed hi non habent istic cognatas, quae commendent ipsos. —

Kantia. — Praestat quam hi certent sannis, commutare tuam, Victorina, poenam. Et Horis potes sacrificare. Averte modo oculos, et illic hora quota sit, respondeto? —

Victorina. — Prima. —

Kantia. — Quota illic? —

Victorina. — Quarta est. —

* * *

Kantia. — Tot oscula unicuique oportet ut des, quot horas tunc dixisti elapsas, quum eundem indicabam manu. —

Victorina. — Unde osculorum, obsecro, nanciscar istam copiam? —

Kantia. — Forsitan ex iis, quae tibi data sunt ante. —

Lucius. — (secum). Spirat mirum caritatis fervorem virgineus hic vultus: pergratum sapienti, caelesti profecto aethere ortum atque condignum. —

Kantia. — Quam suaves et blandae sint hae dulcissimae sorores! —

Lucius. — (secum) Multum suavitatis inest in Kantiae genis, leni insuper perfusis odore. Si suavia septem Doridi deberem, quattuor in manus ei tribuerem: ne satietatem fastidirent genae. —

Kantia. — Nunc, Victorina, si sororis gremio satis incubuisti, reddo tibi annulum tuum. —

* * *

Kantia. — Qui pignus hoc suum recipere velit, aversus et tanquam Fatum caecus, clam se significata largiatur sociis dona. —

Lucius. — Oculos ad parietem avertō. —

Kantia. — Hoc cui das? —

Lucius. — Kantia, tibi. —

Kantia. — Hoc? —

Lucius. — Paulo. —

* * *

Kantia. — Et hoc? —

Lucius. — Doridi. —

Paulus. — Ad hoc tollenda est pone tergum castula! —

Kantia. — Nunc ad consessum converte oculos, et quid cuique dederis, audito. Cor tuum mihi dedisti. —

Lucius. — Ergo non ita caecutiebam. —

Kantia. — Helenae dono dedisti talitrum; Antonio, colaphum; Nemausae, promissum passis digitis nasum. —

Lucius. — Mene in bonam matrem-familias produxisse nasum! Meimet non videor fuisse similis, nisi multo magis quam Fortuna caecus! —

Kantia. — Perge modo auscultare. Victorina est alapam per te sortita; Paulus, ictum calcis; denique Doris pulsationem sessiles in toros impactam! —

Lucius. — (secum) O utinam et illuc liceret huic flavae, candidae, nitidae puellae plagas ingerere molliculas! (Palam) Horresco audiens! Haec somnia sunt sceleris! Bonum fortunatumque est, quod verbo tenus sunt, non re commissa. —

Kantia. Cavemus et tu caves, ne qua licitos ultra risus et ioci fines lascivus aberret genius. Maior conceditur licentia ludendi modestis.

Ex Epistulario Redactoris

Voldemaro Lommatio salutem.

Simul atque, vir doctissime, in manus nostras pervenit Civis Romani numerus paginamque evolvimus casu oblatam, — pro di immortales! — obstupui steteruntque comae, vox faucibus haesit!

Quid enim, nonne Tu quoque, latini sermonis arbiter peritissime, sacram illam Musarum cohortem obductis frontibus gemitum ab imo pectore daturam esse putabis?

Num periculum esse negabis, ne Apollo Marsyam poetarum vatumque chori principem declaret, quotiens Civis qui vocatur vere Romanus carmen protulerit, quod a prosodiae legibus bis abhorreat?

Sed vituperare licentias nimis poeticas molestum est; mederi erroribus longe praestat. Itaque versus illius carminis vitiosos tales, si placet,

legere poteris, quales altera huius epistulae pagella tibi exhibebit.

Denique ex Te quaerimus, num labalahae tertii vitam, quam Tibi, priusquam ulnam sinistram infesto casu lapsi frangeremus, dono misi, a tabellario publico acceperis.

Si vales, bene est. — Scripsi in celeberrima G...orum urbe ante diem sextum kalendas iulias 1909.

H...

R... Lommazio S. D. Pl.

Habes alia nonnulla exempla meae quondam Latinitatis, griphus solum nuperrime est inventus. Quodsi aliquod his commentis tribues, nihil aliud velim mihi muneris referas nisi ut VI mensium insequentis anni Commentarios mihi mittas.

H... ineunte Novb.

Vale.

Sententiae

Genus, forma, vires, opes, divitiae, cetera, quae fortuna det, aut extrinsecus, aut corpori, non habent in se veram laudem, quae deberi virtuti uni putatur: sed tamen, quod ipsa in earum rerum usu ac moderatione maxime cernitur, tractanda etiam in laudationibus.

Cicero

Est summa laus, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non praetulisse se aliis propter abundantiam fortunae, ut opes et copia non superbiae videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem et materiam dedisse.

Cicero

Responsorium

W. A.: Tuas ad cognoscendos scriptores discendaque verba chartulas gratissimo pectore accepi. Sunt profecto non ludi tantum, quos ipse dicis, sed veri lusus ingenii, apti utique, quibus animi iuvenum et alliciantur ad litterarum studia et conformentur. Persuadeas tibi me nihil praetermissurum, quin commendem illos lectoribus teque de censura mea certiore faciam. A te vero, qui ista tua opera multos noveris latine scientes, vehementer peto, ut mihi data occasione quaedam nomina virorum indices, quos sperare liceat Scriptorem Latinum esse lecturos. Valeas.

H. T.: Verum est atque molestum auctorem illum bis vehementer „obluviavisse“, molestius etiam, quod errores a me, latinitatis sociorum, ut ita dicam, custode, non

sint correcti. Sed ego plagulas a poeta ipse inspectas typographo tradidi opinans nihil superesse vitiorum. Qua me deceptum esse opinione valde doleo. Pro labalahae Vita sero hodie, sed haud minus laeto animo gratias ago. Nonne licet ea uti in conscribendo S. L.? Multa notis inesse syriaca gavisus cognovi, cui linguae vellem plus studii impendere possem. Negat tamen multitudo negotiorum. Potesne mihi indicare grammaticam, quae contineat varios textus transscriptione et versione interlineari instructos? Ego non habeo nisi Nestlei Gramm., Crinesii Gymnas. Syr., Opitii Syriasmum Restitut., Sachavii Ined. Syr. et Nov. Test. Cura, ut ex infesto casu illo, si non convalesceris, convalescas quam celerrime. Epistulam tuam, in qua notis de causis quaedam mutavi, foliis nostris inseram. Valet.

Nuntii Menstrui

Mensis Martius

1. **Philadelphia** nuntii afferuntur inter cessantes viae ferratae urbanae officiales eorumque dominos tractari de intermisso opere continuando.

3. **Suecorum** et **Rumanorum** legati primum **Berolini** de mutui conditionibus commercii paciscuntur.

Petropoli publice edicitur ex **Ferdinandi** regis cum **Nicolao** **Caesare** conventu de novo apparuisse, quam veteri usu utraeque nationes coniungerentur quantique interesset earum pacem inter se atque amicitiam servare.

4. **Academiae Gallicae** invitatae, ut legatos mitterent ad saecularia universitatis **Berolinensis** concelebranda, huius rectori per litteras respondent sese festis illis interesse non posse.

5. **Brasilliani** magnis suffragiis praesidem eligunt mareschallum **Hermen** de **Fonseca**, virum de re militari patriae suae optime meritum.

Philadelphiae, postquam non convernerunt pacis conditiones, ferriviarii urbani denuntiant se omnes interim opus deserturos esse.

6. **Berolini** plures concursus fiunt inter custodes publicos et plebem novum ius suffragiorum conclamantem.

Progressiva, quae dicitur, factio popularis, qua omnes liberiores in **Germania** statum rerum molientes consociati sunt, primum **Berolini** congressum habet.

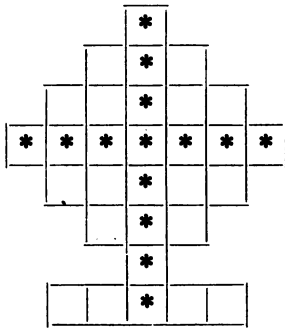
7. **Rex Britannorum Parisios** advenit praesidem **Gallorum** conventum.

10. **Imperator Germaniae** navi **Lloydiana** ex ipsis nomine appellata **Bremiportu** proficiscitur bidui iter per mare **Germanicum** facturus.

Vindobonae **Carolus Lueger**, civium per quindecim fere, annos magister meritissimus, sexaginta sex annos natus vita decedit.

Gubernium **Sinense** latam de tollenda servitute rogationem comprobendam censet.

11. **Canadensium** concilium legem accipit de aedificandis navibus.



Aenigmata

a variis composita:

1. Aenigma ex Cruce

Octo sunt series, lector, nunc inveniundae,
 Quae quid significant, ordine dico tibi:
 Reptilis en vox, cauda, caput celantur in una
 Litterula. Tyrium deinde require locum!
 Tertius Arminium fugiens se cuspidē fodit;
 Rex Latii claro nomine quartus erat.
 Irrigat optatam quintus per membra quietem;
 Haud secus esse aliquid vocula sexta monet.
 O quam multa notat tibi gaudia, quotque dolores,
 Quae sequitur! Laetas ultima nutrit oves.

Nunc duo verba vides stellis scripta inque decussim:
 Solve, age, iam vobis advena gratus erit.

2.

Prima docet quem quis soleat vehementer
 [amare,
 Altera nil narrans conjungit plura negando,
 Tertia ritibus in sacris adhibetur agendis,
 Pars hominum vitae est quod summa
 [significatur,
 Quam multo veteres magis hac aetate colebant.

Quicumque tria ex his aenigmatibus solverit intra triginta dies, unius sortis
 particeps erit in urna, qui omnia, duarum. In sortitionem dabitur

J. W. Mackail, The Hundred Best Poems in the Latin Language,

Londini, Gowans et Gray, 1906.

3.

Addito, res minor est, demito, maior erit.

4.

Sedula me fabricatur apis. Sed si mihi demis
 Principium: gratus me colit usque nepos.

Sententiae latine vertendae:

Wer die Resultate der Naturforschung nicht in ihrem Verhältnis zu einzelnen Stufen der Bildung oder zu dem Leben, sondern in ihrer grossen Beziehung auf die gesamte Menschheit betrachtet, dem bietet sich als die erfreulichste Frucht dieser Forschungen der Gewinn dar, durch Eintritt in den Zusammenhang der Erscheinungen

den Genuss der Natur vermehrt oder veredelt zu sehen; eine solche Veredlung ist aber das Werk der Beobachtung, der Intelligenz und der Zeit, in welcher sich alle Richtungen der Geisteskräfte reflektieren.

G. Rümelin

(Deutsche Rundschau, April 1889)

Huic penso qui satisfecerit optime, Scriptorem Latinum gratis accipiet per tres menses. Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debent.

Censura Librorum

Dr. J. W. Juxicus, Der lustige Lateiner. Francofurti a. M., Hans Lüsteneröder (Eschersheimer Landstr. 112), 1909. Ed. II. Pgg. 88. Pret. 0.70 M

O libellum praeter ceteros festivum! — Renovas legenti praeclearissimi illius temporis memoriam, cum quartae olim classis scamna premebamus sedendo et, anxii saepe ac suspensi, bellissimos effundebamus flosculos Latinos. Hos Dr. Juxicus collegit tamque subtiliter disposuit, ut vel tetricissimo magistro sint voluptati. Quantum lingua latina habeat difficultatis et quibus de causis scriptum latinum non iam valeat in scholis nostris, facile intelleges, si multa latinitatis genera per-

spexeris ab auctore indicata. Nam non solum culinariam ibi reperies, sed etiam, quae capitata aetate condita redolet, latinitatem, praeterea pennalem et studenticam, quae dicuntur, theatralem, militarem, coniugialem. Immo nostris etiam diebus vivit sermo latinus: testis est latinitas, cui ab automobili curru nomen (*cave adsum: automobile; periculum in mora: tertius celeritatis gradus, suicidium: quartus e. a.*) Qui ioci, qui risus, cum leges innumeras illas sententias, versiones lepidas, lusus verborum, historias naturales, aenigmata aliaque pensa et poemata mixta! Quicumque igitur sine magnis impensis exhilarari volet et oblectari, ei hunc libellum vehementissime volo commendatum.

Dr. L. Müller (Monatsblatt des G. C. V.)
 Lat vert. V. L.

AMPLISSIMA COLLECTIO CONCILIORUM (MANSI)

Complectetur 50 volumina forma maxima, quorum haec 44 prodierunt:

Vol.	Anni:	Vol.	Anni:	Vol.	Anni:	Vol.	Anni:	Vol.	Anni:
0	Introduct.	8	492—536	16	869—871	22	1166—1225	30	1334—1439
1	1—804	9	536—590	17	872—966	23	1225—1268	31	1440
2	305—346	10	590—653	18	} Baluzius	24	1269—1299	31 bis	1438—1446
3	347—409	11	653—687	17 bis		25	1300—1344	32	1438—1549
4	410—431	12	687—787	18 bis	26	1344—1409	33	1545—1565	
5	431—441	13	787—814	19	27	1409—1418	34	1565—1727	
6	441—451	14	814—854	20	28	1414—1431	35	1414—1431	
7	451—492	15	855—868	21	29	1109—1166	29	1431—1434	

Veneunt opus integrum (5000 fr.) pretio solido 3200 fr., 47 voll. iam edita (4700 fr.) pret. sol. 3000 fr., 16 supplementa (2400 fr.) pret. sol. 1600 fr.

Reverendissimi Domini! DAL VATICANO, 11 Januarii a. 1909

Laeto ac libenti animo munus, honoris illud quidem plenum, expleturum sum quod Beatissimus Pater Pius PP. X mihi detulit, gratias scilicet quam plurimas vobis persolvendi pro comptis nitidisque tribus voluminibus ad Eandem Sanctitatem Suam missis, quibus novam collectionem adgressi estis quae *«Conciliorum omnium Catholicae Ecclesiae Collectio amplissima»* inscribitur, quamque praeclarissimi viri Huberti Welter Editoris Parisiensis sumptu eo consilio vulgastis, ut excellentissimum illud opus quod Dominicus Mansi instituerat, morte autem eius interruptum fuerat, ad exitum adduceretis. Id etiam libenter vobis significo Augustum Pontificem volumina illa esse valde admiratum, Eundemque laudibus ornasse tum maximam, qua edita sunt, elegantiam, tum copiam uberrimam et paene dixi sylvam rerum, omni cum diligentia a vobis collectam, non sine multo labore atque sudore, quippe cum innumerabiles prope pervestigations in *«bibliothecis ac tabulariis ad hujusmodi opera conficienda necessariae omnino videantur. Quibus rebus omnibus Beatissimus Pater in eam spem perjudicandam adductus est, ut tantum opus tantoque iudicio practicum, non solum eruditissimo cuque, sed etiam, immo vero praecipue, universo clero maximopere profuturum sit: idque eo magis quod latinorum textuum ubertati multa Orientis documenta addidistis quorum summa utilitas facile percipi potest, non solum quod ad scientias, verum etiam quod ad Ecclesiae veterem atque usitatam disciplinam attinet.*

Sanctitas igitur Sua hisce bene meritis laudibus ut animi Sui grati benevolentisque pignus et testimonium adungere posset, singularem vobis atque Editori *Benedictionem*, coelestium munerum auspice eandemque conficiendi tanti operis auxilium, impertita est.

Quod dum vobis libentissime renuntio, meas ipsius grates quam maximas vobis persolvo pro tribus aliis exemplaribus ejusdem operis, quae ad me perhumaniter misistis, quorum et editionis elegantiam et rerum copiam atque gravitatem, summopere admiratus, omnes vobis laudes tribuo; ac praeterea sensus grati erga vos animi mei libenter exprimo et maximam, qua vos prosequor, existimationem dum confirmo, sum et permaneo vobis Addictissimus **R. Card. Merry del Val.**

Rev. mis Dominis Joanni Baptistae Martin, Professore in catholica Universitate Lugdunensi et P. Ludovico Pettit, e Congregatione Augustiniana ab Assumptione

Modelle zur Veranschaulichung antiken Lehens

für den Gebrauch an höheren Lehranstalten von Prof. Dr. W. Hense'sl.

Verzeichnis der seither erschienenen Modelle:

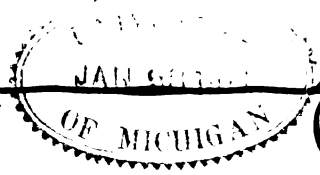
Gewandfigur mit männlichem Chiton Mk. 56.— Einfacher Peplos Mk. 8.50. Peplos mit Überfall Mk. 12.— Langer jonischer Frauenchiton Mk. 6.50. Himation Mk. 11.— Chlamys mit farbigem Besatze Mk. 7.— Tunica laticlavata Mk. 5.— Toga der Kaiserzeit Mk. 20.— Sagum Mk. 6.— Paludamentum Mk. 6.— (Die Gewänder sind der Gewandfigur angepasst. Es genügt, nur das Sagum oder das Paludamentum zu bestellen.) Homerischer Streitwagen (1:8). Das Modell enthält alle bei Homer erwähnten Bestandteile, Mk. 27. Homerische Tür, 38×28 cm, Mk. 9.50. Spinnapparat natürliche Grösse, Mk. 6.— Aufrechter Webstuhl, 47×34 cm, Mk. 17.50. Schutzwand, Schutzhalle, Grab-schildkröte, (1:30), Brechschildkröte, (1:30) Zusammen in einem Kasten, Mk. 15.— Widderschildkröte, (1:30), Mk. 9.50. Schüttschildkröte, (1:30), Mk. 17.50. Belagerungsturm, (1:30), (6 Stockwerke, 9 Galerien, 1 Widder) Mk. 30.— Römische Katapulte, (1:5) Aus Holz, Bronze, Eisen und Darmsaiten. 2 Pfeile, Mk. 30. Diptychon mit Stilus natürliche Grösse, Mk. 5. Buchrolle natürliche Grösse, 26 Blätter aus Pflanzenpapier, 2 Blätter mit Nachbildung eines Bruchstückes der Vergilhandschrift Mk. 9.50. Römisches Haus, (1:50) Aus Holz, innen und aussen farbig gestrichen. Sämtliche typischen Teile, Mk. 48.—

Das Erscheinen einiger weiterer Modelle ist in Aussicht genommen.

Bezugsbedingungen. Die Modelle können nur direkt von der Verlagsbuchhandlung von Moritz Diesterweg in Frankfurt a. M. bezogen werden. — Die Erläuterungen werden in einem Exemplar unberechnet beigelegt, weitere Exemplare zu Mk. 1.— für die beiden erschienenen Hefte geliefert.

Jedes Modell ist einzeln käuflich!

815
543



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA · CIVIS ROMANI · SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII: Numerus II



Summarium:

Veteribus Civis Romani lectoribus monitum!
Koenig, De docendi hilaritate eiusque caussis
Roscius, Oratiunculae latinae
Prologus et epilogus fabulae in schola Westmonasteriensi actae
Dolopathi de thesauro narratiuncula
Tasset, In officina pictoris
Ex epistulario redactoris. Libri libellique dono accepti.
Lehmann, Variorum poetarum Germanicorum carmina.
Programma certaminis Hoeufftiani. Responsorium.
Varia. Aenigmata. Catalogi antiquarii.
Sententiae latine vertendae. Censura librorum.

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam
Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII Francofurti a. M., Mense Junio MCMX Numerus II

Veteribus Civis Romani Lectoribus Monitum!

Bremiportu, mense Maio 1910.

Hisce litteris te, amicissime vir, certiolem fieri volo commentarium nostrum, cui nunc titulus

„Scriptor Latinus“,

in posterum editum iri a bibliopola H. Lūstenöder, Francofurti a. M. in via, quae Eschersheimer Landstrasse vocatur, habitante, qui, qua est sollertia, lectorum mandata diligentissime persequetur. Ad hunc igitur omnia negotii gratia missa dirigas velim, cum ego concinnandi tantum commentarii in me receperim curam.

Septimus Civis Romani annus numero octavo finitus est; titulum vero et fortasse etiam indicem rerum duodecimo Scriptoris Latini fasciculo adiungemus.

Id quoque moneri hoc loco velim commentarium nostrum, cum annuus eius cursus non respondeat calendario, non posse interim mandari per tabellarios, lectores vero in locis, ubi non sunt bibliopolae, habitantes sine maiore sumptu illum accipere ab editore.

Peto abs te, amicissime vir, ut rescribas, si qui desint ex prioribus annis numeri, tuique permaneo, ut ante,

observantissimus

Voldemarus Lommatius.

De docendi hilaritate eiusque caussis commentatio

(C. G. Koenig, Opuscula Latina. Ed. F. M. Oertel, Misenaë 1834.)

(Absolvitur)

Omnino philosophi, qui res abstrusas et a communi hominum intelligentia remotas tractant, haud facile illi, nisi singulari facilitatis dote excellent, abstergere disputationibus suis tetricae subtilitatis speciem, et e dumetis horridis erepere in campos patientiores eosque multiplici florum amoenitate distinctos possunt. Quare non diffiteor, me, quoties illa cognovi, quae Cicero filius de Cratippo,

philosopho Peripatetico, quo ille utebatur philosophiae magistro, commemorat,¹⁾ insigniter fuisse amabili eius indole et hilaritate delectatum. Totum locum, qui egregie ad rem nostram facit, adscribere non pigebit: Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. Nam cum audio illum libenter, tum etiam propriam eius suavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo noctisque saepenumero partem: exoro enim, ut mecum quam saepissime coenet. Hac introducta consuetudine saepe inscientibus nobis et

¹⁾ Epp. ad diversos XVI, 21.

coenantibus obrepat, sublataque severitate philosophiae humanissime nobiscum iocatur etc. Taceo alios, quos ab hac docendi suavitate in scriptis veterum atque recentiorum laudatos videmus, v. c. Isaeum illum rhetorem, quem Plinius his verbis Nepoti commendat: ²⁾ Docet, delectat, adficit. Et, ut unum saltem recentioris aevi exemplum iudiciumque apponam, Jo. Aug. Ernestius, quo loco Mülleri, philosophi quondam Lipsiensis celebrissimi, memoriam ornat, haec addit: ³⁾ Accedebat hilaritas quaedam in disserendo, non quae risus captaret parum decore, sed quae indicaret magistrum, libenter et cum propria quadam oblectatione agentem, quod ageret, et alacritatem quandam ostentaret, qua mirifice vel tenetur ingenii iuvenilis celeritas, vel tarditas incitatur. Quae quidem omnia hoc potissimum consilio a nobis nunc allata sunt, ut appareret, qui de docendi virtutibus recte possent subtiliterque iudicare, eos magno consensu hilaritatem illam atque facilitatem virtutum illarum numero adscribendam censuisse.

Illud vero non alienum est, paucis hoc loco quaerere, quibus caussis nitatur illa tam amabilis, tam publice privatimque utilis virtus, quam nemo, qui docendarum, in scholis maxime inferioribus, literarum munus sustinet, non magno redemtam velit. Atque hic sane fatendum est, quemadmodum pleraque, quibus vitae humanae iucunditas continetur, non sunt in hominis potestate, ita et hoc bonum, magnam saltem partem, ex iis rebus aptum nexumque esse, quarum quidem utcunque servandarum, non item pariendarum facultatem et arbitrium penes hominem natura esse voluit. Nam, ut nihil dicam de corporis habitu et valetudinis ratione in utramque partem, quam nemo est, qui nesciat ad vitam, vel suavitate exhilarandam, vel tristitia obscurandam, maximum facere momentum; ipsa etiam animi indoles, sive suapte natura, sive quoad illa corporis contagione adficitur, in aliis ad iucunditatem erectior, in aliis

ad aegritudinem demissior esse solet. Quo magis videndum est iis, qui docendarum in scholis literarum provinciam capessere aliquando constituerunt, ne uberrimum illum hilaritatis fontem, qui corporis vigore et valetudinis prosperitate continetur, ipsi sibi cum aliis rebus, tum studiorum intemperantia, vel plane obturent, vel exarescere sensim paullatimque patiantur.

Sed fieri etiam potest, et, si verum amamus, fieri non raro solet, ut ipsae, quas impensius tractamus, literae, reconditiores praesertim illae, aliquid tenebrarum offundant animo vel maxime a natura ad hilaritatem facto atque temperato. Tametsi enim doctrinarum, ut quaeque maxime abstrusa est atque in summa rerum subtilitate versatur, ita maxime vires intendit et vero etiam alit; hoc tamen alimentum aliquid solet cruditatis habere, diluendum illud ac demulcendum tum amoeniorum literarum humanitate, tum artium ingenuarum pulcritudine, tum vero etiam liberaliorum hominum atque urbaniorum familiaritate.

Quemadmodum autem de verissimo Plutarchi iudicio ⁴⁾ τὸ ἡδέως ζῆν καὶ διαρῶς οὐκ ἐξωθέν ἐστίν, ἀλλὰ τοῦναντίον ὁ ἄνθρωπος ταῖς περὶ αὐτὸν πράγμασιν ἡδονὴν καὶ χάριν ὥσπερ ἐκ πηγῆς τοῦ ἡδους προσεισθῆσιν, ita docendi hilaritas illa ex animo recte constituto atque literarum ipsorumque iuvenum, qui iis imbuendi sunt, amore vero atque integro manare potissimum solet. Quomodo enim fieri possit, ut, qui non ipsa literarum praestantia incitatus, atque eorum, quos in disciplinam acceperit, caritate incensus in scholam venerit, sed aliorum, lautiorum fortasse, munerum desperatione adactus in hunc vitae utcunque tolerandae tanquam portum confugerit, hilari animo atque fronte exporrecta agere, quae ipsi agenda proponuntur, possit. Citius ego crediderim mancipiis in ergastulum, quam eiusmodi magistris in scholam aliquam detrusis, vitam degi posse iucunditatis non plane expertem. Neque tamen in hoc vitae genere sibi placebunt, eiusque suavitate beari se sentient, nisi qui,

²⁾ Epp. II, 3.

³⁾ Opusc. orator. nov. p. 47.

⁴⁾ Opp. Tom. VII. p. 312. ed. Hutt.

praeter illum literarum iuvenumque amorem, iustam quoque doctrinae copiam docendique promptam attulerint facultatem. Tametsi enim nemo, qui tanti muneris religione moveatur, unquam committet, ut imparatus ad docendum prodeat, et casu potius, quam certo consilio regi se in gravissimarum tractatione rerum sinat; nihil tamen miserius est, quam acerba exactione, quae traditurus sis, ex spissis ante commentariorum voluminibus congerere, neque longius do-

cendo, quam commentando potueras, progredi audere. In quam necessitatem, plenam sollicitudinis illam, non possunt non venire, quicumque non eas animo doctrinae copias mature condiderunt, e quibus promere possint, quaecunque apta et utilia tempore quoque atque loco videantur. Qua docendi facilitate non solum audientium mentes mirifice eriguntur, sed magistrorum etiam animi dulcissimos percipiunt copiosae parataeque doctrinae fructus.

Lectores Amicissimi!

Hodierno numero chartulam adiecimus, in qua nomina inscribatis velim eorum, quos latine scire vobis notum est quosque talis commentarii lectione putatis delectari. His enim editor, ut numerus lectorum augeatur, specimina mittet fasciculorum, quae si inspexerint indolemque et naturam operis nostri cognorint, subscripturos esse illos foliis minime dubitamus.

Praeterea rogatos volo amicos, ne, ut plerumque solent, subnotationis pretium persolventes mandatoriam vel traditoriam, quae vocatur, pecuniam addere obliviscantur. Lucrum enim editionis tam pusillum est, ut ex crebriore huiusmodi negligentia haud parvam accipiamus iacturam. Si quis igitur lectorum marcas quattuor sit ad nos missurus, quinque nummulos supra expendat velim.

Red. S. L.

Oratiunculae Latinae,

quas variis olim occasionibus habuit
Guilelmus Roscius Heilbronnensis.

3.

Sermo excursione in Silvam Nigram facta cum Primanis habitus in oppido Neuenburg.

Excessimus, evasimus, erupimus ex pulvere urbis et scholae, in hanc montium silvarumque solitudinem et amoenitatem, Nymphis Enzianis et Dianae Abnobae sacra facturi. Cum enim prope instet maiori vestrum parti illud „hic Rhodus, hic salta!“, non alienum est visum ad hoc ultimum discrimen recreare animos ac firmare naturae et libertatis vigore ac dulcedine. Neque tamen adeo aberravimus ab alma matre Gymnasii et litterarum

antiquarum studiis, sed, ut proverbio utar, et hic Dii sunt. Quippe hic quoque locorum in classico solo versamur, prope enim abest via illa a Romanis munita, etiam nunc rotarum vestigia carrorum quos ex Caesare novimus ostendens, qua cohortes Romanae a Porta Hercynia ad Nicarum superiorem signa ferre olim solebant. Gravius vero quam illi eorum nepotes Gallici in haec rura peccaverunt, et ipsi modo ruinam et parietinas aedium Gallorum igni ac ferro vastatarum spectavimus. At mehercule „hi quidem tempi sunt passati“, nec cuiquam nostrum speramus fato datum fore, ut novam in his regionibus hostium nominis Germanici incursionem videat. Scilicet posteri illorum pridem Germaniae insidiantium, qui toties finibus

nostris bella incendia latrocinia intulerunt, experrecto tandem aliquando furore Teutonico sunt debellati atque edocti Rhenum non amplius finem, sed amnem Germaniae esse restitutum. Tamen aliquid Romani sanguinis, ut ita dicam, ac spiritus nostras quoque venas mentesque perfluit, liquore Germanico bene temperatum, nec vereor, ne quis jure contendat hanc admixtionem et infusionem virtuti et robori nostro obtrectavisse. Quid? quod in proverbium abiit recentes victorias aliqua ex parte deberi institutis ac studiis quae apud nos florent classicis. Itaque optemus et elaboremus, ut haec classicae eruditionis cum virtute animi Germanici mixtura diutius maneat et saluti sit, ut fuit, genti et patriae nostrae. Haec ut comprobemus et confirmemus, agite in hoc solo classico et ridentissimo terrarum angulo elevatis poculis conclamemus: vivat patria nostra locorum amoenitate, virorum fortitudine, humanitatis studiis florentissima et summus qui illam regit patronus, Caesar Imperator!

4.

Oratiuncula, cum novum Gymnasii aedificium dedicatum est, habita.

Commilitones carissimi, convivae jucundissimi! Hoc erat in votis ut dignam Musis patria Deo¹⁾ aedem haberemus. Auctius atque Di melius fecere. Damnatis igitur nunc voti quid antiquius est quam ut nos quoque isto templo, quo haec civitas cum nos nostraque studia tum se ipsam ornavit et honoravit, dignos praestemus? Quod ut fiat, symbolum istud triverbium et graviter et suaviter nos monet. Cum autem Musarum primum

esse templum voluit qui titulum excogitavit Rector ille, quem grata et pia semper memoria recolemus, haec monet, ut quemadmodum nocturna adhuc, dum intra obscuros illos et squalore obductos parietes tenebamur, ita diurna jam manu in sole ac luce versetis exemplaria Graeca, quibus nihil aptius esse, nihil praeclarior, quoque mentes animique adolescentium alantur, inter nos quidem constat. Sed nolite timere, ne patriae hac studiorum ratione proposita, parum satis fiat aut parum ad usum vitae adolescentem praeparentur. Illius enim quid pluris interest quam cives suos ita erudiri atque educari ut nihil humani a se alienum putent recti et honesti studio imbuti patriae civium legum amantissimi? Harum autem virtutum qui meliores inveniantur magistri et monitores quam veteres illi, quorum ex milibus unum afferre testem satis videtur, Horatianum illud: Dulce et decorum est pro patria mori. Verum enim vero vivere patriae ante omnia oportet. Quod quin optime contingat animis ac mentibus puerorum atque adolescentium ad humanitatem conformandis, veri honesti pulcri studio imbuendis, officio diligentia assuefaciendis, quis est qui dubitet? Quid? quod rei militaris quoque et bellicae laudis appetentes in dies magis in nostris scholis solent erudiri.

Haec vota hodie sinceris animis nuncupemus renovemus, Deus autem Opt. Max. testis ac sponsor nobis adsit, fore ut ad prosperum exitum consilia et voluntatem nostram deducat!

¹⁾ Haec verba inscripta sunt in atrio.

Famuli Plautini

Mense Decembri Anni MCMVII in Schola Westmonasteriensi Acti
Prologus et Epilogus

(Absolvitur)

[*Prodit Sanga*]

Sa. (*ostendens* Gnathonem) Hic est ille.

Thr.

Quis?

Sa.

Hic. Reddatur Hibernia Hibernis.

Gn.

Auxilium! Lictor!

[*Prodit denuo Dorus: Pythias in extrema scena*]

- Sa. Fuste resiste viro
Et saxis fractoque vitro. (*clamans*) Reddatur et Indis
India : barbaries Anglica dispereat !
[*Homines confluunt, inter quos Parmeno*]
- Do. Seditiose, cave.
Sa. Vi deiciatur et armis.
- [*Thraso pyrobolum iacit : tumultus*]
- Py. Au, quam pertimui ! Bombus ut horribilis !
Ph. (*revertens*)
Altera Ioannis Tauri insula adesse videtur.
- [*Abit Gnatho summa festinatione*]
- Thr. (*ostendens Gnathonem*)
Vidistine illud ? Proicit ille manu
Ipse sua, falsa ut de me suspicio fiat.
- Sa. Pro pudor, o comites ! num tolerabitis hoc ?
Do. Tu cave quid dicas.
- [*Dorus luctando vincit Thrasonem*]
- Py. (*admirans*) Quam forti pectore et armis !
Do. (*ad Thrasonem*) Ad stationem ito.
Py. (*ad Dorum*) Te reducem accipiam.
Intrepidus solum meruit vir ducere pulchram.
(*abit*)
- Sa. Saevitiam hanc, comites, aspiciate Armeniam :
Non tamen haec fient, ubi iam socialiter orbi
Victor iura dabo : me duce, nullus erit
Lictor, nec leges.
- Pa. Quis nos custodiet atque
Res nostras ?
- Sa. Nullae res tibi erunt propriae ;
Sed mea tum tua erunt, tua erunt mea.
- Pa. (*ad vulgus*) Nonne manebunt
Omnia quae duro parta labore domi
Nunc habeo ? Tentabo hominem (*tollit Sangae tunicam*)
- Sa. Hem, quid agis ? Chlamys illa
Est mea. Fur ! Lictor !
- Pa. (*mordaciter*) Res tua nonne meast ?
En recipe.
- [*Prodit denuo Dorus*]
- Do. (*ad Sangam*) Admonui prius.
Sa. Expediam.
Do. Remove te.
- [*Abit Sanga ; multitudo eum clamore prosequitur*]
- Pa. Sic agitator abi seditioque tua !
Quin rursus, comites, ad opus redeamus ?
- Omnes. Eamus.
- [*Prodit Thais cum tennis ludi utensilibus*]
- Tha. Porta !
Ph. Portare haec me sine : taximetrum ?
Tha. Aufer in hospitium.

Pa. Credo, Americana?
 Tha. Profecto,
 Nata in Tennessee. (*tangit eum digitis et iubet abire*)

[*Prodit Chaerea, frustra conans ludere diabolo*]

(*ad Chaeream*) Quid, vir inepte, facis?

Cha. Heus, quam difficilest infernum hunc ludere ludum!

Tha. Visne ego demonstrem quomodo—

Cha. Dia, volo.

[*Monstrat ei, quomodo ludendum*]

(*observans eam*) Vah! nonne hoc monstri similest? Mirabile! Virgo.

Nostrarum similis non ea, quas, graciles

Ut fiant, matres constringere pectora cogunt:

Constrictum ut nimium cor sit.

Tha. Ut est facile!

Tu conare iterum.

Cha. Da, sis. (*secum*) Pulcherrima rerum!

Tha. Euge, πάλιν magnumst! heia age!

Cha. Vah, cecidit!

Tha. Nil agis.

Ph. Haud docilem te discipulum esse diabli

Crediderim; at numquam dicere certa potes.

Cha. Amisso's miseri multos ploramus honores.

Tha. Poculum in Henleia grande remisit aqua

Leander Belgis.

Cha. Fateor; palmamque tenes tu

In campo.

Tha. At ne spem perditte; victor enim

Certavit nostro cum Praeside Episcopus iste.

Cha. Sed Gallus se nos exanimasse pila

lactat.

Tha. At exuvias vos mox referetis opimas

Victores ludis forsant Olympiacis.

[*Prodit denuo Gnatho*]

Ph. (*secum*) Hunc licet expellas furca, tamen usque recurrit.

Gn. Venisti, credo, nuper ab America!—

Cha. (*interpellans*) Thais!

Gn. (*pulsans eum*)

Pace tua cum Thaide colloquar ipse.

Tha. Pol vero hic paenest limitis ipse modus.

[*Prodeunt Chremes et Sophrona*]

Chr. Feminum atque virile genus, spectate, quod uxor

Atque ego praebemus nobile prodigium.

Gn. (*exsiliens*) Paulla, precor, mora sit nobis; res mystica certest

Et vobis dabitur pagina plena.

Quid est?

So. Est in corporibus nostris mens una duobus;

Quicquid et hic novit, novi ego *πλεπάρης*.

Ph. Miror utrum sit fraus an sic sincera loquatur.

Chr. Tentate. (*it ad Phaedriam, qui ei tradit librum*)

Hem, quidnam hoc?

So. Fabula.

Chr.

Sed titulus?

So. 'Arma virumque.' (Phaedria dat ei alium librum)
 Chr. Huius titulum scis?
 So. Candida.'
 Chr. (iens ad Pythiam) Quid iam
 So. Anulus.
 Chr. At qualis?
 So. Pignus amoris.
 Do. Itast.
 (clam ad Pythiam) Deliciae!
 Py. (clam ad Dorum) Mea vita!
 Chr. (iens ad Gnathonem) Quid hoc?
 So. Crede esse trinummm.
 Gn. (ad Phaedriam) Non tuus est.
 Chr. (iens ad Chaeream) Mihi dic: quid mea dextra tenet?
 So. Telegraphema.
 Chr. Unde huc venit?
 So. Ex Australibus oris.
 Chr. Et quid inest?
 So. Victrix Anglia.
 Cha. Testis ego.
 Gn. (ad actores) Sat lusumst, pueri.

[*Procedens et alloquens auditores*]

Vos hoc attendite, amici,
 Quod vobis dicam: turba fidelis adhuc
 (Nec pudet) eloquimur patrio de more Latine,
 Doctorum quamvis vociferante choro.
 Non nostra, fateor, Cicero ratione loquendi.
 Conscriptos poterat voce movere patres;
 Quid iuvat ignaros oblitam imitarier artem?
 Quis Tulli vocem nunc revocare potest?
 Vobis iudicibus bene si dixisse videmur,
 Floreat, atque piis plausibus aula sonet.

Dolopathi De Thesaurō Narratiuncula

(J. Ulrich, Proben d. lat. Novellistik d. Mittelalt.
Lipsiae 1906)*

Fuit antiquo tempore rex quidam magnus et potens, qui congregandi thesauros maximam curam habens, magnae altitudinis turrim auro, argento preciosisque quibusque rebus usque ad summum repleverat. Habebat autem hic militem, quem in multis fidelem expertus fuerat, cui et claves sui commisit thesauri. At miles thesaurum servandum suscipiens, cum iam multis annis evolutis labore et senio fractus esset, nec posset iam tumultum curamque curiae sustinere, regem

*) In exscribendo textu praeter e, quam, ubi hodie mos est, in ae mutamus, exempli orthographiam ubique retinendam putavimus. Red.

obnixè rogabat, quatinus suae deinceps debilitati senectutique parcens claves sui thesauri reciperet eumque sineret ad propriam redire domum liceretque ei inter filios reliquum vitae quietum ducere et iocundum. Rex vero considerans, quod rationabiliter necessarioque peteret, eum magnis donis et muneribus, maestus tamen, abire permisit. Receptis itaque clavibus et thesauro ipsum iterum alii commisit servandum.

Miles autem domum veniens curam sibi suae familiae sollicitus impendebat. Habuit hic multos filios, quorum primogenitus militari iam balteo cingebatur. Quem cum pater nimis tenere diligeret, omnes ei suas exposuit divitias iussitque, ut large expendens famam sibi et amicos divitiis compararet. Ipse vero ex licentia paternis

fiducialius largiusque utens rebus, equos, arma, vestes ceteraque, quibus magis adolescentum aetas extolli delectarique solet, studuit comparare, amicos multos muneribus emens facile post munera ab amicitia recessuros. In brevi ergo tempore oculis patris exhaustis pecunia, ad patrem redit dicens sibi pecunias defecisse. Tunc demum pater recogitans secum poenitensque facti: Quoniam, inquit, te, fili, nimis et stulte dilexi, quicquid habebam tuae subdideram potestati, at tu cernens frenum tibi laxatum temperantiae immemor ita omnia consumpsisti, ut nihil mihi praeter solam domum reliqueris. Quid ergo tibi magis faciam? Doleo quidem, quod fama nomenque tuum in flore iuventutis tuae deperit; sed unde te sustentem non habeo. Hoc tantum unum superest consilii, sed periculosum, ut si ea largitate qua prius vivere vis, turrim, in qua regis positi sunt thesauri, sub obscurae noctis silentio, si audeas, adeamus. Audito hoc filius: Nullum, ait, pater, grave licet et periculosum, tecum subire refugio, tantum ne desint divitiae, ne, si illae defecerint, nominis quoque mei gratia evanescat.**)

Consurgunt igitur ambo nocte, turrim adeunt, perforant malleis ferris murum, intrat pater sublatoque, quantum placuit de thesauro, exit obstruitque foramen. Revertuntur domum onusti opibus alienis, et iuvenis iterum sua utitur largitate. Quandocumque iterum opus erat opibus, ad thesaurum sibi notum revertebantur.

Contigit autem, ut rex thesaurum suum videre vellet, accersitoque custode, ut intraret turrim, videretque magnam thesauri partem sublata fore. Furor ergo repletus, dissimilans tamen, egreditur venitque ad decrepitem quandam senem consilium quaesiturus. Fuerat hic senex aliquando famosissimus latro, quem comprehensum rex oculis privaverat eique de mensa sua cotidianos constituerat cibos. Hic regi consilium saepe bonum

et utile praebebat, utpote qui multa viderat et audierat, suoque experimento didiscerat multa. Narrat ei rex damnum suum quaeritque quomodo perdita recuperare possit. Cui senex tale dat consilium.

Si, inquit, o rex, nosse cupis, quis hoc, tuus custos an alius, egerit, iube fasciculum herbae viridis in turrim inferri supponique ignem.

(Continuabitur)

Verborum probatorum novas novis in rebus iuncturas

quaerebat

Jacobus Tassetius.

In Officina Pictoris

Pictor. — Sede huc, imaginem tuam pingere coepero. Hi sedeas, ubi bona lux. Ego cantherium modo propius admovebo. Caput et pectoris efficiam summa. Vultum inter adversum et transversum velim medium ut colloces. —

Familiaris. — Itane? —

Pictor. — Caput paululum verte dextrorsum. Nunc positum optimum tenes. Perfectam oris tui similitudinem hisce diebus efficere non est in animo, sed adumbrationem quamdam in huius telae angulo tentabo primum. —

Familiaris. — Quam celeriter videris delineare! —

Pictor. — Caveo enim ne penicillum mora refrigescat. Malo de integro saepe idem argumentum repetere, quam cunctanter operari. Nam et lineamenta et colorum quoque virtutes hebetat manus segnis. —

Familiaris. — Pictori animo opus est fervido, qui significanter tantam rerum varietatem tam parvo exprimit instrumento. Cantherius, telae, capsellae colorum, pala, penicilla, acetabula sunt neque multa neque grandia pictoriae artis arma. —

Pictor. — Colores imo etiam innumerabiles ex tribus in pala positus, si volumus, efficiamus. Lux enim per inspectiones soluta, in septem dividitur arcus pluvii discrimina:

***) Hic omisimus verba a narratore inpersa: Hic non, o rex, a virtute sperabat gloriam, qui eam pecuniis vel furtis putaverat obtinere.

rubrum, luteum, flavum, viride, caeruleum, indicum, violaceum. Quae tamen trium primariorum oriuntur colorum mixtura. Etenim ruber cum flavo luteum parit, flavus cum caeruleo viridem, caeruleus cum rubro violaceum. —

Familiaris. — Album omittis et nigrum? —

Pictor. — Albus est color unus et omnes, sive summa colorum, cui ater opponitur: color nullus. Ceterum obscuriora sunt alba et atra, acriora vero nigra et candida, magisque nitentia. Si tribus tantum velis uti coloribus, ut acerrimos eligas oportet: minium optime rubens, flavum ex chromio (commodet hoc mihi officina nomen), caeruleum ex lapide ipso caeruleo dicto. Hi sunt colores puri, impurus contra nigricat indicus. —

Familiaris. — Vitelline luteus color et mali aurei?

Pictor. — Hinc et luteum appellatur vitellus, pars ovi media, albo circumlavata. Album vero, quum crudum sit obscurius, fit coctura coloris acrioris candidum. Flava sunt aurum, sulfur, crocus, citreum malum. Flavent gilvi equi.

Familiaris. — Num et equi spadices? —

Pictor. — Isti rubent. Sunt enim cariotae colore, badii, rufi. Fulget fulvus color, rufus est rubentis capilli. —

Familiaris. — Caesii Minervae oculi; veneta, caerulea agitatoris vestis; viridis, qualis est porrus, prasina factio. Praetera sunt alia maligne, acriter alia virentia; alia spissius, crassius virent. —

Pictor. — Viret smaragdus, viret herbaceus rumex; et glaucum mare inter caerulea virentia recensetur; sexcentas cavemus colorum commissuras atque transitus; sed pulla, fusca cinerea odimus subnigra: denigratur enim quidquid coloris virtutem amittit. —

Familiaris. — Artem magnam in minima pala monstras. Lubens etiam de penicillis te audiam loquentem. —

Pictor. — Id ad penicillos pertinet, quod Delacroix dixit inclytus:

»adhibendas manu prima scopas, sed acum extrema.« Sic operis initia crassiore facimus penicillo, tenuiore postrema. —

Familiaris. — Hoc illius viri placitum valde me delectat. Perge vero, et rationem explica summam, qua pictores opus ordiri solent? —

Pictor. — Subest omni operi dispositionis, sive rerum aptae collocationis, aliqua species, perspectiva propter hoc dicta, quod per tabulam, quasi vitrea sit, ut ad spectus omnis videatur perspicui, oportet. Itaque ubi primum operis aream terminaveris, lineam e regione oculorum ducito finientem, in quo conspectus universi statuas centrum, quod ad punctum perpendicularares in tabulam lineae vergant omnes. Area enim picta quasi sectura est metae, quae pictoris oculos fastigium habeat, et pro solo conspectum universum. Ad hoc fastigium, cacumen, apicem, verticemque abscedentes a fronte deducendae sunt lineae. Haec punctorum omnium sunt suis locis collocandorum initia. Eam tamen scientiam in abstrusiores rationes hodie non persequar. —

Familiaris. — Neque ego te illac assequi possem. Sed rationis linearis iuyet conversa ad picturam audire elementa? —

Pictor. — Linearum discernuntur genera duo: rectum, et flexum sive curvum. Quarum linearum rectae quidem, aut ad libram iacent stratae, aut stant ad perpendiculum, curvae vero aut caevae deprimuntur, aut eminent gibbae. Ceterum divina sunt rotunda, quadrata maxime hominum opera. Et enim plena sunt angulis rectisque lineis machinae et aedificia — in primis graeca omnium perfectissima —; flexa contra omnia in arbore, in colle valleque vides; et finiens fit in pictura linea recta, qui in natura est circulus. —

Familiaris. — Quam perspicua et iucunda! Facis ea cognitu dignissima! —

Pictor. — Corporum autem extremis ambitus ducitur lineamentis; sed quidquid est interius, non nisi per umbras exstare et eminere videtur. Sic hominis figura finibus eisdem, adversa omnino aut aversa describitur: sola humbrarum enim et luminum commissura pectus apparet aut dorsum. —

Familiaris. — Rem manifestam me hucusque latuisse! —

Pictor. — Multa praeter lineam et colorem subeunt animum de variis scilicet picturae argumentis: sive rura, maritima pictor, sive inanima, aut pecudes, aut humanam denique figuram sibi proposuerit imitandam. Sed finem nunc huic sessioni, si tibi videtur, faciemus. Nam venit iam puella, formae quae mihi praebet documentum. —

Familiaris. — Tu me satis superque similitudine mea et tua doctrina hodie donasti; hoc unum te volo: doce me opificem tabulis marginandis peritum? —

Pictor. — Exspecta modo, dum nomen et habitationem eius exscribo tibi, qui tabularum mearum suppeditat formas.

Ex Epistulario Redactoris

Voldemaro Lommatio salutem.

Hodie, vir doctissime, numerum unum ad te mitto commentari cuiusdam Classical Weekly appellati, in quo aliquid scriptum habeo. Cras ad redactorem illius commentari aliquid de Cive Romano scriptum mittere in animo habeo. Redactor, Prof. Chas. Knapp, Columbia University, New York, libenter exempla Civis Romani accipiat. Vale.

Datum P . . .

a. d. VIII Kal. Dec.

MDCCCCIX.

J. C. R . . .

Editori spectatissimo Civis Romani salutem plurimam!

Quod non prius recipi ad charitulum gratulatoriam animo tam benevolo a te missam, migratione culpanda mihi ne nimis suscensueris! Charitula tua me itineratum Sch . . . ae

invenit morantem. Postquam exeunte mense Octobri cum uxore (liberi octo diebus post a matre et sorore nobis allati sunt) in Vallem S . . . am transmigravi, Cal. Nov. novum munus mihi fuit obeundum. Quot quantisque negotiis in praesens opprimar, facile animo fingas. Cum nunc quidem mihi nihil praesto sit Civi Romano inserendum, tamen postea operi tuo me non defuturum esse spero. Cura, ut valeas.

V . . . s . . .

Pr. Dr. V. R . . .

Lommatzschio s. p. d. J. J. H . . .

Ecquid vivit etiam dilectus ille nobis Civis Romanus? Diu est ex quo nihil ab eo profectum accepi. Si pergit docere et delectare doctos, propediem ad Te mittam narratiunculam quandam mihi olim lectam in „Foliis volantibus“ et a me Latine conversam. Quod opusculum poeticum si Tibi civitate Romana non indignum videbitur (est autem 72 hexametrorum), lubenter Tibi tradam, sed duabus condicionibus, iisque levissimis,

a. ut mihi corrigendae exhibeantur plagulae,

b. ut 25 exemplaria seorsim expressa accipiam.

Responsum Tuum in hocce pago maritimo exspecto. Vale.

L . . . S. D. Lommatio.

Litteras tuas, amicissime, et accepi et probavi; tu vero falso suspicatus es, tamquam „amore habendi“ — sicut Horatius dicit — tacuissem. Tacui autem, quod non vacavi huic operi, nam Senecae illud: „vaco, mi Lucili, vaco, et ubicumque sum, meus sum“ hodie non cadit in me. Sum enim nuperrime declaratus inspector scholarum elementarum. Possum igitur, sicut Horati Menas, excusare sive mercennaria vincla, sive opellam forensem, sive officiosam sedulitatem. Quae si discesserit, iam iamque pro-sulturus sum in litteras tibi dandas.

C . . . , O . . . , die 30. Nov^{is} 1908.

Vir Clarissime!

Casu fortuito mihi legenti „Praeconem Latinum“, periodicum Phila-

delphenum, innotuit te, vir praeclare, esse auctorem et concinnatorem novi folii Latini, cui titulus „Civis Romanus“, iam ab annis compluribus. Quae cum ita sint, tibi demando, ut tuis subnotatoribus meum adscribas nomen in posterum; demum pretium subnotationis mihi indicabis et quanto pretio volumina inde a suo initio recuperare possim. Linguae Latinae semper amicus devotus, exultatione cordis nova tentamina eam restituendi in pristinas suas sedes laetabundus suspicio. Fac mihi quam primum mittas integrum anni 1908 volumen, quia summo desiderio videndi Civem Romanum teneo. Spero insignaculum hisce litteris inscriptum satis fore, ut ad te rite perveniant. Omnia fausta tibi ex corde opto.

Cum summo tui studio

Rev. J . . . L. S . . .

Pontificium Collegium J . . .

C . . . O . . .

Status foederati Americae

V . . . , a. d. XVI. Cal. Jun. MCMX.

Vir doctissime atque honoratissime, gratias tibi ago maximas, quod misisti mihi duo Civis Romani exemplaria, quibus perlegendis tantam percipio delectationem, ut me non iam pridem, immo nunc demum commentarii tui incundissimi et ad alliciendos legentium animos aptissimi certiore factum esse valde luceam. Nam equidem quamquam testimonio maturitatis in gymnasio impetrato me dedi muneri publico, quod ad litteras artesque colendas parce tantum aut omnino non spectat, nihilo minus in numero eorum haberi velim, qui, quamvis officiis publicis fungantur, tamen inantiam huius temporis mortalium propriam despiciunt neque quae pueri didicerunt diligenter tractare ac retractare desinunt. Imprimis linguae Latinae, quam ut a praeclarissimis viris discerem mihi contigit, libenter et assidue operam navare usque ad hunc diem consuevi. Quam ob rem properabo iubere officium tabellarium soluto pretio quam celerrime mihi

parare Civem Romanum, e cuius studio fructus largos me capturum esse spero et certo scio. Te autem, vir doctissime, oro cures ut numeri etiam mensibus Aprili et Maio editi ad me perveniant.

Sed non solum legere Civem, verum etiam, si tibi placuerit, ad conscribendum commentarium frustula quaedam conferre desidero, quoad vires meae sufficiunt. Me discipulum secundi et primi ordinis gymnasii duo praeter alios magistri, quos per diu hac luce iam non frui doleo et quibus debitas grates habeo semperque habebō — dico Carolum Fickert, gymnasii Elisabetani Vratislaviensis olim rectorem, et Rudolfum Kuentler, qui postea usque ad annum MDCCCLXXVII gymnasio Ratiborensi praefuit — intra Latinae linguae studia etiam versificandi artem diserte atque artificiose docuerunt. Quo factum est, ut praecipue Ausoniae linguae amorem mihi servaverim. Hoc accedit, quod una cum filio meo, aetatis meae spe et gaudio, studiis philologicis in universitate litterarum Viadrina in cumbente magna cum delectatione veterum scripta etiam amplius cognovi, et illis scriptis, si dis placet, postero quoque tempore operam dare mihi certum est. Quin etiam, posteaquam abhinc annos VII in otium me contuli et procul negotiis vitam degere mihi licuit, carmina complura nostratium poetarum, in his Schilleri, Goethii, Heinii, aliorum nec non recentiorum, metris aut antiquis aut ab ipso poeta Germano usurpatis Latine vertere suscepi atque hodie quoque in deliciis habeo. Itaque, ut naturam et indolem carminum meorum cognoscas, mitto tibi nonnulla specimina, quae inspicias velim et inquiras, videantur tibi et apta et digna quae in Cive Romano publici iuris fiant. Summopere laetarer, si illa in Cive typis impressa propediem legerem. Atqui noli credere me poetam putari velle verum et perfectum, quod abest longissime.

Peto abs te, vir illustrissime, ut — perbrevis quamvis — mihi scribas, quid de opusculis meis et, si tibi non molestum est, de mittendis pluribus

censeas. Quod si feceris, tibi devinctum me habebis.

Responsum tuum avidus expectans te qua par est observantia saluto. Vale.

G . . . L . . .

Rei vehiculariae praepositus em.

J . . . T . . . Voldemaro Lommatio
s. d. p.

Domum perendie profecturus novissimam ex Africa mittebam ad te cogitationem, et nuntium aliquando uenturum esse sperans, quo de mansura vetere nostra operis consuetudine certior fiam.

Etenim H. Bigot familiaris noster cum nonnullos de rebus novis Cuius Romani sermones apud discipulos suos percontatus sit, rogat an plura eiusmodi prodeant, et ultro se spondet fore scriptorem harum rerum quas perutiles iudicat. Vale.

Scribebam T . . . XXVIII martii, 1910.

Die 29^o April. '10.

Quid impediēbat, quo minus commentarios tuos reciperem? Non enim potes nescire te ad me eos mittere iam dudum debuisse.

Nimio sane emi quod nunquam uidi. Si negligenter hoc fecisti, certo scio te mox errore correcturum.

Mitte, quaeso, „Civem Rom.“

R. K. H . . .
W . . . (M . . .)
America.

Libri libellique dono accepti:

Bibliograph. Monatsschrift über neu erschien. Schul-, Universitäts- u. Hochschulschriften. Ann. XXI, 7. Lipsiae, ap. Gust. Fock. Pgg. 97—112. Pret. ann. 5.—M.

Dr. R. Dietrich, Lateinische Sprüche. XIV libelli singuli prostantes pret. 10 nummularum. Rudolphopoli, in bibliopolio Mülleriano, 1909.

Catalogus Dissertationum Philologiarum Classicarum. Fasc. II. Lipsiae, ap. Gust. Fock, 1910. Ed. II. Pgg. 113—224. Pr. 1.20 M.

Dr. O. Altenburg, Ein lateinisches Sachbuch. II. Aus dem Kinderleben. (Progr. Gymn. Glogaviensis 1910)

K. Fischer, Stoffe für den Unterricht in der Orthographie. Bremiportu, ap. Krause et Randermann, 1908. Pr. 0.30 M.

Dr. J. Ziehen, Neue Studien zur Lateinischen Anthologie. Francofurti a. M., ap. Maurit. Diesterweg, 1909. Pgg. 37. Pr. 1.80 M.

Catalogi antiquarii:

Bernh. Liebisch Lipsiensis — Cat. 184: Klass. Philol. u. Altertumsk., pgg. 82 (Lat. Schriftst. u. Erläuterungsschrift. pgg. 54—82)

Th. Kampffmeyer Berolinensis — Cat. 463: Klass., german. u. roman. Philol., pgg. 82 (Klass. Phil. u. Altertumsk. pgg. 1—35, Griech. u. lat. Gramm., Metr. u. Lexikogr. 35—39)

Lud. Rosenthal Monacensis — Cat. 130: Seltene Wiegendrucke, Handschr. etc., num. 159 c. 40 imagg. Pr. 3 M.

Otto Petters Heidelbergensis — Cat. 42: Klass. Phil., num. 4137 (Latein. Schriftst. 1903—3166, Lateiner d. Mittelalt. 3167—3278)

Alafr. Lorentz Lipsiensis — Cat. 57: Klass. Phil. u. wissenschaftl. Pädagogik, num. 1629 (Auct. graeci et lat., Neulateiner etc. 1—1132)

Gust. Fock Lipsiensis — Cat. 369: Klass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—2079 (Auct. lat. 827—1193, Mittel- u. Neulat. 1194—1243, Opusc. etc. 1244—1307)

Süddeutsches Antiquariat, Monachii — Cat. 115: Klass. Phil. u. Altertumsk., Humanismus, num. 1—3943 (Auct. lat. 1512—3029, Neulat. etc. 3030—3226)

List et Francke Lipsiensis — Cat. 415: Bibliotheca Phil. Class. II, num. 1—2653 (Miscell., opusc. 1—329, Mittel. u. Neulat. 330—604)

Franc. Malota Vindobonensis — Cat. 68: Archaeologie, num. 1—1139 (Röm. Archaeol. 915—1090)

J. Gamber Parisiensis — Cat. 48: Histoire et Littérat., num. 1—3604 (Phil. class. 3257—3604)

Guil. Jacobsohn et Soc. Vratislavienses — Cat. 237: Orient., Philos., Klass. Phil., Incunabeln, pgg. 76 (Auct., opuscula etc. pgg. 1—16)

C. Klincksieck Parisiensis — Cat. 1910/2: Phil. class. et Hist. ancienne, num. 1—2307 (Auct. lat. 722—1247, néolat. 1248—1346)

Cum recentissimi soleant ad me pervenire catalogi, possum facillime quemlibet librum desideranti, ubi et quanto constet, indicare. Peto igitur, ut lectores, si quid iis opus sit, ad me scribant.

Errores Typographi

corrigendi sunt hi:

in pag. 126 num. VIII prioris anni: W. E. Gladstone pro: W. J. G . . . et

in pag. 15 num. I huius anni: labalahae pro: labalahae.

Variorum Poetarum Germanicorum Carmina

latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

Fr. Schilleri carmen quod „Odysseus“ inscribitur

Cuncta petens patriam secat aequora divus Ulixes;
 Scyllae latratus atque Charybdis aquas
 Infestas, maris et terrae discrimina, dira
 Quin etiam Ditis regna pererrat inops.
 Denique fato Ithaces, dum dormit, fertur ad oras;
 Flensque deinde nequit noscere rura patris.

„Leise zieht durch mein Gemüt“ carmen H. Heinié.

Leniter mentem sonitus pererrat
 Suavibus nostram modulatus auris.
 Tinnias longe vaga, cantilena
 Dedita veri!

Tinnias late resonans ad aedes,
 Qua virent verni radiantque flores:
 Si rosam spectas, age me salutem
 Dicere narra!

Carmen Jos. de Eichendorff „In einem kühlen Grunde“

In valle quadam mola rotatur frigida;
 Evanuit amica, quae fuit incola.

Haec fidem mi spondit et dedit
 [anulum,
 Sed fidem non servavit: est fractum
 {symbolum.

Nunc fidicen vagari per terrae litora,
 Per domos vadens velim cantare
 [carmina;

Inferri velim diras in pugnas equitans,
 Ad ignes cubitare nocturnos vigilans.

Audito molae sono quid velim nescio —
 Quietus uti fiam, perire cupio.

Ernesti de Feuchtersleben carmen „Es ist bestimmt in Gottes Rat“.

Statutum est a numine,
 Ut quod amamus maxime,
 Linquamus,
 In rerum quamquam ordine
 Nil minus quam discedere
 Probamus.

Donatus si es flosculo,
 Hunc vase pone vitreo,
 Sed scias:
 Quae cras florescet primula,
 Flaccescet nocte proxima,
 Hoc scias!

Si amat te puellula,
 Hanc ama mente candida
 Calentem!
 Nam virgo brevi tempore
 Haud scio an velinquat te
 Tum flentem!

At velim recte cogites
 Hoc: cum discedunt hemines,
 Loquuntur hi: „ad reditum,
 Ad reditum, ad reditum“!

PROGRAMMA

CERTAMINIS POETICI HOEUFFTIANI IN ANNUM MCMXI INDICTI.

Prid. Id. Mart. in consessu Ordinis litterarii iudices de XXXIX carminibus sibi missis hunc in modum rettulerunt.

Septendecim carmina nimis exilia visa sunt statimque seposita, quae gradatim enumerabimus: *Aeneas, Fraternitas generis humani, Laus Humanismi, Ad discipulum adulescentem, Prima aetas generis humani, Pater Patriae, Balmesiana lux, Ad Podotrochum, Beatitudo, Omnia celeriter fluunt.* Novem carminum *Sylloge, De Quæstione sociali, In obitu Iosue Carducci Epicedion, Carmina nuptialia, Vis mentis, Rusticatio, Brembus.*

Sequentur novem carmina quae propter formam laude non carebant nec tamen digna visa sunt quae ederentur. Fuerunt quae sequuntur: *Aeris dominatio, Scylla et Charybdis, Vallis Mariana, Sacellum ad Tres Spicas, Messanae terrae motus, Sancta Oda, Messana terrae motu funditus eversa, Terrae motus ad fretum Siculum, Fine orbis appropinquante.*

His longe praestabant sex carmina quae sequuntur: *California, Operariorum seditio, In simiae amatores, Helena, Vera fraternitas, Non est mea neptis mortua.* Haec tamen carmina obscurantur insigni praestantia septem carminum quae iam sola restant.

Ex his praemio dignissimum est pulcherrimum carmen quo egregius poeta eximie cecinit *Pomponiam Graecinam.* Huic aureum praemium tribuimus et aperta schedula apparuit nomen poetae: *Johannis Pascoli Bononiensis.*

Itidem digna visa sunt quae prelo subiciantur sex carmina quorum agmen ducit *Oasis,* cuius auctorem se professus est *Eduardus San Giovanni Brooklynensis,* deinceps *Cervisia Alessandri Zappatae* in urbe *Ancona, Ecloga Zanclaea* quam cecinit *Vincenzo Ussani Panhormitanus, De Siciliae et Calabriae excidio* et *Comoedia* quorum auctores nobis nondum innotuerunt, denique *De agrorum cultura fovenda ad Italos,* quod misit *Alfonso Casoli Venetianus.* Haec igitur carmina propediem Legati Hoeufftiani sumptibus edentur quatenus poetae schedulam aperiendi veniam tunc dederint.

Ad novum certamen cives et peregrini invitantur his legibus ut carmina latina non ex alio sermone versa nec prius edita argumentive privati nec quinquaginta versibus breviora nitide et ignota iudicibus manu scripta, sumptu suo ante Kal. Ianuarias proximi anni mittant *Hermanno Thomae Karsten,* ordinis litterarii Academiae Ab-actis, munita sententia, item inscribenda schedulae obsignatae, quae nomen et domicilium poetae indicabit. Ceterum iudicibus gratum erit, si poetae in transscribendo portabile prelum Britannicum (*typewriter*) adhibere velint.

Praemium victoris erit nummus aureus quadringentorum florenorum. Carmen praemio ornatum sumptibus ex legato faciendis typis describetur eique subiungentur alia laude ornata, quando schedulae aperiendae venia dabitur.

Exitus certaminis in consessu Ordinis mense Martio pronuntiabitur¹⁾, quo facto schedulae carminibus non probatis additae Vulcano tradentur.

Amstelodami
m. Apr. MCMX.

P. D. CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE,
Ordinis Praeside.

¹⁾ Vulgabitur mense Martio in diariis Italicis his: *Gazetta ufficiale del Regno, Bolletto ufficiale, Tribuna, Vox Urbis, La Nazione.*

Responsorium

T. S.: Pro chartula pulcherrimae regionis vestrae effibente gratias ago quam plurimas, non probanda tamen videtur latinitas tua, quam si hodie emendavero, utilem me tibi fore intelleges. Non dicitur latine: tibi communicare, sed tecum, quod verbum, ut scribere, certiolem facere, declarare' aliaque huius generis, regit acc. c. inf. Scribendum igitur fuit: ,tecum communico ne unum quidem (*vel*: *nullum*) numerum ad me pervenisse'. Tum: ,Peto igitur vehementer, ut numeros ad me (*vel*: *mihi*) mittas' et: ,diligens lector', non: ,diligenter' et: ,discipulus gymnasii S...iani' dici oportuit. Sed haec omnia diligenter legendo Scriptore Latino mutabuntur. Vale.

H. L.: Nomen tuum cum in animo sit asciscere inter conscriptores, S. L. Imposterum ab ipso editore accipias condicionibus in altera operculi pagina indicatis. Qua re te adductum iri speramus, ut saepius stilo tuo eleganti nos lectoresque nostros delectes, fortasse etiam, si tibi videbitur, narrationes soluta oratione scribendo vel vertendo. Valeas.

L. V.: Admiranda sane est tua in latine scribendo facilitas, qua epistulae tuae tanquam vernaculo sermone confectae videntur. Quam dolet non prius nobis innotuisse virum tam latinitalis amantem! Quod attinet ad carmina e germanico translata, id praecipue laude dignum est, quod, quamvis accurate exempli verba reddere studeas, latini tamen syllabarum accentus utique servantur. Misi ad te quaedam ex actis diurnis excerpta, e quibus, quae placeant, seligas velim ad vertendum, reliqua remittas. Valeas.

R. H.: Gratias ago pro aenigmatis; quae si versibus inclusisses, gratiora essent. Prima solutio haud prorsus respondet. Vale.

Varia

Mira Latinitas

Ut interesset concilio clericorum, inter alios multos Basileam olim venerat praelatus quidam Hildesiensis, vir forma ad dignitatem apposita, sed qui magis domesticas monasterii sui res curarat, quam doctas controversias theologorum. Is, quam non valeret doctrina, intellexit, cum unus de pontificiis legatis comiter eum eleganterque alloqueretur latine. Nam quamvis anxie, quidquid superaret verborum, conquireret, cum maximo suo dolore sensit latinitalatem suam vernaculam ad dialogum non sufficere. Tum desperatus consilium sequens capellani sui, qui ei insurravit, ut celeri ordine omnes circa Hildesiam pagos, qui decumam deberent, enumeraret, quasi demum, quo consisteret in loquendo, reperisset, magna voce exclamavit: Soehre, Itzum, Heinde, Lechstädt, Achten, Asel, Babenstedt, Drispensiedt, Maxen, Giessen, Borsum und Sorsum! — Quae verba tam absorta a more patrio summa cum admiratione auscultatus, Italus, cum ei comes praelati dixisset illum tantum versatum esse in scientia linguarum, ut, quaecumque

loqueretur, invito eo miram in varietatem abirent, capite in docti viri venerationem inclinato discessit, nunquam post — sic ei stabat sententia — cum illo se in sermonem daturus.

(Weichert, Hannoversche Sagen und Geschichten)

Sus Latinus

In publica schola cuiusdam oppidi Thuringiae discipuli intra quadragesimum et quinquagesimum prioris saeculi annos multis difficilibusque pensis latinis graviter exercebantur. Macellarii potissimum filiolo tantum displicebat institutio, ut magister minitaretur se illius ignaviam in notitiam patris esse perlaturum. Quibus verbis puer minime commotus: Negat pater, inquit laetissimo vultu, me latine discere oportere, quippe cum latini sues apud nos non caedantur. (Tägl. Rundschau)

De famulo artis ludricae amatore

Avunculus meus olim habebat famulum, hominem rusticum nec ita sapientem, sed fidum ac modestum, cui nomen erat Petrus. Quinquaginta fere annos natus is nunquam viderat theatrum neque cuiquam interfuerat spectaculo. Quod cum forte audivisset erus, Petro schedulam donavit, qua potestatem haberet spectaculi invisendi. Ubi vesperavit, Petrus magno cum gaudio et superbe ingrediens officinam eri reliquit, sed hora vix dimidia praeterita plane, ut videbatur, contentus iis rebus quas viderat domum rediit. Satis admirans erus „dic agedum“ inquit „Petre, quid est quod iam revertaris? nomen tibi displicuit spectaculum?“ „Immo vero, ere,“ refert ille, „sane hercle quae spectavi mihi placuerunt, quia fuerunt pulcherrima et valde me oblectarunt.“ Tum erus „atqui, Petre, non nisi perpauca horae momenta in theatro fuisti; quid tandem vidisti isto brevissimo tempore?“ At homunculus noster „magnopere, inquam, gavisus sum, satis commode animum meum delectavi. Pendebat enim ibi tabula picta haud mediocris magnitudinis et pulchritudinis; tota domus plena erat hominum utriusque sexus in multis tabulatis sedentium; hi omnes usque ridere, laetari, garrere, sermocinari; hoc mihi magnae erat delectationi. Ipse ego perpetuo inspectabam imaginem illam, quae egregie mihi placebat.“ Deinde erus „sed quid porro?“ et Petrus „postquam, ere, aliquamdiu inspexi tabulam, subito tintinnabulum tinnit, mox iterum tinnit, omnes homines statim conticescunt, tabula velocissime sublimiter rapitur; post tabulam autem tres vel quattuor stant homunciones, qui summa voce inter se colloquantur multa; ceteri in domo sedentes plane silesunt ac diligentissime auscultant quid illi post taculam stantes fabulentur. Quae cum ita essent, egomet coepi mecum sic cogitare: quid tua interest, quas nugas homines alieni garriant? — et abii domum.“

Aenigmata

1. Saltus equinus

	ae	dul			
	tum	to	ci	ti	
a	no	ce	quo	ri	vi
to	sce	tu	ren	ma	da
co	vi	li	fi	ra	se
re	re	gno	per	fe	le

2. Telegraphema

.....		..-		
.....		
.....		
.....		

vita, periculum, abusus, sus, irrisor, armoriolum, meridies, ilex, cucumis, sumen, lac, anulus

Haec verba supra *mutato ordine* punctis et lineolis notata sunt. Si *recte* erunt disposita, litterae *punctis* descriptae *proverbium* exhibebunt.

3. Hexameter mysticus

Barbara, meum: mirabile.
Quis leget integrum?

Horum aenigmatum qui duo solverit intra triginta dies, unius sortis particeps erit in urna, qui cuncta, duarum. Unus sortitus accipiet libellum:

Dr. J. W. Juxicus, Der lustige Lateiner. Francofurti, ap. H. Lüstener, 1909.

Sententiae latine vertendae:

Die Ausführungen des Kallikles enthalten zunächst ein psychologisches Element, eine Genealogie der Moral. Die Moral ist eine Waffe, deren sich der Schwache zum Ausgleich seiner Inferiorität bedient. Sie führt also auch auf die φύσις, den Kampf ums Dasein und um die Selbstbehauptung zurück. Die Schwachen sehen mit Neid auf das πλεονεκτηίν der Starken und prägen deshalb, um sich selbst zu erhöhen und um die Starken an der Entfaltung ihrer natürlichen Fähigkeiten zu hindern, den νόμος. Zweitens aber enthalten sie auch eine Umwertung der Werte. Der νόμος ist danach nicht nur nicht verbindlich für den Starken, sondern er bedeutet die schwerste Schädigung für ihn,

da er den angeborenen Adel der Persönlichkeit zerstört, die Bestie zähmt. Die wahren Heroen, die ihrer eigenen φύσις vertrauenden, das ἴσον missachtenden Gewaltmenschen, wie Xerxes, werden damit zu einem erstrebenswerten Ideal. Damit verbindet es sich gut, dass in der Theorie des Kallikles die Tapferkeit gegenüber der Feigheit eine besondere Wertung erhält, und zu der Freude am Sichausleben aller irrationalen Triebe gesellt sich schliesslich auch die Achtung vor dem überlegenen Intellekt, die Kallikles als etwas Selbstverständliches vorträgt.

(Ex libro: Dr. W. Süss, Ethos. Studien zur älteren griechischen Rhetorik. Lipsiae ap. B. G. Teubnerum 1910, pgg. VI + 274, pr. 10.50 M.)

Huic penso qui satisfecerit optime, Scriptorem Latinum gratis accipiet per VI menses. Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debent.

Censura Librorum

Dr. Guido Maria Dreeses, Die Kirche der Lateiner in ihren Liedern. (E serie librorum: „Sammlung Kösel“ vol. 16.) Camboduni, ap. Jos. Koesel, 1908. Pgg. XII + 203. Pr. 1 M.

Pauci nitidissimum hunc libellum legentes, nisi ipsi in aliquo genere litterarum versentur, merito poterunt aestimare, quanta sit fueritque difficultas tantam materiam parvo ducentarum fere paginarum numero complecti. Nam qui hymnos latinos vult colligere, ei, si tempus consideramus, plus mille annorum, si spatium, cunctorum occidentalis Europae populorum perscrutanda sunt brevitaria, missalia, hymnaria

aliaque in bibliothecis et archivis latentia opera vel typis impressa vel, quae longe plurima sunt, manu scripta. Cui labori ex plus viginti annis totum se tradens Dreeses, auctor opusculi nostri, effectit, ut, quicumque delectantur his rebus, omnia ex historia hymnorum scitu digna inde possint faciliter haurire. Et quod initio dixi, alio sensu propria quasi laus libelli est: dum legimus, non olfacimus, ut ita dicam, viri docti sudorem; tam iucunde fluunt, tam simpliciter verba scriptoris, ut etiam imperitis hymnologiae nihil difficile sit ad intelligendum. Finem faciunt praeter varios indices ea carmina latina, quorum versiones ab ipso auctore — et optime quidem — factae textui libri inspersione iuveniuntur.

— 0

SCRIPTOR LATINUS

prodit idibus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Scriptorum merces est 36 M pro 16 paginis: iidem solvunt pro subscriptione sua minutum bibliopolarum pretium, i. e. 3.00 M annue, et accipiunt eius numeri, in quo inest commentatio, 3 exempla, scripti ipsius 10 plagulas seorsim expressas.

Epistulae, manuscripta aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur:

*Ad Voldemarum Lommatzsch,
Bremiportu (Bremerhaven),*

pecuniae vero, libri et libelli, de quibus censurae fiant, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem,

*Bibliopolam Hans Lüstenöder,
Francofurti a. M.,
Eschersheimer Landstraße 112.*

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

<i>T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., . . .</i>	<i>Glendale</i>
<i>J. J. Hartman, Prof. Univers., . . .</i>	<i>Leiden</i>
<i>V. Hertel, Parochus,</i>	<i>Grossneundorf</i>
<i>J. E. Kenny, Prof. Gymn.,</i>	<i>St. Paul</i>
<i>W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em.,</i>	<i>Breslau</i>
<i>Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn.</i>	<i>Stuttgart</i>
<i>F. Palata, " "</i>	<i>Prossnitz</i>
<i>Dr. G. Pitacco, " "</i>	<i>Görz</i>
<i>L.L.Podobinski, " "</i>	<i>Krakow</i>
<i>J. Roberti, Rect. Gymn.,</i>	<i>Cesena</i>
<i>W. Rösch, Prof. Gymn. em.,</i>	<i>Heilbronn a. N.</i>
<i>Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., . . .</i>	<i>Giessen</i>
<i>Dr. P. Schmid, a cons. stud.,</i>	<i>Dresden</i>
<i>J. Tasset,</i>	<i>Tonnerre</i>
<i>C. Thieme, Parochus,</i>	<i>Marienstatt</i>
<i>P. Worms, Prof. Gymn.,</i>	<i>Meldorf</i>

543



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA · CIVIS ROMANI · SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII: Numerus III



Summarium:

Lehmann, In Freiligrathi ante hos C annos nati memoriam
Lommatius, De Great Eastern et George Washington navibus vaporariis
Roscius, Oratiunculae latinae — Dolopathi de thesauro narratiuncula
Tassetius, Coqua et ornatrix — Latinitas in orbe
Ex epistulario redactoris — Lehmann, Carmen latine versum
Saravinus, Poeta meditans — Lindach, Aurum et argentum
Lehmann, Parseval V — Libri libellique dono accepti
Catalogi antiquarii — Nuntii menstrui
Responsorium — Censura librorum
Sententiarum numero 12 propositarum versio optima
Aenigmata — Sententiae latine vertendae

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam
Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII Francofurti a. M., Mense Julio MCMX Numerus III

— Notandum! —

Omnes litterae, quae ab idibus Juliis usque ad quintum fere diem Augusti ad me diriguntur, dentur velim tabellariis Londiniensibus servandae i. e. hoc modo inscribantur:

D^{no} Voldemaro Lommatzsch, Redactori ‚Scriptoris Latini‘,
Poste restante, London.

Cunctis ac singulis, quibus aestivo otio frui licet, laetissimas felicissimasque ferias exoptans, vos, lectores atque amici, saluto
vobis semper addictissimus
Lommatius.

In Fernandi Freiligrathi ante hos C annos nati memoriam

— d. 17^{mo} m. Jun. 1810/1910 —

Carmen „O lieb', so lang du lieben kannst —“

latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

Amare perge, quamdiu fas est, ama!
Amare gaude, quamdiu mens postulat!
Accedet hora nec moratur hora, qua
Adestans sepulcris voce tristi congemes!

Tuumque cura pectus ardeat pie
Servetque amorem praestet et caram fidem,
Quoad fideli prosequantur cor tuum
Amore alius mutuo praecordia!

Tibique quivis dat vicissim cor suum,
Hunc gratiae fac compotem summae tuae,
Omnes et horas redde amico lucidas,
Ullam sed horam nubilam reddas cave!





Tuamque linguam continere cogita:
 Nam vox acerbe dicta proruit fugax!
 Tu forsan „hercle nolui te laedere“ —
 At ille tristis cedit ac multum gemens.

Amare perge, quamdiu fas est, ama!
 Amare gaude, quamdiu mens postulat!
 Accedet hora nec moratur hora, qua
 Adstans sepulcris voce tristi congemes!

Tum sub cupressis maestus inclinas genu
 Oculosque flendo tetricos et umidos
 — Longe remotum non videbis amplius —
 Terrae recondis roscidis herbis sacrae

Et dicis „in me, care, despectes precor,
 Qui lacrimans hic ante bustum sto tuum!
 Ignosce, quod te vulneravi nescius,
 Id, per deum, non egeram, ut te offenderem!“

At ille non iam te videt nec audiet
 Nec pervenit capturus amplexus tuos,
 Nec non, tibi quod os ferebat oscula,
 Nunquam „„diu iam““ dicet „„ignovi tibi.““

Ignovit ille, iam diu ignovit tibi,
 Sed lacrimarum, crede, fluxit magna vis
 Tuaque causa et contumeliam ob tuam —
 Tace — : quiescit assecutus exitum!

Amare perge, quamdiu fas est, ama!
 Amare gaude, quamdiu mens postulat!
 Accedet hora nec moratur hora, qua
 Adstans sepulcris voce tristi congemes!



De »Great Eastern« et »George Washington« Navibus Vaporariis

scripsit

Voldemarus Lommatius.

Septimo decimo mensis Iunii die quinquaginta erant anni, quum illa Great Eastern navis, quae tempore praecessit ingentia huius aetatis ad traiciendum Mare Atlanticum navigia, Southamptonio profecta est Neoboracum versus iter factura. Quae quum omnes, quae antea aedificatae erant, naves magnitudine superaret, singulari utendum fuit constantia, ut tantum opus perficeretur. Haec vero laus ac gloria est viri technicae artis peritissimi, nomine loambart Kingdom Brunel, cuius pater anno 1825 Tamesim flumen cuniculo iungere instituerat.

Is, postquam ditissimis aliquot viris persuasit rem fieri posse, anno 1852 in navalibus Russellianis, quae Millwalli erant prope Londinium, carinam navis posuit, cui primum nomen »Leviathan«, postea »Great Eastern« datum est. Haec tanta fuit magnitudine, ut quinto demum anno posset, et in partes quidem dissoluta, in aquam deduci. Immo tres etiam praeteribant anni, dum primum illud, quod supra diximus, iter potuit iniri, quo in itinere igniferam, quae Sandy Hook vocatur, turrim attigerunt post duodecim dierum cursum.

Movebatur autem navis, quae 679 circiter pedes longa et 83 lata erat, duabus rotis pinnatis 55 fere pedum et cochlea 24 pedum diametro. Huic machina 4000 suppeditabat virium, quas technici vocant, equinarum, illis

3650, ita ut 7650 omnino essent vires indicatae. Praeterea navigium sex malos habebat, quorum duo transversis, ceteri rectis erant velis instructi, qui quanti fuerint, inde colligi potest, quod antenna principalis habebat 121 pedum longitudinem.

Adde huc ingentia fumarum amplissimaque vela — erat enim eorum superficies 6500 metrorum quadratorum — iam animo finges navem illam magnificam summam cuius spectanti iniecis-

admirationem. Nec minus mirabilis erat celeritas navigandi, quippe quum navigium singulis horis $14\frac{1}{2}$ milliaria permetiri posset, quod eo pluris aestimandum videtur, quod nunquam ante technici periculum fecerant pinnis simul ac propulsoribus ad promovendas naves utendi.

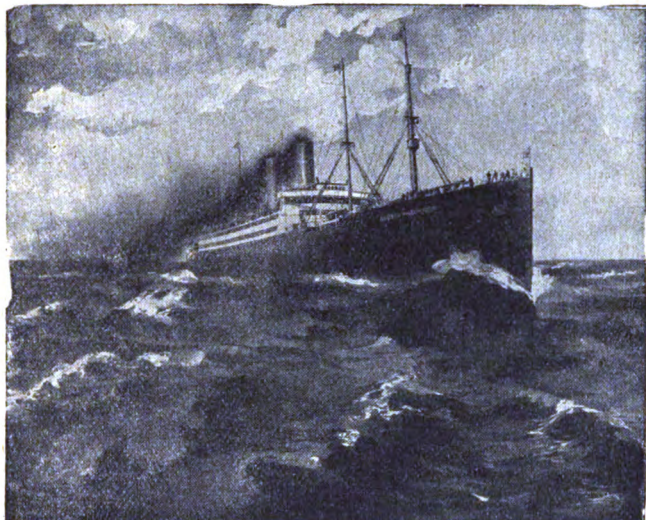
Tamen res sumptiosior erat, quam ut quicquam posset inde pecuniae redire. Itaque mox omisso personarum merciumque commeatu navis vario in usu erat per triginta sex annos maximeque adhibebatur ad telegraphicos funes in mare demittendos, quae opera, si verum quaerimus, parum digna videtur navigio tam artificiose fabricato. Nam qua usum erat celeritatem nulla alia navis assecuta est intra proximos undeviginti annos, mensurae prima fuit aemula illa ex Germanici Caesaris nomine appellata navis, quae anno 1903 aedificata est. *)

*) Plena eius descriptio, quae numeris IX et X anni III huius commentarii, publicata est, apud me prostat p. Red.

Ingeniosissimam denique totius operis structuram — habebat enim costas per longitudinem quoque insertas et duplicem fundum — multi sunt ad hunc diem imitati.

At, quae usus docuerat navis,

minime poterant societates navales ad nova eius generis navigia comparanda movere. Revertentes igitur ad longitudinem centum vel centum et viginti metrorum, dum et maiorem fructum ex vi vaporis percipere



et impensae carbonum parcere student, navigationem lucrosiorem reddere conatae sunt. Haec aedificandi ratio fuit usque ad octogesimum fere superioris saeculi annum. Tum vero commercio inter gentes crescente maiores paulatim naves aedificari coeptae sunt, ut mox essent centum et sexaginta vel septuaginta metra longae. Nunc ducenta iam excedunt metra.

Lloydiana quidem navis, quae »George Washington« vocatur, cum 220,2 metra longa sit, Britannicam illam longitudine superat 13,2 metrorum, quamquam 1,22 m angustior est. Vectorum capit 2676, quorum in prima classe diaetis 565, in altera classe 433, in tertia 452, in caverna 1226 commodissime possunt collocari, quibus tamen adnumerandi sunt 586 officiales, nautae, medici, tabellarii, coqui, promi, servi cuius vectorum desiderio obsequentes, machinarii, calefactores alique, qui ministerio vacant, homines. Notum est, opinor, lectoribus ne obstetricem quidem

deese in hoc aedificio omnes quasi a primo usque ad ultimum diem humanae vitae gradus exhibente.

Machinarum vis par est viginti milibus equorum, i. e. triplici eius numeri, quem in Anglicae navis descriptione indicavimus. Ita fit, ut »Washington«, quemadmodum breviter appellari solet, in itineribus adhuc factis, si singulas ad horas revocamus rationem, plus minus 18,5 milliaria transigere potuerit. Propellitur enim duabus cochleis duplicibus, quae ut circumagantur, duae machinae vaporariae opus sunt quadruplici, ut aiunt technici, expansione. Aedificata vero est Bredoviae in »Vulcani« navalibus Sediniensibus.

Denique haud omittendum existimo navem nostram non solum maximam esse inter mercatorias Germaniae naves, sed multis etiam commodis ceteras superare. Sic in vectoriis primae classis cellis lectuli non, ut alias mos est, alter supra alterum dispositi sunt, sed ipso in solio stantes. Praeterea, ut decet natantem huius saeculi domum, ne elevatores quidem desunt, qui proximi sunt triclinium maius quibusque utentes homines facillime possunt sine ullo corporis incommodo ex uno in alterum ascendere aut descendere constrato.

Sententiae

Animus hominis dives, non arca appellari solet. Quamvis illa sit plena, dum te inanem videbo, divitem non putabo.

Cicero.

Quo modo aut cui tandem hic libero imperabit, qui non potest cupiditatibus suis imperare?

Cicero.

Nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile.

Cicero.

Oratiunculae Latinae,

quas variis olim occasionibus habuit
Guillelmus Roscius Heilbronnensis.

5

Sermo apud Primanos habitus
excursione facta

Commilitones, absoluto jamjam
biennio, quod discendi et docendi

consuetudine conjuncti fuimus, ultimum nunc ausi sumus evagati ex umbra et parietibus scholae majorum nostrorum exemplo silvarum umbrae et montium solitudini nos dare vacuos curis et officio. Neque ego timui auctor vobis esse in ipso fortunae discrimine, in limine rigorosae, quam vocant, maturitatis intermittendi studia et recreandi animos et corpora communi ambulatione et laetitia, non quo avocarem vos a serio et diligentia officii, sed quia mihi persuasi nulla re magis ad nova pericula praeparari et confirmari mentis animique vires quam recreatione liberali, collegiali, Joviali. Spero igitur fructum vos proximis diebus percepturos etiam ex huius diei otio ac voluptate, omniaque fausta felicia vobis precor. Sed retro quoque oculos vertere tempus jubet. Itaque audiatis quaeso pauca me de me ipso loquentem. Ita me Deus juvet ut mihi nihil semper magis cordi fuit, quam ut adjuvarem vestra studia et progressus. Atque si non semper socium magis et confratrem me quam magistrum et correctorem experti estis, hoc quidem vobis persuadeatis rogo neque unquam me cuiquam vestrum nisi bene voluisse, — in magnis autem, ait poeta, voluisse sat est — et si cui forte parum id apparuit, me fateri: piget pudet poenitet taedet atque miseret. Neque ignorans, quam varia sint cum hominum tum adulescentium ingenia, nunquam omnia ab omnibus expectanda censeo, et procul habeo postulare, ac vix audeo sperare, ut etiam postea, si non diurna, at nocturna interdum manu versetis quos vocant classicos: satis habeo, si mea quoque, quantalacunque fuit, opera factum est, ut vobis persuadeatis nullo magis litterarum et disciplinae genere puerorum et adulescentium animos quam illis scriptoribus tractandis praeparari ad id, quod bonum verum pulchrum est, cognoscendum, diligendum, colendum. Hac igitur mente, addita prece, ut in posterum quoque non nimis ingrata nostri memoria respiciatis et recolatis annos gymnasiales, moneo ut elevatis poculis hoc mecum votum suscipiatis:

vivant floreant crescant adulescentium humanitatis studio deditorum corporis vires, animi alacritas, patriae et omnium bonarum artium amor et studia!

Dolopathi De Thesauro Narratiuncula

(J. Ulrich, Proben d. lat. Novellistik d. Mittelalt. Lipsiae 1906) ¹⁾

(Absolvitur)

Tu autem serato ostio turrim iterum atque iterum circueas, considerando, si per aliquam muri rimulam fumum egredi videris. Hoc facto, ad me redeas consilium accepturus, quid post haec tibi agendum sit. Rex autem dictum senis festinanter impleri iubens clausit ostium et coepit tacitus turris ambitus circuire. Ecce autem ex calore ignis viridisque materiae humore fumus excitatus totam usque ad testudinem replevit turrim, qui dum alias spiraculum non haberet, per locum foraminis illius, eo quod lapide tantum sine caemento obstructum fuerat, egreditur. Quod intuens rex festinus venit ad senem, quid viderit, manifestat. Audiens hoc senex: Scias, ait, o rex, fures tibi tuos per locum, ubi fumus egreditur, abstulisse thesauros, quos nisi aliqua arte capias, quod superest, asportabunt. Non enim cessabunt, quippe quibus adhuc prospere cessit res, donec totum thesaurum exhauriant. Meo igitur utere²⁾ consilio, damnum dissimula et preme silentio, ne rumore hoc per aures populi discurrente tuum furibus studium innotescat, et tu interim cuppam latam et profundam calenti imple bitumine, resina, pice et glutine, quam foramini introrsus opponas, ut dum fur more solito securus nullam deceptionem suspicans ad assuetum thesaurum recurrerit, repente in cuppam corruat, captusque et colligatus glutine se tibi velit nolit in crastinum manifestet. Admiratus rex astutum

¹⁾ Notandae sunt praeter illa num. I. indicata hae formas, quas secundum hodiernam orthographiam scripsimus: nichil, michi, addeunt, dampnum, fumum, hii, hiis, pertitus.

²⁾ in textu: uteres.

senis consilium, cuppam illico ferventi impletans glutine opponit foramini seratoque ostio abscedit.

Ecce autem fatalis illa dies, quae neminem bonum malumve praeterit, miserum patrem cum filio eadem nocte ad turrim adducit, remotoque a foramine lapide intrat pater, nihil de praetensis laqueis suspicatus, dumque festinat, ut heri et nudius tertius in pavementum salire, incautus, miser, ut erat vestitus calciatusque, cuppam mentotenus insilit statimque vallatus glutine redditur immobilis, ita ut nec manum nec pedem vel aliquid membrorum movere posset excepta lingua, quae tantum ab hac iniuria libera remanserat. Ingemiscens igitur infelix filium advocat, insinuat, quibus laqueis teneatur astrictus, orat, ut ei cito, antequam aliquis superveniat, caput amputet et abscedat, ne forte per caput cognitus aeternam suo generi maculam inferat et iacturam. At vero filius totis viribus patrem conatur extrahere; cum laborem suum frustrari videret, coepit anxari et haesitare, quid de duobus ageret. Hinc etenim horrebat suas in nece patris cruentare manus, hinc vero metuebat per facem patris deprehendi. Dum ergo eum a nece retraheret amor, timor et necessitas urgeret, nesciens, quid utilius ad tempus ageret, caput patris cultro abscisum fugiens asportavit.

In crastinum autem rex summo mane de lectulo surgens intravit turrim cucurritque ad cuppam invenitque murum perforatum et totam illam bituminis superficiem infectam sanguine, furem quoque adese suum, sed truncato capite deprehendit. Festinans ergo ad suum recurrit consiliarium, illum videlicet senem, annuntians captum quidem furem, sed capite mutilatum. Quod cum audisset senex, parumque subridens: Miror, ait, huius latronis astutiam. Quia enim nobilis erat nec voluit se vel genus suum perdere, idcirco a socio sibi caput amputari fecit. Unde difficile videtur mihi, te posse aut thesaurum recuperare aut cognoscere furem. Tunc rex vehementer urgebat

senem, ut daret consilium, minime de thesauro perduto aiens se curare, si tantummodo furem, quis fuerit, agnovisset. Cui senex: Fac illum, inquit, abstractum de cuppa caudae equi fortissimi alligari trahique per plateas et vicos civitatum regni tui. Porro milites armati subsequantur capientes, si quos viderint viros vel mulieres ad aspectum cadaveris lacrimari, tibi que eos praesentantes. Et si fuerit ibi socius aut uxor aut filii, nequaquam poterunt a lacrimis temperare.

Bonum rex ratus senis consilium, iubet festinato truncum equo fortissimo pedibus alligatum cum armatis militibus trahi per proximam civitatem. Qui dum miser traheretur, contigit eum ante fores domus suae devenire. Stabat autem ille filius eius maior, qui et ei fuerat socius, ante ipsas fores. Qui cum videret patrem sic miserabiliter trahi, flere quidem non audens, sed non volens lacrimas prohibere, occasione recepta cultellum lignumque accipit quasi aliquid incisurus, sinistraeque manus pollicem ex industria sibi amputavit. Tunc vero sub occasione pollicis vocem emittit luctuosam, erumpunt lacrimae, accurrit mater, fratres et sorores dilacerant manibus vestes ora que et capillos, in persona filii patris miseriam lamentantes. Affuerunt illico milites, qui eos caperent ducerentque ad regem. At vero rex maximo effluans gaudio, sperans, quod perditam recuperare posset, pollicebatur illis vitam et gratiam suam, si crimen confiterentur redderentque thesauros. Juvenis autem ille ex metu et necessitate audaciam sumens: Non ideo, ait, o serenissime rex, ego aut mei, quia hic miser truncus ad nos aliquid pertineat, lacrimas effundimus, sed quia hic³⁾ dies nefastus mihi sinistrae manus pollicem abstulit. Ob hoc ergo lacrimae effusae, exaratae facies, capilli evulsi, quia ego adhuc iuvenis hodie heu uno et potiori membro debilitatus sum. Rex vero pollicem adhuc fluentem sanguine certissimum veritatis argumentum fore ratus, motus misericordia super fortuna iuve-

³⁾ in textu: haec.

venis: Non est, ait, mirum, si dolet, cui male contigit; vade in pace et hunc diem male ominatum de cetero praecaveto. Sic ergo ille astutia sua se suosque liberans ad propria remeavit, et rex similitudine delusus veritatis redit ad senem consilium accepturus.

Senex vero asserebat regem vix posse invenire, quod quaereret, suadebat tamen, ut cadaver iterum per eandem traheretur civitatem, quod et factum est. Cumque ut prius ventum esset ad domum eius, filius internum animi dolorem non ferens filium parvulum in puteum, qui pro foribus erat, clam proiecit, tuncque vultum unguibus carpens voce lacrimosa populos quasi ad liberandum filium convocat. Accurrit iterum mater cum filiis, girant puteum, lacrimantur, alii que funibus ad extrahendum puerum in puteum se dimittunt et alii eos iterum sursum trahunt. Quid plura? Capitur iterum ille solus duciturque ad regem, et interim cadaver per alias⁴⁾ civitates incassum tractum, ad regem vix ossibus et nervis cohaerens reducitur. Porro rex videns hunc iterum captum, quem antea dimiserat, et nimium admiratus: Quid prosunt, ait, tibi callidae deceptiones, dii summi te produnt, furta tua et crimina te accusant. Redde ergo thesaurum et iuro tibi per meam magnique Jovis potentiam, quod nec te vita nec aliquo privabo membrorum, sed sanum et integrum liberumque dimittam. Tunc latro calliditate sua utens producta primo suspiria ab imo pectoris trahit, dehinc talem emittit vocem: O me, inquit, omnium infelicissimum hominum, quem tanto dii odio prosequuntur, ut nec solum mihi diem absque doloribus et cruciatibus corporis et animae transire permittant. Heri mihi dies infelix pollicem abstulit, hic hodie infelicior filium unicum demersit in puteum, et ecce de thesauro regis requiror. Tunc etiam lacrimis falsis, immo verissimis perfusus: Magnum, ait, o rex, beneficium solatiumque praestiteris misero, si me ab hac⁵⁾ vita, quae omni tormento,

⁴⁾ in textu: alia. ⁵⁾ in textu: haec.

omni morte mihi gravior videtur, subtraxeris. Rex autem cum iuvenem crebris perfundi lacrimis mortemque loco beneficii quaerere videret audiretque, quod vere ipso die filium perdidisset hesternoque pollicem, miseratus hominem abire permisit, centum ei argenti marcas pro solatio tribuens. Sic iterum rex deceptus consiliarium suum adiit aiens, quod in vanum operam insumpsisset.

Sed senex ad regem: Unum, ait, adhuc superest agendum, quo nisi furem superstitem capias, iam frustra ad alia te convertes. Elige tibi milites fortissimos quadraginta, quorum viginti nigris armis nigrisque equis muniatur, aliique viginti albis equis armisque eiusdem coloris sint armati. Hisque cadaver ligno pedibus suspensum nocte ac die custodiendum committas, viginti albis hinc, inde viginti nigris circa ipsum ordinatis. Hi profecto, si vigilanter custodierint, tuum capient furem, quia non patietur ipse diutius pendere socium, etiam si sciat se mortem protinus subiturum. Rex autem, prout dixerat senex, milites nigris albisque munitos armis circa suspensum cadaver ordinavit. At vero fur ille suum patrisque obprobrium ferre non volens malensque semel mori, quam diu infeliciter vivere, deliberavit in animo, quod aut patrem turpi ludibrio subtraheret aut ipse cum eo pariter moreretur. Subtili ergo ingenio arma partita fabricat, tota scilicet ab una parte alba et nigra ab altera, quibus armatus equum hinc albo, inde nigro panno opertum ascendit. Sicque lucente luna per medios transit milites, ut nigra pars armorum eius viginti albos deluderet et alba pars deciperet nigros putarentque nigri unum esse ex albis, et albi unum ex nigris fore. Sic ergo pertransiens venit ad patrem depositumque a ligno asportavit. Facto autem mane milites videntes furem furtim sublatum sibi confusi redierunt ad regem, narrantes, quomodo eos miles albis nigrisque armis partitus decepsisset. Desperans ergo iam rex posse recuperari perdita et furem et thesaurum cessavit quaerere.

Verborum probatorum novas novis in rebus iuncturas

quaerebat

Jacobus Tassetius.

IX. Coqua et Ornatix

Coqua. — O fortunatas ornatrices! quae praeter matulas et trullea nihil immundum tractant. Nos inter focos et purgamenta versamur et urnarii eluivium. Purgare pisces olusque; depilare, exenterare; pelles, viscera detrahare; plumas, putamina verrere, colligere; tum coquinaria escariaque vasa eluere, tergere, nitidare; prunas denique, favillas, carbones, cineres forcipe et batillo agitare: haec nostra vita sunt. —

Ornatix. — Nos vero pulveribus et floccis vivimus scoparum, peniculi, pectinisque famulae. Mihi curae est totam ornare domum et dominam. —

Coqua. — Tu dominae cuticulam curas, domesticam ego gulam universam. Computa cortinas, ollas, cacabos, sartagine, craticulas; ferrea, aenea, fictilia, murrhina, argentea quae manibus pertractantur meis: patinas, catinos, lances, catillos, discos; cochlearia, ligulas, fuscinulas, cultellos; pocula, scyphos, pateras, scutulasque. —

Ornatix. — Herae respice cubiculum, balineum, vestes. Eam ex lavatione abstergeo, perfrico, pecto, como, a capite ad calcem vestio. Ei induculam, bracas, castulam induo, strophium semel iterumque stringo, fascias pedibus et calceos induco, vincio periscelide genua. —

Coqua. — Pergrandi ludere mihi videris pupula! —

Ornatix. — Dii boni! ringor interdum; et pulsare ea aliquando vellem, mihi quae tegenda praebentur: praesertim dum thoracem aut stolam eius aversae fibulo nixa genibus. —

Coqua. — Utinam sic dominae excutere posses socordiam! Sed nunc ad focos abeundum mihi; Veneris est hodiernus dies, agemus perendie ferias. —

Latinitas in Orbe

Carmen Leodense

Initio cuiusdam programmatis, quo scholae latinae Leodensis praeceptores et discipuli invitant ad annum concertum, hos inveni versus:

Voce clara gaudeant
Leodenses cuncti!
Strenui per omnia,
nunquam non conjuncti.
Sive labor nos vocat,
fortes laboremus;
sive ludus placuit,
impigri certemus.

Floreat per saecula
Schola Leodensis;
salus sit fidelibus,
malae res infensis.

Victi nunquam cedimus,
turpe hoc putamus;
acriores ad pugnam
semper redeamus.

Vulnera pro patria
grata sunt et digna;
vulnerato puero
fama sit benigna.

Floreat per saecula
Schola Leodensis;
salus sit fidelibus,
malae res infensis.

Cuique scholae honor est
maxime servandus;
per quem crescit scholae laus,
ille est laudandus.

Si quis autem otium
cupiat imbellis,
extrudatur patria —
vivat cum puellis!

Floreat per saecula
Schola Leodensis;
salus sit fidelibus,
malae res infensis.

Gratum est videre, quanto studio illius scholae alumni linguae latinae adhaereant. Quod quidem mirum non est in iis, quorum insigne scholasticum verba exhibeat: Nullius non mater disciplinae. Nam, quidquid dicunt adversarii, universe litteras colentibus Romanum ante omnia sermonem curae esse oportet.

Latin: in Africa cultus studiosorum globus

Suadente Henrico Bigot, qui professoris munere Tunete fungitur in Lyceo Carnot, superiore anno Carthaginiensis Instituti sodales, suo se sermone »Association Tunisienne des Lettres, Sciences et Arts« vocantes, inter se globum Latinae linguae studentium constituerunt, qui quid sibi proposuerit, ex his verbis intellegi potest in commentario bimenstruo »Revue Tunisienne« inscripto publicatis:

Aetatem in regione degimus, quam quidam, rerum primam solum speciem intuentes, pravissimo nomine Arabam vocant, cum revera ab Arabis olim vastata tantum et plane eversa fuerit. Semel enim hactenus in toto aevi decursu magna et florens enituit Africa, scilicet dum Romanis artibus, litteris, scientia, cultu, adjuvantibus Graecis memoriis praeceptisque, vigeat. Tum Apuleius poetics Graecorum et Romanorum mysteriorum fabulas ultimis et splendidissimis scriptis illustravit; tum Augustinus novis doctrinis, novae fidei hanc ad persuadendum vim et potentiam addidit, ut mox toti terrarum orbi novos mores imponere valeret.

Hodie etiam, cum agricola, aratro glebas convertens, in effossum saxum offendit, si ad spectandum repertum sese submittit, aliquod Romanae aetatis vestigium aspicit Romanaeque verba mirans legit!

Aliis ergo praestantibus viris Arabarum antiquitatum curam investigandarum permittentes, quas ad Africanos sane quosdam, minime vero ad Africam ipsi pertinere existimant, nonnulli Romanae linguae, institutorum historiarumque eruditi consilium inierunt, ut otia sua absumerent operasque conferrent in perlustranda atque in lucem proferenda Romanorum ex Africo solo ortorum ingeniorum monumenta.

Quo modo dum antiquas hujus terrarum anguli glorias renovant, forte haud vana eorum videbitur illa spes, ut Gallicae, id est Latinae quo-

que Africae in excelsiora splendidioraque fata viam patefaciant.

Henricus Bigot,
Latini in Carthaginien-
sibus Instituto globi praeses.

Iamque operi instant Carthaginien-
ses. In prima enim globi latini, cui
nomen »Section d'Etudes Latines«
datum est, sessione Paulus Monceaux,
honorarius praeses, suasit, ut primum
omnium, quae auctores in Africa nati-
scripsissent, verterentur eoque modo
in vulgus ederentur, cuius operae
specimen dedit ineunte mense Maio
Durelius, legens librum primum Meta-
morphoseon Apulei a se ipso trans-
latum. Speremus laudabile hoc in-
ceptum feliciter esse progressurum!

**Latinus in »Mundano Scientiae
Sodalitio« coetus**

Latino in societate, quae »Alliance
Scientifique Universelle« appellatur,
coetui ut huius quoque commentarii
se adiungerent lectores, Tassetius
noster, pro praeside in Gallia orientali
negotia gerens, haud semel hisce
paganis invitavit. Idem nuper libellum
ad nos misit res anno 1909 gestas
enarrantem, ex quo libentissime co-
gnovimus inter Mexicanos quoque con-
sociari coepisse latinae linguae ama-
tores. Cui rei omnibus modis student
praeter alios L. Herrera, regionalis
ibi sodaliti praeses, et Franciscus de
Paulo Herrasti, veterum linguarum
professor. Quaestiones coetus latini
sodalibus propositae sunt priore anno
haec:

1) Tales linguae, quales sunt sams-
crita, hebraica, latina, solis ab eruditis
cultae, utrum recte an falso »mortuae«
dicantur?

2) Quae constituenda sit discipli-
narum ratio ac forma, ut discipulo-
rum quam minime ingenia graventur,
quam maxime in suum et in commune
bonum instituantur?

Quisquis igitur ex novis nostris
amicis in sociorum numerum referri
velit, literas inscribat his verbis:
Monsieur J. Tasset, Rue de la Thébaïde,
Tonnerre (Yonne), France.

Ex Epistulario Redactoris

a. d. XI. Kal. Iunii.

R. K. H... S. D. P. V. Lommatio.

Certior ex tuis litteris factus cul-
pam non in te sed in tabellariis esse,
vehementer te obsecro ut mihi igno-
scas. Peccavi: fateor; et propter res
minutissimas. Velim tibi persuadeas
me posthac fiduciam in te positurum
maximam. Quantum est situm in me,
omnia studia in te tuasque res ex-
pecta. Nam in meliorem spem me
induxisti sermonem latinum, non modo
non perisse, sed potius per te tuos-
que adiutores revirescere et sensim
ea loca quae olim amissa sunt recipere.

Te oro ut ad me mittas C. R. VIⁱ
et VIIⁱ annorum — si exempla super-
sunt. Ad hoc VIII adiungo marcas
et dimidiam. Vale.

Gratias tibi ago plurimas, vir doc-
tissime, quod ad me numeros duo
Civis Romani misisti et in animo ha-
betis totum per annum mittere. Val-
de mihi placet commentarium et li-
bentissime legam. Fortasse gratiam
referre quoque potero aut censuram
edendo aut cum amicis de commen-
tario loquendo.

I... C. R...

Datum P...

A. D. V Id. Oct. MDCCCIX.

I... T... I... L... S. D.

Si vales bene est, ego quidem
ualeo. Marcas III, pretium Scriptoris
Latini minutum, apud tabellarios
prescribebam tibi sermonum in his
libris editorum scriptor. Quibus ex
sermonibus unus, »Candida Lusio«
inscriptus, libro mensis maii prodiit;
cuius autem libri mihi, si quattuor
exempla iubes remitti, pergratum
feceris. Plures enim ludunt in ea
commentatione personae, quae homines
veri sunt, non ficti, ipsi se in Scrip-
toris Latini speculo videre gestien-
tes. Facito igitur ut illa IV exempla
accipiam, de quibus gratias tibi maxi-
mas agebam, die XIII iunii, ex Turno-
duro.

Viro spectatissimo
Woldemaro Lommatio
S. P. D.

A... A... ICtus

Laetus accepi, Vir honoratissime!
epistolium tuum d. d. 26 m. Mai, simul-
que anni VII^{mi} Civis Romani nu-
merum VI^{tu}m, quibus benevolentiae
 tuae iudiciis maximopere gavisus sum,
quum et te valere intelligerem, et
Civem adhuc in vivis esse comperirem.
Vidi etiam Civem editorem suum
Chemnitiensem retinuisse.

Experientia edoctus fasciculos com-
mentarii non ordine ad me transferri,
si utar, uti solebam, ministerio biblio-
polae, rogatum te velim, ut posthac
mihi numeros, prout prodeunt, ipse
mittas, vel mittendos cures. Pretium
annuum, 4¹/₄ marcarum, tibi per as-
signationem postalem transmittēbam,
ut nunc a te exspectem omnes numeros
anni VII^{mi} in lucem emissos praeter
sextum, qui benevola tua cura iam
ad me pervenit.

Complures iam se professos esse
in conscribendo commentario socios
ex te libens cognovi: sed spem, quam
fovere te scribis horum nominibus
mox et meum se adiuncturum, ex

animo deponas quaeso. Quod huic
rei coniunctum est officium in me
suscipere non ausim, licet libens
Civem tuum commendem harum rerum
studiosis, et quibus potero modis.

His literis addo versionem poema-
tis Germanici Victoris Scheffellii, quam
si a proposito commentarii tui non
abhorrere existimes et dignam iudices
quae recipiatur, si forte loculus vacet,
tibi hunc in finem offero — non aegre
laturus, si seposueris. Idem carmen
iam latine expresserat Pernwerth von
Bärnstein in »Imitatis«, quae prodire
Lipsiae 1897. Huius versionis apo-
graphum in fine addam.

Quod attinet ad quaestionem tuam,
quibus actis diurnis vel menstruis
optime apud nos Civis innotescat,
sic censeo: Maxime e re tua fore, si
ad hunc finem utaris his actis quae
praecipue leguntur ab iis qui in gym-
nasiis literas antiquas docent, foliis
— quae dicuntur — igitur scholasticis.
Haec sunt fere apud nos, quae in
adiecta pagula indicavi.

Vale, Vir praestantissime, et me ama.

Dabam T... d. XI m. Iunii
a. MDCCCXC.

Carmen Francisci Kugleri:

„An der Saale hellem Strande“

latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis

Ad apricas Salae ripas
Arces stant magnificae,
Quarum tecta ruinosa
Sunt et atria ventosa;
Super stratae nebulae.

Equites quidem fugerunt,
Silent hastae, clipei;
Sed in saxis priscis bellae
Umbrae solent ac tenellae
Apparere hospiti.

Supra innuunt ocelli,
Ora rident rubida.
Longe prospicit viator,
Blandi oculi spectator,
Corda valent hilara.

Cum discessus hora venit
Viatori flebilis,
Vale dicens cantat hospes
Vivereque iussus sospes
Salutatur linteis.

Pretia priorum commentarii annorum apud redactorem venalium
sunt haec:

III 5 M., IV (18 num.) 5 M., V 3 M., VI 3 M., VII 4 M.

Red.

Poëta meditans

I

Mane

Roscida purpureos effert aurora jugales
 Ac rutilum solis praevia sternit iter;
 Jam cantu volucres rupere silentia noctis,
 Et jam nulla polo rarave stella micat;
 Flammifero Phoebus prodit spectabilis ore
 Umbras ac densae noctis abire jubet.
 Christe, Patris splendor, vero me lumine reple
 Atque meo tenebras pectore pelle procul!

II

Vespere

Jam jubar aetheriae lucis pepulere tenebrae,
 Egit et ardentem sub mare Phoebus equos.
 Aurea gemmatus temo jam plaustra reducit,
 Jamque moves tardos, tarde Boote, pedes;
 Jbimus hinc sueto capturi tempore somnum,
 Ut renovet dulcis lassula membra quies.
 O juvenes, vera mergemur imagine mortis,
 Quisque Dei casta voce precemur opem:
 Hac nos nocte, pater, ne quo pereamus ab hoste,
 Praesens auxilio fac tueare tuo!
 Cumque sopor lassos placidus recreaverit artus,
 Da spectare hilarem lumina nostra diem!
 Nos ita, nocturna seu membra quiete fruentur,
 Sive die jussum perficiemus opus:
 Esse tuos semper, semper concede manere!
 Haec, pater, est nostrae summa caputque precis.

III

Varia

1. In diem serenum

Lux quam clara nitet, quam coelum splendet amoenum,
 Diffugiunt nubes, mitior aura calet!
 O toties optata dies, mihi gaudia gignens,
 Quae sequeris pluvias fulgida continuas!
 Diceris humanae pulcherrima mentis imago,
 Nempe fugant moestas gaudia tristitias!

2. Altiora pete!

Venditor est prudens vulgo »Jacobel« vocatus,
 Ut nitido peras impleat aere suas;
 Cernere quem poteris summis descendere nummis
 Ac merces pretio vendere vel minimo.
 Hunc, ut fine tuo potiari, imitare sagacem
 Vota sequens votis ulteriora tuis!

Saravinus

Lectoribus Monitum!

Cum chartula, quam superiore numero promiseramus, nescio quo pacto omissa sit, hodierno illam fasciculo curavimus annectendam iterumque nunc petimus, ut nominibus quam primum inscriptis sine ulla, si possit, mora ad nos remittatur.

H. Lūstenöder.

Aurum et argentum

lat. redd.

Lindach.

- | | |
|---|--|
| <p>1. Dona sunt dulcissima
aurum et argentum,
quorum velim maria
fluant mihi centum;
nec me signis praedita
forma iuvat una:
auro fulgent sidera
et argento luna.</p> <p>2. Sed quid auro pulchrius
flavidis cirratae
defluente crinibus
virginis amatae?
Eia ergo, oscula,
mea lux, iungamus,
antequam argentea
coma niteamus!</p> <p>3. Cur, puella, oculo
tristi me tueris?
An, quod plures diligo?
Frustra tu vereris!
Ritus est scholarium
pluribus ardere;
unam te post studium
adamabo vere.</p> | <p>4. Toto qui triennio
unam osculatur,
nomine scholastico
dignus non putatur:
iuris academici
plurium est cura:
tu post annos studii
palmam es latura.</p> <p>5. Ac ne cruciata sis,
multum quod bacchamur,
quod devincti poculis
vixdum osculamur:
nemo rite studia
sobrius tractavit,
et si auditoria
mille frequentavit.</p> <p>6. Ecce fulgent aurea
vina poculorum,
obstrepiunt argentea
lyra potatorum:
color si argenteus
comam dealbabit,
tempus auro dulcius
mihi revocabit.</p> |
|---|--|

Parseval V.

Utinam e fabularum obscuritate, o Icare, in veritatem prodires ac nostris diebus revivisceres! Temeritatem tuam pater anxius non quereretur. Ex inventoribus Germanicis faceres periculum: construeres navem aeriam ac pennis ferreis supra homines obstupefactos volares nec non admirationem haberes civium in plateis et angiportis commeanantium cum aliorum tum Vratislaviensium.

Contigit mihi, ut frugibus terrae Germanicae orientalis vescerer. Inter inventores Germaniae et viros novis artibus studentes, quos Germania imprimis occidentalis meridionalisque pascit, etiam in Silesiam contendere artesque suas in ipso provinciae capite demonstrare sunt qui animum inducant.

His ipsis diebus a Vratislaviensibus dies festi per hebdomada aguntur duce et auspice »Societate ad augendum peregrinorum accessum inita«.

In area satis ampla cum ipsa urbe cohaerente variae artes proponuntur, fiunt spectacula lususque, eduntur ludi publici viris ingenuis digni. Etiam ad voluptates oblectationesque percipiendas aream illam adeuntibus occasio data est multifariam; quo fit, ut tota fere urbs gaudio se dedat insolito ac saepe immoderato. Nihil autem est, quod tam allicit et tam attrahat homines, quam navis aerea V. Parsevalis, viri illustrissimi Berolinensis, cuius nomen per totam Germaniam et ultra iisdem paene laudibus effertur, quibus Zeppelini nostri nomen recte atque merito celebratur. Haec navis mercede conducta in campo haud procul ab urbe sito in ancoris tenetur et cotidie cum quaternis quinisque hominibus — gubernatore, fabris, aliis itineris sociis — in auras sublata supra urbem et »pratum festivum« volat, mirum sane aspectum praebens spectatoribus. Figuram navis comparare licet cum pisce permagno fulvi coloris.

Quanta laetitia exsultent quantoque gaudio triumphant homines humi euntes et videntes navem tranquille et secure per aera navigantem, vix dici potest, sed non incredibile videtur iis, qui memoria tenent, quanto iubilo plausuque Zeppelinum senem anno priore a lacu Brigantino navi aëria Berolinum profectum cives exceperint et salutaverint.

Haec de Parsevale. Equidem sicut Democritus philosophus »populum ludis attentius ipsis«*) spectare interdum amo; itaque facere non potui, quin insaniam spectantium et extra modum furentium indignarer, qui non curabant pedum meorum vesiculas, cubitis latera mea tundeabant, vultibus ad caelum erectis nihil prorsus videbant nisi navem aëriam, non flocci faciebant homines quosdam data occasione digitos alienis crumenis iniecturos — — —

Navis Parsevalis usque ad mensem Iulium exeuntem Vratislaviae permanebit itinera supra urbem vicinosque pagos factura.

Guil. Lhm., Vratisl., 27° d. m. Iun.

Libri libellique dono accepti:

Die drei ältesten Martyrologien, her. v. H. Lietzmann. (Seriè libellorum, cui titulus: »Kleine Texte für theologische und philologische Uebungen, herausg. v. Hans Lietzmann« fasc. 2.) Bonnae, ap. A. Marcus et E. Weber, 1903. Pgg. 16. Pr. 0.40 M.

Ausgewählte Predigten I: Origenes' Homilie X über den Propheten Jeremias, her. v. E. Klostermann. (Eiusd. seriè fasc. 4.) Ibid. 03. Pgg. 16. Pr. 0.30 M.

Babylonisch-Assyrische Texte, übers. v. C. Bezold. I. Die Schöpfungsgeschichte. (Eiusd. ser. fasc. 7.) Ibidem 04. Pgg. 20. Pr. 0.30 M.

Ausgewählte Predigten II: Fünf Festpredigten Augustins in gereimter Prosa, her. v. H. Lietzmann. (Eiusd. ser. fasc. 13.) Ibidem 05. Pgg. 16. Pr. 0.30 M.

Lateinische christliche Inschriften mit einem Anhang jüdischer Inschriften, her. u. erkl. v. E. Diehl. (Eiusd. ser. fasc. 26—28.) Ibid. 08. Pgg. 48. Pr. 1.20 M.

Res Gestae Divi Augusti, her. u. erkl. v. E. Diehl. (Eiusd. ser. fasc. 29—30.) Ibid. 10. Ed. II. Pgg. 39. Pr. 1.20 M.

Allateinische Inschriften, ausgew. v. E. Diehl. (Eiusd. ser. fasc. 38—40.) Ibid. 09. Pgg. 64. Pr. 1.80 M.

Lateinische altkirchliche Poesie, ausgew. v. H. Lietzmann. (Eiusd. ser. fasc. 47—49.) Ibid. 10. Pgg. 64. Pr. 1.50 M.

Pompeianische Wandinschriften und Verwandtes, ausgew. v. E. Diehl. (Eiusd. ser. fasc. 56.) Ibid. 10. Pgg. 60. Pr. 1.80 M.

A. Fetz, Die Elementier-Methode im Schreibunterricht. Herausg. im Auftrage d. Lehrerver. f. Geestemünde, Lehe u. Umgeg. für Schul- und Selbstunterricht. Lehae, ap. F. Brüning, 1910. Pgg. 36. Pr.?

J. Tasset, Sermo est Animal. (La parole est un être vivant.) Oratio in Instituto Carthaginiensi habita et publicata in commentario »La Revue Tunisienne«. Tunete, 1910.

The Talking Machine: how to choose it and how to use it. (Seriè libellorum, cui titulus: »Sound Wave Series of Talking Machine Handbooks« fasc. 1.) Londini, Phono Trader Printing and Publishing Co. Pgg. 48. Pr. —/6.

The Talking Machine Encyclopaedia (Eiusd. ser. fasc. 2.) Ibid. Pgg. 125. Pr. 1/6.

K. Irmer, Sammlung französischer und englischer Volkslieder für den Schulgebrauch. Marburgi, ap. N. G. Elwert, 1909. Pgg. 99. Pr. 1.25 M.

Annuaire de la Comité Régionale de la France - Est de l'Alliance Scientifique Universelle (Mundanum Scientiae Sodalitium) 1909. Turnoduri, 1909. Pgg. 8.

G. Thiele, Die Kunst der Jugend, dem Volke! Argentorati, ap. Jos. Singer, 1910. Pgg. 105. Pr. 1.50 M.

J. Hense, Griechisch-römische Altertumskunde. Paderbornae, ap. Theod. Hense, 1905. Pgg. XIX + 295. Pr.?

A. Damaschke, Zum Kampfe um die Reichs-Zuwachssteuer (Seriè libellorum, cui titulus: »Soziale Zeitfragen« fasc. XLIV) Berolini, ex bibliopolio »Bodenreform«, 1910. Pgg. 36. Pr. 0,50 M.

L. Friedlaender, Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms in der Zeit von August bis zum Ausgang der Antonine. Lipsiae, ap. S. Hirzel, 1910. Ed. VIII. Vol. I: Pgg. XXIII + 593, vol. II: Pgg. XII + 665. Pr. libri cons. 12 M., comp. 14.50 M.

Catalogi antiquarii:

Ern. Geibel Hannoveranus — Katal. f. Bibliophilien 1: 500 Seltene Drucke, num. 1—500 (Aldina, Curiosa, Elzeviriana, Manuscripta etc)

Mayer et Müller Berolinenses — Cat. 251: Class. Philol., pgg. 66 (Auct. lat. 1—41, Neolat., Opuscula etc. 48—56)

Bernh. Liebisch Lipsiensis — Cat. 185: Klass. Phil. u. Altertumsk., pgg. 181 (Lat. Gramm., Lexikogr. etc. 120—134)

Nuntii Menstrui

Mensis Martius

12. **Germanorum** concilium novam cum Italis et Helvetiis de via ferrata Gotthardensi pactionem accipit.

14. In delectorum **Germanicorum** sessione, qua annui civitatis sumptus decernuntur,

*) Hor. epist. II. 1, 197.

cancellarius notum facit legem scriptam esse, ut Alsatiæ Lotharingæque populus maiore quam ante donetur libertate.

Apud **Borussorum** delectos altera finitur recitatio novæ de suffragiis rogationis, in qua ex conservativorum et centricorum conventu pro tacitis et directis aperta et indirecta suffragia substituuntur.

15. Ex **Mauretania** nuntii afferuntur regulum gentis Zaorum suos ad bellum contra Europæos provocare.

16. In concilio **Borussorum** tertia lectione finita lex de suffragiis ducentis duodeviginti contra centum duodeviginti sententiis accipitur.

17. In academia artium **Berolinensi** coram principe herede ostentus Americanorum operum aperitur.

18. **Iaponiense** concilium legem accepit, in qua scriptum est iis tantum imposterum datum iri possidendi agri potestatem, quorum in patria idem ius Iaponiis sit concessum.

20. **Athenis** telegraphice nuntiatur variis locis Thessaliæ rusticos cum militibus conflixisse.

21. **Sonnino** minister eiusque in regenda civitate **Italica** collegæ munere se abdicant.

22. **Rex Serborum** Nicolai Caesaris conveniendi causa Petropolim advenit.

23. **Berolinense** urbanarum rerum concilium a senatu petere constituit, ut intercedat publicis magistratibus, ne contiones sub divo habitæ et pompæ per vias procedentes ex lege de sodalitiis data intra regionem urbanam prohibeantur.

25. **Rex Italiæ** Luzzati ministrum, qui agrarias ante res curarat, socios sibi administrandæ civitatis sufficere iubet.

26. **Rex Serborum** Petropoli Moscovam proficiscitur.

29. **Monte Carlo** in urbe præsentate Guilelmi Caesaris legato museum oceanographicum a Carolo principe conditum magna solemnitate dedicatur.

31. Concilium **Gallorum** omnibus fere sententiis legem accipit de operis in senectute sustentandis.

Ex **America** septentrionali affertur trecenta milia in fodinis carbonariis opus faciendum ex conducto cessare coepisse.

Mensis Aprilis

1. Novus exterarum rerum apud Italos minister **Florentiam** advenit, ut cum cancellario germanico colloquatur.

Gallo novam inducunt exigendi portoria formulam, quæ haud parvo momento est ad mercem ex Germania importandas.

Nuntiant ex **Austria** multum ibi nocuisse nives assidue cadentes.

2. **Sancti Sebastiani** in urbe Leblon, aeronautæ Gallicus, qui machinæ suæ spectaculum offerebat populo, infelici ex altitudine centum metrorum casu vitam amittit.

3. Follis aerius, cui »Pomerania« nomen, prope **Sassnitium** in mare decidit. Dux ipse, Dr. Delbrueck, duoque eius comites aquis

hauriuntur, quartus, quamvis graviter vulneratus, nando in tutum pervenit.

Rex Serborum Philippopoli cum Ferdinando, **Bulgariæ** principe, collocutus Constantinopolim advenit magnaque ibi pompa a Sultano excipitur.

Dr. **Abegg**, academiæ technicæ professor, **Vratislavia** folli aereo profectus, dum in Pomerania descendere studet, infelici casu laeditur et in nosocomium portatus ex vulneribus obit.

8. **Germanicis** qui præsent operum redemptoribus, postquam a ministro frustra coeptum est intercedere, constituunt, quinto decimo die Aprilis omnes operas exceptis, qui Hammoniae sunt et Berolini, dimittere.

9. In monte olivarum prope **Hierosolyma** sito ecclesia, cui ab ascensione Christi nomen, coram principe Eitel Friderico, Guilelmi Caesaris filio, eiusque uxore sollemniter inauguratur.

10. Et **Berolini** et in aliis Borussiae urbibus contiones sub divo fiunt civium novam suffragiorum rationem expostulantium.

Hierosolymis Zionis quæ vocatur ecclesia a catholicis aedificata magna cum sollemnitate consecratur.

11. Senatus **Germanorum** legem de tributis immerito ex fundis redditui imponendis, quam aerarii præfectus conscripserat, accipiendam censet.

Responsorium

R. P.: Ago ingentes gratias pro censura, quam multos allexisse lectores gaudeo. Accipies S. L. gratis per annum ab editore, ut mutuum tibi præstemus officium. Vale quam optime!

W. S.: Poema a te latine redditum admodum placet et hodie publicatur. Tu mirum in modum scis et sensum et sonum accommodare exemplo. Nonne vis te narrationibus quoque experiri? His enim vehementer caremus. Valeas

A. R.: Popularem variarum vectigalia ceterosque fructus publicos administrandi rationem historiam i. e. eam, quæ etiam ab imperitis intellegatur, scripsit Adolphus Damaschke, quem scis præesse societati legibus agrariis emendandis. In hoc libro maxime commendabili, cui inscribitur »Geschichte der Nationalökonomie« cuiusque quarta iam prodiit editio, non solum ea invenies, quæ liberales qui dicuntur politici, sed etiam quæ communistæ et anarchistæ de illa re gravissima iudicaverunt. Venit liber apud Gustavum Fischer Jenensem modico pretio 4 marcarum. Ceteris de rebus per litteras tibi respondebo. Vale.

D. S.: Carmina lyrica a viris doctis recentiorum temporum composita scitissime collegit Joannes Draheim, cuius libellus »Lyra Doctorum« inscriptus anno 1886 prodiit apud Teubnerum. (2.40 M.) Manuscriptum, de quo censura fiat, mittetur. Valete.

G. H.: Omnesne prioris anni numeri ad te pervenerunt? Qui si deficiant, libenter mittam. Vale.

Tassetto: Nomjna latine scientium gratissimo animo accēpi nec minus gavisus sum, quod tuis nos colloquiis perges oblectare. Accipe gratias a nobis quam plurimas! Vale.

V. S.: Donec gratus eram tibi
Nec quisquam potior res tibi
[menstruas,

Lector care, liber dabit:
Persarum vigui rege beator!

Censura Librorum

Karl Ritter von Landmann, Napoleon I. Die Vollendung der Revolution. (E serie librorum, cui titulus: „Weltgeschichte in Charakterbildern“) Monaci, ap. Franc. Kirchheim, 1906. Pgg. 116, cum 119 imagg. Pr. 4 M.

Hoc libro Carolus de Landmann, qui antea praeerat regiae Bavarorum academiae militari, quas res gesserit Napoleo quamque secutus sit in bellis administrandis rationem, tam dilucide exponit, ut plurimos illius lectione delectatum iri non dubitemus. Allicit enim descriptio lectores non solum militari quadam simplicitate, apta tamen, ubi opus est, ad animum commovendum, sed mira etiam sua perspicuitate et planitate sententiarum. Ita vel imperito rei bellicae voluptati est, dum clarissimum sequitur Napoleonis exemplum, usum atque moderationem exercituum hodiernorum cognoscere. Quae autem fundamentum est omnis, qua nunc utimur, civilis et publicae conditionis, occidentalis Europae per novos Francogallos, ut ita dicam, expugnatio, ea breviter, sed tamen aptissime narratur. Ut demonstret porro, quanta prudentia Napoleo regnarit, auctor quasi ante oculos nostros magnum illum Corsicanum omnia facit peragentem, quae populares eius res novas molientes non nisi instituerant, et super ruinas eam rem publicam exstruentem, cuius unitas et perspicuitas sane sunt admirandae. Quae omnia quamvis angusto sint spatio exposita, multa insunt ad cultum humanitatemque imperatoriae aetatis pertinentia. Plura de hac re inveniuntur in eo collectionis volumine, quod inscribitur: Blennerhassett, Chateaubriand, de quo opere doctissimae

illius feminae omnes historiae periti optime iudicaverunt. S.

Die Stimme. Centralblatt für Stimm- und Tonbildung, Gesangunterricht und Stimmhygiene. Herausgegeben von San-Rat Dr. Th. S. Flatau, Rektor K. Gast und Rektor A. Gusinde. Berolini, apud Trowitzsch et fil. Pret. trimestre 1.25 M.

Menstruus hic commentarius, qui iam quartum annum ingressus est, omnem meretur laudem ac commendationem. Nam ut ex tertii voluminis indice apparet, quam multa quamque egregia illo contineantur scripta, ita novus annus non minore digna attentione pollicetur. Huius generis commentationes omnes in arte cantandi aliove, quod huc pertineat, scientiae genere versantes multum olim diuque desideraverant. Ac tamen, quanta hic multitudo quaestionum persolvenda sit, quam variis rebus studendum, ne peritissimi quidem, priusquam haec cognorint folia, suspicati sunt. Tractant enim, qui communi opera edunt commentarium, iucunda simul atque idonea ad docendum ratione non solum cuncta ad ipsum vel artificum vel discipulorum cantum referenda, sed demonstrant quoque, quomodo voci humanae parcendum sit, quomodo morbis eius aut vitii medendum. Sic „Vox“, quae optimo iure dicitur, quasi organum est, ut aiunt nostrates, omnium, quae ars vocalis complectitur, studiorum, dignum utique, quod subscriptione, cooperatione, commendatione alioque quovis modo adiuvetur, praesertim, cum pretium eius tam parvum est, ut cuique pateat vel modice locupleti. L.

Corrigendum:

In aenigmate num. IIⁱ altero legendum est: armariolum, non armoriolum*.

Menda typographica

In num. IIⁱ pag. 29 lege: Heinil pro: Heinié — relinquat pro: velinquat — homines pro: hemines, in pag. 31: ludicrae pro: ludricae

Sententiarum Numero I^o Propositarum

ex quattuor versionibus
optima visa est haec:

Qui ea, quae rebus naturalibus diligentius exploratis sunt comperta, ita contempletur, ut non, quantum ea conferant ad unumquodque eruditionis genus vel ad singulorum hominum vitam, sed ad universi generis humani condicionem, quaerat, nulla re magis delectetur, quam quod illo investigandi

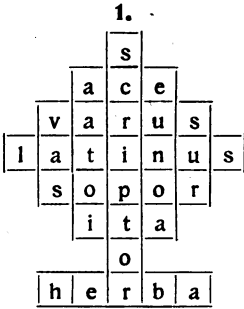
studio effectum est, ut rerum naturae causas ac rationes mente perspicendo majorem et praestantioem inde fructum et voluptatem percipiamus: talis autem fructus ut nobis contingat, impetratum est et observandi diligentia et iudicii subtilitate et saeculi indole nulla non mentis studia complectentis.

Auctor igitur eius,

Professor Roesch Heilbronnensis,

Scriptorem Latinum gratis accipiet per tres menses.

Aenigmata num. I soluta:



2. se — nec — tus
3. foramen, fossa, fovea, cavea, caverna vel similia
4. favus — avus

Omnia aenigmata nemo lectorum solvit.

Solverunt tria: Feit, Jellinek, Jilke, Jaeger, Hertel, Draheim, Peltenburg, Gustafsson, e quibus praemium sortitus est

F. Gustafsson Helsingforsiensis.

Aliae solutiones attentione dignae missae sunt haec:

- 3) ullus, nullus; oenum, noenum; viginti, undeviginti; vas, vasculum; dies, meridies etc.
- 4) cera, era

Aenigmata

a variis composita:

1
Sunt tria membra mihi; me circum fluctuat
aequor,
In me natus homo grandis et arripotens.
Divide me: vivent animi vivente priore;
Quod si confodiant altera, vita fugit.

2
Me non dura fames, me non amor urget
edendi;
Sed ferri et chalybis fit mihi lamna cibus.
Me vesci prohibent oleum, tunc crebrior usus:
Haec duo me vires non diu habere sinunt.

3
Sum bifrons: caput orbis eram, deus omnia vici;
Si me transpones, erit in me saepe periculum.

Horum aenigmatum qui duo solverit intra triginta dies, unius sortis particeps erit in urna, qui cuncta, duarum. Duo sortiti accipient libellum:

H. Lamer, Römische Kultur im Bilde. Lipsiae, ap. Quelle et Meyer. Pgg. IV+56, cum 175 imagg. Pr. 1,25 M.

Sententiae latine vertendae:

Als ich vor einigen Tagen in Hamburg war, da trat ich an einen grossen Buchladen heran, um zu sehen, was es an Büchern Neues gäbe. Und siehe, da fand sich, dass von einigen zwanzig ausliegenden, neu erschienenen Büchern fünf oder sechs sich mit den Rätseln des Todes befassten. Ich weiss nicht mehr genau die Titel; aber es war da eins, das über den Akt des Sterbens selbst berichtete; ein anderes, das die Beweise für und gegen ein ewiges Leben gesammelt hatte; das dritte brachte sehr genaue Nachrichten aus der seligen Ewigkeit. Ähnlich die anderen. Ich habe auch von den Leuten, die diesen Gegenstand studieren, erfahren, dass jährlich zahlreiche Bücher und Artikel

über Tod und Leben nach dem Tode erscheinen. Erscheinen aber diese Bücher in grosser Zahl, so erkennt man daraus, wie gross in der Welt das Interesse an diesem Gegenstand ist; denn diese Bücher haben nicht allein ihre Verfasser gefunden, sondern auch ihre Leser. Das ist das Interesse: wir Menschen haben Angst vor dem Tod. Und wir haben das deutliche Gefühl: „Der Schöpfer hat uns da ein Rätsel vor die Füsse gelegt und hebt den Finger, wer kann es raten?“ Und es steckt tief in uns das Bewusstsein von einem Leben nach dem Tod, von grossen Wundern, die wir noch sehen sollen.

G. Frenssen
(Dorfpredigten I, pg. 181sq.)

Huic penso qui satisfecerit optime, Scriptorem Latinum gratis accipiet per VI menses. Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debebunt.

peim,
s etc.
urget
cibus.
usus:
mut.
ceps
dem
aber
er-
der
gen-
ben
den,
ist
ben
ben
pfer
isse
ann
uns
bi

poetica

ortuensis
loenum

SCRIPTOR LATINUS

prodit circa idus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Scriptorum merces est 36 M pro 16 paginis: iidem solvunt pro subscriptione sua minutum bibliopolarum pretium, i. e. 3.00 M annue, et accipiunt eius numeri, in quo inest commentatio, 5 exempla.

Epistulae, manuscripta aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur:

*Ad Voldemarum Lommatzsch,
Bremiportu (Bremerhaven),*

pecuniae véro, libri et libelli, de quibus censurae fiant, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem,

*Bibliopolam Hans Lüstenöder,
Francofurti a. M.,*

Eschersheimer Landstraße 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptori Latino professi sunt:

<i>T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., .</i>	<i>Glendale</i>
<i>J. J. Hartman, Prof. Univers.,</i>	<i>Leiden</i>
<i>V. Hertel, Parochus,</i>	<i>Grossneundorf</i>
<i>J. E. Kenny, Prof. Gymn.,</i>	<i>St. Paul</i>
<i>W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em.,</i>	<i>Breslau</i>
<i>Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn.</i>	<i>Stuttgart</i>
<i>F. Palata, " "</i>	<i>Prossnitz</i>
<i>Dr. G. Pitacco, " "</i>	<i>Görz</i>
<i>L.L.Podobinski, " "</i>	<i>Krakow</i>
<i>J. Roberti, Rect. Gymn.,</i>	<i>Cesena</i>
<i>W. Rösch, Prof. Gymn. em.,</i>	<i>Heilbronn a. N.</i>
<i>Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., . .</i>	<i>Giessen</i>
<i>Dr. P. Schmid, a cons. stud.,</i>	<i>Dresden</i>
<i>J. Tasset,</i>	<i>Tonnerre</i>
<i>C. Thieme, Parochus,</i>	<i>Marienstatt</i>
<i>P. Worms, Prof. Gymn.,</i>	<i>Meldorf</i>

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam
Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII Francofurti a.M., Mense Augusto MCMX Numerus IV

De Epistula Horatii Ad Pisones quae vulgo De Arte Poëtica Liber inscribitur.

— Prof. Dr. Carolus Pekár —

Liber ultimus idemque decimus operum omnium Horatii Liber De Arte Poëtica dicitur, neque vero aliud est, quam epistula ad Pisones scripta. Nam non est dubium Horatium hoc carmen ad Pisones scripsisse. Patet res ex allocutionibus, quae in ipso libro reperiuntur: Pisones (6., 235.), aut vos, o Pompilius sanguis (291.), aut pater et iuvenes patre digni (24.), aut tu (128., 153., 385.), aut maior iuvenum (366.).

Sed perpauci sunt in eadem longa epistula loci ad ipsas personas pertinentes, etiam salutatio, quae epistulae praefici solebat, deficit, quod lectorem statim in medias res rapere videtur. Evidenter res in epistula tractata secum tulit necessitatem augmentandae simplicis epistulae in modum libri peculiaris, cui posterius de materia pertractata nomen De Arte Poëtica impositum est. Ab origine tamen epistulam esse elucet etiam ex re acta, simul ex modo agendi, ex genere scribendi. Propter eam ipsam materiam pertractatam et praesertim quidem, propter id ipsum genus scribendi, quod ridendo docere conabatur, — genus mixtum ridendi et docendi bene notum, quod Horatius ipse his verbis exprimit: ridentem dicere verum (Sat. I. 1.), — genus scribendi a veteribus Romanis sermo vocatum,

quod genus leve significabat, ut ipse Horatius dicit, sermones... repentes per humum (Ep. II. 1.), sermonem simplicem definiens, ut veteres Romani Satirarum et Epistularum libros sermones vocabant, — propter hoc genus scribendi leve etiam hoc carmen de arte et ratione carminum faciendorum inter epistulas numerari optimo iure potest.

Hic liber libro secundo epistularum, qui epistulas litterarias continet, successit, cum ipse etiam epistula litteraria esset. Quae cum ita sint, haec epistula sola integrum librum, id est tertium epistularum, efficere intelligitur, quare credibile est vocabulum epistulam omissum et pro illo vocabulum librum inscriptum esse.

Deinde credibile est iam Horatio vivo materiae breviter designandae causa hunc tertium librum epistularum simpliciter De Arte Poëtica librum, ut fieri potest, denominatum esse. Sic commemorat iam anno p. Chr. n. nonagesimo Quintilianus hunc librum (VIII. III. 60.)¹⁾. Eadem mentio fit postea apud Symmachum et Priscia-

¹⁾ Σωρισμός quoque appellatur quaedam mixta ex varia ratione linguarum oratio, ut si Atticis Dorica, Ionica, Aeolica etiam dicta confundas. Cui simile vitium est apud nos, si quis sublimia humilibus, vetera novis, poëtica vulgaribus misceat. Id enim tale monstrum, quale Horatius in prima parte libri de arte poëtica fingit:

Humano capiti cervicem pictor equinam
lungere si velit,
et cetera ex diversis naturis subiiciat.

M. F. Quintiliani Inst. Orat. I. VIII. c. III. 60.

num. Charisius grammaticus saeculo IV^o post Chr. n. tantum epistulam dicit.

Semper igitur in mente habendum est hoc carmen, licet longum sit, tamen simplicem epistulam esse, neque vero quaestionem vel dissertationem de pulchri praeceptis, aut commentationem ad artem pertinentem, minime autem librum de Arte Poëtica inscriptum, qualis est, non solum ut exempli causa sed etiam propter materiam pertractatam utrimque communem commemorem, aureus ille libellus Aristotelis de arte poëtica. Hic igitur non de dissertatione ad artem pertinente, sed de epistula simplici, de sermone agitur, ut hoc genus scribendi leve iusto nomine apud veteres Romanos usitato designavimus. Quare secundum leges sermonis, veteris generis scribendi, iudicandum est de compositione et dispositione materiae pertractatae. Multis verbis diligenter exposuit propriam naturam huius libri O. Weissenfels commentatione,¹⁾ qua eminenter contribuit ad explicandum hoc opus, »opus« — ut Goethe dixit — »problematicum«.

Horatius quidem ipse dicit (306 vv.) nonnullas leges artis carminum faciendorum exponere se in animo habere:

. . . docebo,
Unde parentur opes, quid alat formet-
que poëtam,
Quid deceat, quid non; quo virtus,
quo ferat error.

Huc spectat ideo sermo. Sed sermo manet tamen sermo et leges hoc libro expositae solum abruptae, ut sermo profertur, undique raptim collectae, non in plenum dissertae, nec inter se in rationem perfectam coniunctae sunt. Clarissimus poëta Romanorum in hoc libro tamquam in epistula ad amicos scripta de materia instituta sermonem producit — modo gravem, modo iocosum de arte carminum faciendorum, de carminibus ipsis, de dispositione materiae, de nu-

meris variis, de lingua, de fabula ludis acta, de poëta, de munere et officio poëtae, de critico, de poëta indocto.

Ex quo intelligi potest, cur Goethe hanc epistulam »opus problematicum« dixerit, »de quo alii alio modo iudicant, idemque homo decem annis elapsis aliter«. Non est haec epistula doctrina ad rationem perfecta, sed sermo liber, levis de variis rebus ad artem carminum componendorum pertinentibus.

Etsi sermo leve genus scribendi sit, tamen haec epistula ad Pisones plena est sententiarum insignium ad artem carminum faciendorum pertinentium. Quibus in sententiis reperiri potest, cur multi hanc epistulam ex multis partibus compositam esse posterius dixerint. A. D. Heinsio multi proferebant hanc opinionem. Inter Hungaros Zoltanus Beöthy exposuit eandem opinionem. Beöthy dicit totam epistulam, quae principio solum singularia epigrammata contineret, posterius in unum carmen coagmentatam esse. Cui sententiae autem consentiri non posse intelligimus etiam ipsa ex natura propria generis scribendi, quod sermo vocabatur a veteribus Romanis. Nihil nisi haec natura sermonis propria, ut generis scribendi, potuit occasionem dare opinionibus talibus concipiendis.

Sermo manet sermo, etsi plenus sententiarum ad artem carminum componendorum pertinentium, qui autem non est dissertatio absoluta omnia artis poëticae praecepta complectens, non solum docere vult, tamquam quidam ipse liber de Arte Poëtica pertractans. Hoc opus non solum docere vult, sed etiam ridere, ridendo dicere verum — est proprius sermonis, quippe cum non docere, sed sermonem suavem, iocosum producere velit poëta Satirarum et Epistularum. Quod bene distinguendum esse et in quo insistendum esse non possumus satis efficaciter commonere.

Quam distantiam inter sermonem et dissertationem in conspectu habentes optime censebimus de hoc carmine ex vero merito. Nam poëta

¹⁾ O. Weissenfels: Ästhetisch-kritische Analyse des Briefes Horatius' Ad Pisones. Neues Lausitzisches Magazin 56, 118 pp.

noster sermonem voluit componere, sermonem, qualis vulgo etiam in vita quotidiana auditur, cum non semper gravia dicuntur, non solum necessaria exprimuntur, sed etiam simplicia, etiam iocosa, etiam varia mixta proferuntur. Eum ipsum quotidianae vitae sermonem ille numquam moriens poëta Romae antiquae repraesentare suo sibi carmine proposuerat, quo in incepto tanto quidem artificio usus est, ut recte suaserit (Kiessling¹⁾) hoc opus carmen perfectissimum esse Horatii, neque recte agere eos, qui id defectuosum librum de Arte Poëtica aut simplicem modo epistulam existimarent.

Ex quibus intelligi potest multo superius opus esse hanc epistulam vel potius sermonem, quam quemvis librum de Arte Poëtica, qui solum docere velit.

Horatius iam dudum in mente agitabat propriam naturam diversorum generum scribendi. Nam iam in Satira quarta primi libri quaestionem proponit, utrum comoedia Mehandri et satira Lucilii iusta sint poëmata necne, et in prima Epistula libri secundi ad Augustum scripta iam de poëtis Romanorum agit, vitia priscorum poëtarum Latinitatis exponit explicatque, qualis esse poëta Romanus debeat. Credibile est Horatium multa cum animo suo cogitavisse de his quaestionibus, multos scriptores legisse, multa disseruisse cum amicis aliisque, quorum multa interdum litteris mandavisse. Interea, ut Kiessling commemorat, plures poëtae Romanorum, sodales aequalesque Horatii, obierunt et

¹⁾ Alle diese Eigenschaften des frischen, ursprünglichen Gesprächs sucht der horazische sermo in kunstgerecht stilisierter Weise wiederzugeben. Wer dies im Auge behält, wird wenig Neigung verspüren, durch Zurechtrenken der einzelnen Gedankglieder den geschmeidigen Wuchs dieses reifsten Gebildes der horazischen Muse zu einem verkrüppelten Lehrgedicht zurechtzustutzen, oder statt den Aufbau eines eigenartigen, aus klarklingender Wurzel erwachsenen Organismus zu begreifen zu suchen, es vorzuziehen, in einem Konvolut unvollständiger und unverständlicher Briefe zu blättern. Q. Horatius Flaccus erklärt von Adolf Kiessling. III. Vol. 239. p. 2. ed.

iuvenes successerunt, quibus Horatius fructus meditationum de munere et officio poëtae et poëseos colligendos putabat, eosque sermone conceptos, quod genus scribendi maxime idoneum censebat. Hoc vero in animo habuisse Horatium patet e versu:

Munus et officium... ipse docebo.

Ut de arte poëtica in carmine scriberet, exempla fuerunt Lucilius (Liber IX Satirarum), Lucius Accius (Didascalion libri. Pragmaticon libri) et praecipue poëta Graecus Neoptolemos Parionensis, peripateticus, qui tertio a. Chr. n. saeculo doctrinas Aristotelis et Theophrasti versibus divulgare conabatur de arte poëtica scribens, nam Porphyrio, qui commentarios in Horatium scripsit saeculo III^o p. Chr. n., dicit:

»in quem librum concessit (Horatius) praecepta Neoptolemi τοῦ Παριωνοῦ de arte poëtica, non quidem omnia, sed eminentissima«.

Ex quibus patet Horatium non solum impulsus accepisse a Neoptolemo, sed etiam praecepta, neque tamen omnia, sed eminentissima artis poëticae inde hausisse. Cum vero hoc Graecum opus non ad nos pervenerit, non possumus iudicare, quomodo Horatius illum secutus sit.

Videamus nunc, quomodo vita Horatii secum tulerit studium conatumque talis operis scribendi. Primum quidem Horatius minus erat poeta natus quam homo doctus atque eruditus. Ideo persuasum erat ei poëtae summam rem eruditionem esse, quae eum aptum reddat ad talia opera componenda.

Anno a. Chr. n. XX^o primo libro Epistularum iam emisso Horatius carminibus componendis defatigatus erat et iam in animo habebat, carmina scribere desinere et se consolari sapientia rationeque recte vivendi, ut ipse dicit in epistula ad Maecenatem scripta:

Non eademst aetas, non mens.

Epist. lib. I. I. v. 4.

Deinde exponit, quid in animo habuerit:

Nunc itaque et versus et cetera ludicra pono;

Quid verum atque decens, curo et rogo, et omnis in hoc sum.

Ibidem, v. 10. 11.

Nunc agilis fio et mersor civilibus undis.

Ibidem, v. 16.

Simili modo in epistula ad Iulium Florum scripta:

Nimirum sapere est abiectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum,

Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,

Sed verae numerosque modosque ediscere vitae.

Epist. lib. II. II. v. 141.

Quamobrem Horatius tempus adesse putabat, quo iam non carmina faceret, sed sententias ad carmina componenda pertinentes in usum iuvenum colligeret. Materia abundabat. Multa legerat, multa in animo agitaverat, de quibus etiam disserebat cum amicis, multa iam in versibus posuerat. Quae omnia in longa epistula ad Pisones scripta collegit, sed ex sententia sua ipse nunc non carmen componit, sed docet alios, quomodo opera componantur:

nil scribens ipse, docebo,
Unde parentur opes, quid alat formetque poetam.

De Arte Poëtica v. 306.

Si conditiones, inter quas hoc opus est ortum, originem huius libri in vita Horatii sic bene deliberamus, eo magis intelligimus id genus scribendi, quod sermo vocatur, aptissimum esse ad tales sententias exponendas et elucidandas, eoque magis elucet multum discrepare eos a vero, qui in hoc libri De Arte Poëtica fragmenta differentia, vel incoherentia epigrammata sententiosa quaerant, neque minus falsum esse rationem et disciplinam plenam artis poëticae quaerere in hoc libro, et ideo librum De Arte Poëtica defectuosum putare. Si conditiones verae incitamenta novimus, quae ingenium Horatii hunc librum proferre coegerunt, si hunc librum non alium quam sermonem iudicamus,

si perspicimus dicta quam dulcia sint huius sermonis, non possumus librum defectuosum de arte poëtica videre, sed opus summae maturitatis, accuratissime perfectum Musae Horatianae.

Hunc sermonem, hanc epistulam Horatius secundum Porphyriionem, qui ante finem saeculi IVⁱ post Chr. n. Commentarios in Horatium composuit, ad L. Pisonem, qui postea urbis custos fuit, eiusque liberos¹⁾ scripsit. Hic ille L. Calpurnius Piso fuit, qui consul erat anno ante Chr. n. quinto decimo. De quo apud Tacitum legimus: »Per idem tempus L. Piso pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obiit, nullius servilis sententiae sponte auctor, et quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei censorium fuisse memoravi; aetas ad octogesimum annum processit; decus triumphale in Thracia meruerat. Sed praecipua ex eo gloria, quod praefectus urbi recens continuam potestatem et insolentia parendi graviolem mire temperavit.²⁾ Apud Suetonium invenitur in vita Tiberii: »Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco et L. Pisone noctem continuumque biduum epulando potandoque consumpsit, quorum alteri Syriam provinciam, alteri praefecturam urbis confestim detulit, codicillis quoque iucundissimos et omnium horarum amicos professus.³⁾ Ex quibus apparet eum comptorem Tiberii fuisse. Si autem octoginta annos natus anno post Chr. n. tricesimo secundo obiit, ut Tacitus commemorat, sequitur eum anno ante Chr. n. quadragesimo nono natum esse et si iam filios adulescentes habebat, ad quos Horatius hanc epistulam scripsit, patet Horatium postremum hunc librum omnium suorum scripsisse iam defatigatum carminibus scriptis, iam

¹⁾ Pomponii Porphyriionis Commentarii in Q. Horatium Flaccum. Recensuit Gulielmus Meyer, Lipsiae MDCCCLXXIV, p. 344.

²⁾ P. Corn. Tacitus: Annalium liber VI. cap. 10.

³⁾ C. Suetonius Tranquillus: De Vita Caesarum. Liber III. Tiberius. 42. Ed. Roth, Lipsiae, MCMIV. pp. 103—104.

sapientiae vitae plenum, ex quo denuo intelligimus hunc librum opus vere maturum Musae Horatianae esse.

Ut Porphyrio commemorat, Piso ipse »poeta fuit et studiorum liberalium antistes.«¹⁾ Immo ex epistula ipsa etiam filium maiorem natu se Musis dare temptavisse cognoscimus:

O maior iuvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum et per te sapis,
hoc tibi dictum
Tolle memor...

v. 366 et sequ.

Sed cur tantum studet noster poësi adiuvandae? Ipse dicit his verbis: Mediocribus esse poëtis non concedunt dei. Invita Minerva nihil fieri vult et ludere qui nescit, ei ut absteineat suadet.

Evidenter igitur eo tota epistula tendit, ut deterreat omnes, qui invita Minerva temptant cithara sonare. Praecipua itaque sententia omnibus ceteris praestat etiam in arte poëseos per aspera, id est per sedula studia, iri ad astra, sententia valde accommodata ingenio Horatii, in quo semper plus fuit artis quam divinae venae.

* * *

Videamus nunc summas sententias, quas haec epistula continet. Quodvis carmen debet esse simplex et unum, id est, partes convenientes reddantur toti, et pes et caput conveniens. Exempli gratia pictorem commemorat Horatius libro ineunte, qui humano capiti cervicem equinam iungere velit et inducere plumas corpori, quod in piscem desinit.

Spectatum admissi risum teneatis, amici.

v. 5.

Isti tabulae erit liber persimilis, si non est unus et simplex. Horatius vere dicit:

Pictoribus atque poëtis
Quidlibet audendi semper fuit

¹⁾ Pomponii Porphyrii Commentarii in Q. Horatium Flaccum. Recensuit Gulielmus Meyer, Lipsiae MDCCCLXXIV, p. 344.

aequa potestas.

Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim.

v. 9. et sequ.

Sed immitia placidis, gravibus levia miscere non conceditur. Aliud est genus grande, aliud genus leve. Partes convenientes debent etiam in unum coire.

Et fortasse cupressum
Scis simulare...

v. 19. et sequ.

exclamans Horatius commemorat malum pictorem, qui cupressi simulandi peritus semper cupressum pingere volebat, etiam si tabula naufragiaria poscebatur. Multum facit nota Porphyrii ad hunc locum: »Hoc proverbium est in malum pictorem, qui nesciebat aliud bene pingere quam cupressum. Ab hoc naufragus quidam petiit, ut periculum suum exprimeret. Ille interrogavit, num ex cupresso vellet aliquid adicere. Quod proverbium Graecis in usu est μή τι ἐκ κυπαρίσσου θέλει.«¹⁾ Sic partes in unum coire nequeunt. Talis est figulus, de arte cuius Horatius dicit:

Amphora coepit

Institui: currente rota cur urceus exit?

v. 21. et sequ.

Quare valet sententia:

Denique sit quidvis simplex
dumtaxat et unum.

v. 23.

Sed saepe decipitur poeta specie recti et dum vult evitare culpam, incidit in alteram, incidit in Scyllam, dum vult evitare Charybdim. Exempli gratia:

Brevis esse laboro,
Obscurus fio.

v. 25. et sequ.

Sic oritur obscura brevitatis. Alterum exemplum:

Sectantem lenia nervi
Deficiunt animique.

v. 26. et sequ.

(Absolvetur proximo numero)

¹⁾ Pomponii Porphyrii Commentarii in Q. Horatium Flaccum. Recensuit Gulielmus Meyer, Lipsiae MDCCCLXXIV, p. 345.

Quando senescimus¹⁾

— J. J. Hartman, Lugduni Bat.²⁾ —

Ardentem manibus porrectis ante caminum
Anna sedet vetula et conatur membra fovere
Frigore brumali torpentia, nec minus aevo.

- Praebeat haec species pictori forsitan amplam
5 Materiem. Quid enim? Nonne haec antiqua supellex
Cernitur in tabulis, decorant quas nomina clara?
Nonne trabes quernae testantur tempora prisca?
Non proavi nostri sellis residere solebant
Altis et rigidis, qualique haec stramine tectis?
10 Fascia praeterea rugosam candida frontem
Cingit, et incurvas circumdat lanæ palla
Multicolor scapulas; tantum non flamma corusca
Per digitos graciles lucens illuminat ora.
Accipit hinc paries albatus mille colores
15 Et formas, paries ad quem pendentia cernis
Ornamenta patrum quondam gratissima plebi:
Aereus, en, index horarum, fictilis atque
Hic illic, olim vilis, nunc cara patella;
Denique per totum „variant” conclave, quod aiunt,
20 „Lumen et umbra” tenentque sui confinia regni.

- En accinge operi quicumque insignis in arte
Zeuxidis, utque decet dispone haec omnia rite;
Exemplo similis cura sit quaeque figura
Et color antiquus; „quando” que „senescimus” isti
25 Da nomen tabulae: nomen tibi crescet et inde.

- Sicine nos igitur censes in limine mortis
Nil aliud nisi picturae praebere figuras
His similes, quibus est totum conclave decorum?
Nilne senex aliud? Vox ipsa „senescere” nilne
30 Contractas praeter scapulas et frigore curvos
Subiicit articulos, quandoque senescimus, apta
„Luminis atque umbrae” fimus ludibria vestrae
Praetereaque nihil? Nihil estne senescere praeter
Frigus et obtusos oculos et cetera, corpus
35 Quae vexant, rapiuntque simul sua gaudia menti?

- Nil opus arte tua quae nil nisi corpora praebet
Mortua, quaeque oculos aliqua dulcedine nostros
Forsitan afficiat, mentem sed linquit inanem.
Mente mea memori muliercula picta resurgat
40 Tam bene nota mihi quondam: iam pleraque cerno,
In tabula, fateor, modo quae conspeximus illa.
Dêrat at hinc, mirum, quidquid spirare videtur,
Quodque ego nunc solum contemplor, cetera mitto.
Pluris enim quam quae pretiosus gestiat emptor

¹⁾ Respicitur hoc carmine Josephi Israëlsii, pictoris Hollandici, tabula quaedam celeberrima, cuius exemplaria in aes incisa sic sunt inscripta, sed Belgice.

²⁾ Carmen permissu auctoris exscriptum ex diario quodam studiosorum Neerlandicorum.

45 Auferre atque sui thesauri reddere partem
Eximiam mihi sunt quaedam qua praeterit ille,
Et quae non ullo pictor dignavit honore.

Villis enim tabula est hic quam pendere videmus,
Exiguo pretio quoniam nunc prostat, at illa
50 Alloquitur vetulam vultuque arridet amico:
Consolator enim divinus³⁾ convocat illic
Ad sese, quos paupertas morbusve dolorve
Degravat, aut hominum linquunt oblivia solos.

(Continuabitur.)

Oratiunculæ Latinae,

quas variis olim occasionibus habuit
Guilelmus Roscius Heilbronnensis.

6

Sermo apud Primanos in excursionem
annua habitus

Quod ex tanta tot tantarumque
rerum examinalium occupatione ausi
estis vos urgentibus jamjam fatis
expedire, mihi ac vobis gratulari juvat.
Hic est ille vigor et ardor juvenilis,
hoc est adulescentium proprium, ut
procul a tristitia et morositate senum
laeto in praesens animo, ut ait Venu-
sinus, oderint curare et amara lento
temperant usu. Non frustra meher-
cule, ut virium et membrorum con-
tentione firmetis corpus et dulci utile
miscetis, quotidie admonemini, et nos
quoque, viribus jamjam decrepitu-
ros, accenditis ad aemulationem quandam,
ut subiinde recordemur etiam a nobis
nihil humani alienum esse. Macte
igitur estote ista non magis ad laborem
quam ad jucunditatem vitae alacritate!
Mihi quidem hoc anno iniquitas fati
invidit, ita, ut decet classis praefectum,
totum me vobis dare et dicare atque
cum singulorum diligentius animum
atque ingenium noscere tum ipsum
vobis pernosci: tamen hoc me con-
solator, quod nonnulli — invita quidem
illi Minerva — supersunt, qui diutius
usu mecum conjuncti sibi persuase-
runt nihil mihi antiquius esse, quam
ut studia vestra et progressum in
literis ac moribus pro virili parte
adjuvem atque augeam. Agite igitur,
quod reliquum nobis est communis

laboris et usus, nolite neque desperare
de mea benevolentia aut constantia
officii, neque deficere a vestra dili-
gentia et industria studii. Denique
finis coronet opus, ut votorum dam-
nati feliciter peracta militia scholari
inter nos congratulemur. Proinde con-
crepantes poculis conclamemus: vivant
crescant floeant optimarum artium
studia et dedita illis juventus!

Ex Epistulario Redactoris

Viro meritissimo

Redactori „Scriptoris Latini“ S. Pl.

Quod mihi nuper per Editorem
transmittendum curaveras primum
„Scriptoris Latini“ exemplar, grato
animo ac laeto accepi. Putaveram
enim „Civem Romanum“ jamdudum
senio esse confectum, quem tamen
nunc novis viribus revixisse video.
Jam quae mea sit de primo numero
sententia, tibi, strenue Redactor, pau-
cis exponam; sed

Parce, pater, rigidi partes si tracto
Catonis;

Non Pharisaeus ero, lapidem qui of-
fendit ad omnem,

Sed iudex, animo qui res librabit
amico.

Ac primum quidem valde mihi arridet
tua ipsius promissio, quae ut finem
Commentarii proponit: serium lin-
guae latinae studium conjunctum
cum honesta jucundaque volup-
tate; quem finem quaeso totis viribus
prosequere!

Placet praeterea doctissima „de
docendi hilaritate“ dissertatio, tum ob

³⁾ Respicitur Arie Schefferi, pictoris Neerlandici, habula, quae vulgo nomine Christo
Consolatore ornatur.

stili laevitatem auctorumque notitiam, cum maxime ob rei veritatem, quae fervide propugnatur.

Sequuntur „oratiunculae“ Roscii cujusdam, quae sale non carent; sed nobilem virum modeste commonitum velim, ne invitus parentis Horatii aures offendat adhibendo Jambo pro Spondeo („rar-īōr-a“ et „nostratium-quē triste“) Ceterum censeo carmen esse laudandum.

Insuper in Prologo et Epilogo Comoediae Plautinae nonnulla mihi manserunt occulta, quod tamen, ut opinor, minime ex auctoris culpa accidit sed legentis inscitia rerum; alia non pauca sagaciter proferuntur.

Porro carmen „Lacrima Matris“ summam laudem meretur ob metrum purissimum Virgilianamque gravitatem ac robur. Hoc tamen meum iudicium solummodo pronuntiatum volo de forma exteriori, minime vero de ipsa carminis mente ac ratione, quae toto caelo aberrat a sensu ac fide christiana. Quare hanc nactus occasionem omnibus, quorum interest, scriptoribus atque poëtis consilium dederim, ut suo quisque sibi dignam eligat labore materiam.

— Denique de Colloquio VII (Candida Lusio) dicturus timeo, ne laedam tuam patientiam; nihilominus aperte loquar. Quae enim ibidem parum facete docentur sive verbis sive ludis, liberiora mihi videntur — ne dicam indecora; nec talis loquendi agendique ratio excusatur simplici phrasi: „Major conceditur licentia modestis!“ Licentia apparet sat crassa, sed modestiam ubi quaeram? Quid demum talis proficiat conversatio juvenibus honestis? — Ergo, ut concludam, si „Scriptor Latinus“ meus multorumque vult esse amicus, lubricam istam quam indicavi semitam in posterum ne prosequatur.

Spero, diligentissime Redactor, fore ut vocem meam non contemnas inauditam, sed quae bono pollicitus es animo, firma exequaris voluntate.

Vive, vale, Custos! et vos „Scriptoris“ amici,

Ingenuo ingenii vires impendite fini!

Saravinus.

P. S. Epistolam eo fine conscripsi, ut et scriptorum et fautorum conducat utilitati. Quare si tibi, prudentissime Redactor, visum fuerit, eam typis poteris mandare; neque omiseris, oro, ad me transferre numerum II et sequentes „Script. Lat.“ pro hujus praestiti laboris pretio laborumque praestandorum.

Iterum vale!

S.

C . . . , C . . . , XII. d. mensis Julii.

Viro clarissimo humanissimo
V. Lommatzsch, Doctori.

Charta Tua Phocionis imagine ornata Bremiportu longiore circuitu ad me peruenit haud procul, nimirum Cuxhauniae, agitantem. Gratias Tibi ago! Vocabulo illo Sphingis usus eram, quia oportere putabam incognitum de praemio certare. Gratum ergo mihi feceris, si non illo, sed meo nomine me nominaveris. Ceterum quoniam nec videtur necesse esse nomina celare nec ficto nomine appellari volo, aperte addo versionem istius de Callicle Platonis sententiae, quam latine vertendam nuper proposueras. Fave mihi! Fortasse aliquando ex hoc portu ad istum Tuum transvehar. Salutem Tibi mittit

J . . . D . . .

V . . . , a. d. IV. Non. Jun. MCMX.

Vir doctissime et humanissime!

Hodie primum Scriptoris Latini numerum a bibliopola Frankofurtensi ad me missum magno cum gaudio accepi. Quae lego in hoc libello, tantopere me delectant, ut quam celerrime tibi mittere movear nova manuscripta: huic epistolae addo narratiunculam nuperrime a me conscriptam et duo carmina modo a me versa, quas res tibi gratas optatasque fore spero.

Incepto autem recenti 'acclamare liceat: „quod bonum, felix, faustum fortunatumque sit!“

Salve valeque!

G . . . L . . .

V . . . , a. d. VII. Cal. Jun. MCMX.

Vir doctissime atque humanissime!

Abhinc VI diebus officium tabellarium me fecit certiore desiisse in publicum prodire Civem Romanum meque frustra illum mandavisse. Facere non possum quin hoc nuntio magna aegritudine me affectum fuisse fatear, donec nudius tertius acceperam chartulam tuam, qua mihi scripsisti carmina a me Latine versa tibi non displicuisse atque ephemeridem tuam in posterum „Scriptorem Latinum“ nominatum iri. Neque dubito dicere hunc titulum multo magis quam priorem mihi arridere. Itaque vivat, crescat, floreat „Scriptor Latinus!“

Praeferendum mihi videtur Scriptorum non per officium tabellarium, sed apud te ipsum mandare. Quam ob rem peto abs te, vir humanissime, ut mihi scribas, quanto pretio trimestri vel annuo praebeas libellum nec non quo die primum edere numerum in animo habeas; peto etiam, ut singulorum deinceps numerorum, simul atque prodierint, fideliter me facias participem.

Narratiunculas quoque conscribere tibi publici iuris faciendas mittere non abhorrebo; iam enim hac in re occupatus sum. Huic epistulae addidi III carmina a me versa, quae tibi non iniucunda fore spero.

Responsi tui cupidus te saluto. Fac ut semper valeas!

G . . . L . . .

J . . . T . . . Voldemaro

Lommatio S. D. P.

Si uales, bene est, ego quidem ualeo. Monitoris nostri perlegi libentissime censuram, quam de summa rectam existimo. De ludis enim, nomine non re, candidis sentit, quod non refellam. Non tamen ea in meis colloquiis docentur, quae tantummodo dicuntur; neque sunt ad imitationem, quae ad iudicium sunt proposita. Licentia apparet? ut solet: est enim gloriosa, petulans et proterua. Modestiam — latet, ut decet ipsam — ubi quaeras? illarum, inquam, in animis personarum. Nam modesti

profecto habentur, qui, data largiter potestate peccandi, parce et quasi pudenter peccant. Quid denique talis proficiat sermocinatio iuuenibus modestis? Ut minimo dispendio et in praeseptis seminarii sui audiant, quae in diuerticulis interdum fiunt.

Quem tamen finem in eiusmodi colloquiis persequar? Sermonem Latinum — quem multi non nisi tumidum simul et seuerum in magnis disciplinis, paruis autem in rebus uitiatum uident, — integrum seruare, moribus nostris accommodare, et in habitum quotidianum figurare. Ad haec ueros multorum hominum mores oculis legentium subiiciendos puto. Sed bono animo sit noster censor! Non cadet in semita lubrica Scriptor Latinus, cuius pes caligatus multorum est itinerum exercitatione firmus.

Dabam die II quintilis, Turnoduri.

Vir humanissime! Num aegrotas? Num Civis Romanus prodire desiit? Quae tandem (bombax!) est molestissimae morae causa? Hoc causarum inscientia adductus in novum annum subscriptionem non renovavi. Mitte — quaeso, peto, obsecro! — quam primum eos, quibus egeo, numeros! quos ubi primum miseris, extemplo subscriptionem renovabo. Curo, ut valeas!

V . . . s . . .

Prof. Dr. V. R . . .

R . . . Scriptori Lat. S. D.

Ut tibi succenseam tantum abest, ut nihil aliud voluerim nisi prohibere, ne commentarii vestri mearum nugarum causa capitis diminutionem subeant. Sed de errato quod in oratiuncula inuenisse tibi visus es, ita me defendam. Sententia haec est: fatum mihi non permisit me vobis — dare ita, ut decet classis praefectum. Comma autem posui post ita, cum quia verba „ut — praef.“ parenthesesos vice, fungi videntur, tum ne quis in errorem inducatur, ut putet „ita ut“ interpretandum esse „sodass“.

Ceterum arbitrio Tuo remitto utrum ponas an deleas comma post „ita“, sed

perspicuitatis causa inter „praefectum“ et „totum“ omitti non posse mihi videtur. De versu 3. alcaeo sic habeto: longe maxima pars versuum Horatianorum habet spondeum in 3. pede, sed ter iambum inveni, ut od. II 14, II ena / vigan / da, si / ve re / ges.

Vale. a. d. VII Id. Jul.

Lommatzschio s. p. d. I. I. H.

Certiozem me facis, vir praestantissime, doctum quendam Theologum e Societate Jesu meam Lacrimam Matris gravissime reprehendere utpote quae „toto coelo aberret a sensu ac fide Christiana“. Cui quid respondeam? Disputationes dogmaticas vito reformidoque, et sentio me in illas delapsurum simulatque cur aliter mihi videatur demonstrare coepero. Sed fortasse nulla hic defensione opus; omnem defugio auctoritatem culpamque peccati — si tamen peccavi — in Folia reiicio Volantia, unde argumentum sumpsit, cuius vestitum mutavi sed mentem reliqui intactam. Quodsi Theologus ille, qui quin sit vir aequi bonique studiosissimus minime dubito, de me ipso iudicium ferre voluerit, carmen, quod simul cum hac chartula ad Te mitto, ei subiicito. Fortasse per leges licebit ad eam rem Scriptoris Latini uti opera. Insertum fuit ante mensem diario cuidam studiosorum Neerlandicorum. Mihi autem gratissimum erit si quam plurimis innotuerit. Vale.

L. B. die XXII m. Julii a. MCMX

Verborum probatorum novas novis in rebus iuncturas

quaerebat

Jacobus Tassetius.

X. Ex Institutione Peregrina

Promus. — Dominae ad iussum caena praesto est. —

Johannes. — Longum est tempus, filia, ex quo te in hac vidimus domina maris insula, ad hanc mensam patri matrique assidentem. —

Catharina. — Sic, mi pater, mihi videor. Et hoc parentum convivio

demum certa vix omnino fio, me esse domui ac penatibus patriis redditam. —

Johannes. — Adeone peregrinata es a nobis transmarina illa mansione atque disciplina? —

Catharina. — Nequaquam oblita meorum tamen in tam diversa usque ad hesternum diem versabar causa! date mihi tempora usus patrii recipiendi. —

Maria. — Multum dolui mater, quum filiam meam ablegari externas ad magistras iussi, quo melius et plures artes ratione illa addiceret, quibus doctae politaeque efformari puellae solent. —

Catharina. — Quam grata sim erga vos, optimi et carissimi parentes, vellem ostendere. Sed qui nunc possim, haud scio, nisi hilaritate mea simpliciter et gaudio. —

Johannes. — Potes alacritatem quamdam modicam in hasce plenas tacita cogitatione nebulas ex meridiana mobilitate transferre. —

Maria. — (Secum) Miror quamobrem filia nostra fuscinulam manu dextra teneat? (Palam) Cum honestis puto te condiscipulis tantum esse conversatam, a quibus etiam mores poterat sumere. Memini autem te mihi quaerenti de eis nominatim rescripsisse. Genus profecto noveras et sortem earum. —

Catharina. — Ludovicam clarus genuit medicus, loricatae praest navi Susannae pater, AEmiliae autem populi legatus sedet in contione de legibus ferendis. —

Johannes. — Homines aio liberales, et paene quam pro civitate populari putaverim: honestiores. Non tamen plebem effrenatam eorum magis cum nostra optime temperata re publica conferam, quam classem aliquantulam cum nostro maris universi navali imperio. —

Maria. — Nulla lex apud eos temperat medicorum immanem in bestiis crudelitatem. Nunquamne saevitiae edidit exempla eius medici filia? —

Catharina. — Mitis admodum ingenii

virgo, et cuius pater vir est summae humanitatis. —

Johannes. — Quoties is praefectus impegit navem suam? —

Catharina. — Nunquam, pater, pro eo ut audivi. Aiunt eum sollerter navigare. —

Johannes. — Verum tamen eam classem multas noxas ferre machinarum male se habentium et erumpentium sua sponte nitratorum hisce temporibus commentarii diurni renuntiant. —

Catharina. — Ut omnes, prout intelligo, praeter hanc firmissimam omnium atque tutissimam nostratem solam. —

Johannes. — Minime erras in nostratum aestimatione. Sed is cuius factionis est, quem aiebas, condiscipulae tuae pater... conscriptus? —

Catharina. — Sedet in sinistris partibus. —

Johannes. — Homo laevus. —

Catharina. — In eorum numero, qui exaequare ordines enituntur et in publica priva convertere. —

Johannes. — Vir bonus dotem tuam vellet publicare. —

Maria. — Multum panem esitabas? —

Catharina. — Sic ut omnes in illa terra. —

Johannes. — Gens fera pane vescitur, nos humaniores carne. —

Maria. — Ego vero olere uti vellem, si sequi saporem deceret, non ad convictum aliorum semet accommodare. Ah! mea filia tingit iure panem! —

Johannes. — Ad convictum alienum se accommodavit: nunc non se accommodat. Sciebam profecto peregrinos omnes oris collutionem bibere, et dentes sibi scalpere fuscinula solere. —

Maria. — Johannes! desine immunda, aut te quoque putem peregre institutum! —

Carmina Heiniana (I)

Convertit F. P.

1. Was will die einsame Träne?

Quid meum turbas oculum, superstes
quae manes prisci mihi testis aevi,
sola quid nostro tibi vis relicta,
lacrima, vultu?

Quae tibi quondam fuerant sorores,
iam diu cessere meosque luctus
gaudiis mixtos simul abstulere
noctis in umbras.

Ut levis nubes procul hinc ocelli
caeruli cessere, procace lusu
gaudiis mixtos mihi qui dolores
corde ciebant.

Flaminis venti meus instar ardor
atque amor fluxit: procul ipsa tandem,
quae meo vultu remanes relicta,
lacrima, cede!

2. Du schönes Fischermädchen

Huc—precor—cymbae moderare cursum,
bella piscatrix! Prope me recumbe
et tuam dextram mihi porge! Nobis
fas sit amare!

Parce formidare caputque cordi
admove nostro: pelagi furori
in dies committis enim salutem
absque timore!

En — meum pectus maris instar alti
aestuat rursusque silet quietum
et latet fundo pretiosa multa
abdita gemma.

3. Dämmernd liegt der Sommerabend

Vesper aestivus nemus atque pratum
occupat: lunae facies coruscat
caerulo caelo recreatque rerum
cuncta vigore.

Herbida ripa strepitat cicada.
Unda quid rivi subito cietur?
Halitus quis nocte silente surgit
lenis ad auras?

Vitreis formosa lavatur artus
fluctibus Nais: nivei lacerti
albicant tergumque renidet almae
luce Dianae.

4. Das ist ein Brausen und Heulen

Horrido stridet Boreas fremore
et tonant nimbi reboante caelo:
in tuo quid sola facis, puella,
nocte cubiclo?

Ad fenestram mi videor videre
assidentem te teneros ocellos
lacrimis sparsam tenebrasque noctis
prospicientem.

Exempla Versionum

1. Anglice et Latine

(R. Shilleto, Greek and Latin Compositions. Cantabrigiae 1901.)

Nor need we fear that men, by losing their ferocity, will lose their martial spirit, or become less undaunted and vigorous in defence of their country or their liberty. The arts have no such effect in enervating either the mind or the body. On the contrary, industry, their inseparable attendant, adds new force to both. And if anger, which is said to be the whetstone of courage, loses somewhat of its asperity by politeness and refinement; a sense of honour, which is a stronger, more constant, and more governable principle, acquires fresh vigour by that elevation of genius which arises from knowledge and a good education. Add to this, that courage can neither have any duration, nor be of any use, when not accompanied with discipline and martial skill, which are seldom found among a barbarous people. The ancients remarked that Datames was the only barbarian that ever knew the art of war. And Pyrrhus, seeing the Romans marshal their army with some art and skill, said with surprise, 'These barbarians have nothing barbarous in their discipline!' It is observable that, as the old Romans, by applying themselves solely to war, were almost the only civilized people that ever possessed military discipline, so the modern Italians are the only civilized people, among Europeans, that ever wanted courage and a martial spirit.

Hume.

Neque vero est cur vereamur ne exuta feritate bellicum itidem homines animum exuant, neve in propugnando pro salute patriae aut libertatis minus impavidi constantesque evadant. neque enim ullam vim tantam habent artes egregiae ut aut corpus aut animum effeminent. quod contra, industria, quae artissime eas subsequitur, utrique novas vires solet adicere. quod si iracundiae, quam quasi cotem esse fortitudinis volunt, per humanitatem cultumque aliquid asperitatis deterrit, at appetitui famae, quod cum fortius ac constantius tum idem docilius est agendi principium, novus quidam vigor adcrevit, auctis nimirum per disciplinas et liberalem institutionem ingeniis. huc accedit ut neque durare neque prodesse quicquam possit virtus, quae non disciplina quadam ac scientia militari commendetur. id autem barbaris in civitatibus perraro invenimus. veteres quidem aiebant Datamen solum inter barbaros rei militaris peritum exstisse. Pyrrhus quoque, cum Romanos arte quadam et scientia videret aciem instruere, fertur mirabundus exclamasse: 'at istis quidem barbaris nihil sane barbari in disciplina inest.' libet porro illud animadvertere, sicut antiquos Romanos, qui rei bellicae toti incumbent, solos fere inter incultas nationes disciplinam militarem attigisse; ita ex populis qui quidem hodie in Europa exstant humanissimis, nullis virtutem et bellicosum ingenium defuisse nisi Italis.

Sh.

2. Germanice et Latine

(F. Scholl, Lateinische Übersetzungsproben. Progr. Landaviense 1884/5.)

Der ältere Pitt war Englands grösster Staatsmann, ja es scheint aus der ganzen Weltgeschichte keiner mit ihm verglichen werden zu können. Er hatte sich selbst gebildet und sank nie zur Nachahmung auch der grössten Männer herab. Er verachtete das, was man Politik nennt; ihre Ränke waren ihm entbehrlich. Er riss ein und baute, herrschte und überwältigte. Englands Grösse war sein Ziel und sein Ehrgeiz Unsterblichkeit. Nie hatte sich in seinem Vaterland ein Mann ohne Partei erhoben, er allein verachtete alle Parteien. Unter einem käuflichen Volk hat er nie eine Stimme gekauft. Alle Britten waren mit ihm einig, wenn es die Ehre des Vaterlandes galt, und er konnte die Wogen der Demokratie treiben, wohin er nur wollte. Er sah ins Unendliche, die ganze Zukunft lag vor seinen Blicken. Seine Massregeln wurden immer durch unerwartete Mittel ausgeführt, die sich den Umständen anschmiegt und in die Minute trafen, wo sie gelingen mussten. Hindernisse und Hilfsmittel traten seinem Geiste zugleich entgegen, der gleichsam eine Gabe der Weissagung besass. Seine Beredsamkeit war leicht und helle und drückte die erhabensten Gedanken und Empfindungen durch gewöhnliche Redensarten aus. Sie war weder dem reissenden Strome des Demosthenes, noch der verzehrenden Flamme des Cicero ähnlich, sondern sie glich zuweilen dem Rollen des Donners, zuweilen der Musik der Sphären. Er hätte ein wildes Volk unter Ordnung und Gesetz gezwungen, er verstand es, ein freies Volk wie Sklaven zu beherrschen. Die Verdienste eines guten, freundlichen Mannes besass er nicht; diese sind nur für Menschen von minderer Grösse. Unempfindlich gegen die Freuden des häuslichen Glückes, sah er unverwandten Blickes auf Britanniens Schicksal, trat unter seine Helden und Gesetzgeber und entschied's.

(Nägelsbächs Stilübungen)

Pittus major inter Britannicos publici consilli auctores summum obtinebat locum nec ex omni memoria quisquam cum eo videtur comparari posse. Ipse sibi fuerat magister neque ad imitationem vel summorum ingeniorum descenderat. Contemnebat eam, quam vulgo vocant, calliditatem civilem, cuius artibus facile carebat. Diruebat, aedificabat, imperabat, superabat omnes adversarios. Nihil spectabat praeter Britanniae gloriam, sibi nominis immortalitatem paraturus. Ante eum nemo Britannorum, qui rempublicam administrabant, magnus factus erat, nisi per factionem, ille solus omnes factiones spernebat. In illo venali populo nullum unquam suffragium mercatus est. Ubi enim de salute patriae agebatur, omnes Britanni cum eo conspirabant, ut fluctus populares impellere posset, quocumque vellet. Quum in omnem infinitatem animo peregrinaretur, omnem aevi consequentis statum complectebatur. In rebus gerendis iis artibus praeter omnium opinionem utebatur, quae cum ad temporum casus applicarentur, eventu non carerent. Impedimenta et praesidia rerum gerendarum animo ejus simul occurrerant, qui quodam quasi divinatione valerent. Dicebat solute et plane et divinae mentis cogitata et sensa quotidianis verbis explicabat. Oratio ejus nec Demosthenis quasi torrenti, nec flammae (igni) Ciceronis similis erat, sed modo grandis et robusta erat, sicut tonitrua, modo dulcis, ut sonus orbium caelestium motu confectus. Qui ferum populum juris legumque societate devinxisset, idem liberis civibus tamquam servis uti poterat. Bonitatis vero laude et comitatis carebat; tenuiorum hominum sunt illae virtutes. Neglecta familiaris vitae jucunditate totum animum intendebat in Britanniae salutem; itaque cum viri de summa rerum delibabant, Pittus surgebat et sententiam dicebat, in quam omnes irent (in medios progrediebatur viros, domi militiaeque principes, et res dubias decidebat). Sch.

Singulares grates existimavimus hoc loco agendas his viris ac feminis, qui indicatis latine scientium nominibus mirum nos in modum adiuverunt.

*A. Berger (Klosterneuburg) — Boehmer (Fürstenfelde) —
Bertha W. Ferguson (Alton) — F. Gustafsson (Helsingfors) —
Bruno Peperle (Trieste) — W. Roesch (Heilbronn) — J. J. Schlicher
(Terre Haute) — J. Tasset (Tonnerre) — H. Weller (Spaichingen).*

**Speramus alios quoque publice nominandi nobis datum iri
occasionem omnesque salutamus lectores**

Carmina locosa

(A. J. Liszt, Pereat Tristitia! Vindobonae 1894.)

Kalendis

O crux, spes mea unica,
O mea grata domina,
Non habeo pecuniam,
Egeno redde veniam!

Kalendas esse hodie,
Dixisti tu jam pridie.
Kalendas! Horror stringit me,
O, vocem diram opprime!

Iam absit tristis gemitus,
Libenter solvam Idibus,
Quid aspicias me, nimis trux?
Sis mihi lenis, grata crux!

Si solvero non Idibus,
Sit tibi aequus animus,
Et ad Kalendas Graecas jam,
Per Stygem juro! differam.

Poena Temperantiae

Frates temperantiae
Peregrinaverunt
Et ubique Graeciae
Palam cecinerunt:
„Pereant vinaria,
Aqua, aqua, aqua, qua!“

Sicci domum splendidam
Quondam adierunt,
Hospites ad tabulam
Fessi consederunt:
„Hospes, praebe pocula,
Aqua, aqua, aqua, qua!“

Pater Liber dominus
Vinum adportavit;
At recusans protinus
Chorus exclamavit:
„Vivat temperantia!
Aqua, aqua, aqua, qua!“

Quos ego! Dionysos
Rabie flagravit,
Heu! in aquam sobrios
Iam praecipitavit.
„Esto vobis lurida
Aqua, aqua, aqua, qua!“

Et in ranas virides
Versi saluerunt,
Ranae, aquae hospites
Rauca sonuerunt.
Sonant, vae! per saecula:
„Aqua, quaqua, quaqua, qua!“

Confessio

Hem! Philosophiam
Diu tractavi,
Iurisprudentiam
Siccam curavi;
Heu! Theologiam
Fovi divinam,
Colui etiam
Proh! medicinam.

Vitae dimidium
Iam sepelivi,
Futile studium
Nihil finivi.
Codices vendidi
Duro Hebraeo,
Servum me credidi
Dulci Lyaeo.

Caelo jam arduo
Renuntiavi,
Nunc me diabolo
Oppigneravi.
Solvat diabolus
Aes alienum,
Saccum det largius
Assium plenum.

Procul! Ad cuculum
Canae doctrinae!
Sinite liberum
Me, disciplinae!
Multo plus praefero
Hilarem sortem,
Vagus permaneo
Usque ad mortem.

Libri libellique dono accepti:

Prof. Dr. H. Geist, Übungsstücke zum Übersetzen ins Lateinische für Oberklassen. I: Deutscher Teil. Gissae, ap. Em. Roth, 1910. Pgg. VIII + 189. Pr. 2 M. II: Lateinischer Teil. Pgg. VIII + 142. Pr. 2 M.

Catalogus Dissertationum Philologiarum Classicarum. Verzeichn. v. etwa 27 400 Abhandl. aus d. Gesamtgebiete d. Klass. Phil. u. Altertumsk., zusammengest. v. d. Zentralstelle f. Dissert. u. Programme d. Buchhdlg. Gustav Fock. Lipsiae 1910. Pgg. 652. Ed. II. Pr. 6 M.

Notandum!

De num. II. sententiis latine vertendis et aenigmatibus tum primum referam, si plura ad me missa erunt responsa.

Red.

Catalogi antiquarii:

J. J. Lentner Monacensis — Cat. III: Theologie, num. 1—2230, cum vita G. Mariae Dreves († 1. 6. 09)

Alaf. Lorentz Lipsiensis — Cat. 180: Klass. Phil., Altertumsk. u. Gesch. d. Philosophie, num. 1—4451.

Alaf. Lorentz Lipsiensis — Cat. 200: Philosophie, num. 1—8632.

||| Cum recentissimi soleant ad me pervenire catalogi, possum facillime quemlibet librum desideranti, ubi et quanto constet, indicare. Peto igitur, ut lectores, si quid iis opus sit, ad me scribant. |||

Libri a lectoribus desiderati:

Gedicke Fr., Liber latinus juventuti regni Hungariae accommodatus. Pressburg, Weber, 1825.

Erasmus Rot., Colloquia ed. Stallbaum. 2 voll. Lipsiae, Hinrich, 1828.

Seyffert, M., Aretalogus sive epigrammata. Brandenburg, Ad. Mueller, 1841.

Schmid, Vademeccum classicum: Axiomata, proverbia etc. Augsburg, Wolff, 1857.

Lallier, Homeri Ilias latino carmine reddita. Paris, Lecoffre, 1868.

Marinelli P., Homeri Ilias et Odyssea latinis versibus reddita. 2 voll. Ancona (ca. 1870)

Hettlingen, Mors Christi nach Klopstock ins Lateinische übersetzt. Solothurn 1884.

Philippi Fr., Carmina nonnulla Schilleri latine reddita. Venezia 1840.

Schultess Fr., Schiller's Spaziergang lateinisch. Hamburg 1898.

Philippi, Der erzählende Lateiner. Dresden 1829.

Welcker Ph. H., Selecta Schilleri carmina latine reddita. Gotha, 1840.

Wölfflin Ed., Carmina latina. Ubi? Quando? Homeri Ilias graeco-latina

„ Odyssea graeco-latina

Luciani Dialogi latine

Heerwagen, Deutsche Lesestücke mit lateinischer Übersetzung.

Philippi, Kleines lateinisches Conservationslexikon. 1825.

Offerantur velim libri pretiis indicatis Bibliopolae H. Lüstenöder Francofurtens.

Versionum Latinarum Amatores

iuvabit audire se per bibliopolam Lüstenöder Francofurtensem accipere posse, quamdiu suppediet copia exemplorum, libellos hos minus notos:

Crain, Metrische Übersetzungen ins Griechische und Lateinische aus Schiller und Goethe, nebst einem Anhang aus der Bibel.

Progr. 1858. Pgg. 23. 4^o. . . . M. 1.—

Taubert, Goethii Elegiae Romanae latine. Pr. 1872. Pgg. 19. 4^o. . . . M. 1.20

Osterwald, Lateinische Übersetzungsproben. Pr. 1858. Pgg. 48. 4^o. . . . M. 1.—

Kretschmann, Lateinische Musteraufsätze. Pr. 1891. Pgg. 32. 4^o. . . . M. 1.—

Scholl, Lateinische Übersetzungsproben. Pr. 1885. Pgg. 33. M. —.75

Responsorium

Chalybaeo: Sept. ann. te accepisse spero. Solvisti 25. 7. 06: 4.60 M. et 28. 4. 09: 6.40 M. = 11 M. pro tribus (V, VI, VII) annis, quamobrem debes adhuc 1 M., quam cum novae subscriptionis pretio mittas velim ad redemptorem. Constatne ratio? Valeas.

R. J.: In nuntiis meis politicis ‚concilium‘ distinguere ‚soleo a ‚senatu‘. Illud procerum consilium intelligi volo, hunc delectorum popularium. Nam quamquam, ut optime noster et docet et demonstrat Tassetius, aptis verborum iuncturis omnia nova dici posse arbitrator, tamen id quoque specto, ut certa quibusdam rebus nomina quasi affigantur, id quod multum confert ad perspicuitatem augendam. Valeas.

I. P.: Ex iis, qui quasi collegae nostri sunt in peregrinis linguis per commentaria periodica docendis, ego prae aliis tibi nomino illorum, quae ‚Traducteur‘ et ‚Translator‘ inscribuntur, foliorum editores. Hi enim fasciculi semimenstrui, quorum priores decimum iam et quintum, alteri quartum sunt ingressi annum, auxilia praebent linguarum studiosis, cuiuscunque sunt nationis, praestantissima. Differunt tamen eo a Scriptore nostro, quod praeter textum omnino franco-gallicos vel anglicos lectiones et exercitia insunt seu versionibus seu notis germanicis instructa. Ceterum duos fere ante annos italica quoque editio publicari coepit. Prodeunt commentarii in oppido helvetico La Chaux-de-Fonds, unde specimina numerorum gratis ad te mittentur, si petiveris. Valeas.

Corrigenda

In num. III. pag. 36 supra lege: deess pro: deese, pag. 37 infra: hae formae pro formas, pag. 46 infra: Galli novam . . . p Gallo.

SCRIPTOR LATINUS

prodit circa idus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Scriptorum merces est 36 M pro 16 paginis: iidem solvunt pro subscriptione sua minutum bibliopolarum pretium, i. e. 3.00 M annue, et accipiunt eius numeri, in quo inest commentatio, 5 exempla.

Epistulae, manuscripta aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur:

*Ad Voldemarum Lommatzsch,
Bremiportu (Bremerhaven),*

pecuniae vero, libri et libelli, de quibus censurae fiant, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem,

*Bibliopolam Hans Lüstenöder,
Francofurti a. M.,
Eschersheimer Landstraße 112.*

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professisunt:

T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Glendale — Dr. H. Geist, Prof. Gymn., Darmstadt — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. P. aep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn. Stuttgart — F. Palata, P. of. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Krakow — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Marienstatt — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

705
43



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA » CIVIS ROMANI « SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII: Numerus V

— Procurant negotia —

in Britannia: D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London
W. C., 57-59 Long Acre,
in Italia: Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze,
20 Via Tornabuoni,
in Nederlandia: Belinfante Frères, den Haag.



Summarium:

Omnibus gymnasii veteres linguas colentis amicis!
Hartman, Quando senescimus?
Utis, Mea philosophica confessio ad amicos
Lehmann, De itinere Zeppelini in regiones arcticas inito
Tassetius, Ferro vehementer concessus
Ex epistulario redactoris
Libri dono accepti — Libri a lectoribus desiderati —
Nuntii menstrui — Responsorium — Censura librorum —
Exempla versionum — Ad lectores! — Aenigmata

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lützenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam
Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII Francofurti a. M., Mense Septembri MCMX Num. V

Omnibus Gymnasii Veteres Linguas Colentis Amicis,
Cunctis ac Singulis,
S.

Quod vobis potissimum, spectatissimi viri, hunc dedicari volumus commentarii nostri numerum, nemo, qui attento animo, quam secuti simus viam per hos septem annos, observarit, mirabitur. Etenim hoc semper professi sumus Graecam nobis Latinamque linguam praeter ceteras videri idoneas, quibus ingenia adolescentium acuuntur, ideoque gymnasii quae propriae sunt virtutes servari nec amplius illud tanquam theatrum esse debere, in quo omne genus hominum natos sese ad reformandas scholarum rationes arbitrantium artes proferre suas sibi putent licere. Hanc nos defendentes sententiam crevimus, haec vires nostras firmavit, haec denique factum est, ut iam in plurimis orbis terrarum partibus habeamus, qui nobiscum consentiant nosque in conatu nostro, quem communem omnibus antiquitatis amatoribus esse existimamus, adiuvent. Assentimur igitur prorsus iis, qui paucos ante menses in memorabili illo conventu Monacensi, quid censerent de gymnasio instituendo, his exposuerunt verbis:

Gymnasii disciplina tota, ut ante, versetur in literarum studiis antiquarum ideoque firmiter in linguarum historiaeque fundamentis statuatur, ita tamen, ut discipuli primis medicisque scholae classibus perfuneti ea imbuti sint grammaticarum rerum scientia, qua, etiamsi negliguntur ejusmodi exercitia ultimos per annos, fructum tamen ex humilitatis doctrina percipiant multo, quam adhuc potuerint, uberiorem. Accedat illi tamquam complementum mathematica naturalisque scientiae instutio, qua omnibus discipulis sit utendum.

Haec habui, quae dicerem de communi nostro studio atque contentione. Vos autem, viri spectatissimi, agite, quotquot nondum estis nobiscum sociati, facite fortes nobis, inter vos existant commilitones, quos si multos habebimus, et plura poterimus praestare lectoribus et meliora.

Ed. et Red. S. L.



Quando senescimus

— J. J. Hartman, Lugduni Bat. —

(Absolvitur)

- Vilia sunt illic quae stant simulacra, camini
 55 Ornamenta, sed haec longum quoscumque per aevum
 Praecipue caros habuit post fata reponunt.
 Frigida nunc, verum est, conatur membra fovere
 Anna, sed haud illi nempe est haec unica cura;
 Quodque foco palmas admovit, credere noli
 60 Corpore brumales illam sentire dolores,
 Mente nihil. Pictor dum „lumina“ quaeris et „umbras“
 Quoque modo possint lepidum componere totum
 Res variae, maius quiddam te praeterit: illud
 In gremio vetulae iacet, hinc tua mortis imago
 65 Egregie tristis poterat sibi sumere vitam.

Aspice debilibus quod sustentacula praebet
 Instrumentum oculis et quem tegit aspice librum
 Indicium hoc, sed praecipue quae legit in illo:

- „Cor vestrum ne turbetur, sed credite Patri,
 70 Atque mihi vestrae curas comittite mentis:
 Nempe benigna Patris domus est, promittit et illa
 Hospitium multis; dixissem, ni foret istud.
 Huc ego discedam, vobis sedesque parabo.
 Atque, ubi discessi vobis sedesque paravi,
 75 Huc redeo et vos excipio, vos sitis ut illic
 Ipse ubi sim: nostis quo vadam nostis iterque.“

- Deposuit librum, flammam prospectat et ecce
 Labra movet; tremulo secum quid murmurat ore?
 Ausculta: „nostis quo vadam nostis iterque“.
 80 Nullum etenim verbum fuit illi carius unquam.
 Quod nunc secum agitat, nam se reminiscitur olim
 Hoc recitare patri, longi post tempora morbi
 Cum tandem placido gressu vultuque benigno
 Ille Dei famulus, mentis qui vincula solvit,
 85 Accedens relevare senem cruciatibus aegris
 Cooperat atque mali finem venisse docebat.
 En, iterum claro splendebat lumine vultus
 Antehac contractus saevo plerumque dolore.
 Quin etiam risus tunc pristinus ille redibat
 90 Et vox muta diu; quae cum „carissima“ dixit
 Obtulit, clausitque oculos nox nuntia lucis.

- At dum verba refert Domini, CARISSIMA saepe
 Vox redit in mentem vetulae, materque resurgit
 Ante oculos; illi num vox consuetior ulla.
 95 Aut sua ridenti puerilia gaudia parvae,
 Alloquio aut grandis praebenti virginis aurem?
 At tum praecipue veluti iam sponte redibat

- Ille sonus dulcis, lecto cum debilis illa
 Affixa haud aliud morbi lenimen haberet
 100 Quam quod cura suae praebebat sedula natae.
 Haec agitat iungitque manus et lumina claudit
 Anna, pias fundens memori de pectore grates
 Munere pro tanto: matrisque patrisque senectam
 Quod sibi contigerit tam longo tempore laetam
 105 Reddere, quodque tenens dextram utriusque suprema
 Verba salutantum tam certa acceperit aure,
 Verba quibus fiat SUA NUNC TAM LAETA SENECTA.

- QUAM FUERIT FELIX reminiscitur Anna videtque
 Se parvam, modo gaudentem, modo parva dolentem
 110 Infortunia; nunc voces audire videtur
 Ridentum placide, nunc asperiora loquentum;
 At plerumque tamen vultus iam cernit amicos,
 Miraturque sibi fuerint cūr usque benigni
 Ille puer petulans, paucis haec grata puella,
 115 Haec anus haud facilis morosusque ille magister.

- Cuncta sed haec pellit species praestantior: ecce
 Non indigna choro caelesti surgit imago
 Virginis; huic velant pudibundam flammea frontem,
 Caesariem gemmae floresque aurumque coronant
 120 Artifici dextra comptam, gracilesque per artus
 Candida palla fluens sequiturque augetque figuram,
 Donec humum verrens nebulam simulare videtur:
 Hanc iuveni sponsam sua gens gaudebat honesto
 Tota, sed ante alios maior soror Anna, velutque
 125 Si decoranda foret fani sibi tempore sacro
 Regina ipsa, sagax nunc ingeniumque manusque
 Exercebat ut haec, quondam quae, parva, fuisset
 Maxima cura sibi, nunc gloria maxima, festa
 Luce foret sponsis formosior omnibus una.

- Sorte sed humana sunt quaedam gaudia nempe
 Maiora: hanc certe nimiam sunt dura secuta
 Tempora laetitiam: pepulerunt gaudia curae
 Usque gravescentes: abiit vix tertius annus,
 Perque fores illas, festa tunc fronde decoras,
 135 Per quas, gentis ovans fortuna, laeta caterva
 Exierat, tacito gressu lugubris et atra
 Pompa redit: mulier veteris vestigia formae
 Certa quidem servans, sed luctu debilis — anni
 Sic alias curvant — gemina cum prole petebat
 140 Omine non fausto quae liquit tecta paterna.

- Tempore ab hoc series annorum coepit abundans
 Sollicitudinibus variis varioque labore:
 Consolanda soror, sustentandique parentes,
 Parvaeque progenies tenerae ducenda per omne
 145 Aetatis stadium; requiem levis arca negabat
 Saepe sono tenui terrens; super omnia voce
 Et vultu celandus erat dolor anxius omnis.

- O bene quod munus tunc sufficiebat ad omne
 Anna soror! vegetum corpus natura sagaxque
 150 Ingenium dederat: sed non leviora parentes
 Addiderant: artes varias et cetera, mentem
 Utiliter lepideque ornant quaecunq̄ puellae.
 Quapropter meminit quantum patrique patrique
 Debeat et quantum totus grex debeat illis:
 155 Nempe sui recolit successum laeta laboris
 Assidui quamvis, grati tamen, utpote carae
 Viveret unde casae soli sibi dedita turba.
 O qui plausus erat, resonabant gaudia quanta,
 Post varios cursus cum tandem fessa redibat
 160 Doctrinae referens fructus artisque lucellum!
 Dulcis at ille sonus sensim labentibus annis
 Obticuit; tandem restabat sola, sorori
 Reddere quae posset non firma voce salutem,
 Aegra soror; tamen, o, tacito splendebat in illo
 165 Quantus amor vultu!

Dudum nunc undique cingit
 Muta quies vetulam, requiescunt pesque manusque;
 Mens tamen usque agilis praesentia pervolat atque
 Praeteritum quidquid . . . mens non ignara futuri.

- „Haec tibi debemus, matertera!“ murmurat, atque
 170 È gremio profert acceptam mae tabellam
 Exiguam quamvis, iam terque quaterque relectam,
 Utpote narrantem quae gaudia pectus anile
 Vix capit. Hinc surgit contemplaturque caminum
 Quae decorant iuvenum reddentia signa duorum
 175 Ingenuos vultus; sed quos vulgaris amictus
 Cingit ibi, nunc magnificos amplosque revisit:
 Ecce paludatus fratrum minor, „aerea“ pectus
 „Cruce“⁸⁾ decorat loquiturque insignia praemia Martis
 Hostibus Eois devictis; proximus illi
 180 Germanus, quem nunc — eadem illud epistola narrat —
 Dependens humeris toga summi monstrat honore
 Consilii clarum, mox ad maiora vocandum!

- Hinc repetit sellam, dextraque premente sinistram
 Luminibus clausis recolit felicia vitae
 185 Tempora . . . seque vocat nimium nimiumque beatam.
 In somnumque preces abeunt; nunc denique surgunt
 Omnia quae superant spectacula, visaque quamvis
 Nunquam, non ignota tamen . . . sic Anna senescit.

**Professoris Pekár de Epistula Horatii ad Pisones dissertatio
 deficiente spatio proximo numero absolvetur.**

⁸⁾ Significatur ornamentum militare quo decoratur miles qui in Indio Neerlandica
 egregie rem gessit.

Mea philosophica confessio sive biologica ad amicos

Cum aetas devexa ad exitum vergere incipit, tum mortales facile adducuntur, ut eorum, quae in decurso vitae spatio vel ab aliis accepta vel ipsi experti senserint, summam quasi votivam quandam tabulam proponant, unde tum ipsi tum alii, suam experientiam cum illorum fati comparantes, ad iustiore[m] vitae humanae aestimationem perveniant. Nam ingens vis errorum viventibus nobis undique subnascitur suggeriturque, a quorum laqueis se liberare difficillimum est. Quo nomine imprimis poetae cum recentiores tum qui antiquitus fuerunt culpandi sunt, qui commentis suis vitam nobis, qualis nec est nec unquam fuit neque esse potest, praestigiatorum modo ob oculos ponentes religionum mysteria et perversam quandam philosophiae rationem pepererunt, ex qua tanta mentibus hominum offusa caligo est, ut vix et aegre ex tantis tenebris lucem dispicere queant. Nos vero spretis istiusmodi ineptiis praevertamur ad illa, quae nostram naturam proxime attingunt, sobrioque iudicio, quale humanae vitae pretium statuendum sit, consideremus.

Ac statim a limine haec se nobis ingerit dubitatio, quinam ipsi simus et quid sibi velint ea, in quibus versamur. Duplex autem est haec quaestio, una ad ultimam rerum universitatis causam intenta, quam ne summa quidem voluntas nostra unquam poterit consopire, altera, quaenam sit nostrae existentiae ratio et consilium, quis mundi, in quo vivimus et cuius pars sumus, finis extremus. Et in priore quaestione enodanda, ex quo philosophiae studium mentes hominum incendit, ingens praeclarissimorum ingeniorum multitudo elaboravit; dum omnes quaestionem illam expediri posse rati alii aliam materiam, cuius tamen ipsius originem nullo modo explicare possent, infinitae rerum varietati subesse autumant, alii unum aut plures deos tamquam fabros et conditores huius mundi constituunt.

Abhorret animus ab enumeratione hariolationum, quae aliae aliis absurdiores de rerum primordiis prolatae sunt, et libens evolat ad illum divino virum ingenio, qui quaestionem istam dissolvi posse invictis rationibus fultus pernegavit, supranaturalem scientiam omnem explosit et ne pedem quidem ultra experientiae fines proferendum esse demonstravit, Kantium dico, qui tandem vir id, quod antiquitus, quamquam valde rudi initio, inchoaverat Epicurus, ad umbilicum adducens genus hominum a superstitione et vanis numinum spectris liberavit. Hac Kantii doctrina, quae non in mentem venerat superioribus, sed a noviciis philosophis plerisque omnibus adoptata est, metaphysica h. e. omnis de ultima origine et causa rerum inquisitio e conspectu pervestigationis relegata obmutuit. Etenim cum pateret nos quidem non posse ab ultimae cuiuspiam causae cogitatione ullo modo divelli, sed demonstratum esset istam causam nec ratiocinando nec experientia indagari posse, relinquebatur, ut ipsa nostrae mentis fabrica, quae non posset quin omnia ad suam quidque causam referret, etiam ultimae causae effectrix esset. Inde non sequitur etiam res extra nos sitas causarum inter se nexu copulatas teneri, quo concesso ne ultimae quidem causae statuendae ulla apparet necessitas. Ita intellectus quidem, omnis generationis sublatus est, sed simul certi fines constituti sunt, ad quos usque vera scientia progredi possit et a quibus fidei et opinationis vis et regnum incipiat. Hinc effectum est, ut homini naturae, quae eum circumdat, campus assignatus sit, in quo pervestigando vires suas exerceat et inventorum usu fruatur, incuriosus ultimae causae, quam quoniam nullo modo a cogitatione sua arcere potest, sive deum sive vim quandam naturae appellet licebit, modo persuasum habeat, quidquid de prima origine sub scientiae specie venditur, aut fabulas stupidorum esse aut veteratorum fallacias.

Hac igitur de rerum primordiis quaestione e codice philosophiae expuncta restat altera illa de consilio

et ratione, cur homines simus in mediis huius mundi turbis et fluctibus collocati. Quamquam vanum est, ne dicam ridiculum, quando de ipso ortu rerum nihil constat, de consilio, quod in isto ortu conspicuum sit, disputare velle. Itaque ad hanc quaestionem neque potuit adhuc quisquam nec unquam poterit, quod quidem operae pretium sit et vel aliquam probabilitatis speciem habeat, respondere, nisi si quis forte ad dogma et fabellam sacrificulorum confugere malet, qui puerulis vetulisque inculcant hominem ideo creatum esse, ut deum agnoscat, amet, colat et postremo in insulas beatorum migret. Quae commenta dum eis, quibus destinata et accommodata sunt, relinquimus, necesse est nobismet ipsi aliquam metam praefigamus, in quam intuentes quantum vitae spatium nobis concessum est decurramus. Haec autem meta quae tandem alia esse potest nisi ea, quam Epicurus, vir sapientissimus, nobis ut ultimum et extremum bonorum proposuit, voluptatem scilicet, non eam, quam Epicuri posterius et asseclae de libidinibus explendis interpretati sunt, sed illam, quam venerabilis magister ipse omnium animantium naturam secutus in indolentia corporis et animi securitate ponendam censuit? Hanc Epicuri rationem, qua nulla est humanae naturae accommodatior, altius persequi non huius loci esse arbitror, sed eis, qui eam penitus cognoscere cupiunt, auctor sum, ut primum Ciceronis librum »de finibus« evolvant. Est autem haec disciplina etiam propterea magni momenti, quia haec una nobis palam facit, quid sibi velit illa tantopere decantata virtutis notio. Etenim cum inde ab Socrate diversae philosophorum sectae virtutem per se ipsam expetendam esse asseverassent idque decretum subtilissimis argumentis firmassent, Epicurus primus ostendit virtutem nihil aliud esse nisi instrumentum et praesidium, quo via ad beatam vitam i. e. ad summum bonum vel voluptatem pararetur. Neque vero quin id vere dictum sit, dubitari potest. Nam fingamus hominem solitarium et ab omni hominum

commercio segregatum. Quid huic opus est virtute? quae quidem non potest nisi in hominum consortio exerceri et quidem eo fine, ut vitam nostram quam iucundissimam efficiamus. Haec omnia Epicurus per singulas virtutes ita persequitur, ut doceat, quantum unaquaeque virtus ad consummandam beatam i. e. voluptatis plenam vitam valeat. Ac sapientia quidem vel prudentia secernere docet innocuas voluptates a noxiis. Moderatio autem, quae Graecorum σωφροσύνη est, confirmat animum ad fugiendas noxias voluptates adeoque nonnunquam ad suscipiendum aliquem dolorem, quem pone sequatur voluptas omninoque nos eo adducit, ut quam diutissime voluptatum capaces maneamus. Fortitudo vero doloris mortisque contemptum inspirat. Iustitia denique nos monet, ne laedendis aliis nos eorum ultioni exponamus, sed potius benigne tractandis hominibus nostram vitam ab insidiis tutam reddamus. Ad summam, omnes deinceps virtutes ad vitam voluptariam conspirant.

Haec igitur decreta sequentes etsi non poterimus illo a Stoicis aliisque philosophis ultra modum celebrato »summo bono« potius, hoc tamen lucrabimur, ut ne cum ratione, qua nihil in homine sublimius est, bellum geramus neve contra nostram persuasionem fabulis anilibus decipiamur.

Verum enim vero nolim hunc meum sermonem ita accipi ac si eam doctrinam, cuius summa capita strictim percurri, etiam vulgo plebique obtrudendam esse putem, immo sicut libri sacri negant subus margaritas proiciendas esse, sic nos illam philosophiae rationem liberalium et ingenuorum hominum propriam a faece humani generis utique procul habendam arbitramur. Aliter enim, id quod sane dolendum est, societas humana, ut quae nequeat fraudulento fundamento carere, constare non posset, sed exardesceret bellum omnium contra omnes, ut sine dubio necesse sit incultiore eamque longe maximam nostrae societatis partem in stupore et fatuitate detineri. Idcirco prudenter ab antiquis illa numinis scelerum vin-

dicis species excogitata est, quae indoctae plebi perpetuo ante oculos versetur, effictaque illa improborum vindictae et bonorum remunerationis loca. Quae qui frivola iactatione vulgo eripere student, ipsi sibi inscii exitium parant.

Iam si quis quaerat, quid prodesse philosophiae studium ingenuis hominibus et quatenus illud omnino commendabile putem, ita respondebo: Cum tres sint philosophiae partes iam a veteribus constitutae, una, qua de origine mundi et ultima causa quaeritur, altera, qua agitur de norma et lege cogitandi, tertia, quae est de moribus et convictu civili: quod attinet ad primam, quam posui, partem, quam metaphysicam esse volunt, hoc efficit philosophia, ut nos a credulitate et superstitione liberet, ut ne, quae alii proloquuntur, temere pro veris accipientes psittacorum more repetamus, sed ut ex persuasionem et sententia animi profiteamur omnem scientiam experientiae finibus terminari, ultra quos opinionum aut piaer vel, si diis placet, impiae fidei dicio et regnum incipiat; altera pars, quae logice sive dialectica vocatur, homini sana mente nato vix necessaria est, ut qui omnibus cogitandi muneribus naturali rationis instinctu sine ullo adiumento recte fungatur, male sano autem logica seu subtilis notionum earumque nexuum disquisitio adeo non prodest, ut eum potius confusum reddat; tertia denique pars, quae moralis doctrina vel ethica nominatur, prorsus vulgarem ortum habet, hominum videlicet consuetudines et opiniones fluctuantes, quae cum aliae aliis hominibus adesse eisdem diversis temporibus diversae probentur, facile intelligitur, quanti sint aestimandae. Atque istae opiniones et consuetudines pro loco et tempore variantes quid aliud propositum habent quam ut indomitae alioquin hominum catervae in obsequio contineantur, genus hominum propagetur, societas civilis conservetur? His opinionibus stabiliendis inserviunt leges, eo scilicet consilio inventae, ut imbecillioerem a robustiore tutentur. Sed si verum quaerimus, istae hu-

manae leges multo potentiori legi naturae repugnant, quae nullum aliud nisi superioris in inferiorem ius agnoscit, id quod iam veteres sophistas non latuit. Hinc hominum leges cotidie infringi et perrumpi videmus, ex quo fit, ut tota societatis humanae vita in perpetuis bellis, caedibus, conflictationibus, iudiciis, reorum condemnationibus versetur.

In hanc tristem et flagitiosam nec ullo modo mutabilem hominum condicionem intuenti non potest non ipsius vitae taedium subrepere et exoptatissimum videri, ut quantocius vasis collectis illuc abeat, unde venerit. Nam vanae sunt omnes de istis quidem miseris, quas postremo commemoravi, philosophiae consolationes nec aliud quidquam praeter inanem verborum strepitum.

»Verbum non amplius addam«, etsi scio multa hic ommissa esse, quibus demonstrari posset homines ipsos inter se alios aliis citra necessitatem et quasi dedita opera vitam amaram, spinosam, intolerabilem efficere — idque propter innatarum cupiditatum effrenationem et immodestiam. Dixi.
Goritiaer. Od. Utis.

De Itinere Comitae de Zeppelin in Regiones Arcticas Studiorum Causa Initio

Navi vaporaria nomine „Mainz“, quae est Lloydii Germanici-septentrionalis, societatis naviculariae, socii itineris a comite de Zeppelin in regiones arcticas studiorum causa initio die mensis Iulii secundo e Kiliae portu profecti biduo post Bergam sospites pervenerunt.

Expeditionis huius privatis tantum impendiis adiutae comparataeque participes hi erant viri praeclarissimi: Henricus princeps Borussiae, qui expeditioni protector praerant, cum adiutore suo von dem Knesebeck nauarcho vicario, comes de Zeppelin, de Friedlaender-Fuld et Dr. Le-wald arcano consilio regio ascripti, quorum hic est e ministerio rerum internarum, Hilmers nauarchus, qui

munere negotiorum expeditionis dispensandorum fungebatur, complures viri summae in variis studiorum generibus auctoritatis. Primo quidem hoc itinere praeparari putabatur posterior expeditio navibus aeriis Zeppelinianis ad explorandas regiones arcticas suscipienda; qua re iter, de quo agimus, vulgo exploratorium nominabatur. Sed in consilio pridie diem discessus navis vaporariae in insulas quae Spitzbergen nominantur in arce Kiliana habito socii itineris incepto suo significationem sane aptiorem „itineris studiorum causa ineundi“ dedisse dicuntur, quia hoc iter non solum quaestionibus specialibus, e quarum eventu consilii Zeppeliniani persequendi facultas penderet, sed etiam aliis doctrinis quaestiones illas non tangentibus usui fore speratur. Ut nonnulla proferamus: professor de Drygalski, clarus ille dux expeditionis Germanicae antarcticae in navi vaporaria nomine „Gauss“ habitae, quaestiones oceanographicas agitabat, quae cum pertinebant ad temperiem, salis copiam, rationes fluctuum circa polum exsistentes, tum multum conferebant ad quaestionem quae sint causae mirabilium copiarum piscium in aequoribus septemtrionalibus viventium accuratius persolvendam. Professor Dr. Reich medici munere fungens expeditioni intererat et operas Drygalskii adiuwabatur. Idem abhinc complures annos, postquam officio classario se abdicavit, oceanographiae, quo maxime delectatur studio, totum se dedit. Professor Dr. Adolfus Miethel arcano consilio regio ascriptus, laboratorii photochemici in academia technica Carlottoburgensi rector, cuius auctoritas in arte photographica coloribus exercenda plurimum valet, expeditionis socius erat studiis photochemicis incubiturus, quibus in operibus a Dr. Seegerto, amanuensi suo, adiuwabatur. Comes de Zedlitz-Truetzschler, Musei Berolinensis collaborator, ornithologus intererat expeditioni studiis avium quadrupedumque arcticorum se daturus praeparatore quodam comitante. Aetheris rationibus quae in regionibus arcticis reperiantur definiendis professor Dr.

Hergesell eiusque amanuensis Leiber incumberebat. Denique comes de Zeppelin una cum Lavio, claro illo navium aeriarum gubernatore, in iis praecipue rebus agendis erat occupatus, quae ad artem per aera navigandi nec non ad efficiendum conatum in regiones arcticas navi aerea progrediendi magni sunt momenti ac ponderis. Imprimis cogitabat Zeppelin rationes aeris caelique explorare, quaerere possintne deligari ad ancoras naves aerae in axis septemtrionalis glacie, indagare locum in insulis Spitzbergen situm atque ad aedificandum tugurium, quod navibus aereis hospitium praeberet, idoneum.

In glaciei perpetuae fines navi Norvegiensi parva et ad hanc navigationem potissimum exornata, quae „Foenix“ vocatur et in urbe Tromsø mercede conducta erat, procedebant itineris socii.

Hi, ut fluentes aeris undas definirent, secum ducebant follem aerium funibus retinendum, qui continebat 500 metra cubica, et 1500 metra cubica hydrogeni lagoenis inclusi, quo repletur follis. In ponticulo navis „Mainz“, supra tectum supinum, trochlea erat posita, qua uterentur ad follem sublime ferendum. Nec deerant aliquot folles minores bina metra cubica continentes, quibus in perscrutandis aeris undis exploratorum vel ducum partes tribuebantur.

Ut statueretur, num in plagis arcticis ars telegraphica sine filiis aeneis exercenda turbationibus atmosphaericis, ut credunt, obnoxia sit, „Societas Berolinensis ad exercendam sine filiis telegraphiam (systema Telefunken)“ in navem delegaverat virum huius rei peritum, qui observationibus dabat operam. Nec deerat illi explorandi ac definiendi copia, quippe cum et navis „Mainz“ et celox „Carmen“ appellatus e classe Caesarea, qui navem vaporariam inter insulas Spitzbergen et portum Tromsørum navigantem ut navigium commerciale sequebatur, et „Foenix“, navis vaporaria itineribus in regiones glaciales faciendis adaptata, stationibus ad exercendam

illius generis telegraphiam instructae essent.

Denique opera agebantur chartographica, quae quidem non pertinebant ad ipsam expeditionem, immo vero auctore Lloydio per praefectos navis „Mainz“ ac virum in operis mensurabilibus eruditum, qui antea in classe Caesarea stipendia fecit, conficiebantur. Quod fiebat in sinibus quibusdam prope insulas Spitzbergen sitis, praecipue in iis aquis, quae ad appellendas naves oblectationis causa navigantes magni sunt momenti.

Navis vaporaria „Mainz“, qua itineris socii ad illas insulas vehebantur, una est ex iis navibus Lloydianis, quae aliis temporibus in Brasiliam commeare solent. Habet magnitudinem 3200 amphorum, longitudinem 97,8 metrorum, latitudinem 12,8 metrorum, altitudinem 7,58 metrorum. Insunt duae machinae triplici, ut aiunt technici, expansione, quae indicant plus minusve 1400 vires, quas vocant, equinas navique suppeditant celeritatem, qua singulis horis 10 milliaria permetiri potest. Habet duo tecta continuata cum prora 14 metra longa et cum casa pontili 61 metra longa; collustratur luce electrica. Ad iter studiorum causa faciendum maxime est idonea. Nam in primae classis diaetis collocari possunt 20 vectores, qui exedrae simplicis quidem, sed iucundissimae communiter utendae sunt participes. Praeterea tectum ambulatorium satis amplum praebet locum cum sub divo large commorandi tum ad observationes institundas et efficienda varia opera naturae itineris convenientia. Navis nuperime a Lloydio ad iter Spitzbergeniense eximie exornata multisque rebus, quae ad usum expeditionis necessariae videbantur, instructa est. Imprimis multa laboratoria, quibus socii artibus scientiisque exculti utantur, duo cellariola obscurata, cellae praeparationibus aptae navi inaedificatae sunt. Etiam apparatus praesto sunt, quibus vectores altitudinem maris metiantur aquarumque specimina ex imi maris tenebris extollant. Diaetae sociorum in utroque mediae navis latere sitae

sunt. Henricus princeps in latere dextro duo habitabat membra ex adverso sita, quorum alterum ut conclave, alterum ut cubiculum erat exornatum. Etiam commoditatibus oblectationibusque vectorum, quantum fieri potuit, provisum erat. Ut exempla afferamus: Otto Theinius Bremensis navigantibus permiserat unum ex instrumentis a Welte-Mignon appellatis, quae tam brevi tempore gratiam magnis navibus vaporariis vehementi sibi conciliarunt. Praeterea phonographus quoque ad relaxandos animos data occasione aliquid conferebat, et si quis tandem corporis agitationibus motibusque operam dare volebat, ne remigandi quidem facultate carebat.

Ex urbe Berga profecta navis „Mainz“ primum petivit Tromsios, ubi navem vaporariam Lloydianam, quae „Grosser Kurfuerst“ vocatur, oblectationis causa itinera facientem atque e plagis septemtrionalibus domum rursus redeuntem convenit. Tum celoce „Carmine“, qui eam quinto mensis Julii die matutino tempore Kilia Tromsios secutus erat, comitante recta via ad insulas Spitzbergen tendebat. Ibi primum ad sinum, qui ab Adventu nomen ducit, tum ad sinus a Crossio et a Moellero denominatos appellebatur. Deinde pars sociorum egressa est et navi „Foenice“, ut supra demonstravimus, in regiones arcticas progredi conabatur de rationibus glacialibus aliisque certiorum se factura. Interea „Carmen“ celox semel in hebdomade inter insulas Spitzbergen et urbem Tromsios commeabat, ut res tabellarias huc et illuc perferendas curaret. Omnino expeditionis socii, quemadmodum ex commentariis eorum apparet, unum fere mensem in arctois regionibus commorati sunt.

Guil. Lhm. Vratisl.

secund. „Der Leuchtturm, No. 202, Bremen, 6. Jul. 1910“.

Catalogi antiquarii:

B. H. Blackwell Oxoniensis — Cat. 136: Egyptian, Greek, and Roman Antiquities etc., num. 1—1041 (Pompeii 705—717, Rom. Antiqu. 788—845)

**Verborum probatorum novas
novis in rebus iuncturas**

quaerebat

Jacobus Tassetius.

XI. Ferro vehentium consessus*

Vir ingenuus qui primus vectoriam cellam ingreditur vacuum. — (Secum) Hem, vacat. Impigre occupemus locum. (Baiulo) Bene est. Depone. (Secum) Abiit. Maturandum est technis. Horsum agmen procurrit. Illinc sol. Noster ergo in hunc angulum collocandus est vidulus: legitimum praeceptae sedis indicium. Nunc leviores per tota sedilia sarcinulas dispertio, incerti iuris notas incertas: ut dubitent, an praeoccupata, necne, sint omnia loca. Quum tuos non eligas convectores, saltem licet ut arceas, si poteris, dubitantes. Alii imprudentes, alii verecundi praeteribunt. In marginem interea abibo, ne me interrogent; atque dum vicinam cellam custodire videar, hanc speculabor. Isti strata quum videant omnibus in sedibus impedienda, sed non auctores, neque obnoxios, neque testes aspiciant; ne opportuna forsitan amittant, alio festinabunt. —

Secundus. — (Secum) Ecce vacua quidem cella, sed cuius notatae omnes sunt sedes. Fraude nota non decipior. Loca duorum una umbella obtinet! Totidem lacerna! Et vero simile est hunc pulvinum atque illud stragulum res unius esse. Vidulus quoque eiusdem est. Sparguntur praeterea tres ephemerides, commentarii duo: patent praestigiae. At vidulus optabilissimo in angulo est locatus. —

Primus. — (Secum) Mehercules, mea omnia conturbat homo omnium impudentissimus! Etiam meum vidulum contrectat! Non sinam! —

*) Dissertationem, quam Miguel Zamacois in ephemeride Figaro, die V sextilis, Lutetiae Parisiorum edidit, in hoc dialogo secutus, gratias huic viro de argumento quod sagaciter invenit atque tractavit, ob valide sublevatum laborem meum, maximas hic refero.
J. T.

Secundus. — Num sedes omnes sunt praeceptae? —

Primus. — (Secum) Quid aget, si ita esse respondero? Nonne apud hanc administrationem inquireret, vacuum quae sicut natura abhorret? (Palam) Nescio. Praeceptae si sint, a me profecto non sunt. (Secum) Neque sic dixi, neque non. Id enim mea est ultima spes, ut ambiguo deludatur extraneus. Ita forsitan fatigabitur, et cum sarcinis victus malet abscedere, quam ulterius inquirens, contrascriptorem accire absentem. Quam indolem hominis fors nobis affert? Verendumne an audacem? Dubium, timidum, mansuetum an petulantem? Quod verebar: pecudem! Huic satis est laboris. Decidunt in sedile vidulus, nocturnus saccus, cervical, stragulum et cetera suppellex. Alea iacta est. Nulla res coget alienum, ut vasa colligat. Lacernam meam eius vidulus, agresti deiectu demissus, corrugat atrociter, et ingens saccus perverse mea in gracili nititur umbella. Surgendum, etsi detego fallaciam meam... Perdidi. Nunc in rete super locum meum meas sarcinulas concinno. Perdidi.

* * *

Secundus. — (Secum) Stupeo ad huius dissimulantiam. Quippe qui primus huc non sum ingressus, ut partes agerem primo ingressi. At secundum ab optimo angulum iuvat eligere, et alterius commode spectare pudorem... Diductam praetendit ephemeridem, deliciis nimirum scitentem; nec vultum inde exserit... Verum tamen si tertius aut plures huc ingrediantur?.. Satius erit indutias cum hoc agitare, imo foedus atque consilium tacitum inire, quo commune spatium adversus ingruentem tutemur angustiarum stipationem. Agite actutum per subsellia sarcinae!.. Nunc ego, dum sto in ostii lumine, et expectare, qui venirent, videor, comites, avertito ipso corporis mei impedimento atque obiice accedentes. —

Chorus viatorum in margine huc illuc cupidine sedis agitatorum. — Num quid hic vacat loci? —

Secundus. — Haec intus videte indicia. —

Chorus. — Sed si vacet hic unus aut alter locus? —

Secundus. — Illuc credo vacant. —

Chorus. — Eamus porro. —

* * *

Secundus. — (Secum) O tempus agminis provehendi quam serum est! Horae sistere videntur. Restat, ut partes quattuor fluant. Maximum nunc, instat periculum. Tumultuaria commoratorum concurrunturba, quocumque ruentium, seque locantium. Qui dolus, quae astutia, vel cohortum ducendarum scientia perditam advenientium extremo tempore abhinc deterreret procellam? qui foros bolidum instar pervadunt impetu, sarcinis puerisque racemosi, anhelii, delassati, vacuum quamcumque sedem supprimentes. Aspero, clamitanti concedendum est fluctui. Aestuantibus irrumpunt huc coniuges. —

Uxor. — Ecce! occupemus properato hunc angulum. —

Secundus. — Locus, domina, meus est. —

Uxor. — Venia tua, domine, nesciebam. Nemo sedet in illis, ut mihi videtur. —

Maritus. — Duos etiam nunc habemus angulos. Tempus urgebat. —

Quidam. — Venite huc! Ipsae quattuor, quas desideramus, hic vacant sedes. —

Ingredientes. — Consideramus. Nullus est irritus locus. —

Chorus angulo sedentium. — (Clam) O quam inimicus, aestivus est plenus in ferrea via consessus! —

Ex Epistulario Redactoris

Redactori Civ. Rom. S.

Libentissime equidem, vir doctissime, libellum tuum accepi: continuo duo exemplaria emenda curavi, quorum alterum ipse retineam, alterum discipulis proponam legendum inter cetera huiusmodi diaria. Ubi sunt ei

qui mortuam esse autumant linguam Latinam! Ecce vivit: vivetque ubi monstrum illud linguae, quod Esperanto vocant, omnino in oblivionem reciderit.

Spero ad te aliquando posse mittere aut narratiunculas aut oratiunculas aut aliquas saltem quisquillas, quae si tibi placebunt, bene erit, sin minus, in ventos spargas. Vale.

Dr. W. H. D. R. . . .

C. . . .

Civis Romani editori S. P.

Magnam atque singularem quandam, vir humanissime, mihi attulisti laetitiam festis gymnasii nostri diebus et verbis luculenter descriptis et imaginibus venuste illustratis, mirorque equidem miram tuam linguam latinam elegantem istam quidem facilemque atque expeditum cursum orationis. Civem, quem plurimi facio, non praetermisi discipulis nostris libellum commendare cum fructu haud minore legendum, quam delectatione, unde exemplar suae sumant rationis scribendi. Avide et curioso quodam cum studio, quae sequentur, exspecto neque tu abs te me petere aegre feres, ut ceterorum quoque, quae pergis enarrare, bina mihi condonare velis exemplaria, e quibus unum gymnasii tabulario, ubi chartae publicae asservantur, iniungere mihi est in animo. Quina praeterea exemplaria, quorum pretium cursu publico tibi reddendum persolvi, quorumque amicos faciam percipere meos, rogo ut mittas mihi. Nec vero possum abstinere, quin vehementer tibi suadeam, ut Civis numerum recentissimum una cum charta ea, qua iudicia de C. R. typis impressa continentur, hisce viris aut familiaribus meis aut bene notis cures deferendum . . .

Me munere tuo obstrictum teneri gratiamque tibi habere debitam, non est quod affirmem. Vale!

Scripti O . . . Non. Nov. 04.

Prof. Dr. R. . . ., G. D.

Corrigendum:

Pg. 63: Pretium Catal. Dissert. Philol. Class. est 7.20 Mk. pro libro consuto et 8 Mk. pro compacto.

Libri libellique dono accepti:

Prof. Dr. G. Thiele, Lateinkursus für Juristen. Ein Hilfsbuch z. sprachl. Einführung in d. Quell. d. Röm. Rechts. I: Institutionen. Berlin, Franz Vahlen, 1910. VI 103. 2.60 Mk.

Lacinula, Palaestra Patriotica. Carmina latina in us. juvent. humanit. studios. Germaniae imprimis. I. Leutkirch (Virtenb.), Jos. Bernklau. Pgg. 98. Pr.?

Vorträge und Aufsätze aus der Comenius-Gesellschaft (Jena, Eugen Diederichs):

XVII. Jahrgang, 2: Dr. L. Keller, Die geistigen Strömungen der Gegenwart und das öffentliche Leben. 14 S.

XVIII, 1: K. Hesse, Nationale staatsbürgerliche Erziehung. 31 S. 0.75 Mk.

XVIII, 2: Dr. L. Keller, Die sozialpädagogischen Erfolge der Comenius-Gesellschaft. 13 S.

Comenius, Orbis Sensualium Pictus. Her. v. J. Kühnel, Leipzig, L. Klinkhardt, 1910. VI + 435 6 Mk.

Davidis Ruhnkenii Oratio de Doctore Umbratico. E. Reichardt.

Libri a lectoribus desiderati:

Cicero, De Officiis, her. v. O. Heine. 6. Aufl. Berlin, Weidmann.

Fidelis, Nuntius adest! Carmina latina. Ernst u. Scherz a. d. polit. Leb. d. Gegenwart. Berlin 1880.

H. Stadelmann, Zeitklänge. Gaben der deutsch. u. röm. Muse. Memmingen 1872.

J. K. W. Niemeyer, Geistliche Lieder u. vermischte Poesien in latein. treuen Nachbildungen. Halle 1833.

G. Stier, Seria mixta iocis. 1884.

Berger, Lateinische Phraseologie.

Wagner, Lateinische Phraseologie.

Offerantur velim libri pretiis indicatis

Bibliopolae H. Lützenöder Francofurtensl.

Nuntii Menstrui

Mensis Aprilis

14. **Monaci** porticus, quae sit futurum volabuli Parsevalis receptaculum, dum aedificatur, cedentibus subito statuminibus corruit ruinaque sua unum ex opificibus opprimit, alios sex graviter laedit.

Hispanici popularis concilii sessiones, quae post Mauram principatu delectum ad tempus intermissae erant, iussu regis omnino dissolvuntur, novis comitiis in mensem Maium confirmatis.

15. **Rooseveltius**, Americanorum ante praeses, **Vindobonam** adveniens ab imperatore Austriae ad colloquium admittitur.

Consociati operum redemptores nuntiant numerum fabrorum cessantium Germanicorum ad ducenta milia crevisse.

17. **Navis aëria** nomine **Delitzsch** appellata, dum tempestas cooritur, fulminis ictu deflagratur ac prope **Reichensachsen**, pagum in regione Casselana situm, magna ex altitudine decidit cum quattuor, qui inerant, hominum iactura.

18. **Parisios** multorum populorum legati conveniunt, ut consilium habeant de puellarum pudendorumque librorum negotiatione impugnanda.

20. **Turcae** apud gubernium Parisiense conqueruntur, quod centurio quidam Gallicus Sudanensium mercatorum commeatum detinisset ac plus vigin̄ camelorum magistros occidi iussisset.

21. **Rooseveltius Parisios** advenit ad praesidem Gallorum exterarumque rerum ministrum salutandos.

In villa sua **Reddingensi** quinque natus et septuaginta annos vita decedit **Marcus Tuanius**, scriptor Americanarum facietiarum suarum lepore per orbem notissimus.

22. Ex quibusdam **Sinensis** imperii provincis de novis in peregrinos tumultibus affertur.

Tres Germanorum naves aëriae militares sine ullo infortunio **Colonia** Homburgum transvectae a **Guilermo Caesare** inspicuntur.

Universalis operum artificiorumque ostentus **Bruxellis** in urbe a rege et regina Belgarum magna cum sollemnitate aperitur.

25. **Machina volans** ex **Zeppelin** nomine **Z. II** signata, dum inter Homburgum et **Coloniā** descendere cogitur, vehementi procella ex ancoris erepta prope **Weilburgum** omnino deletur. Idem Anglorum machinae militari accidisse fatum eodem die nuntiat.

26. **Björnson**, maximus Norvegorum poeta, septimum obit et septuagesimum agens annum.

Germanorum cum Suecis de mutuo commercio pactum concilii Germanici consulto prorogatur.

28. **Senatus Britannorum** legem de redivis publicis, quae cum superiore anno esset antiquata, nova fieri comitia oportuit, omnibus tribus lectionibus accipit.

29. **Hofrichter, austriacus** ille succenturio in vincula coniectus, confessionem facit se ad summos quosdam duces pilulas venenatas misisse.

30. **Germanicarum** urbium legati auctore **Kirschnero** Beroliniensi a concilio populari petere constituunt, ne, quod redeat ex auctis fundorum pretiis, in commune imperii aërium referatur, sed convertatur in singularum civitatum urbanarum usum.

Mensis Maius

1. In comitiis **hispanicis** 69 liberales, 34 conservativi, 3 republicani, 3 **Carlistae** et 5 nullam professi factionem deliguntur.

2. Ex **Gallia** septentrionali de cruentis inter cessantes fabros et milites concursibus affertur.

5. Isvolscius, exteris apud Russos curans minister, **Berolini** convenit baronem de Schoen, eodem munere in Germania fungentem.

6. Ex **Alabama** nuntii advenerunt plus quadraginta Europaeos et centum fere nigritas in quadam fodina carbonaria opus facientes inflammatis gasibus interiisse.

Londini diem supremum obit Eduardus rex, duodeseptuagesimum agens aetatis annum.

Cartago, Costaricae caput, terrae motu deletur, qua calamitate 2500 homines vita privantur.

7. Acta diurna **Pekiniensia** nuntiant Tibetanos repente seditionem facientes prope Lhassam mille Sinenses occidisse.

8. Copiae **Turcarum** Albanis ex superioribus provinciis partibus fugatis iuga montium apud Cranatjewo sita occupaverunt.

9. Georgius V. rex **Britanniae** imperatorque Indiae proclamatur.

10. Rooseveltius via ferrata **Berolinum** adveniens in statione ab exterarum rerum ministro recipitur et Potestampium se confert a Guilelmo Caesare ad prandium in Novam quae vocatur Regiam rogatus.

11. Albani apud Prešovam a **Turcis** devicti octingentos amissis suorum feruntur.

12. In universitate **Berolinensi** Rooseveltius, postquam academico more de progrediente inter gentes cultu atque humanitate dixit, honoris causa insignibus doctoris ornatur.

Ex nautis **Germanicis** navi iaculatoria, quae signo „S 33“ notata erat, profectis, ut minas explorarent in mari natantes, quinque displosorii fulmine emboli necantur.

Nova nuntiatur hominum operariorum strages. Apud **Whitehaven** in Britannia, ubi carbones effodiuntur, vitiato aëre rupes displodente ex centum triginta quatuor viris quatuor tantum incolumes evadunt.

13. Populares **Norvegorum** legati, ne amplius feminis suffragii in urbibus pagisque latio denegetur, omnibus fere sententiis poscunt.

15. Rooseveltius cum familia sua **Berolino** Londinium proficiscitur.

Americani Britannis proponunt, ut quam primum commerciale foedus concilient inter ipsos et Canadenses.

16. Ludimagistri **Germanici Argentoratum** conveniunt.

17. Imperator **Germaniae** Londinium proficiscitur funeris regis Britannici exsequias prosecuturus.

19. Terra crines cometae Halleyani transit sine ullis, quae astronomi expectant, incommodis.

20. **Londini** ossa Eduardi VII apparatisimo funere efferuntur.

21. Nautae **Massilienses** intermissum opus resumere constituunt.

Lessepius aeronautes **Caletō** machina volante profectus felici cursu fretum Galliam inter Britanniamque situm supervolat incolumisque apud Dubrim descendit.

Senatus **Borussorum** novam de suffragiis legem omnibus contra octoginta duas sententiis accipit.

22. **Brunsvigiae** magni concursus fiunt plebis nova suffragia conclamantis.

23. Rex **Graecorum** in Britannia peregrinans a ministris suis ob severam exterarum rerum conditionem rogatur, ut reditionem maturet.

25. **Turcae** a civitatibus Europae petunt, ut res Creticas sine mora ordinent atque componant.

26. **Moscoviae** Muratovius, secretorum custodum publicorum inspector, ab anarchista telo occiditur.

27. Submarina navis **Gallica**, cui nomen „Pluivose“ datum erat, navi vectores portante apud Caletum offensa mergitur, quo infortunio duodeviginti nautae ab omni hominum commercio seclusi miserime vitam amittunt.

28. In quibusdam **Russiae** provinciis Cholera morbus ortus esse fertur.

Robertus Koch, praeclarissimus bacteriologus, post brevem morbum in urbe **Baden-Baden** vita decedit.

30. Rex et regina **Belgarum** Guilelmi Caesaris conveniendi causa Berolinum adveniunt.

31. In unitis **Africae** septentrionalis civitatibus primum collegium constituitur legibus ferendis praeside Botha, Burorum ante duce clarissimo.

Zeppelinus summo Borussorum insigni, quod viris de litteris artibusque meritissimis tribui solet, exornatur.

Responsorium

A. U.: Chartula illa tabellario usui accommodata, quae variis coloribus demonstrat, quibus olim in terris Latina, quibus Graeca gentes lingua locutae sint, emi potest a **Dre Winterstein** Casselano, qui libenter te de pretio faciet certiore. Vale.

Z. D.: Ex solutionibus tuis tertia non respondet aenigmati; alterum igitur facito periculum. De commentario nostro itineris comite quod dicis, meminisse me iussit illud Ciceronis: „At haec studia . . . non impediunt foris“, quibus verbis nemo potest melius ac iucundius, quantum nobis valeat humanitatis doctrina, illustrare. De **Morawskii** opere conscripta avidissime exspecto. Valeas.

Lindach: Multas gratias pro epistula et versione! In num. III. responsorio pro tuo nomine litterae W. S. positae sunt, quas si correxeris, verbis te designari intelleges. Vale.

B. R.: Professoris **Ludwig** phraseologia Latina (M. 3.60) tibi ut aliis diligentissime commendo. Praestat enim ceteris et copia

rerum et quod praeter novissima verba peregrina quoque continet et proverbialia. Quo cum utor opere, cogitare soleo, quanto usui Scriptor noster lectoribus suis esse posset, si egregii illi, quos tam multos habemus, sermonis Romani existimatores eiusmodi versiones, quae vulgo additamenta lexicorum vocantur, commentariis nostris publicarentur. De te quoque fabula narratur, amicissime. Vale.

Longino: ... Scriptor si, quamvis est monitus, idem peccat, venia caret. Tunc idem sentis, quod Horatius? Vale.

T. C.: Numeros desideratos ad te pervenisse existimo. Sed quando illas, de quibus scribis, tres marcas persolvisti? Fac hoc sciam. De censura libelli tui, qui inscribitur: „Scribisne Litterulas Latinas?“, scito me ideo nihil de eo dixisse, quod excerptae inde litterulae cum et ipsae commendant te auctorem tum multo magis allicient ad emendum quam opusculi laudatio. Valeas.

A. M.: Licet blandiaris, tamquam ipse sim optimus puri sermonis existimator, tamen ego, longe aliter cum sentiam, omnes certaminis nostri versiones pluribus proponere iudicibus soleo. Hanc demum aequabilem censeo diiudicandi legem. De narrationibus latine reddendis quod suasisti, multam meretur attentionem. Vale!

R. O.: Multos ex illo virorum ordine non probare istam omnis liberioris studii invidiam ego ex multorum annorum usu atque familiaritate satis cognovi. Neque igitur putaverim quemquam lectorum, modo aliud sentientis ferre didicerit opinionem, tali dissertatione posse offendi. Hoc quidem a quovis posco antiquitatis perito. Nam si nullius esse factionis volumus, libertatem ante omnia et sentiendi, quae velis, et, quae sentias, dicendi stabilire debemus. Valete.

B. C.: Te quoque inter nostros fore scriptores olim Tassetius nuntiavit. Qui fit, ut nihil amplius de vobis conatibusque vestris audiamus? Num aberrarunt itinere res ad te datae? An quicquam sit, quo contraxerimus offensam? Quidquid est, desine tacere, ne longius isto scrupulo angamur. Vale.

S. A.: Illam ad rem enixe tibi commendari volo Dr^{is} luxici libellum: „Der lustige Lateiner“, qui magnum numerum continet iocorum, quibus folia ahademica exornari possint. Censuram illius leges in fasciculo 1^o huius anni, quem ad te misi. Vale.

Censura Librorum

Georg Hoffmann, Fort mit dem griechischen Sprachunterricht! Dresden, R. Kraut. 2. Aufl. 40 S. Pr. 0,75 M.

Auctor huius libelli, postquam aetatem nostram multis rebus notari obiter ostendit progressui et saluti civitatis obstantibus, id est: cultu rerum vanarum, ambitione, nimia sua cum damno alterius locupletandi cupiditate, superstitione, impudentia, quaerit, quo

modo illa detrimenta sint sananda. Hic autem latet anguis in herba. Nam quid cogitet de ea re, hoc modo exponit: Plurima illa aetatis nostrae vitia et detrimenta ut nata sunt ex nimia veterum sermonum cultura, ita gymnasia, quae dicuntur humanistica, ipsa ne radicitus sanentur, impediunt. Nam omnes gymnasiis nostris usi, iurisconsulti, medici, theologi, paedagogi, quippe qui sint imperitissimi scientiae rerum naturalium (— imprimis agitur de scientia physico-chemica, in qua omnis vitae organicae cognitio nititur; mathematicam quam vocant »superiorem« auctor minoris aestimat —) quid postulet salus publica et singulorum probe cognoscere nequeunt; quid? quod hac ipsa rerum naturalium inscitia omni progressui multo magis auctori videntur obstare quam vulgus, ita, ut ne logicam quidem didicerint (id quod auctor a pagina 18^a usque ad 37^{am} demonstrare studet). Omnibus hisce causis Hoffmannius vehementissime flagitat, ut discipuli scholarum »superiorum« abolito sermonis Graeci studio scientia rerum naturalium magis quam adhuc instituantur; quod si factum erit, tum demum omnia huius aetatis detrimenta funditus sanatum et in omnibus civitatis nostrae rationibus plus logicae reptum iri auctor confidit. Quibus relatis quid ipse de libello sentiam? Auctorem procul dubio pauca quaedam consideratione etiam fautorum antiquitatis digna exposuisse, sed nimia cum rei tum orationis exaggeratione suae causae parum profuisse; plerumque enim, ut aiunt, »infantem cum labro effudit« neque semper — id quod in praefatione ipse pollicitu serat — res carpere satis habuit pro hominibus, veluti exemplo professoris cuiusdam linguae Graecae et accentibus Graecis ineptissime patrocinantis („den griechischen Akzent pflegen ja die Schüler durch Luft-hiebe anzudeuten. Eifrige (!) Schüler begleiten den Unterricht der ganzen Stunde mit Lufthieben (!) . . . ich glaube nicht zu irren, wenn ich behaupte, dass eine Stunde Lufthiebe durch die Blutbewegung hygienisch förderlich auf die Kinder wirkt, was bei ihrer sitzenden Lebensweise nicht ohne Bedeutung ist“) prorsus nihil demonstratur. R.

Sententiae

Quae vis est, quae magis arceat homines ab improbitate omni, quam si senserint nullum in delictis esse discrimen?

Cicero

Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non iis, quorum laus emori non potest.

Cicero

Caritate benevolentiaque sublata omnis est e vita sublata iucunditas.

Cicero

Exempla Versionum

3. Francogallice et Latine

La bonne conversation

Le ton de la bonne conversation est coulant et naturel, il n'est ni pesant, ni frivole; il est savant sans pédanterie, gai sans tumulte, poli sans affectation, galant sans fadeur, badin sans équivoque. Ce ne sont ni des dissertations, ni des épigrammes; on y raisonne sans argumenter; on y plaisante sans jeux de mots; on y associe avec art l'esprit et la raison, les maximes et les saillies, l'ingénieuse raillerie et la morale austère. On y parle de tout pour que chacun ait quelque chose à dire; on n'approfondit point les questions de peur d'ennuyer: on les propose comme en passant, on les traite avec rapidité, la précision mène à l'élégance; chacun dit son avis, et l'appuie en peu de mots; nul n'attaque avec chaleur celui d'autrui; nul ne défend opiniâtrement le sien; on dispute pour s'éclairer, on s'arrête avant la dispute, chacun s'instruit, chacun s'amuse, tous s'en vont contents: et le sage même peut rapporter de ces entretiens des sujets dignes d'être médités en silence.

J. J. Rousseau.

De sermocinatione liberali

Bonae sermocinationis tenor fluens et naturalis est, neque ponderosus, nec frivolus; doctus sine arrogantia, sine tumultu hilaris, sine affectatione urbanus, blandus sine insulsiitate, sine ambiguitate iocosus. In ea re dissertationes non sunt, neque diceria; ratione utuntur, non ratiocinatione; verborum cavillatione vacant facetiae; at solerter sales et iudicium, instituta et subita, ioci callidi severique mores consociantur. De omni re loquuntur, ut habeat quisque, quod dicat; quaestiones non exhaustiunt, fastidium ne afferant; quae tanquam obiter proponunt, tum celeriter, tum quia presse, etiam eleganter tractant. Dicit sententiam quisque suam, paucisque confirmat; alienam acriter nemo oppugnat, pertinaciter nemo defendit propriam. Disputant ut discant, cessant priusquam iurgent, et quum delectentur erudianturque singuli, laeti universi discedunt: dignaque ipse sapiens potest ex eis sermonibus referre, quae tacite reputentur.

J. Tasset.

Ad Lectores!

Ut amplior nobis pateat operae laborisque campus novosque simu acquiramus amicos ac socios, nos rebus diligentissime deliberatis constituimus, alterum commentarii nostri titulum ita mutare, ut designet nos **potissimum linguam Latinam studiaque quae vocant classica proposuisse nobis colenda**. Sit igitur Scriptor Latinus, quod Germani dicunt:

Zeitschrift (vel: Zeitschriftliche Beiträge) zur Pflege lateinischer Sprache und klassischer Bildung,

Britanni:

A Monthly (Paper) (vel: Monthly Contributions) for the Cultivation of the Latin Language and Classical Education,

Francogalli:

Journal (vel: Contributions Mensuelles) pour la Culture de la Langue Latine et de l'Education Classique.

Quamobrem ab omnibus nostris lectoribus petimus, ut, quod maxime sibi idoneum erit visum, ad nos scribant Latine expressum iisque, quos optime satisfacisse penso iudicaverimus, nos commentarium gratis unum per annum duros esse pollicemur.

Ed. et Red. S. L.

Singulares grates existimavimus hoc loco agendas his viris ac feminis, qui indicatis latine scientium nominibus mirum nos in modum adiuverunt.

*R. K. Hack (Williamstown) — V. Hertel (Großneundorf)
— Ignotus (Maastricht) — A. Klock (Breslau) —
W. Lehmann (Breslau) — Müller (Styrum) —
V. Riecke (Schöntal) — H. Weissenborn (Lampertswalde)*

Speramus alios quoque publice nominandi nobis datum iri occasionem omnesque salutamus lectores

Ed. et Red. S. L.

Periodica:

Das humanistische Gymnasium.
Organ des Gymnasialvereins. 21. Jhrg.: 1910, IV.
S. 125—164. Heidelberg, Carl Winter.

ΑΡΜΟΝΙΑ. Καθολικὸν Ἰκονογραφημένον
Περιοδικόν. Ἔτ. 7: 1910, 10 (Αὐγ.). Pgg. 145-160.
Ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον Ἑστία.

Bibliographischer Monatsbericht
über neu erschienene Schul-, Universitäts-
und Hochschulschriften. 21. Jhrg.: 1910, 12
(Sept.). S. 177—184. Gust. Fock, Leipzig.

Le Courrier des Bibliothèques et
Bulletin Bibliographique International.
H. Welter, Paris. Nouvelle Série: 1910, 4
(Juillet). Pag. 81—112.

Aenigmata

composerunt N. W. et G. L.

1
Aëre sum gravior, jactatus in aëra scando,
Attamen ex aura decido mole mea.
Tolle caput: volito per campos pabula quae-
rens;

Ne mihi deme cibum, ne patiaris acum.

2
Quaere sagax tria verba, eadem sex literularum!
Altera mutatur, notio trina subit:

•a• cultri proprium, •o• morem dat muris
edentis,

Insuper •i• vultus gaudia plena refert.

3
Me qui belligerant utuntur, ut occidat hostis,
Et lepori aut cervo qui struit insidias.
Tertia primaque si mutatur littera, cernis,
Quod caecis illos triste tulisse iuvat.

Horum aenigmatum qui duo solverit intra triginta dies, unius sortis particeps
erit in urna, qui cuncta, duarum. Duo sortiti accipient libellum:

E. F. Haupt, Carmina X Goethii latine reddita. Lipsiae MDCCCLI.

Sententiarum Num. II^o Propositarum

ex quinque versionibus hae, quae sequuntur, duae et tantum praestabant ceteris et tam
peculiaribus utraque insinuantur virtutibus — differunt enim, ut videre licet, non qualitate,
sed ratione vertendi —, ut iudices dubitantes, utri praemium tribuerent, ad sortem revocare
certamen stauerunt, ita tamen, ut, quae non exisset versio, commentario nostro honoris
causa publicaretur. Facta igitur sortitione praemium tulit

Dr. E. Bruhn, Francofurti a. M.,

honorificam, ut aiunt hodie, commemorationem

Prof. Dr. Draheim Friedenauensis,

qui textum Germanicum his reddiderunt verbis:

Quae Callicles exponit, in iis primum in-
est aliquid, quod ad animorum naturam
melius cognoscendam pertineat, illud dico,
quo recte honesteque vivendi ratio unde orta
sit explicat. Fungitur enim illa ratio quasi
armorum vice, quibus tenues ad compen-
sandam infirmitatem utuntur. Itaque re-
ducimur ad naturam pugnamque vitae nostri-
que sustentandi causa susceptam. Spectant
tenues non sine invidia fortes suam rem
augentes, qua re se ut amplificent, fortes
impediunt in expromendis indolis viribus,
leges ad recte vivendum pertinentes institu-
unt. Idem autem novandum esse omnium
rerum quasi modulum docet. Etenim non
modo non teneri fortes illis legibus, sed
gravissimum facere damnum, cum deleatur
innata animi generositas, dometur bestia,
cuius instar talis sit homo. Quo concesso
veri heroes, qui suapte natura confisi con-
tempta aequitate vi grassantur velut Xerxes,
imitandi atque aemulandi nobis proponuntur.
Ad hoc apte convenit, quod Calliclis ratione
fortitudo prae ignavia inprimis magni habetur;
ad voluptatem autem, quae oritur explendis
omnibus cupiditatibus a ratione alienis,
postrema accedit admiratio eorum, qui cogi-
tandi acumine ceteris praestant, qua duci
nos Callicli consentaneum videtur. B.

In Calliclis oratione primum inest ratio
quaedam ab animi natura petita, nimirum
honestatis deductio. Honestate enim quasi
praesidio infirmi utuntur ad exaequandam
debilitatem. Honestas igitur ipsa quoque ad
φύσιν referenda est, quae nihil aliud est nisi
vitae contentio et defensio sui. Infirmi enim
cum non sine invidia firmiores πλεονεκτοῦντας
videant, ut et se ipsos elevent et firmiores
suas vires promere prohibeant, νόμον qui
dicitur, invenerunt. Deinde inest in illa ora-
tione etiam commutatio quaedam aestimandi,
ut νόμος non modo non teneri videantur firmi-
ores sed potius maximo damno affici, quippe
quo innata homini nobilitas extinguitur ferocitasque dometur. Sic homines vere divini
ac violenti, qui φύσει sua confidunt et illud
ἴσον contemnunt, ut Xerxes, imagines fiunt
ad imitandum propositae. Cui rei apte illud
adiungitur, quod in Calliclis ratiocinatione
virtus ignaviae anteponitur; quae cum
delectatione explendae voluntatis, quae ratione
caret, coniungitur ingenii ac rationis ad-
miratio, quam Callicles quasi necessariam et
consentaneam proponit. D.

SCRIPTOR LATINUS

prodit circa idus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Scriptorum merces est 36 M pro 16 paginis: iidem solvunt pro subscriptione sua minutum bibliopolarum pretium, i. e. 3.00 M annue, et accipiunt eius numeri, in quo inest commentatio, 5 exempla.

Epistulae, manuscripta aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur:

*Ad Voldemarum Lommatzsch,
Bremiportu (Bremerhaven),*

pecuniae vero, libri et libelli, de quibus censurae fiant, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem,

*Bibliopolam Hans Lüstenöder,
Francofurti a. M.,
Eschersheimer Landstraße 112.*

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Glendale — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn. Stuttgart — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Krakow — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

05
43



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA CIVIS ROMANI SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII

Mens. Oct. et Nov.

Numerus VI

— Procurant negotia —

in Britannia: D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London
W. C., 57-59 Long Acre,
in Italia: Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze,
20 Via Tornabuoni,
in Nederlandiā: Belinfante Frères, den Haag,
in Russia: W. Bock, St. Petersburg



Summarium:

Geist, De Societate Kepleriana
Pekár, De epistula Horatii ad Pisones, quae vulgo de arte poetica
liber inscribitur
Roscius, Ad Scholae Heilbronnensis Carolinae quondam discipulos
Adam a Sancto Victore, In ascensionem Mariae
Ex Magistri Ludolfi Hildensis Summa Dictaminum
Tassetius, Obsessi desperati
Ex epistulario redactoris — Varia — Censura librorum
Libri dono accepti — Catalogi antiquarii — Periodica — Libri venales
Responsorium — Aenigmata — Sententiae latine vertendae

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam

Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII Francofurti a. M., Mense Octobri MCMX Num. VI

De Societate Kepleriana

scripsit

Hermannus Geist
Darmstadtensis.

Keplerianae, quae dicitur, societatis, quam non omnibus huiusce commentarii lectoribus cognitam eandemque omnium notitia dignissimam equidem iudicem, quae sit origo, quod propositum, quibus id modis assequi conetur, quibuscum adversariis conflixerit, nunc breviter exponere studebo.

Ac primum naturae investigationem et scientiam mirum in modum his temporibus et auctam esse et in dies singulos augeri, cum inter omnes satis constet, docere et disserere non necessarium videtur. Sed ea ipsa physicorum cognitio accuratior, ut iis, qui nunc sunt, usui est magno et rerum egregiarum effectrix maxime laudanda, ita non paucos inventorum admiratione captos et superbia quadam altius elatos ad tantam sui fiduciam adduxit, ut disciplinae suae fines trans-euntes et humanae rationis terminos obliiti sagacitate sua se omnia, quae ubique essent, perscrutari et perspicere et, quae illam effugerent, ea ne esse quidem sibi persuaderent. Quo modo sola intuentes corpora et esse animos, quos sensibus percipere non possent, audacissime negabant et Deum ipsum, cuius vim, numenque non sentirent, de medio, ut ita dicam, tollere non verebantur et rerum omnium originem, naturam, principia ceteraque, quae quidem sunt occultissima, aperuisse

sibi videbantur atque illustrasse. In eo est numero Ernestus Haeckel, qui vir doctissimus, ut in suo genere ζωολογίας, i. e. animalium descriptionis, familiam certe ducit, sic in aliis minus versatus non solum omnium naturalium quaestionum, sed etiam philosophiae, doctrinae minime sibi notae, se peritissimum et esse putat et haberi vult, et monistam se profitens, i. e. unius principii cultorem et praecone, cum multos iam de iis rebus libros tum illum, qui inscribitur „Welt-rätsel“, emittere non dubitarit cum magno stultae credulaeque multitudinis assensu, intelligentium hominum risu et reprehensione.

Quae cum ita essent, cum illos confidentes naturae investigatores veritati moderationique repugnare et dignitati disciplinae suae ipsos obsistere et adversari crederent, alii viri docti, qui quaestionum naturalium item studiosi peritique erant, sed consideratiorum atque aequiores, ad illam temeritatem infelicem coercendam reprimendamque societatem inierunt Keplerianam, ad quam se multi brevi aggregarunt tempore. Kepleri autem ei nomen propterea dederunt, quod caeli siderumque spectatorem illum eundem constat et moderatum et religiosum piisque hominem fuisse. Eius vestigia sequentes, qui ab eo nomen duxerunt, naturalium rerum scientiam accuratiorum a Dei opinione cultuque nullo modo abhorreere atque ne pertinere quidem ad eam, quam sibi quisque divinarum humanarumque

rerum animo fingeret, imaginem et ipsi pro certo habebant atque habent et aliis persuadere conabantur et conantur.

Hoc autem illorum est consilium, ut quam plurimos rerum naturam diligentius contemplari et cognoscere et usque ad eos fines, quos attingere hominum liceat acumini, fortiter progredi quocumque modo doceant. Qua recta rerum scientia instructos et de rationis humanae terminis edoctos non in aliena regna ferocius quam prudentius irrupturos esse sperant et confidunt. Nec dubium est sociis Keplerianis, quin ita et naturae cognitionem utilissimam longius latiusque diffusuri et insolentiam perniciosam et doctis hominibus indignam sedaturi sint.

Quoniam de huius societatis origine propositoque diximus, nunc, quibus ea rebus propositum assequi posse sibi videatur, quaerendum atque explicandum erit. Earum quattuor potissimum videntur commemoranda esse genera: et libelli commentariolaeque, quibus lectis ad studium naturae diligentius rectiusque cognoscendae hominum animi alliciantur atque adducantur; et orationes scholaeque variis locis habitae habendaeque, quae, cum eodem spectent, tamen vivae, ut aiunt, vocis blandimentis haud scio an plus delectationem habeant et utilitatis; et praemia diligentiae et acuminis eorum, qui naturae investigandae non frustra dederunt operam; et opes subsidiaque varia, quibus haec studia adiuvantur et aluntur, bibliothecas dico satis amplas, thesauros rebus naturalibus repletos omnemque, quibus illa carere sane non possunt, apparatus.

Ac primi quae sunt illius generis, ea vel separatim conscribuntur et eduntur, ut aut in tabernis proponantur veneantque aut gratis mittantur sociis maius stipendium annuum solventibus vel commentariis diurnis menstruisve adduntur atque inseruntur, qua re maioris numeri legentium utilitati commodisque serviant. Et emittuntur singulis mensibus acta societatis, quae inscribuntur „Unsere Welt“. Eorum autem librorum et disputationum pars ad adversariorum

opinionum argumentaque infirmata et refellenda pertinet, in sola naturae contemplatione et rerum naturalium explicatione pars versatur atque collocata est. Contiones vero scholaeque, quod genus erat alterum, multorum iam multis in oppidis aures mentesque ad se converterunt et multum profuerunt et Keplerianae societati et iis ipsis, qui benigne attenteque audiebant. Accedunt ad eas orationes singulas et segregatas series scholarum, quae in regione Bonnensi — Godesberga vico nomen est — quotannis de variis quaestionibus habentur, atque conventus exercitationesque hominum naturalium rerum studiosorum, qui constitutis diebus multi eo se conferre solent. Nam ibi societas, quae Francofurti ad Moeni ripas nata est, castris paulo post motis sedem suam collocavit ibique habitant, qui ei praesunt magistri sive, ut vocabulo ad hodiernum dicendi modum accommodatiore utar, directores, Eberhardus Denner, vir doctissimus et rerum naturalium peritissimus, et Vilhelmus Teudt, negotiorum administrator prudentissimus.

De tertio autem quartoque auxiliorum, quibus societas nititur confiditque, generibus non habeo, quod dicam. Nam illa praemia saepius iam proposita dataque aut multam lautamque rerum naturalium suppellectilem coarctatam esse adhuc non audivi. Quae omnia, etiamsi desiderari magnam partem hodie videntur, brevi certe parabuntur atque conficientur, cum maiores suppeditabunt facultates. Nam qui, quantum brevi paucorum annorum spatio Kepleriani iam profecerint, meminerit atque considerabit, is dubitare nullo modo poterit, quin laeta haec primordia incrementum laetius secuturum sit.

Restat, ut pauca de illorum adversariis pugnisque adiciantur, quae sane multae magnaerant. Nam ex quo tempore societatem Keplerianam constitutam esse et incohasset opus propositum nuntiatum erat, nunquam defuerunt, atque in dies plures exstiterunt, qui eam insectarentur et contumeliose carperent, falsum illud

et saepe refutatam etiam atque etiam dictitantes, religionis vinculis ita constrictam eam esse, ut veritatis litterisque integre dare operam non posset. Quos aut errore falli aut invidia odioque duci satis videtur elucere ex iis, quae supra disputata sunt. Sed ea plus quam semel exprobrata etiam magis in illam conferebantur atque conferuntur, postquam inter Arnoldum Brass, qui eius est curator, et Haeckelium, monistarum principem et signiferum, bellum exarsit grave et acerbum. Nam ille, cum ἐμβρύων formas quasdam in huius libris falso et descriptas et nominatas esse dicere non dubitasset dictumque exemplis luculentis probavisset, non argumentis, quibus adversarii carerent, sed, id quod facilius esse videbatur, conviciis et contumeliis oppugnatus est et ipse iis iniuriis acrius acerbiusque quam lenius molliusque respondere maluit. Qua in concertatione Haeckeliani non solum in Brassium, sed etiam in societatem Keplerianam gravissime invecti sunt. Etenim quamquam constabat illum suapte Marte rem gessisse, non eius iussu aut admonitu, tamen in culpa esse putabantur Kepleriani, cum praesertim Haeckelio repugnare et reclamare ausi essent, qui in mutantis formis consuetudinem virorum doctorum σχηματίζειν non dubitantium servasse se dicere non vereretur. Sed eam controversiam totam explicare et accuratius persequi longum videtur esse et inutile. Itaque hoc unum commemorabo, illam non obfuisse, sed profuisse societati Keplerianae, cui adiungi et ascribi sese multi proximis annis voluerunt.

Habetis, horum commentariorum lectores humanissimi, quae mihi de Kepleriana societate dicenda esse videbantur. Quam si quis vestrum dignam iudicabit, cuius in tabulas ipse quoque referatur, nomen is sine mora profitens stipendium annuum maius quinque vel minus trium marcarum Godesbergam mittat, in illud societatis quasi praetorium et aerarium (Geschäftsstelle des Keplerbundes Godesberg-Bonn). Id faciens causam sequetur optimam.

De Epistula Horatii Ad Pisones quae vulgo De Arte Poëtica Liber inscribitur.

— Prof. Dr. Carolus Pekár —
(Absolvitur)

Nam est difficile artem adipisci convenientem, quae perspectum habeat medium vitiorum i. e. virtutem:

In vitium ducit culpae fuga, si caret arte.

v. 31.

Sed quamvis scite exprimantur partes, nihil tamen valent, si summa operis non videtur perfecta. Totum componere posse poetae officium est.

Quam ad rem multum refert, materiam sumere viribus parem, in qua sitae sunt et bona elocutio et perspicuitas dispositionis, quod optime exponitur notis his verbis:

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant umeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.

v. 38. et sequ.

Lucidi autem ordinis virtus et venus est, ut poëta apta semper et quovis loco idonea dicat,

Pleraque differat et praesens in tempus omittat.

v. 44.

Quod ad elocutionem attinet, cautus esse poëta debet etiam in verbis conserendis. Nam saepe nova eorum iunctura ipsum verbum reddit novum et mire auribus blanditur.

Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura novum.

v. 47. et sequ.

Si tamen necesse erit, dabitur etiam licentia nova verba fingendi, modo modeste sumpta. Secundum Horatium praeferantur verba e Graeco derivata. Ea poëta potest transferre parce detorta. Ipse enim sic faciebat, ut dicit:

Licuit semperque licebit
Signatum praesente nota pro-
cudere nummum.

v. 58. et sequ.

Nam verba quoque mutantur tempori-
bus mutatis. Habent sua fata et florent
vigentque »iuvenum ritu« et venere se-
nescente viribusque deficientibus ca-
dunt.

Ut silvae foliis pronos mutan-
tur in annos,
Prima cadunt: ita verborum
vetus interit aetas,
Et iuvenum ritu florent modo
nata vigentque.
Debemur morti nos nostraque.

v. 60. et sequ.

Ideo non voluntate, non lege, non
νόμῳ, sed natura, φύσει mutantur verba
temporibus, ut silvae mutantur in »pro-
nos annos«. Omne humanum mutatur
et denique mortis erit. Illud debemur
morti nos nostraque comparari
potest cum sententia Graeca θανάτῳ
πάντες ὀφειλόμεθα. Quae cogitata porro
tractantur versibus his:

Mortalia facta peribunt,
Nedum sermonum stet honos
et gratia vivax.
Multa renascuntur, quae iam
cecidere, cadentque,
Quae nunc sunt in honore,
vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitriumst et ius
et norma loquendi.

v. 68. et sequ.

Usus est ideo dominus vitae verborum,
summus ille sermonis arbiter atque
iudex.

Nunc a singulis vocabulis transi-
ens ad orationem ipsam, Horatius
pro genere materiae versus docet esse
variandos. Suum enim quisque habet
modum ac numerum.

Res gestae regumque ducum-
que et tristia bella
Quo scribi possent numero,
monstravit Homerus.

v. 73. et sequ.

Versus igitur, quo res gestae regum
et ducum traduntur, hexameter dactyli-
cus est. Versus inpariter iuncti, he-
xameter cum pentametro dactylico

querimonias, elegos exprimere solent,
unde distichon tale Graece ἀλεγείον voca-
tur. Quae quis emisit primus,

Grammatici certant et adhuc
sub iudice lis est.

v. 78.

Aliter rursus sonant iambi, aliter ceteri
numeri lyrici.

In describendo poëta colores, ut
ait Horatius, servare debet, i. e. rem
comicam voce iocosa, iucunda, socco
digna exponere, tragicam voce tristi,
cothurno digna, gravia graviter, levia
leviter, nec ampullis et sesquipedali-
bus verbis.

Versibus exponi tragicis res
comica non vult.

v. 89.

Omnino voce rei congruente utatur
poëta, ut

Singula quaeque locum tene-
ant sortita decentem.

v. 92.

Sed non solum pulchrum sit poëma,
sit quoque aptum ad animos commo-
vandos, cuius rei certissimam habeas
rationem, si ipse, dum scribis, animo
movearis, ut haec sententia dicit no-
tissima:

Non satis est pulchra esse
poëmata; dulcia sunt
Et quocumque volent animum
auditoris agunto.
Ut ridentibus adrident, ita
flentibus adflent
Humani voltus. Si vis me flere,
dolendumst
Primum ipsi tibi.

v. 99. et sequ.

Si non decenter poëta proferet res
suas, poëma non erit dulce, non poterit
auditores commovere.

Male si mandata loqueris,
Aut dormitabo aut ridebo.

v. 104. et sequ.

His variis animi motibus lingua
quam accuratissime accommodetur:
maestitiam verba tristia decent, iram
minacia, immo etiam diversi hominum
ordines, aetates, genera verba habe-
ant ipsis convenientia.

Intererit multum, divusne lo-
quatur an heros.

v. 114.

In depingendis personis aut famam sequatur poëta et pingat Achillem iracundum, inexorabilem, aut — si ipse formet novam personam — eius sibi mores constare faciat usque ad finem.

Aut famam sequere aut sibi convenientia finge...

Si quid inexpertum scaenae committis et audes

Personam formare novam, servetur ad imum,

Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.

v. 119. 125. et sequ.

Difficile est sane res vitae quotidianae proprio unicuique personae modo reddere, quare, si experiri te velis in aperienda indole humana, exempli gratia Iliada praestat in tragoedia producere, quam a te ipso proferre ficta.

Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:

»Fortunam Priami cantabo et nobile bellum.«

v. 136. et sequ.

Nam:

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

v. 139.

Homerum sequatur poëta, qui Semper ad eventum festinat et in medias res

Non secus ac notas auditorem rapit...

v. 148. et sequ.

et reliquit, quaecumque tractata »nite-scere« nequeunt.

Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,

Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

v. 151. et sequ.

In prima igitur, quae hic exit, parte de compositione operis, de unitate eius, de lingua, de verborum vita usuque, de numeris, de voce conveniente, de personis, de materia eligenda, de elocutione tractatur.

In parte secunda tota de fabula disseritur. In qua plurimum interest, proprias cuique voces reddere et verisimiles personas pingere.

Aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.

v. 156. et sequ.

Aliam vocem habet puer, qui iam certo gradu incedit, iram colligit et ponit; aliam inberbus iuvenis, qui remoto custode

Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi,

v. 162.

qui cerae similis — in vitium flecti potest, nec providens, immo prodigus et instabilis est; aliamque aetas virilis, quae

Quaerit opes et amicitias, inservit honori,

Conmisisse cavet, quod mox mutare laboret;

v. 167. et sequ.

aliamque vocem habet senex, quia

Multa senem circum veniunt incommoda,

v. 169.

quorum causam in se ipso habet:

quod res omnes timide

gelideque ministrat,

Dilator, spe longus, iners pavidusque futuri,

Difficilis, querulus, laudator temporis acti

Se puero, castigato, censorque minorum.

v. 171. et sequ.

Tam egregie describit Horatius variantia quatuor aetatum humanarum studia. Tempus enim non manet, fugiunt anni et

Multa ferunt . . . venientes comoda secum,

Multa recedentes adimunt.

v. 175. et sequ.

Cavendum ergo est, ne forte seniles partes mandentur iuveni aut viriles puero.

Res in scaenis aut agitur, aut acta refertur. Si res oculis subiecta agitur, plus irritat animos quam relata per aures, tamen sunt quae tolli debeant ex oculis et reserventur facundiae, velut trucidationes, quas spectator incredulus odit.

Quam longa esse debeat fabula,
Horatius expresse dicit his verbis:

Neve minor neu sit quinto pro-
ductior actu
Fabula, quae posci volt et
spectata reponi.

v. 189. et sequ.

Deus ne inducatur, si non alio
modo nodus solvi nequit, nec lo-
quantur plures quam tres personae
in eadem scaena. Chorus sustineat
officium actoris, nec vero quidquam
proferat quod alienum sit, adsit bonis,
det consilia, coërceat iracundos, pacet
superbos, laudet frugalitatem, iusti-
tiam, leges, otia pacis, peccata tegat
deosque oret, ut attollant miseros,
reprimant superbos. lungitur vocibus
apte ac decenter tibiae sonus, non
maioris illius tubaeque similis, sed
simplicis, antiquae.

In carmine tragico vitandi sunt
versus leves. In satyro medium illi
teneant inter tragoediam et comoe-
diam, inter gravia et levia.

Deinde de metris agitur, tamquam
re diligentissime observanda:

Syllaba longa brevi subiecta
vocatur iambus,
Pes citus . . .

v. 251. et sequ.

Docet Horatius iambos etiam spondeis
mutari posse commendandosque dicit
ob egregiam numerorum curam poetas
Graecos:

Vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, ver-
sate diurna.

v. 268. et sequ.

Plautinos numeros et sales Horatius
improbandos censet. Graeci dicuntur
invenisse et tragicae genus fabulae
et veterem comoediam; vestigia Graeca
sequebantur poëtae Romani,

Nec minimum meruere decus
vestigia Graeca
Ausi deserere et celebrare do-
mestica facta,
Vel qui praetextas vel qui do-
cuere togatas.

v. 286. et sequ.

Tamen cum expolitionis studium
desisset Latinis, hi in arte poetica a

Graecis victi sunt. Nam utique opus
est »limae labor et mora«.

In tertia parte epistulae »munus
et officium poëtae« tractatur, quae
pars initium capit ab hac poetarum
in Democriti verba iurantium illusionem:

Ingenium misera quia fortu-
natus arte
Credit et excludit sanos Heli-
cone poëtas
Democritus, bona pars non un-
gues ponere curat,
Non barbam, secreta petit lo-
ca, balnea vitat.

v. 295. et sequ.

Quod longe aliter sentit Horatius:
vice, ut ipse dicit, cotis fungitur, quae,
quamquam ipsa non secans, tamen
acuere ferrum potest. Sic intelligi
debent hi versus:

Munus et officium, nil scribens
ipse, docebo.

v. 306.

Ac primum quidem recte sapere
opus est poëtam:

Scribendi recte saperest et
principium et fons.

v. 309.

Hoc sane Democriti opinioni contra-
rium est, qui insaniam tamquam pro-
prium quiddam ingenii poëtici putat,
ut apud Graecos *μανία* non solum in-
saniam, sed etiam facultatem vatici-
nandi significabat, veluti verbum ipsum
vates »oracula canentem«, »prae-
sagientem« simul ac »poëtam« denotat
itemque vaticinari »oracula canere«,
»praesagire«, »carminare recitare«. Etiam
Aristoteles dicit *μανίαν* non raro facul-
tati carminum componendorum con-
iunctam esse.¹⁾ At vero Horatius
non insaniam ac furorem putat facere
poëtam, sed sapientiam. Ac profecto
ipse poëta erat arte et recte sapiendo
egregius, sed non poëta, qui tamquam
vates nascitur, divino instinctu inflam-
matus. Ex quo, quae Horatius dicit
de summa artis poeticae, facile intel-
ligimus. Sanum esse, id principium
est et fons omnis scriptionis

Verbaque provisam rem non
invita sequentur.

v. 311.

¹⁾ De pronost. 1. — Problemata, Sect. XXX.

Observare debet poëta vitam moresque humanos, tunc optime sciet redde-
re personis partes convenientes,
vitam imitari, ex eadem »vivas vo-
ces« ducere. Sit insuper fabula »spe-
ciosa locis«, quae populum magis
oblectent, quam versus, qui nihil aliud
sunt quam soni rerum expertes.

Itaque Graecis Musa dedit ingenium
vere poëticum, Romanos impedit
lucri cupiditas, nimium utilitatis studium.

Animos aerugo et cura
peculi

Cum semel imbuerit, speramus
carmina fingi

Posse linenda cedro et levi
servanda cupresso?

v. 330. et sequ.

Poëtam et prodesse et simul delectare debere legentes alterum Horatii
praeceptum est.

Quidquid praecipies, esto brevis.

v. 335.

Ut oblectent scripta, verisimilia sunt.
Credi debet posse fabula:

Ficta voluptatis causa sint
proxima veris.

v. 338.

Optimum est carmen, quod miscet
ambo, praecepta et voluptates. Sic
intelligenda est sententia persaepe
prolata:

Omne tulit punctum, qui mi-
scuit utile dulci,

Lectorem delectando pariter-
que monendo.

v. 343. et sequ.

Parvis maculis ignoscendum in car-
mine, dummodo ne nimis sint frequen-
tia, nam

Quandoque bonus dormitat
Homerus.

v. 359.

Carmina haud minus varia sunt quam
picturae:

Ut pictura, poësis: erit quae,
si propius stes,

Te capiat magis, et quae, iam
si longius abstes.

v. 361. et sequ.

Deinde Pisonis filius maior mone-
tur, ne mediocritatem teneat in car-
minibus componendis. Nam quam-

quam illa quibusdam in rebus tolerari
potest,

mediocribus esse poëtis
Non homines, non di, non con-
cessere columnae.

v. 372. et sequ.

Poëma natum veluti excogitatum est
ad animos cum utilitate delectandos,
quare,

si paulum summo decessit,
vergit ad imum.

v. 378.

Carmina componere qui nescit, ab-
stineat carminibus: neque divitiis neque
honoribus Musae sunt venales.

Tu nihil invita dices faciesve
Minerva.

v. 385.

Et si quid tamen se Musa favente
scripsisse putaverit, saepius retractet
et emendet nec iudices audire sin-
ceros negligat,

nonumque prematur in
annum

Membranis intus positis; de-
lere licebit,

Quod non edideris; nescit vox
missa reverti.

v. 388. et sequ.

Commemorans Orpheum et Am-
phionem Horatius exponit, unde »ho-
nor et nomen divinis vatibus atque
carminibus« ortum sit, quomodo, »in-
signis Homerus Tyrtaeusque mares
animos in Martia bella« versibus in-
flammaverint, quomodo animorum per
comoedias et tragoedias reperta sit
oblectatio requiesque post longos la-
bores. Deinde de veteri controversia
loquitur:

Natura fieret laudabile car-
men an arte,

Quaesitumst: ego nec studium
sine divite vena

Nec rude quid possit video in-
genium.

v. 408. et sequ.

Et vena Pieria et studium necessaria
sunt.

Qui studet optatam cursu con-
tingere metam,

Multa tulit fecitque puer, su-
davit et alsit,

Abstinit venere et vino.

Etiam poëta seriis se debet dedere studiis. Caveamus blandos adsentatores, qui omnia laudant.

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic

Derisor vero plus laudatore movetur.

v. 431. et sequ.

Audias virum bonum et prudentem, qui tibi Aristarchus fiat neque dicat: »Cur ego amicum offendam in nugis?« Nam quae nugae videntur esse vitia, si non emendantur, in seriam te calamitatem ducent, ut semel derisus et male exceptus ab adulate falso credas te esse bonum poëtam. Non deridetur autem homo modestus multaque sibi addiscendum esse confitens, sed vesanus, arrogans, inani superbia inflatus.

Libri commentarii ad rem tractatam pertinentes

1. *Arnold*: Das Leben des Horatius. Halle, 1860.
2. *Aristotelis De Arte Poëtica liber*. Recensuit Guilelmus Christ. Lipsiae, Teubner, 1882.
3. *Bartal Antal és Malmosi Károly*: Q. Horatii Flacci Opera. Vol. II. Satirae et Epistulae. Bevezetésekkel s magyarázatokkal. Második kiadás. Atdolgozta Dr. Csengeri János. Budapest, Eggenberger, 1893.
4. *Beöthy Zsolt*: Berzsenyi és Horatius. Vasárnapi Ujság. 1890 május. Horatius és Kazinczy. A. M. Tud. Akadémia kiadása.
5. *Bernhardy*: Grundriss der römischen Litteraturgeschichte, pp. 494-577.
6. *Czuczor Gergely*: A költészetről. Levél a Pisókhöz. Irta Quintus Horatius Flaccus. Olcsó Könyvtár, Budapest, Franklin, 1877.
7. *Édes Albert*: Horatius Ars poetikája. Ford. Budapest, 1876.
8. *Elischer*: Quintus Horatius Flaccus Satirái és Epistolái. Budapest, 1879.
9. *Fábián, Gábor*: Horatius Ars poetikája. Ford. Arad, 1876.

10. *Gulyás István*: A Pisói Levél magyar fordításairól. Budapest, Poldini Ede és társánál, 1892.

11. *Kazinczy Ferenc*: Horatius levelei. Pest, 1833.

12. *Kiefling, Adolf*: Q. Horatius Flaccus erklärt. 2. Aufl. besorgt von Richard Heinze. III. Briefe. Berlin, Weidmannsche Buchhandlung, 1898.

13. *Kiss, János*: Az Ars Poëtika fordítása. Wieland magyarázataival.

14. *Krüger*: Satiren und Briefe des Horaz. Leipzig, 1879.

15. *Munk*: Satiren und Episteln des Quintus Horatius Flaccus. Berlin, 1867.

16. *Mészáros Antal*: Mikor kezdte írni és mily sorrendben írta Horatius leveleit. Nagy-Károlyi kath. gymn. ért. 1882. Különlenyomat „Horatius epistoláinak idő-és sorrendje.”

17. *Müller, Lucian*: Q. Horatius Flaccus. Eine litterarhistorische Biographie. Leipzig, 1880.

18. *Nettleship*: The Roman Saturation. Oxford, 1878.

19. *Popini, Albert*: Horatius. Horatius, Maecenas és Augustus arcképével. Tiburnak és Horatius villájáaak térképével. Budapest, Kilián, 1895.

20. *Porphyrio, Pomponius*: Commentarii in Q. Horatium Flaccum. Recensuit Guilelmus Meyer. Lipsiae, Teubner, MDCCCLXXIV.

21. *Simon Péter*: Horatius Ars poetikája. Franklin-társulat.

22. *Schanz, Martin*: Geschichte der römischen Litteratur bis zum Gesetzgebungswerk des Kaisers Justinian. Im Handbuch der klassischen Altertums-Wissenschaft von Dr. Iwan von Müller. VIII. I. II. München, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1899.

23. *C. Suetonii Tranquilli*: De vita Caesarum et De grammaticis et rhetoribus. Recensuit Carolus Ludovicus Roth. Lipsiae, Teubner, MCMIV.

24. *Szász Károly*: Horatius. Irói élet és jellemrajz. Budapesti Szemle, 1862. 13. 14. Olcsó Könyvtár.

25. *J. Cornelius Tacitus*: Annales ab excessu divi Augusti.

26. *Teuffel*: Geschichte der römischen Litteratur, p. 494-577.

27. *Virág Benedek*: Horatius Poetikája. Pest, 1801.

28. *Zichy Antal*: Q. Horatius Flaccus Satirái. Ért. a nyelv. és szépt. kör. Kiadja a m. Akadémia II. 1869-72.

Singulares grates existimavimus hoc loco agendas his viris ac feminis, qni indicatis latine scientium nominibus mirum nos in modum adiuverunt.

Daerberitz (Oelsnitz, Vgtl.) — E. Kenny (St. Paul, Minn., U. S. A.) — A. Richter (Riga)

Speramus alios quoque publice nominandi nobis datum iri occasionem omnesque salutamus lectores

Ed. et Red. S. L.

Scholae Heilbronnensis Carolinae

quondam discipulorum conventum

salutat

Magister Emeritus.

Omnes qui quondam Carolini scamna premebant
 Salvos esse jubet Roscius emeritus,
 Cui fuit in fatis ut triginta amplius annis
 Hic mentes puerorum artibus imbueret
 Ingenuis quas, ut monuit didicisse poeta,
 Emollit mores nec sinit esse feros.
 Iam redit ille dies post tot discrimina rerum
 Qui vos admoneat: nunc meminisse juvat!
 Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
 Nec schola semper ei mater amata fuit.
 Cui tamen interdum subeat non dulcis imago,
 Ardor cum juvenis nil nisi summa petit?
 Quam juvat alternis dextris foedus renovare
 Quod juvenes olim junxit amicitia!
 Ergo age, mente pia venerari pergitte matrem
 Classica quae juveni scripta legenda dedit,
 Quodque novis inscriptum nostris aedibus exstat,
 Hic quoque divinum, credite, numen adest!

Willkommen heisst euch alle, die wieder eingerückt,
 Die ihr in dem Gymnasium die Schulbank einst gedrückt,
 Der ausgediente Alte, der an die dreissig Jahr
 An dieser selben Anstalt der Jugend Lehrer war
 Und in den alten Sprachen sie fleissig unterwies,
 Die er als feinstes Mittel zur Geistesbildung pries.

Jetzt ist der Tag gekommen, von dem der Dichter spricht —
 Er heisst Vergilius Maro, wer kennt den Namen nicht? —
 Es lebe die Erinnerung! Wer denkt nicht gern daran,
 Was er auf dem Pennale gelitten und getan?
 Wem schlägt das Herz nicht wärmer, wenn ihm das holde Bild
 Von seiner Jugend Tagen der Seele Spiegel füllt?
 Er sieht die Freunde wieder, mit denen Hand in Hand
 Er schwärmte und sich träumte in goldener Zukunft Land.

Und zeigt ihr jetzt in Würden, was ihr geworden seid,
 So denket ihr auch rückwärts der Vorbereitungszeit
 Und bringet eure Grüsse der Stätte, wo euch hell
 Und reichlich ist geflossen der klassischen Bildung Quell,
 Und wie es in der Halle dort in der Inschrift heisst,
 Bezeugt ihr in den Herzen: Auch hier weht Gottes Geist.

**Adam a Sancto Victore:
In Ascensionem Mariae**

(A. Baumgartner, Die lateinische und griechische Literatur der christlichen Völker. Freiburg i. Brsg., Herder, 1905.)

Ave virgo singularis,
Mater nostri salutaris,
Quae vocaris stella maris,
 Stella non erratica;
Nos in huius vitae mari
Non permitte naufragari,
Sed pro nobis salutari
 Tuo semper supplica.

Saevit mare, fremunt venti,
Fluctus surgunt turbulenti,
Navis currit, sed currenti
 Tot occurrunt obvia;
Hic sirenes voluptatis,
Draco, canes, cum piratis
Mortem paene desperatis
 Haec intentant omnia.

Post abyssos nunc ad caelum
Furens unda fert phaselum,
Nutat malus, fluit velum,
 Nautae cessat opera;
Contabescit in his malis
Homo noster animalis,
Tu nos, mater spiritalis,
 Pereuntes libera.

Tu, perfusa caeli rore,
Castitatis salvo flore,
Novum florem novo more
 Protulisti saeculo;
Verbum Patri coaequale
Corpus intrans virginale
Fit pro nobis corporale
 Sub ventris umbraculo.

Te praevидit et elegit,
Qui prudenter cuncta regit,
Nec pudoris claustra fregit,
 Sacra replens viscera,
Nec pressuram nec dolorem
Contra primae matris morem
Pariendo Salvatorem
 Sensisti, puerpera.

O Maria, pro tuorum
Dignitate meritorum
Supra choros angelorum
 Sublimaris unice:
Felix dies hodierna,
Quae conscendis ad superna!
Pietate tu materna
 Nos in imo respice.

Radix sancta, radix viva,
Flos et vitis et oliva,
Quam nulla vis insitiva
 Iuvit, ut fructificet,
Lampas soli, splendor poli,
Quae splendore praees soli,
Nos assigna tuae proli,
 Ne districte iudicet.

In conspectu summi regis
Sis pusilli memor gregis,
Qui transgressor datae legis
 Praesumit de venia:
Iudex mitis et benignus,
Iudex iugi laude dignus,
Reis spei dedit pignus,
 Crucis factus hostia.

lesu, sacri ventris fructus,
Nobis inter mundi fluctus
Sis via, dux et conductus
 Liber ad caelestia.

Tene clavum, rege navem;
Tu, procellam sedans gravem;
Portum nobis da suavem
 Pro tua clementia.

==== **Prima quaeque ad nos data epistula** ====

praeter mittentis urbisque, unde scribit, nomen viae quoque si-
gnificationem contineat velimus, quibus indiciis si caremus, aut
nullum possumus aut tardum dare responsum.

Ex Magistri Ludolfi Hildensis Summa Dictaminum *)

(L. Rockinger, Briefsteller und formelbücher d. elften bis vierzehnt. jahrhund. Quell. z. bayer. u. deutsch. geschichte: IX, 1. München, 1863.)

Filius patri

Dilecto patri suo C militi in tali loco H scolaris parysiensis licet minimus cum filiali dilectione, debitam reuerenciam.

Cum propter locorum distanciam absentis filii memoria de pio patris pectore non tollatur, set per maturam procuracionis prouidenciam absentis tamquam presenti cottidie manum porrigat, hoc est uere dilectionis sicut uilgariter asseritur argumentum — super quo regracior quantum possum et sufficio paternitati vestre — quod mihi actenus commoranti in studio competenter prouidistis. set tamen non dubito quin solercia uestra melius et competencius me respiceret, si littere quas uobis de statu meo scripseram ad uos peruenissent, uel fuissent uobis expressius recitate.

Nouerit igitur prudencia uestra, quod pecunia quam mihi proxime transmisistis per dominum C sacerdotem talis loci nondum solui debita mea: immo X solidi et amplius sunt superstites quos adhuc debeo solvere: et insuper omnia que ad expensam mihi sunt necessaria, donec uester reuertatur nunciis, oportet ad iudeos accipere sub usura.

Unde, dilectissime, rogo dilectionem uestram, quatenus per primum nun-

cium quem habere potestis mittatis mihi pecuniam in aliqua quantitate, prout considerata necessitate mea uobis uidetur expedire, considerantes quod ex sollicitudine obligacionis minuitur uigor ingenii mei, immo perditur tempus. nec est dubium quin res quas oportet me licet inutiliter expendere utilius et honestius expendere, si non essem obligatus uinculo debitorum, nec tempus — quod maxime doleo — perderem indecenter.

Pater filio

Dilecto filio suo C scolari parisiensi H miles de tali loco paterne dilectionis affectum cum effectu.

Quoniam prime etatis adolescencia in plerisque ad leuitatis malum multo facilius quam ad uehementis studii laborem deflectitur, cautum est et utile ut iuniores in uoluntatis sue arbitrio positi siue per nuncios siue per litteras ne a uia discipline nimium exorbitent moneantur.

Propter quod, filiorum karissime, de studio tuo quam plurimum sollicitus, te moneo rogo et exhortor, quantum tempus iuuenilis etatis in quo precipue adipiscitur uirtus inutiliter non transeas, set potius des operam studio, ut ego de te tanquam de bone indolis adolescente famam audiens reficiat et gaudeam de mee laudabili baculo senectutis.

Ceterum dilectioni tue notum facio, quod ad presens tibi V marcas argenti per W exhibitorum presencium transmittere procuraui.

Verborum probatorum novas novis in rebus iuncturas

quaerebat

Jacobus Tassetius.

XI. Obsessi Desperati

Pater. — Barbarorum impetum alium non ualemus sustinere. —

Comes. — Oppugnatum iam esset castellum, nisi puellae fortiter tractauissent balistas. —

Pater. — Durum est quod superest agendum. —

Comes. — Uxorem feriendam? Verum ipsa se feriet. Liberos? En, ad-

*) Dictare, ut plurimis lectorum notum esse opinor, iam initio mediæ aevi idem ualebat quod secundum praecepta vel solutae uel astrictae orationis scribere, id quod praecipue pertinebat ad litteras omnis generis, ut petitiones, syngraphas, testimonia aliaque in uita civili usitata, conscribendas. Hinc, qui huic rei operam dabat, dictator, opera ipsa et quod scribebat ille, dictamen, ars denique recte scribendi ars dictandi uel dictaminis appellabatur. Exemplum talium formularium duae hae sunt epistolae patrem inter et filium datae et acceptae, quarum orthographia omnibus locis est seruata. Opus Ludolfianum, quod tanti aestimabatur ab aequalibus et posteris, ut partes eius in multa alia sint receptae, scriptum esse uideatur, ut editor exponit in prooemio, circa sexagesimum saeculi duodecimi annum. Red.

sum adiutor tui. De comburendo etiam castello consulimus, ne isti nostra cadavera foedent. —

Pater. — Vir colende, liberos et nosmet ipsi iam nunc occidemus, quos non licet, neque decorum est, immani gentis eius crudelitati subiicere. Utrum nobiscum in mortem evadere, an praedam mavis barbaris restare, elige. —

Sacerdos. — Electio non datur. Sponte sumptam lex divina damnat mortem. —

Pater. — Uxor, parata es? —

Mater. — Ad nutum praesto sum, mi vir. Paulisper, soror, moriundum. —

Virgo. — Scio. Sed et licita quam vetita caede cruentis prodire in iudicium esse optatius. —

Mater. — Non voluntaria mors est, ubi nulla datur vivendi facultas, sed nex per contumelias et cruciatus omnes sola obiicitur. —

Virgo. — Num vim aliquando licet suae vitae inferre?

Sacerdos. — Nunquam. Verum Deus illos cruciatus videt, quibus ipse solus modum et finem sapientia sua imponit. Ipse enim scit quod bonum est nobis. —

Virgo. — Animam usque ad Domini nutum retinebo. —

Mater. — Me fortior es. Ego paveo. Malo me deo omnipotenti credere sontem, quam insontem potentibus mala barbaris. —

Sacerdos. — Infinita est Dei misericordia. —

Mater. — Peccabo quia infirma sum. Ignoscet Deus optimus. —

Sacerdos. — Dum vivis, possum dimittere peccata tua; si moriendo peccaveris, non erit confessioni tempus. —

Mater. — Haec sunt theologica. At perfugio volens ad deum. —

Comes. — Suspicio barbaros movere aliquid. Maturandum est! —

Pater. — Tu parvulam, ego filium. Valete. —

Mater. — Factum est. Mi vir, vale! —

Virgo. — Ah! . . . ah! —

Sacerdos. — Oremus. —

Comes. — Malam rerum hominumque naturam a deo optimo omnipotente, cur crederem factam, nulla ratio bona unquam obvenit, aut data est mihi. Animam credo mortalem esse. Satis vidi. Vixi. —

Virgo. — O quae futura sunt illa post haec tormenta? Deus, non te miseret nostri. Ipse tamen Christus crucem non valuit portare . . . Ecce eos! Superi! . . . Adspiciunt nos . . . Jubent foras egredi . . . Quorsum nos abducunt? . . . Quo rapimur? . . . Tolerare hunc gradum diu non poterō . . . Consistent . . . Sacerdotem alligant ad arborem . . . Ignem faciunt? . . . Calefaciunt balistarum tubos! . . . Ah! perii! Salva nos, Domine. Prohibe ista supplicia: Exaudi! Per te tantum de nobis cuiquam licere nefas . . . Quid me vult hic dux barbarorum, quem plures sequuntur male arridentes mihi? . . . Ipse primus? . . . Ceteri! —

Orcus.

Mater. — Quid hoc est loci? Quamnam mulierem video? —

Adiutrix. — Animarum ducem et adiutricem vides in Orci limine. —

Mater. — Orci limen? Ergo mortua sum? Imo non requiesco. O somnium metu et dolore infestum! —

Adiutrix. — Ain' mortem aut vitam? —

Mater. — Utramque miseram dico. —

Adiutrix. — Somnium utrumque recte dicis. Sed hoc bonis quietum et amabile, illud asperum. —

Mater. — Liberos desidero, maritum, sororem? —

Adiutrix. — Hi brevi, illi iam in promptu sunt. En, vides: ludunt. —

Filius. — Capita aut navia? —

Filia. — Omitte diabolo me ludentem. —

Adiutrix. — Maritus tuus adhuc terrestris aliquid habet stuporis. Non te fugit crassiorem feminea natura esse naturam virilem. Mox expectatus ad te veniet. Salva et intacta soror cum sacerdote in terra manet. Servati sunt in extremis repentino adventu equitum, qui barbaros oppresserunt. Sed nunc

redeundum est mihi in terrenum locum; nondum enim illo sum defuncta corpore, hac siderea forma licet praesens videar. Haec autem alias. Mox te revisam. Vale.

Comes. — Aiunt me mortuum esse, et orcinam vivere vitam. Fabulae! inquam. Si mortuus essem, non sentirem. Si loco orcino viverem, nusquam viverem. Ais te adiutorem esse mortuorum. Es igitur vespillo vel libitinarius. At in mea familia, ut nunc res se habet, efferendus est nemo. Es autem sacerdos? Nihil mihi cum istis. Sidereum corpus narras, et orcinum. Somnium est, licet novum et insolens somnium.

Ex Epistulario Redactoris

Doctissimo et clarissimo editori
Scriptoris Latini salutem!

Gratias tibi ago, quod libellos tuos latine scriptos ad me misisti. Libenter eos commendabo, qui linguam Latinam a me dilectam excellentissime colere possint. Spero, magistrorum et pastorum aliquos, qui litteras meas legunt, Scriptorum Latinum summo gaudio lecturos esse.

Mitte, quaeso, »Scriptorem Latinum« K... J..., Doctorem et professorem gymnasii K..., ei a me salutem dicens. Est mihi amicus carissimus.

Dubito an haec omnia recte scripserim, nam multos per annos lingua latina non usus sum. Non malevolenter excipias! Vale!

B... 21. Oct. 10.

S...

Eccles. Luth. Pastor.

G..., d. 29^o Oct.

Vir doctissime! Hodie ante meridiem cum sim redux Gottingam factus, jam propero, ut quae desideras folia in quibus legatur de illo philologorum conventu, ad te mittam. Una cum hac chartula in manus tuas pervenient. Graviter doleo, quod non statim post tuas litteras, cujus ex flosculis permagnam cepi voluptatem, acceptam, tibi in hac re servare potui. Salve et vale! Tui observatissimus

S. J...

Vir doctissime, gratias ago tibi maximas, quod tandem mihi mercedem iam diu exspectatam misisti. Nondum pro certo affirmare possum, proximo mihi tempore otium esse futurum, quo novas narratiunculas scribere possim. Sed filius meus, qui nunc seminarii sodalis est, nonnullas versiones tibi missurus est, quae sumptae sunt ex Mommsenii historia Romana et ex Lessingii libello illo, quo invehitur in Langium pastorem. Spero opusculum meum de Graeca lingua aliquantulum tibi probatum iri. Vale faveque! Dabam G... a. d. XII. Kal. Nov. MCMX. Dr. C... R...

H... G... D...

Voldemaro Lommatzsch
Bremiportuensi,

Scriptoris Latini redactori diligentissimo
et sagacissimo

Chartulae tuae, vir doctissime, humanitatis et benevolentiae plenae, quam hesterno accepi die, sine mora responsurus sum. Quae quod me ad societatem quandam Latine scribendi consuetudinis servandae eiusque linguae finium propagandorum causa comiter invitas et Scriptoris Latini, qui vocatur, duos fasciculos ad me mittendos liberaliter curasti, et gratias tibi ago maximas et, quantum potero, id, quod optare te video, interdum facere in animo nunc quidem habeo. Nec tamen pro certo id iam affirmare et promittere, ne mendax postea inveniar, audeo. Libellum autem meum, scriptum illum quidem ad scientiam Latinitatis antiquae atque purae adaugendam, per bibliopolam, qui eum redemit, tibi mittam libentissime et, si non prorsus illo munere indignus videbitur, valde gaudebo. Ad hanc epistolam adicio Frenssenianum illud, quod tu, vir doctissime, in Latinum sermonem versum voluisti. Fac valeas et me tui studiosum esse credas.

D. D... d. 12^o Aug. a 1910ⁱ.

Varia

Lusus Epigrammatum

Professori Gustafsson Helsingforsiensis cum mitterem nuper prae-

mium pro salutis aenigmatis acceptum, libello, qui centum carmina latina continebat a Mackailio selecta, hos inscripsi versus:

Præmia si cupies, opus estaenigmata solvas:
Nulla tamen pretium solvere causa tibi.

Quibus respondens ille ad me re-
scripsit haec:

Carmina tu centum atque unum mihi,
prodige, mittis
Optima, verum illis carius hocce Tuum.

L.

Romani Viae Ferratae Inventores

Viae ferratae quanti sint momenti bellum gerentibus, nemo est hodie qui ignoret. Fuisset itaque minime mirandum, si quis aliquando eruisset ex veterum scriptis Romanos, belliosissimum utique antiquitatis populum, primos ferro stravisse vias, quibus celerius commodiusque currus veherentur, praesertim cum notum sit permulta iam invenisse veteres, quae iniuria ipsis nobis tribuere solemus. Ac verum quidem est, quod suspicabar, etsi non Romanis, sed Volscis, eorum olim hostibus, illud debetur inventum, ut apud Livium (IV, 28) Volscorum ducem, Vectium — nomen est omen! — Messium sic audimus suos increpantem:

Ferro via facienda est!

Hoc verbum »ferrovia« Itali usque ad hunc diem retinuerunt. L.

Censura Librorum

Palaestra patriotica. Carmina latina in usum iuventutis humanitatis studiosae Germaniae imprimis. Commissantibus praeparata edita auctore Lacinula paroch. emerit. Leutkirch (Virtembergiae), Jos. Bernklau. Pgg. 98. Pr.?

Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura,

Quae legis . . .

cum Martiale poeta (Epigr. I, XVII) de suis carminibus iudicante dicendum est perfecto libello supra citato. Continet fasciculus 74 carmina e Germanico translata, quorum 53 ab ipso editore sunt composita. Reliqua ab aliis viris doctissimis facta, etsi in iis quoque quaedam inveniuntur reprehendenda, tamen specie nitidissima et maxima elegantia prident lectoribus. Idem de Lacinulae carminibus dici non posse dolemus. Nam cum exemplorum verba et sententias accurate

reddere parum studet translator, tum Latinos syllabarum accentus plerumque non servat. Quamobrem probare non possumus hos locos: o néquaquam („O nein, nein, nein!“) — ripae Rheni (pag. 13), noluit esse servos — gladium — liberi iram verbi (p. 21), libertate orbis incensus est — vita nobis placet laeta libera („Der Freiheit Hauch zieht mächtig durch die Welt, ein freies, frohes Leben uns wohlgefällt“, pag. 26), toto animo („mit Herz und mit Hand“, p. 31), nostró bibite Caesari (p. 50), undé venis — quonám ibis — ubi felix — quid te pungit (p. 74, 75), amnés multí fluunt (p. 89), permultos alios. Deinde admodum raro curat auctor, ut versus, ubi exempla id postulant, cum antecedente consonet extremis syllabis. Tum alii versus pedes habent supervacaneos, alii uno pede sunt breviores. Itaque quomodo illa carmina ad canendum sint idonea, non perspicuum est. In carminibus e Germanico versis, in quibus Germanica metra retinentur, elisiones vocalium vel syllabarum in m litteram exeuntium, velut: color' argenteo (p. 3), grat' (um) esse civibus (p. 10), laudanda (in saecula (p. 31), usqu' in perpetuum (p. 32), und' éxivi in vallim (sic! p. 71), usqu' ád vitæ finém — cui versui ipsa elisione admittitur unus pes! „bis in den Tod die Fehde“, p. 21, — arbitrio auctoris non concedendas putamus neque ei licere existimamus „ait“ pro monosyllabo adhibere (pg. 12, 59, 60, 87). Quemadmodum legendi vel cantandi sint versus Latini velut hi: suasor sis (p. 9), utrum „suasor“ (spond) an „súasor“ (tribr) an aliter; Petentes, ait, displodite! Vae, vae! (l) displodentibus! (p. 87, = „dann ruft er: Nun, so trifft mich recht! Gebt Feuer! — ach, wie schießt ihr schlecht!“), nos quidem utique nescimus. Denique multa sunt vituperanda, quae attinent ad dicendi et vertendi rationem. Imprimis, ut alia omitamus, paene lugendum est editorem corrupisse ac depravasse carmen illud praeclarum „Freiheit, die ich meine“. Quid, si legimus Schenkendorffii quaestionem „Magst du nie dich zeigen der bedrängten Welt? Führst deinen Reigen nur am Sternenzelt?“ sic redditam imperativi forma adhibita: Vulgus coerendum, ne appareas, ad superna cursum fac, ut dirigas! — Sententia poetae plane in contrarium vertitur! Quid tandem sibi vult „vulgus coerendum? — Alia taceamus; immo gaudeamus editorem libelli ex octo carminis vere Germani strophis quinque tantum sibi proposuisse vertendas.

Textus libelli parum diligenter conscriptus et expressus videtur, ita ut saepius offendantur lectores; cf. pag. 127 renovandum que = renovandumque, p. 43 ex pugnandus = expugnandus, p. 93 Adlaudem = Ad laudem, p. 23 rosā = rosae, multa alia. Menda typographica enumerare longum est. Etiam cur scribant carminum auctores „Guilelmus“, „Questfalia“, „Quormatia“ pro formis „Guilelmus“, „Gwestfalia“, „Vormatia“ alioquin usitatis non intellegimus. Quod autem in pag. 55 scribitur „Salutatio“ post annum victricem“, nullo pacto excusari potest. —

Mirandum sane est auctorem libelli Latine vertere nomen quoque suum — Zipfegli = Lacinula (sive Laciniola) — nec non nomen domicilii sui — Leutkirch = Ecclesia plebana (!) —, quibus versionibus nihil inest nisi vis comica Lhm.

Libri libellique dono accepti:

I. H. Newman, Kallista. Roman aus d. Zeit d. Christenverfolgungen im 3. Jahrh. Deutsch v. A. Gaus-Bachmann. Regensburg, J. Habel 346. Pr. ?

G. Schwetschke, Ausgewählte Schriften. Deutsch u. Latein. Vermehrte Ausg. Halle, G. Schwetschke, 1866. X + 325 + 222

C. R. Hartstein, 1000 Aufgaben aus Prüfungen der wissenschaftlichen Befähigung für den einjährig-freiwilligen Heerdienst. Frankfurt a M., F. B. Auffarth, 1909.

Heft 1: 50 französ. Aufgaben. XII + 35. 1.20.

Heft 2: 50 engl. Aufgaben. XII + 35. 1.20.

Heft 3: 50 latein. Aufgaben. XII + 36. 1.20.

Heft 4: 50 griech. Aufgaben. XII + 34. 1.20.

Heft 5: 50 mathem. Aufgbn XII + 36. 1.20.

V. v. Hejdenstam, Carl der Zwölfte und seine Krieger. Einz. berecht. Übersetz. aus d. Schwed. v. Therese Krüger. München, A. Langen, 1909. 338. 3,50 M.

G. Schwetschke, Neue ausgewählte Schriften. Deutsch u. lateinisch. Bismarckias, Varzinias u. and. Zeitgedichte. Halle, G. Schwetschke, 1878. VIII + 185.

Catalogi antiquarii:

G. Fock Lipsiensis — Cat. 377: Klass. Philol. u. Altertumsk., num. 1—6471 (Latein. Schriftst. 1818—2773, Neulat. 2843—3015)

Rheinisches Buch- u. Kunst-Antiquariat, Bonnae — Cat. 58: Script. graeci et lat., pgg. 114 (Plus quam 50 edit. principes, 10 incun., 26 Aldina, praesert. Aristoteles, Lucianus, Orat. graeci)

Süddeutsches Antiquariat, Monaci — Cat. 127: Klass. Phil. u. Altertumsk. Humanismus, num. 1—2119 (Aut. lat. 550—1106, Humanist. 1107—1165)

Cum recentissimi soleant ad me pervenire catalogi, possum facillime quemlibet librum desideranti, ubi et quanto constet, indicare. Peto igitur, ut lectores, si quid iis opus sit, ad me scribant.

Periodica:

Das Deutschtum im Ausland. Vierteljahrshefte d. Vereins f. d. Deutscht im Ausl. (Allgem. Deutscher Schulver.) 5, Sept. 1910: † Karl Pröll, Theobald Fischer — F. Speier, D. wirtschaftl. Bedeut. d. Deutscht. im Ausl.

— M. Rau, Deutsche Sprachinseln i. Europa — P. Samassa, D. südslawische Frage — Rundschau, Besprechungen etc.

Bodenreform. Deutsche Volksstimme. Organ d. Deutsch. Bodenreformer XXI, 20 (Oct. 1910): Der 20. Bundestag d. Dtsch. Bodenreformer in Gotha (VIII: Welche Rechtsformen gewährt eine sociale Verwend. d. Gemeindegrundeigentums, u. welche Reformen sind auf dies. Gebiete zu erstreben? XIV: Die Presse)

Corrigenda

Num V^o cum non ipsa praesae posse emendando, multa irreperunt eaque foedissima vitia typographica. In pag. 65. lege: medlisque, perfuncti, negligantur, humanitatis, institutio, nobis inter vos (sine commate); pag. 71: adeoque (pro: adesque); 73: certiozem; 76: Edid. Reichardt; 77: phraseologiam Latinam; 78: pollicitus erat; 79: simul, qui; 80: (in aenigmate) caesis

Responsorium

A. T.: Accipe grates meas pro carminibus, ex quibus medium non indignum videtur editio. Non vero probari mihi possunt accentus latinis verbis repugnantes, ut in altera versione: vinó, viró, geró, qui offendunt lectorem alioquin vertendi ratione contentum. Nonne alia insunt in illo Minervae numero Latina? Velim mihi mittas libellum in paucos dies inspicendum. Vale.

W. G.: Verba quinto numero praemissa pertinere scito ad Gymnasialis quae vocatur Societatis Germanicae sodales, qui Gottingam convenerant ineunte Octobri. At nescio quo modo Scriptor noster, quem singulis muneris dare in animo habebamus, paulo serius illuc pervenit, ut iis, qui iam discesserant, numeri simul cum illo de Humanistico Gymnasio commentario sint mittendi. Vale.

F. O.: Felici quodam casu ex quattuor, quas numero III. commemoravi, versionibus praeter Roscianam duae sunt servatae. Has, ut comparare possis cum illa, hic subiungo:

1) Res naturae investigatae quid prosint —, non in singulis humanitatis gradibus vel partibus, sed magna in re, in universo hominum genere excolendo — qui considerabit, is laetissimos eius indagacionis fructus ex eo capiet, quod continuitate et consequentia quadam rerum perspecta multo magis et voluptates naturae percipi et animos inde excoli videbit; qui quidem cultus contemplando mentisque acritati debetur atque ipsi aetati, in qua vires ingenii apparent in omnia simul intentae.

2) Si quis ea quae naturae cognitione repta sunt non ad singulos formationum gradus aut ad ipsam vitam, sed ad totam humanitatem retulerit, is iucundissimum ho-

rum studiorum fructum percipiet eum, ut delectationem naturae perspecto rerum conexu auctam vel nobilitatem videat: quae nobilitatio praepratur observatione, efficitur ratione, comprobatur auctoritate aetatis, qua omnes omnium ingeniorum motus quasi in unum colliguntur.

K. N.: De nominibus in -- lich ex-untibus, ut ‚zeitschriftlich‘, haud scio an non recte iudices, cum haec syllaba saepius adiungatur adiectivis ex duobus substantivis compositis (cf. naturkundlich, patentamtlich, zivilrechtlich, weltgeschichtlich, sonntäglich, spießbürgerlich, hochnotpeinlich, stiefmütterlich, ehrenwörtlich, sinnbildlich, mitternächtlich, hauptsächlich, muttersprachlich etc.) Brevitati enim ut consulamus, talibus verbis nos carere minime posse arbitror. Ceterum

usque ad hunc diem ne unus quidem lectorum, quomodo titulum vertendum esse censeret, nuntiavit. Vale.

R. H.: De aenigmatibus num. I. sic habeto: Duo tantum te solvisse notaveram, quia alterum aenigma a te ipso fuerat exaratum, in primo autem in chartula tua d. 28^o m. Maii data pro ace, quod rectum erat aco scripseras. Vides et aenigmata sua habere fata. Vale quam optime!

R. W.: Diabolus ille, quem dicunt, typothetarum dolis insidiisque satiari non potest. Tu vero quod narras, vere incredibile est et me aliosque summopere delectavit. Simile enim quiddam mihi ipsi nuper accidit, cum plagulas legens emendandas notum illud Horatianum sic inveni mutatum: Parturium montes — nascetur radicalismus!

Aenigmata

composuit

F. Gustafsson Helsingforsiensis.

1

Orare et laborare Deus quia iusserat Adam, me dixit; dona ille Patris pius obtulit in me.

3

Vi maiore prior pars ‚hic‘ vel dicitur ‚ille‘; altera pars numerat, omneque flumen erat.

Horum aenigmatum qui duo solverit intra triginta dies, unius sortis particeps fiet in urna, qui cuncta, duarum. Unus sortitus accipiet libellum:

Herzstein, Eine Sammlung von Erzählungen in latein. Sprache. Diss. Erlangen 1893.

2

Inspecte me: te ipsum solumque paremque videbis.

Finem si mutas, coelum fluctusque patebunt.

4

Dentibus in silvis soleo saevire ferire.

Adde caput durum: corniger obtudero.

Sententiae latine vertendae:

Bei der mittelalterlichen und modernen Kunst muss dem protestantischen Schüler nun noch das ganze Gebiet der katholischen Kultur nahegelegt werden, auf das er nur zu gern mit Verachtung herabblickt. Die Lutherbegeisterung ist als sehr wohl vereinbar mit der Kenntnis der Sagen der Heiligen Christophorus und Antonius. Sind sie weniger schön als die von Hero und Leander? Warum bleibt Dürers köstliches Marienleben den Meisten unverständlich? Weil sie die rührende Legende unserer lieben Frau nie gehört haben. Bietet die Schule nicht eine schöne Gelegenheit, an dem unseligen Bruch mitzuheilen, der unser Volk in der konfessionellen Spaltung trennt? Wird der mit der katholischen Welt etwas vertraute Protestant nicht später, wenn er das Glück hat Rom zu sehen, viel freudiger sich dem Eindrucke der Größe dieser urbs aeterna hingeben, als wenn

er mit barocken Ideen von Papst und Vatikan dorthin kommt? Die katholische Religion hat nun einmal der jungen europäischen Kultur die Bilderschrift geliefert; damit muss man sich auch in Wittenberg abfinden. Deshalb muss man sie kennen, ebensogut wie die Geschichten von Tobias und von der Susanna oder wie die Taten des Herkules. Also wir brauchen Studenten, die diese künstlerische Welt und Umwelt genau kennen gelernt haben und dadurch später in den Stand gesetzt werden, als Lehrer den Primanern einen rechten Respekt vor den goldenen Namen und Werken der Kunst beizubringen.

Prof. Paul Schubring
Berolinensis

in novo commentario semimenstruo

„Blätter für Volkskultur“

(Ex Officina Editoria ‚Hilfe‘, Schönebergae pr. Berol.)

SCRIPTOR LATINUS

prodit circa idus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorum Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Scriptorum merces est 36 M pro 16 paginis: iidem solvunt pro subscriptione sua minutum bibliopolarum pretium, i. e. 3.00 M annue, et accipiunt eius numeri, in quo inest commentatio, 5 exempla.

Epistulae, manuscripta aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur:

*Ad Voldemarum Lommatzsch,
Bremiportu (Bremerhaven),*

pecuniae vero, libri et libelli, de quibus censurae fiant, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem,

*Bibliopolam Hans Lüstenöder,
Francofurti a. M.,
Eschersheimer Landstraße 112*

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Glendale — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn. Stuttgart — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Krakow — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

805
843



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA » CIVIS ROMANI « SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII: Numerus VII

— Procurant negotia —

- in Britannia:** D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London
W. C., 57-59 Long Acre,
- in Italia:** Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze,
20 Via Tornabuoni,
- in Nederlandia:** Belinfante Frères, den Haag,
- in Russia:** K. L. Ricker, St. Petersburg, 14 Newsky Prospekt



Summarium:

- Lehmann, In Reuteri memoriam — Roscius, Oratiunculae latinae
- Laric, De comoedia palliata et fabula togata
- Tres eiusdem carminis Goethiani versiones
- Lenz, Carmen gymnasium Treptoviense celebrans
- Bigot, Quare Melita non sit inventa
- Lommatius, De Rooseveltio latina oratione salutato
- Censura librorum — Libri venales — Libri dono accepti
- Responsorium — Aenigmata — Aenigmatum solutores
- Sententiae vertendae

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam

Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Ann. VIII Francofurti a. M., Mens. Nov. et Dec. MCMX Num. VII

≡ OMNIA LAETA FAUSTA FELICIA ≡

in annum proximum

lectoribus et conscriptoribus optant atque ominantur

Scriptoris Latini Editor et Redactor.

In Friderici Reuteri Memoriam

scripsit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

Ante hos C annos, die 7^{mo} mensis Novembris 1810, Fridericus (Fritz) Reuter Stavenhaegae, in oppido parvo Megalopolitano, natus est. Postquam complures annos frequentavit gymnasia Friedlandiense et Parchimiense, iuris studio incubiturus primum Rhodopolin, deinde Jenam se contulit. Hac in urbe iuvenis, summo vitae amore incensus, mox socium sese adiunxit *bursariis Germanicis*, quorum legibus ac statutis libertatem appetentibus tum potestates magistratusque summopere perterrebantur. Cum *bursariorum societas* rixis et controversiis internis dilapsa esset, Reuter in patriam rediit. Interea autem Francofurti ad Moenum mense Aprili a. 1833 impetus ille in *custodiam maximam* („das Frankfurter Attentat“, ut dicunt historici) factus erat, in quo praeter alios nonnulli quoque *bursarii* a militibus capti et in vincula coniecti sunt; quo conato sane miro et inconsiderato potestates ansam sibi datam putarunt ad omnes olim *bursarios* persequendos ideoque multos eorum, quoscunque comprehendere potuerant, in his Reuterum, in captivitatem abduxerunt. In carceres inclusi sunt ducenti quattuor iuvenes, ex quibus novem et triginta, in quorum numero Reuter erat, primo quidem capitis damnati, sed postea salute reddita custodiae partim

sempiternae, partim triginta annorum poena in castellis luenda affecti sunt. Neque quidquam profecerunt precibus Reuter, pater eius, alii viri pro damnato supplicantes: immo per septem annos miserrimus noster in diversis Germaniae arcibus vitam degere cogeatur. Tandem a. 1840, cum Fridericus Guilelmus III, rex Borussorum, diem supremum obisset, venia illi impunitasque data est. Quo facto primum quidem rerum rusticarum studio se dedit et agri culturam exercens illos agebat annos, quos posterius libro illo elegantissimo, quem „Ut mine Stromtid“ inscripsit, eximia cum hilaritate et festivitate enarravit. Non tamen persuasum sibi habebat se agri cultura ad ea, quae cuperet, perventurum esse: nam quae erat inopia non licebat ei sperare fore ut unquam sui iuris potestatisque fieret agris colendis. Itaque, postquam a. 1851 in matrimonium duxit Ludovicam („Lowise), Kunzii sacerdotis cuiusdam filiam, munere praepceptoris privati fungi conabatur, sed ne his quidem negotiis, quae ad victum suppeditarent, sibi parabat. Illo tempore — a. 1852 — in lucem prodiiit liber „Quickborn“ inscriptus Nicolai Grothii (Klaus Groth) dialectum *plano-germanicam* quam vocamus usurpantis; quibus carminibus per motus Reuter ipse quoque scribe coepit eodem linguae genere adhiberi. Nec frustra; nam brevi iocosissim

illis lepidissimisque versibus, quos „Läuschen un Rimels“ nominavit, successum habuit prorsus inopinatum, quamobrem ex eo libris conscribendis edendisque totum se dedere constituit. Quo factum est, ut sequentibus quindecim annis illos libellos conscriberet pulcherrimos, qui omnes Germanos, imprimis septemtrionales, maximopere delectant neque unquam delectare desinent. Ceterum videmus Reuterum non modo festive ac hilare fabulari, sed etiam severissimo et gravissimo sermone uti calluisse, quod nemo negabit qui — ut exempla afferamus — versus carminis „Kein Hüsung“ graves et animos legentium perfringentes vel fabulae „Stromtid“ caput primum legerit.

Anno 1863 Reuter penates transtulit Isenacum et sub monte Wärtburgae, ubi villam aedificandam curaverat, iucundissimam sibi uxori quae suae sedem paravit. Hic ad finem perduxit „Stromtid“ et splendidissimam illam conscripsit satiram in res condicionesque Megalopolitanas „Dörchläuchting“ nominatam. — Sed paulatim morbus, quo permultos iam annos laboraverat, vires poetae hilarissimi et lucis cupidissimi consumpserat et plane confecerat: 12^{mo} die mensis Iulii a. 1874 e vita excessit. Conditus est Isenaci in sepulcro honoris causa instituto, in quo viginti annis post uxor quoque sepulta est. Monumento ornatur sepulcrum templi formam imitante et faciem Reuteri e marmore sculptam ostendente. Villam cives Isenacenses acquisiverunt atque in museum piis et illius et Ricardi Wagneri manibus dedicatum commutaverunt. In cubiculo dormitorio hodie quoque stat lectus, in quo animam exspiravit poeta; de parietibus pendent imagines ipsa eius manu confectae, in quibus effigies, qua a. 1837 in castello olim Parthenopolitano ipse se pinxit. Alias, quae memoriae defuncti retinendae inserviunt, res in mensa invenimus depositas, ut epistulas, libros, documenta, insignia; nec deest linum nigri-rubri-aurei coloris *bursariorum*. In conclavi, quod cubiculo est proximum, poetae coniux libentissime commora-

batur, dum ille in suo membro iuxta sito occupatus sedebat studiis et operibus. Hic inter alia prope fenestram latam videmus mensam scriptoriam, cuius utensilia, ne surripiantur, sub tegmine vitreo asservantur; iuxta mensam arrectaria *fistularum* sunt posita; e parietibus pendent imagines Reuteri aequalium, petasus quoque poetae et capsula, qua herbas colligere solebat. Tale se praebet domicilium, in quo poetae nostro praeclarissimo „per varios cursus, per tot discrimina rerum“ in portum et refugium pervecto, quod supererat vitae, iucunde ac tranquille exigere contigit. Non omnibus, qui hodie Reuteri „Stromtid“ vel illud suavissimum „Iter Belgicum“ (Reis' nah Bellingen) legentes festivitate sane admirabili oblectantur, in mentem venit, quot quantosque labores ac molestias, donec fructum percepit virtutis suae, ille tolerarit.

7. XI. 10.

Oratiunculae Latinae,

quas variis olim occasionibus habuit
Guilelmus Roscius Heilbronnensis

7

Epistula gratulatoria Uhligio,

Rectori Gymnasii Heidelbergensis, memoriam trium ac dimidii saeculorum celebranti a. MDCCCIVC dedicata

Vir illustrissime, doctissime, παιδαγωγικώτατε! Gymnasii Heilbronnensis collegae, quod omnium vicinae Suevorum civitatis proximum est vestro, me interprete plurimam Tibi Tuisque et collegis et discipulis salutem dicunt congratulantes hujus diei celebrationem faustaque omnia et prospera optant precanturque. Multa sunt et varia quae Heilbronnam et Heidelbergam inter se confectunt vincula. Ut enim ab ipsis primordiis repetam, Romanorum vestigia ac reliquiae villarum, coloniarum, castellorum inde a vestra regione ad nostram usque pertinent, complures et ab Rheno et ab Moeno ad Nicarum et adverso flumine viae ac limites ferebant, denique in jugis silvae Odanae pariter atque in nostris collibus speculae turresque eminebant Romanorum. Postea, cum antiquarum litterarum et artium studia renasci coepissent, passim

liberae nostrae civitatis filii gentium Heidelbergam solebant migrare, ut humanitatis ac doctrinae copiam ac decus reportarent. Rursus aetate nostra nonnulli istorum adulescentes, quibus amoenitates istius terrarum anguli parum ad discendi laborem idoneae viderentur esse, in nostram disciplinam sunt traditi. Ambarum igitur civitatum, cum proxime a Limite, qui hodie in omnium ore est, remotae inter se contingerent, saepius cives ultra suos utriusque fines sunt transgressi ad alteram.

Postremo autem ac proxime Tu, vir illustrissime, cum litterarum antiquarum tum scholarum ac praeceptorum condicionis studiosissime, cum nostrae civitatis magistrorum conventui Stuttgartiae habito plus semel interesses, hanc nobis opinionem confirmavisti ut omnium civitatum communem esse causam in disciplinae genere et praeceptorum ordine curando intellegeremus. Huius tantae operae et curae memores ut gratiam agamus referamus, adsumus haec ex animis vota nuncupantes: Utinam nova semper in novis aedibus existat floreat crescat vetus Heidelbergae classicae fama et gloria, duitque Deus O. M. diutius istam scholam Te duce et rectore doctissimo sapientissimo fortissimo

gubernari, juvari, augeri!

8

Praefatio in Convivio Collegarum anserem Martino sacrum comedentium habita

(cf. Script. Lat. I.)

Salvete, Collegae et amici carissimi, qui frequentes convenistis, adeste bonis avibus. Neque hercule vereor ne magis edendi cupiditas vos conduxerit quam desiderium quoddam ac

voluptas, ut ait Tacitus, comis inter hospites vel sodales victus. Cum autem non desint qui non secreto tantum murmurare soleant, sed palam audeant pronuntiare et in contionibus clamitare, nihil esse turpius quam quod nostri homines gula et ventre censeant vel initiandos vel absolvendos operum vitaeque labores, optime mihi et de patria et ordinis nostri fama videtur mereri qui coenae qualescunque adperserit sales ingenii. Itaque nolite mihi adrogantiae tribuere, si pauca quaeso mihi verba facienti aequas praebeat is aures.

Atqui nescio an timendum mihi fuerit ne bilem vobis moverem si, postquam insolito dicendi genere aures vestras invitavi et quasi titillavi, simile mihi videatur accidere quod est apud poetam: Desinit in piscem mulier formosa superne. Nolite enim expectare ut elatus et inflatus lauro nuper mihi imposita perennem amnem vel jugis aquae fontem versuum super attonita vestra capita effundam. Immo vero, quoniam non desipere tantum in loco, sed etiam decipere audientes dulce est sapienti, descendam et de cothurno numerorum et de magnificentia alienae linguae ad soccum pedestris orationis et vernaculi, quem tirones vocant, sermonis.

9

Ad memoriam primi Imperatoris novi imperii celebrandam apud primanos gymnasii a. d. XV. Kal. Feb. anno proximi saeculi XCVI habita oratio.

L'empire c'est la paix — Imperio contineri pacem ut per simulationem et mendacium Gallus ille, qui se tertium appellari voluit, Napoleo de suo Imperio, postquam rerum potitus est, jactavit, ita idem nobis de nostro Imperatore

— Hodierno numero adiunximus —

Chartulam Tabellariam Latino Quodam Textu Inscriptam,

qua benevolentissimos lectores nostros uti volumus ad commentarium suum amicis aliisque personis, quibus scripturi sint, commendandum. Si quis autem plura eius desiderarit exempla, scribat, quotquot sibi opus fuerint, ad

Editorem.

P. S. Textum, cuius errores typographici (Voldemarius, comentarius) in altera editione corrigentur, ipsi interim lectores emendent.

primo e stirpe Zollerana vere licet praedicare.

Qui postquam Victoris nomen rebus gloriosissime gestis comparavit, nihil antiquius habuit quam id quod ingressus regnum est professus, ut pacem populo suo moriens relinqueret. At dixeris, quomodo pacis auctor et sponsor haberi potest qui octo annorum spatio tria bella gessit, duo suis auspiciis administravit?

Ad quae rectissime respondeas illud quod aiunt, »si vis pacem, para bellum« nunquam magis ratum fuisse. Anno enim sexagesimo uno, cum amplius LX annorum senex regnum adeptus est, patriam nostram undique ab hostibus circumveniri cerneret. Ipse autem cum diuturna vita expertus esset ad quantam miseriam et infirmitatem Germanicum quondam Imperium esset redactum, renovandam eius gloriam et auctoritatem sibi proposuit. Quod cum nulla alia via fieri posse nisi ad Borussorum, quae maxima et validissima erat, civitatem principatum Germaniae deferendo persuasissimum haberet, id autem ipsum ne fieret, omnes circa civitates et maxime timerent et prohibere summa vi conarentur, suae civitatis vires bellicas augere et confirmare primum omnium duxit summaque diligentia prudentia constantia praeparatum compluribus annis opus perfecit ipso, antequam regnum acceperit, anno.

Neque defuit occasio praestantiae et utilitatis novi instituti probandae. Et primum quidem experimentum factum est bello Danico, quo exercitus Borussorum expugnatis apud Duppeliam munimentis hostium omnium Europaeorum animos admiratione virtutis et constantiae suae affecit. Sed Austriaci, penes quos tam diu summa rerum in Germania fuerat, invidia ac metu stimulati summis opibus resistendum rati ne Borussorum opes augerentur, nihil praetermiserunt, quin obtrecentillius civitatis auctoritati. Quo factum est ut Gulielmus, si perficere, quod sibi divinitus destinatum esse persuasissimum habuit, opus redintegrandae Germaniae vellet, armis cum

illa socia adhuc civitate decertare de summa rerum cogeret.

Tum demum, postquam minus duorum mensium spatio compluribus praeliis et atroci apud Sadovam pugna profligavit hostem, patefacta est via qua pergeret ad principatum Germaniae. Tamen ut omnes civitates Germanicae ad unum rursus corpus et imperium coalescerent et diuturna concordia continerentur, longe graviore bello contra Gallos annis LXX et insequente erat defungendum. Illis VII mensibus sanguine communi omnium nationum conglutinatum est ac confirmatum clarissimum hoc, quod tanto desiderio optimus quisque et patriae amantissimus exspectaverat, imperium Germanicum a. d. XV. Kal. Febr. ab hinc XXV annos Versaliae in mediis hostium finibus et in ipso armorum strepitu sollemniter renuntiatum.

Hoc bello tantam fortissimus ille senex amplius 70 annorum praestitit industriam diligentiam constantiam laborem, ut nemini qui divino numine regi res humanas sibi persuaderet, dubium posset esse quin praesenti Dei auxilio et gratia ille adjuvaretur, et ipse tantum a fuit ut tantos successus, tantam gloriam sibi tribueret ut Dei beneficio summa quaeque quae perfecit accepta ferret. Et tota vita inde a puero summa semper pietate et religione numen divinum revereri et his virtutibus contineri et singulorum et civitatum prosperitatem ac felicitatem solitus est profiteri.

Et statim postquam bello finito rediit, pacis opera aggressus novum imperium sapientissimis et justissimis legibus curavit constituendum et confirmandum, semper suo exemplo diligentiae industriae curae omnium rerum ostendit, quod summus ille proavus eius est professus, sibi quoque constare, primum reipublicae magistratum esse principem debere. Itaque proximis annis sub auspiciis Imperatoris augustissimi factum est ut cum communi patriae firmandae ac tutandae tum civium prosperitati augendae optime consuleretur. Neque solum assidua rei militaris cura exercitum semper paratissimum et instructissi-

num habuit, quo hostium minae deterrerentur, sed etiam quaestui, artificii, agriculturae, infimi cujusque civium saluti est provisum. Idem ultra fines patriae tantam huic imperio auctoritatem comparavit, ut plus semel ipsius intercessione bella sint composita inter civitates Europaeorum exorta, certamina et pericula, quae turbatura pacem viderentur, aversa. Denique omnium civitatum consensu est comprobatum sub Gulielmi auspiciis praestari pacem in Europa conservandam.

Sed idem hic dies alterius diei qui est a. d. XV. Kal. nobis memoriam revocat. XV. enim Kal. Nov. cum ex amplius L annis vindicatae ab Napoleonis dominatione Germaniae memoria celebrari esset solita, tum novum eidem diei nuper decus erat additum, quia natalis ille dies Friderici regis Borussiae filii, futuri Germanorum Imperatoris, mentes populi ad spem futurae magnitudinis erexerat. Et mercurio illius nomen praesertim post annum septuagesimum hujus saeculi incredibili quadam dulcedine omnium animos ceperat et conciliaverat. Sed eheu, qualis ei sors fato destinata fuit! Qui postquam LVI annos explevit, priusquam spes regni ei ostenderetur, patre defuncto tam gravi morbo implicatus jacebat, ut propediem fato videretur cessurus. Et cum trium mensium spatio acerbissimo morbo et doloribus vexatus exspiravisset, filius juvenis in locum eius successit, qui nulla longiore disciplina et usu aut rerum publicarum aut militiae imbutus subito potentissimi in Europa imperii administrationem suscepit. Et parem se esse tanto muneri clarissime his VII annis demonstravit. Nam uno quasi tractu omnium civitatum existimationem, universi populi studia ac venerationem conciliavit, ut laetis animis praedicare nobis liceat tristissima illa tempora, quae olim interitum postremi e Suevorum gente heredis imperii secuta sunt, cum Imperatore patria careret, procul esse remota. Neque in nostra tantum patria, sed etiam extra fines Germaniae trans Alpes eius laudes sunt celebratae, et po-

stremo, quibus locis ultimus ille de Stauforum gente Gallorum dolo circumventus cecidit, hic juvenis, ad quem illorum quondam imperium translatum est, Italarum clamoribus et plausu circumfusum et summis honoribus est exceptus.

Nonnulla de comoedia palliata et fabula togata

secundum Teuffel-Schwabe,
Gesch. d. röm. Liter. (Leipz. 1882)

olim scriptis

Essekini (Slav.) Gregorius Laric, primanus, nunc gymnasii (Carlovicii in Slavonia) professor.

Comoedia palliata tribus praecipue nominibus, Plauti, Caecili Statii, Terentii, annectitur atque ita excolebatur, ut apud Plautum graeca romanis miscerentur. Successores autem eius nitebantur, ut generis integritas servaretur. Cicero genus describendi apud Naevium et Trabeam discernit. Romani iam initio sexti ab urbe condita saeculi fabulam tamquam artis opus et serio et hilariter tractasse ac plus minusve iudicio arbitrioque suo in iisdem esse usi videntur. Sed fabulae ad delectandum longe praevalebant, ut palliata, Rhintonica, togata (trabeata et tabernaria non exceptis), item Atellanae, sed immutatae. Ex gravibus tragoedia et praetexta commemorandae sunt. Reiferscheidius illud tenendum esse dicit post *νέαν κωμωδίαν* (i. e. palliatam) Latinos multa fabularum genera in lucem protulisse, ut togatas ab scaenicis atque argumentis latinis, praetextas, Atellanas, Rhintonicas ab auctoris nomine dictas, tabernarias ab humilitate argumenti ac stili, mimos a diurna imitatione rerum et levium personarum. Graecas fabulas ab habitu palliatis Varro ait nominari. Palliata omnino appellabatur comoedia eiusque scriptores comici. Togata tabernaria differt a comoedia, quod in comoedia graecus ritus inducuntur personaeque graecae, in illa vero latinae. Palliata toto saeculo sexto dominatur. Ad eam referendi sunt: Andronicus, Naevius, Plautus, Ennius, Trabea, Atilius, Licinius Imbrex, Iuventus, Staius Caecilius, Luscius Lanuvinus, Terentius, Plautius, Turpilius. Veteres scriptores, ut opera sua ingenio populi accommodarent, ma-

gnopere studebant, quod posteriores, ut Terentius, aspernabantur.

Ludi scaenici iam inde ab anno 540/214 quotannis ludis Romanis, Plebeis, Apollinaribus fiebant. Nam inter varia poeseos genera fabula maxime congruebat cum populi Romani moribus, cum Romani ingenii acumine ad imitandum aptissimo valerent. Palliata eruditus praecipue viris placebat, sed mox in offensionem multitudinis spectatorum incurrit. In locum eius togatae, Atellanae, mimus prodierunt.

Fabula palliata est saepe turbata quasi imago externarum litterarum, recentioris comoediae graecae. Sic Plautus et Terentius Romani ad exemplum Graecorum scribere solebant: argumentum graecissat, velut ipse alter in prologo Menaechmorum fatetur. Etsi autem Romani graeca opera retractaverant, tamen satis virium suarum praestabant, quia non ad verbum transferre, sed imitari aliena opera solebant. Cum in vetere comoedia tenor nationalis diligentissime servetur, recentior comoedia graeca praebet imaginem quae apud omnes populos mutatis mutandis reperitur. Amissa libertate fracta erat satira ad rempublicam pertinens, itaque familia remansit, quo se comoedia reciperet. Ex hoc fonte omnes huius aetatis excultae nationes anceps atque incertum hoc bonum hauserunt; fieri non potuit, quin eiusmodi hetaerae mores spectatorum depravarent. Compositio recentioris comoediae simplex erat ac sine choro, non exceptis pluribus personis una in scaenam prodeuntibus. In operibus prologus et epilogus distinguuntur. Prologo poeta spectatorem in argumentum inducit. Terentius prologo utitur eo, ut se contra adversarios defendat. In epilogo spectator ad plaudendum invitatur. Locus quidam Pseudoli (v. 551), ubi legimus tibicinem interim delectaturum esse audientes, testatur poetas scaenicos intercapedinibus quoque usos esse, ut iustam opus vim in spectatores exerceret. Fabulae in actus videntur fuisse divisae, quamquam libri Plauti et Terentii manu scripti non exhibent hanc in actus partitionem. Quinque actus, quos

docti posteriores, item Horatius (ad Pisones v. 189), a poeta poscunt, non omnino esse necessarij videntur. Ad comoediam scribendam tribus actibus opus fuisse videtur, ut res exponeretur, nodus fieret atque expediretur. Minoris momenti est partitio in scaenas. Personae varias agentes partes principio litteris graecis designabantur, postea vero nomina actorum perspicuitatis causa addita sunt. Fabulas non legendas, sed ut darentur veteres scribebant: itaque partes aliae ad dicendum, aliae ad canendum destinatae distinguebantur et in codicibus Palatinis Plauti dicenda litteris „DV“ (diverbia vel deverbia), canenda littera „C“ notabantur. Carmina ex versibus senariis composita sola declamabantur, reliqui omnes versus canebantur tibiis ita, ut declamatio, drama musicum, recitatio altera in alterius locum succederent.

Diomedes primam speciem togatarum esse dicit, quae praetextatae dicantur, in quibus imperatorum negotia agantur publica et reges romani vel duces inducantur, personarum dignitate et sublimitate tragoediis similes; praetextatas autem dici, quia fere regum vel magistratum, qui praetexta utantur, in eiusmodi fabulis acta comprehendantur; togatam praetextatam a tragoedia differre, quod in tragoedia heroes inducantur, in praetextata autem Brutus vel Decius, item Marcellus vel Africanus et his similes: denique omnes fabulas sive tabernarias sive Atellanas sive planipedes togatas esse, quae scriptae sint secundum ritus et habitum hominum togatorum i. e. Romanorum. Togatae tabernariae dicebantur humilitate personarum et argumentorum similitudine comoediis palliatis pares, in quibus humiles homines et privatae domus inducantur, quae quidem olim, quod tabulis tegerentur, communiter tabernae vocabantur: Afranius primus togatam ad altiores societatis civium circulos evexit, cui argumenti rationem et palliatae sermonem addidit. Scaena rerum, quae agebantur, constituebatur vel Romae vel in aliqua urbe provinciae, ut rusticani deriderentur vel porcorum simulationem Roma reprehenderetur.

Tres Eiusdem Carminis Goethiani Versiones

Heidenröslein

I

Puer vidit rosulam,
Rosulam in prato.
Adit jucundissimam,
Spectat amoenissimam
Corde delectato.
Rosa rubra rutila,
Rosula in prato.

Dixit puer: Carpo te
Rosulam in prato.
Dixit rosa: Pungo te,
Perdolens cognosces me,
Digito forato!
Rosa rubra rutila,
Rosula in prato.

Brevi puer carpserat
Rosulam in prato.
Rosa frustra lacrimat,
Frustra spinis dimicat,
Raptu perpetrato.
Rosa rubra rutila,
Rosula in prato.

(E. Eckstein, *Lyra Germano-Latina*. Dresden 1894)

II

Vidit puer rosulam,
Rosam in vireto,
Advolat ad roscidam
Integram pulcherrimam,
Spectans corde laeto.
O rubella rosula,
Rosa in vireto!

Inquit puer: Carperis,
Rosa in vireto!
Cui rosa: Pungeris,
Semper ut meminervis!
Tangas me caveto!
O rubella rosula,
Rosa in vireto!

Carsit ille rabidus
Rosam in vireto;
Rosa pungit acrius,
Heu nil valet gemitus,
Frustra clamat veto.
O rubella rosula,
Rosa in vireto!

J. Draheim (*Berliner Philol. Wochenschr.* 1910,1)

III

Puer rosam viderat
Natam novam prati,
Lucide quae fulgurat;
Intueri properat
Formam floris grati.
Rosa, rosa rutila,
Nata dulcis prati!

Puer 'carpam' inquit, 'te,
Nata dulcis prati!
Refert rosa 'pungam te,
Ut horrescas semper me:
Istud nolo pati!
Rosa, rosa rutila,
Nata dulcis prati!

Dolis puer impiis
Natam carsit prati;
Se defendens spinulis
Haec nil egit lacrimis:
Est coacta pati.
Rosa, rosa rutila,
Nata nova prati.

**Carmen Joannis Lenzii, parochi Hohendodelebiensis, Gymnasium
Treptoviense sacra semisaecularia agens salutantis**

latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

1.

Nunc laeto, fratres, canite
Nec sono non elato!
Hoc festum carmen hilare
In corde resonato!

2.

En diem decem prospera
Post lustra promicantem!
Quo venit multus advena
In urbem iubilantem.

3.

Nos firmum tenet vinculum,
Canendo quod laudamus;
Amamus Regam fluvium
Laetique remeamus.

4.

Memoria renascitur
Negotio solutis,
Et animus reducitur
In dies iuventutis.

5.

Concordia probamus quid
Sit bene gestu dignum:
„Gymnasium“ iam clamor sit,
„Treptovia“ sit signum!

6.

Vicina mari Baltico
Treptovia, te cantamus!
Nos olim tuae sedulo
Sapientiae studebamus.

7.

Tu nos docebas litteras,
Confirmans nostram mentem;
Colebas artes logicas:
O probe te regentem!

8.

Iam sexta classis tenuit
Latino nos studentes,
Sermonem quinta docuit
Nos Gallicum fidentes.

9.

In quarta Graecis imbuit
Nos Kalmus „docens mores“;
Nepotis opus vetuit
Nos esse tardiores.

10.

Tum Xenophon in tertia
Anabasisque, belli
Et Gallici tot proelia
Viderunt nos percelli!

11.

Pararunt et Ovidii
— Eheu — metamorphoses
Tenore perdifficili
Laborum magnas doses!

12.

Sed mox implevit studio
Nos „classico“ secunda:
Homerus, Maro, Cicero —
Sophia quam profunda!

13.

Et impigri pervenimus
Ad primae classis lucem
Ulixis ab erroribus
Iliadis ad ducem.

14.

Thucydidis et Taciti
Nos opera formarunt,
Imprimis et Horatii
Nos scripta delectarunt.

15.

O Flacce, quam sunt splendidi
Poesis tuae flores!
Et odae quanti pretii —
Sint leves quamvis mores!

16.

Postremo felix abitus
Nos per societatem
„Mulorum“ duxit protenus
Ad universitatem.

17.

Benignum Deum praedico,
Qui statuit examen:
Ni fieret tentatio,
Haud diceres: ex — Amen!

18.

Quare festivum canticum
Cantate nunc sonore,
Et exercete solidum
„Salmandrum“ sueto more!

Quare Melita insula non sit inuenta

— Tunicensis historia —

Haec paulum antiquis temporibus agebantur.

Hassenius-Bey, nullo numero designatus — eius enim homonymorum infinita fuit series — Tunicense regnum tenebat, neque, nondum diariorum scriptorum arte maria transgressa, cuiquam in mentem uenerat de hoc queri. Tutor nullus Hassenio, propter Deum, erat, qui interdum eius inceptis fauere dignabatur.

Eum tamen in memorabili quodam casu deseruit, quem, iuuanti Omnipotente optimisque auctoribus, narrare aggressurus sum.

In regia apud Marsam domu, sub olenti mimosarum fronde, inter garrientes ad occasum solis passerulos, Hassenius mare contemplabatur, oscitabatque.

Nunquam tamen ad peregrinationes ullus allectus est Tunicensis rex, neque Hassenius alias regiones nouisse cupiebat, nisi sitientem campum, qui inter ruinosum Bardensem¹⁾ aquaeductum et Gamartii promontorii²⁾ arenas panditur. Eum ille caeruleus infiniti pelagi orbis minime rapiebat, sed triginta mulierum uel concubinarum multiformibus ac peruiis amoenitatibus contentus erat.

Nihilominus Hassenius, postquam eum adierat Britannorum quaedam nauis, cupiditate inflammatus erat uidendi in hoc sinu naues uexilla sua ferentes, et optata primo suo ministro aperuit.

— O Domine, inquit ille, naves in Europa instruuntur, apud artifices

¹⁾ Le Bardo. ²⁾ Cap Gamart.

quosdam, qui ingentem pecuniam exigunt, ingentiorum quam quod loculi nostri tenent. Nauem instrui iubere possumus, pro qua mercedem nullam impendere poterimus; christianisque istis occasionem praebuerimus, ut aliquo iurgio nos lacessant. Classem quidem nullam, classis tamen praefectum habemus.

Etenim inter aulicis dignitatibus praeditos uiros, quidam Byzantinus, Kara Ahmed nomine, illo honore cum minimi fructus tum nullius laboris auctus erat.

— Agedum, inquit rex obstinato animo, necesse est ut classis meae praefectus naues armare sciat. Eum de iussu meo admone, cui nisi paru-erit patibulo affigendus est.

Nihil miratus Kara Ahmed maerore tamen affectus est. Quem dissimulans, mulo instrato, Portum Farinam petiit. Nam prouinciae fastos didicerat neque ignorabat Portum Farinam militarem fuisse portum praeclarorum remotorumque tyranni sui auorum.

Quo ubi aduenit, mirabundus tandem paulisper stetit. Cum enim quodam modo animo effingeret quid esset portus, nihil in his locis reperi-ebat quod huic simile esset, sed tantum lutosam paludem, in qua pauci macilenti Siculi in foetidos mullos retia iaciebant.

Isti tamen insulani eum molestia expediuerunt. Pretio enim modico pacto, annuerunt tabulas compingere lintris cuiusdam enormis, qui posset, ut uidebatur, uiginti admodum homines a Sidi bou Saïd usque ad Korbous transuehere. Utrum vero aquis innatare hic linter posset necne, nullus unquam comperit. Nam in crassa limi crusta defixus ab artificibus tra-

Prostant apud me ipsum

W. Schultz, Studien zur antiken Kultur I/III. 2 voll. (plura nondum prodierunt!) 1907. Pro 11.50 M: **4.00 M**

A. F. R. Knötel, Homeros, der Blinde von Chios und seine Werke. 2 voll. Leipzig 1895. Pro 9.00 M: **2.50 M**

Cum pretia operum omni sint expectatione uiliora paucaque eorum super sint exemplaria, nemo lectorum cunctetur, unum alterumve ex his libris cuiusque philologi bibliotheca dignis mandare.

Hans Lüstener, Francofurti a. M.

ditus est, in qua adhuc inest, nec quicquam aliud ibi dignum est quod uisatur.

Interea Kara Ahmed, diu suspensus inter timorem suspensionis grauioris, scilicet in extrema fune, et desiderium transeundi finis Numidici, tandem ad principem rediit, qui, cum nauis suae non oblitus esset, hilarior forte factus erat recenti aduentu albae cuiusdam Caesariae seruae, e scalmo Graeco emptae, qui saltem meabat, atque etiam, ut uidetur, haud inutilis erat.

Itaque in cachinnos effusus est de praefecti conturbato uultu, qui non commisit ut irasceretur.

— Maiorum meorum temporibus, inquit, minores certe naues erant, quae in palude tres cubitos alta nauigabant. Pro tuis uero sublimibus consiliis sinus ille totus haud spatiosior erit. Abi et omnia Goletae¹⁾ redintegra. Volo te post hos tres menses sub Aquis Persianis²⁾ uela pandentem altumque petentem conspicere.

Quare Kara Ahmed aliorum Siculorum auxilio opus renouauit. Priores enim, post rem tam egregie gestam, furcam timentes, nusquam reperiebantur.

Et post tres menses, illa litora, quae olim uelis plenis iter tendentes Troianas galeas uiderant, remisque uada uerrentes Punicas, Byzantinas, Romanas triremes, eadem incerte iactatam, rudem amplamque cymbam conspexerunt.

— O rex, asseruit Kara Ahmed, classem nunc habes. Ad quam rem illa utendum est?

Sic uero interrogatus, Hassenius, cui tum longe alio mens uertebatur, grauitate haesitare coepit. Ad quam rem illa utendum esset nunquam, ut uera dicam, consuluerat.

Per tres autem dies haec cogitauit, post quas quaedam maximi ponderis res accidit: nigra enim seruicula, cui cura erat auicularum caueam tueri, eius portam apertam reliquit, felesque albae Caesariae fuluas uolucres uorauit.

Principis amica continuo creberrimis uiolentissimisque neruorum contrac-

tionibus affecta est, quibus tenellus mariti animus uehementer est commotus. Illius ut dolorem molliret, alias fuluas uolucres inconsulte promisit, quas statim quomodo comparaturus esset prorsus nesciuit.

Aulicus uero callidus quidam eum negotio soluit, fuluas uolucres Melitae inueniri; illinc tantum exquirendas esse.

— At quanam est ista Melita?

— Insula quaedam, o rex, alicubi marium.

— Insula! Ergo transeunda sunt aequora. Mirum est mihi forte esse classem. Deus ipse mihi opportunitatem praebuit ea utendi, hoc ipso tempore, cum mihi Illius diu frustra obsecrati Prouidentia dubia fieri coeperat.

Ancoras soluit Kara Ahmed, et cymba, Austro idoneo impulsa, breui Bonum Promontorium¹⁾ superauit. Ubi Malta? Nempè in mari. Fieri igitur poterat ut in eam inciderent. In cha Allah!²⁾

In eam tamen nunquam inciderunt. Contrarius enim uentus afflare coepit, et praefectus classis, dum grates Aeolo musulmano agit, cuius beneficio e conspectu terrae non auferrebat, Kelibianas arenas molliter appulit. In his gelidis uallibus dum se calor frangeret permansit, post quae eadem Prouidentia quae Tunicensium praefectorum periplos regere solet, eum haud procul Goleta reduxit.

Ceterum Hassenius oblitus erat sibi esse classem classisque praefectum; et Caesaria, absentibus uolucris, aliis oblectamentis detenta erat.

Principi tamen, ubi Karam Ahmed agnouit, veterem aliquam cupidinem recordari uisum est.

— Quid noui, percontatus est, Melitae?

— Domine, Melitam haudquaquam esse comperimus. Cuncta enim maria pererrauimus, at de hac nihil audiuius. Melita uanum tantum uerbum est, neque ulla sic appellata terra solis lucem accipit.

Hassenius autem, cui geographia

¹⁾ La Goulette ²⁾ Hammans Life

¹⁾ Cap Bon. ²⁾ Ita deus iuuerit!

minime curae erat, animi incertus primo obmutuit.

— Attamen, deinde inquit, qui sunt isti uiri mulieresque, capite nigris uelis obsecto, qui, inter meos subditos, sese Melitenses ferunt?

— Qui sunt . . . ? Et Ahmed sua uice dubitatione aestuabat. At eius mentem Deus inspirauit: siquidem nulla est Melita, nulli Melitenses esse possunt, nec uiri nec mulieres . . . Forsitan, o rex, istos Arabica lingua loqui animaduertisti . . . Ergo Arabes sunt . . . Non dubium est quin eorum ad idolatriam castigandam sermonem Deus perturbauerit . . . Nisi forte ipsi elocutionis uitium simulant, ut peregrini habeantur, subque Europaea tutela eorum, qui uerum deum colunt, legitimam iram auertant.

Hassenius uero de his rebus amplius cogitare noluit. Ei enim aliae feles, ut Galli dicunt, flagellandae erant, propter eam quae fuluas uolucres comederat.

Neque historiarum scriptores ullam aliam Tunicensis classis explorationem ferunt.

Tunete

Henricus Bigot

Varia

De summi apud Britannos poetae loco quodam ab Achille Tatio mutuato.

Fabula de Leucippes et Clitophon-tis amoribus iam milleesimo quin-gentesimo quinquagesimo quarto ab Annibale Cruceio e graeco in latinum conversa in omnium manibus versa-batur. Quae cum ita sint, verisimile fit locum illum apud Britannum poe-tam ubi Claudii vice Ragozinus sup-plicio necatur*) ex hoc fabulae grae-cae loco desumptum esse:

Tum illa (Leucippe), Mulierem, inquit, ex iis, quae praecio prostant, cum allexissent, nautarum uni eam in uxorem duros se esse polli-centes, in navi posuerunt, quam-obrem quidem adesset, vere ne-scientem, sed piratarum uni, qui eius amator esse ferebatur, occulte adiunctam. Postea uero cum me

*) Measure for Measure V, I.

rapuissent, remisque ac uelis fugae incumbentes navem insequentem viderent, detracto miserae illi vestitu omni, eo me adornauerunt, meoque deinceps ornatu indutam illam summa in puppi collocarunt ita, ut a persequentibus cerni posset, ac capite privarunt: cadavereque, ut vidisti, in mare proiecto, caput aliquantis-per intra navim, uti ceciderat, tum re-tinuerunt: quod non ita multo post, cum iam qui se sequerentur, nullos amplius haberent, pariter est de-iectum. Mihi uero incertum est, eane de causa, an potius, ut quod de me postea factum est, venundaretur, mulierculam illam comparassent. Illud certe constat, eam, mei loco, ut insequentes eluderent, iugulatam, existimantibus illis, maius ex mei, quam illius venditione, lucrum se facturos.

(Achillis Tatii Alexandrini de Leucip-pes et Clitophon-tis libri octo. Rec. Fridericus Jacobs, Lipsiae MDCCCXXI p. 383)

Scribebam Vigorniae die XXIII augusti, 1910.

Joseph de Perott

Libri rariores quomodo requirantur

Permulti, credo, lectorum ignorant Berolini esse, a quibus quaeri potest, in qua ex bibliothecis Germanicis suam hac in re operam professis quivis, quem forte desiderent, liber inueniatur. Quod quam utile sit nobis in litterarum studio versantibus, facile apparet, eo magis, quod omnibus licet hac facultate uti. Nam nihil ad hoc opus est, nisi ut unicuique quaestioni pittacium tabel-larium Germanicum adiungatur de-narium, quod ni fiet, responsum non dabitur. Omnes autem epistulae sic inscribantur:

Auskunfts-bureau der Deutschen Bibliotheken,

Berlin W. 64,
Behrenstr. 70.

Sententia

Mors, quam pertimescimus ac recusamus, intermittit vitam, non eripit: veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies. Seneca

Ex Epistulario Redactoris

S. P. D. Litteras tuas ad collegam meum misi, Oratorem Publicum Universitatis Oxoniensis, qui nuper Rooseveltium ibi commorantem oratione lepidissima recepit, nec dubito quin ille ex humanitate sua textum orationis tunc habitae tibi communicare velit vel statim vel postquam feriis aestivis completis Oxoniam redierit.

a. d. IV. Cal. Iul. MCMX M...

Ἡ φιλία σου πάντα!

Πέμφον μοι πρὸς τῶν θεῶν ὅτι τάχιστα διὰ ταχυδρομείου τὴν ὑμετέραν ἐφημερίδα Civem Romanum. — Ἔχεις ἂν φράσαι μοι, ὅπου ἔφηγε ἡ σαυρὸς τῆς γλώττης τῆς νέο-ῤωμαϊστῆς; καὶ πόσου; ὀνύσομαι τοιαύτων, ἂν οὐ μοι εἴπῃς τὸν βιβλιοπώλην. Χάρην γε εἶσομαι, ἂν τοῦτο ποιῇς. Χάρισά μοι! Ἀσπάζεται σε

Ἐκ Κ... 3. 7. 10.

Θ...
ποιήν.

De Rooseveltio in Universitate Oxoniensi Latina Oratione salutato

Theodorus Roosevelt, cum aestate huius anni per Europam iter faceret, Oxoniam quoque adiit, urbem universitatemque laude doctrinae antiquitus inclutam. Quo cum advenisset, senatus academicus illius consalutandi causa d. 7^o Iunii extraordinariam habuit sessionem, quam convocationem dicunt Britanni, de qua, cum Latine dixerint oratores, lectores nostri haud nolunt, ut opinor, quaedam sibi narrari.

Praeerat sollemnitati universitatis cancellarius, Lord Curzon of Kedleston, qui conitioni praefatus est his verbis:

Causa huius convocationis est, academici, ut, si vobis placuerit, in virum honorabilem Theodorum Roosevelt, Civitatum Foederatarum Americae Borealis olim praesidentem, gradus doctoris in iure civili conferatur honoris causa; ut praelectio expectatissima ab eodem, doctore in universitate facto novissimo, coram vobis pronuncietur; necnon ut alia peragantur, quae ad venerabilem hanc domum spectant.

Placetne igitur venerabili huic convocationi ut in virum honorabilem Theodorum Roosevelt gradus doctoris in iure civili conferatur honoris causa?

Placetne vobis, domini doctores? Placetne vobis, magistri?

Qui cum annuissent, ille, ad accensosque, ut aiunt hodie, pedellos se convertens:

Ite, inquit, bedelli! Petite virum honorabilem! quo facto, dum Rooseveltium sedem occupat honoris gratia sibi datam, cancel-

larius collegam suum vicarii vice fungentem sic est allocutus:

Hic vir, hie est, tibi quem promitti saepius audis, Cuius in adventum pavidi cessere cometae Et septemgemini turbant trepida ostia Nili!

Tum vero Dr. Henricus Goudy, iuris civilis professor, hanc habuit orationem:

Insignissime cancellarie!

Vosque egregii procuratores!

Saepe numero mihi et antea contigit plurimos e republica illa illustri oriundos, affines nostros, vobis praesentare gradum honorarium doctoris in iure civili accepturos, inter quos vel nomina praestantissimorum hominum citare in promptu esset. Neque tamen quemquam vel suis ipsius meritis vel fama digniorem, qui hoc titulo donaretur, salutavi, quam hunc virum quem ad vos duco.

Batavorum antiqua stirpe ortus, sicut et nomen ipsius inclitum indicat, Americanae patriae verum civem sese praestitit; in qua nemo sane laudem maiorem reipublicae suae, suorum iudicio, contulisse creditur.

Tardius quidem ad Britannos fama nominis inclaruit, imprimis tum quum certamine inter Hispanos atque suos orto, alae equitum praefectus, rei militaris sese peritissimum ostentabat. Huic autem, omnia scire ardenti, nulla pars humanitatis supervacua aut negligenda videbatur. Manifesto quippe declaravit, ut cum poeta loquar:

'Non sibi sed toti genitum se credere mundo', atque exinde annales, non tantum patriae suae sed totius terrarum orbis, exemplo virtutis implere.

Quippe bis Hercule! in locum amplissimum praesulis reipublicae suae electus egregio illo in statu ita se gerebat ut laudes et nomen magni illius antecessoris, Abraham Lincoln, vel aequipararet—quorum alter servitudinem, alter corruptionem vicit. Unde et spes licet concipere ut viro bis summum civitatis honorem adepto accedat et denuo idem ille honor terna vice, numero auspiciatissimo, numerandus.

Fortem hospitis nostri animum et tenacem propositi novimus; felicitati et otio non modo suorum sed etiam gentium exterarum consuluit: bellator ipse atque idem pacis omnibus terrae gentibus firmandae auctor indefessus, sicut et exemplum illustre praebuit, nuper foedere icto, post bellum inter Iapones et Scytharum populos gestum. Neque idem pacem veram esse iudicavit, nisi quae iustitiae et ipsa inniteretur; quippe civitates laude dignas negavit quibus nec in se ipsis constaret fides et animi magnitudo.

Venatoriam artem exercuit, historiae naturalis amator; post dimissum opus civicum requiem in Africae solitudinibus nuper quaesivit, ubi in feras terrae non minore animo, successu haud minore, ferrum exacuit, quam in malos saeculi mores saevire solitus est.

Iam tandem, laboribus functus, patriam suam repetiturus nobiscum paulum temporis commoratur Ulysses ille alter, viarum pariter expertus et consiliorum largitor.

Neque praetermittendum est hospitem nostrum, dum varias artes colit, Musarum opus non neglexisse, stilo non minus quam lingua facundus; quem nos, Academici, magnis de rebus loquentem hodie audituri sumus.

Hunc igitur praesento

Theodoꝝum Roosevelt, ut admittatur ad gradum doctoris in iure civili honoris causa.

Hac oratione finita Rooseveltius novae dignitatis suae insignibus vestitus est, cancellario his verbis ceremoniam subsequente:

Strenuissime, insignissime, civium toto orbe terrae hodie agentium, summum ingentis rei publicae magistratum bis incorrupte gestum, ter forsitan gestum, augustissimis regibus par, hominum domitor, beluarum ubique vastator, homo omnium humanissime, nihil a te alienum, ne nigerrimum quidem, putans, ego auctoritate mea et totius universitatis admitto te ad gradum doctoris in iure civili *honoris causa*.

Tum iterum ad pedellos:

Ite, bedelli! Ducite doctorem honorabilem ad pulpitum!

Pulpitum accensus Rooseveltius a cancellario nomine civium Oxoniensium Anglico sermone salutat est et rogatus, ut sermonem inciperet suum, quo finito cancellarius collegam suum contionem dimittere iussit:

lamque tempus enim est, insignissime mi vice-cancellarie, dissolve, quaeso, convocationem, quod hic fecit his verbis:

Celsissime domine cancellarie, iussu tuo dissolvimus hanc convocationem.

Quibus de rebus Rooseveltius disseruerit in oratione sua doctorali, ex programmate ad me misso nescio quo modo non apparet.

L.

Censura Librorum

Die Stimme. Centralblatt für Stim- und Tonbildung, Gesangunterricht und Stimmhygiene. Herausg. von San.-Rat Dr. Th. S. Flatau, Rektor K. Gast u. Rektor A. Gusinde. Berlin, Trowitzsch & Sohn. Pr. trimestre 1.50 M.

Non alienum videtur a nostris rationibus, animos lectorum iterum convertere ad menstruum, cui a voce nomen inditum est, commentarium. Quo quae continentur, non ad magistros solum magistrasque pertinent canendi, sed ad cantores quoque, actores, oratores, immo vero omnes excolendae voci humanae quolibet modo operam dantes. Testis sit ipso hoc mense qui prodiit fasciculus, in quo Dr. Uhlig Gedanensis de Conrado de Zabern et Blasio Rosetto disserit, duobus, ut ait, nostrae vocis excolendae artis praeconibus antiquis, professor Marschner Vindobonensis de linguae Germanicae vocali difficillima, Vogel Berolinensis de vocis probandae ratione. Praeterea recentissima insunt de pueris superiorum scholarum Borussicarum cantari docendis praecepta, nuntii de contentibus, de artis musicae peritis eorumque conventibus aliaque multa. Ut in unum omnia, quae diximus, comprehendamus — digna est »Vox«, quae omnibus enixe commendetur. S.

Casimirus Morawski, Historia litterarum Romanarum temporibus liberae rei publicae. (Opus lingua Polona scriptum) Sumptibus Academiae Litterarum Cracoviensis. Cracoviae 1909. 8°. X + 365 pp.

Septimum iam praeterlabitur lustrum, ex quo Casimirus Morawski, litterarum antiquarum in Universitate Iagellonis Cracoviensi professor, historiam litterarum Romanarum praelectionibus academicis habitis tractare coepit. Opere, cuius inscriptionem supra indicavimus, edito auctor, philologorum Polonorum hodie facile princeps, de civibus suis scientiae historiae litterariae Romanorum avidis optime meritus est. Hucusque enim desiderabant Poloni opus, quod medium quodammodo teneret locum inter historiam litterarum hominum doctorum rationibus accommodatam et historiam in usum hominum profanorum scriptam. Huic desiderio auctor optime satisfecit opere suo ad eas potissimum rationes composito, quas Fridericus Aly in libro suo, c. i. Geschichte der römischen Literatur, secutus est. Praefationem, in qua libri de historia litterarum Romanarum a celeberrimis viris doctis in usum Germanorum, Anglorum, Francogalorum, Itatorum scripti recensentur, Theodori Mommseni in hanc quoque doctrinae partem singularia merita extolluntur et S. Teuffelii opus M. Schanzii »Historiae« praefertur, vivida et perspicua sequitur enarratio historiae litterarum Romanarum inde ab initiis usque ad Ciceronis tempora, sed ita, ut hoc volumine tantummodo Lucretius et Catullus tractentur, Cicero et ceteri eiusdem aetatis scriptores sermonis pedestris posteriori volumini reserventur. Dignissima, quae legantur, et iucundissima sunt ea, quae Morawski de Plauto et Terentio eorumque comoediis, de Ennio eiusque poesi, de Lucilio eiusque satiris, de Lucretio eiusque carmine philosophico, de Catullo eiusque poesi, de M. Porcio Catone eiusque operibus scripsit. Auctor accuratissima scriptorum Latinorum notitia imbutus ubique ex pleno, ut aiunt, haurit neque umquam hortulos suos alienis rivulis irrigat. Ad calcem uniuscuiusque capituli praestantissimi codices, editiones, commentarii, libri, dissertationes enumerantur, quae ad personarum et rerum ab auctore tractatarum rationes recte aestimandas maximi sunt momenti, veluti in fine capituli, quo de Ennio tractatur, haec afferuntur: Vahlen, Ennianae poesis reliquiae, L. Mueller, Q. Ennius, Patin, Études sur la poésie latine, Elter, »Donarem pateras« ([Bonnae] 1907), Wendland, Die hellenistisch-römische Kultur, Gerhard, Phoinix von Kolophon (cf. addenda p. 359). Ad vitas et sententias imprimis poetarum illustrandas saepissime citantur versus ex ipsorum carminibus aut fideliter exscripti aut ab ipso plerumque Morawskio in linguam Polonam translati. Indice quidem liber, de quo agimus, caret, sed hoc damnum aliqua saltem ex parte summario (p. 361—365) resarcitur. — In praefatione (p. IX) M. pollicetur se proximo anno alterum volumen »Historiae« suae adornaturum, postea vero

etiam posterioris aetatis historiam litterariam enarratum esse. Adhuc, quod sciam, volumen secundum non prodiit. Utinam viro doctissimo de scientia litterarum Romanarum apud Polonos propaganda meritissimo consilium suum exsequi per Deum Optimum Maximum liceat!

Stanislaopoli

Z. Dembitzer

Dominicus Pianoroli Moroni: Arborum festum. Napoli, F. Casella tu G., 1910. 11.

Parvula ecloga, ad sollemnitatem quandam (ut videtur) in patria celebrandam a poeta Italo composita, sat feliciter efficta est ad exemplar Vergili. Igniculos poeticos in ea scintillare nemo negaverit. Sed dolendum est poetam saepissime leges violare prosodiacas, velut: videns (i prod.), thymus (y prod.), caseus (a corr.), figens (i corr.), salus (u corr.), miror (u corr.), amoenus (a prod.); paulo durius tornatus est hexameter: »Arboris indixit festum herus ille Menalca: asperitatem prae se ferunt locutiones: »festantes pangite vites« et »ipsa p̄det Cypris«; alia quaedam, quae insunt emendanda, typhetharum incuriae videtur imputanda, velut »ulmo ab alto«, »robura« al. — »Minima non curat praetor« vetus docet proverbium; sed poeta vel minutissimam quamque regulam prosodiacam aut grammaticam religiosissime curet atque observet necesse est. F. P.

Periodica:

Iuventus. Ephemeris in usum iuventutis studiosae (Ed. Dr. Stephanus Székely, Budapest, IX, Üllői-út 71) Ann. II, num. 7/8: Sub exitum anni — De Pompeis VII — Turkovitsch, De arbore Christi — Trájber, Operarius et dominus — Reditus Ulyssis VI — Gymnica — Adalbertus, Colloquium duorum montium — Aeronautica — Vinum et alea — Donath, Oblectamenta iucunda — Szendefi, Tres fures — Domus liberti ditati — Natali sancto — Probus, Robinson XVI — Nuntii recentissimi — Salse dicta — Aenigmata — Epistolia officialia

Libri a lectoribus oblati venales:

Unschuldige Nachrichten von Alten u. Neuen Theologischen Sachen, Büchern, Urkunden, Controversien u. d. g. Zur geheiligten Übung verfertigt von Einigen Dienern des Göttlichen Wortes. Auff das Jahr 1712. Leipzig, Verlegts Joh. Friedr. Braun. (Vol. corio suillo comp.)

Hermes. Zeitschrift für klassische Philologie. Her. von Georg Kaibel u. Carl Robert. 31. Bd. (1896) Berlin, Weidmann. Gbd.

Si quis emere cupiat hos libros, nuntiet, quanti esse sibi videantur, redactori.

Iam novum incohantibus annum amicus
Gratulatur ex animo fideli
Et laetissima quaeque eis precatur
Roscius ludi emeritus magister.

Libri libellique dono accepti:

(Pretia significant libros libellosque consutos, nisi aliud indicatur.)

Cäsarius von Heisterbach, Erzählungen. Aus dem Lateinischen von M. Bethany (Kulturgeschichtliche Bücherei: 1) Kötzchenbroda und Leipzig, Thalwitzer. 64. 0.25 M.

J. Babi, De epistularum latinorum formulis. Progr. Bamberg 1893. 40. 1.20 M.

J. M. Meunier, Origine du Nom de Lieu Saint-Benin-d'Azy (Nièvre). Nevers, G. Vallière, 1907. 32. 1 fr.

—, Histoire du Nom de Lieu Chaulgnes (Nièvre). Ibid. 1907. 32. 1 fr.

—, De l'Utilité de la Linguistique et de son Application à la Géographie. Ibid. 1908. 22. 0.50 fr.

—, Deux Nouveaux Oppida terminés en-durum dans la Celtica. Ibid. 1908. 38. 1 fr.

—, L'Emplacement de Noviodunum Aeduorum de César et le Nom de Nevers. Ibid. 1907. 32. 1 fr.

—, La Prononciation du Latin. Discours. Corbigny, Ch. Sillard, 1908. XV+22, 1 fr.

D. Pianoroli-Moroni, Arborum festum. Neapoli in aed. F. Casella 1910. 4. 1 l.

A. Brie, Neue Burschenherrlichkeit. Berlin, Verlag der „Lustigen Blätter“, 1911. 64. 0.60 M.

Chr. Roese, Unterrichtsbriefe für das Selbst-Studium der Altgriechischen Sprache. III. Kursus: 37.—48. Brief. Leipzig-R., E. Haberland, 1910. 2. Aufl. XXXI+589—797.

J. Tolkiehn, Cominianus. Beiträge zur römischen Literaturgeschichte. Leipzig, Theodor Weicher, 1910. VI+174. 5 M. (comp. 7 M.)

Das Apicius-Kochbuch aus der altrömischen Kaiserzeit. Ins Deutsche übersetzt und bearbeitet von Richard Gollmer. Mit Nachb. alter Kunstblätter, Kopfleisten u. Schlussstücken. Breslau, Alfred Langewort, 1909. 6 M (elegantiss. tegumento membran., frontibus aurat. 7,50 M)

E. Ciccotti, Der Untergang der Sklaverei im Altertum. Deutsch von Oda Olberg. Berlin, Buchhandlung des „Vorwärts“, 1910. M 4,50.

E. Ulbricht, Grundzüge der alten Geschichte. 2. Teil: Römische Geschichte. 4. Aufl. (von Dr. W. Becher) Meissen, W. Schlimpert, 1910. 87. 1.50 M (comp.)

K. F. v. Nägelsbach, Lateinische Stilistik. 9. Aufl. besorgt von Iwan Müller. Nürnberg, Konrad Geiger. 1905. XXXII+942. Pr.?

Corrigenda

In pag. 88 lege: (post Daerberitz) **Elsterberg** (Vgtl.); pg. 94: **Volsci Viae Ferratae...**

ibid. **puncta** ponantur post: spond et: tribr; item pg. 95 post: comica. **Ibidem** legendum est: non ipse praeesse (substantiva in or desinentia, ut **redactor**, quod typhotheta scire debuit, **masculini** generis sunt) Sententiis latine vertendis addi velim **pro optima versione S. L. gratis datum iri per IX menses.**

Responsorium

R. H.: Uterque merito reprehenditur: et qui lapsus est et qui non correxit lapsum. At ubi est, qui nunquam se errare dicat? De pensis latinis idem quod nuper existimo monendum commentarii nostri moderatores nequaquam omnia, quae contineantur illis, probare, lectoribus autem aliena quoque quae sint eorum sensibus, putare interdum esse proponenda, ut rebus quam maxime variis vires exercentur. Valeas.

P. D.: Post longius intervallum hoc commentarii nostri utor spatio, ut tibi dicam, quantopere gravis sim te in otio quoque tuo legere illum perrexisse. At cur non ipse manus, ut aiunt, admoves operi, quemadmodum olim promisisti? Tua enim legere, quippe qui optime Latina lingua utaris, vehementissime avemus. Vale.

B. G.: Desiderata a te exemplaria misimus sine mora. Quae quod amicis te daturum esse polliceris, gaudemus eoque magis, cum etiam mercede carere facile posse videris. Nam quidquid lucri facimus ex opera nostra, id propagando, ut aiunt hodie, commentario conditur, quod ni faceremus, segnitia ac languore eorum, quibus publice mandata est veterum linguarum cura, vinceremur. Cave vero credas nos gratuitas utique expectare scriptiones: immo libentissime, quantum flagitaris, persolvemus. Valeas.

B. S.: Ex mea navis Lloydianae descriptione cognovisse te dicis lectoribus ne obstetricem quidem deesse navigantibus. Tanta nos privilegia habere apud societatem illam putas? O te hominem facetiosum! Lectores enim, ut grammaticorum more loquar, non pendent ab obstetrice, sed ab illo ›notum‹ adiectivo. Vale.

R. A.: Locutionibus nostris: „Merkwürdig kontrastieren mit . . .“, „einen merkwürdigen Gegensatz bilden zu . . .“, „in sonderbarem Widerstreit stehen zu . . .“ optime respondet: mirabiliter repugnare alci rei, ut est apud Ciceronem (Tusc. II, 11): Videre licet . . . multos libidinum servos, ut cum eorum vita mirabiliter repugnet oratio . . .

A. C.: Semper nobis gratissimum facis, si bibliopolam tuum catalogos antiquarios ad nos mittere iubes, de quibus in S. L. referatur. Idem enim plures iam fecisse gaudemus. Vale.

R. O.: De thea potione quem dicis versus reperitur in Historia Simpliciorum Reformata, quae prodiit Gissae ao. 1716. Est hic:

Sanitati si consultum
Et a morbis variis
Tutus senex esse vis,
Tibi semper esto dictum:
Recipe
Potum Thee,
Qui per nobilem virtutem
Tibi reddet iuventutem.

Lignario: Memineris velim haec verba Tasseti: ›Quo magis id considero, eo certior fio confirmata veterum auctoritate verba, quum plura esse quam quae orator exercitissimus omnia teneat ac persentiat, tum in sensus omnes omnis aevi exprimendos plurimum valere; sed multis indigere artificibus qui sententias ex iis in omnes loquendi locos constituent atque adornent.‹ Vale.

Aenigmata

composuit

Saravinus.

I

Proh, genus est monstri! quoties reseces caput illi,
Continuo surgit viribus usque novis:
Iure carens proprio nomen sex litterularum
Non humeris molem denegat esse gravem;
Si capite orbatum capiet te, voce laboras;
Principio priva nomen, et ales erit;
Huic iterum caput abscindas, roburque loquetur,
Quod capite amisso monstrat adesse virum;
Scinde caput restatque nihil nisi sibilus anguis!
Sis animo forti, non nocet Hydra tibi!

II

Sum communis avis, quam quisquis novit et odit,
Sed caput orbis idem cum trabe significo.

III

Una eadem vox est, sed significatio duplex:
Ipsa quidem vultus, arboris atque decus.

Horum aenigmatum qui solverit duo intra triginta dies, unius sortis particeps erit in urna, qui omnia, duarum. In sortitionem dabitur libellus:

Jacobi Vanierii Opuscula. Monachii et Ingolstadii. MDCLXII.

Aenigmata num. II soluta:

- 1) Dulce viatori se per malefida ferenti
Aequora vicino cognoscere litore tutum.
2) Nulla sus ex sordibus suis periit.
3) Barbara comma meum colon mirabile
punctum

Omnia solvit:
Lehmann,
duo:
Bodenstein, Hertel, Draheim, Fischer, e quibus
praemium sortitus est:
F. Fischer Eisenbergensis.

Aenigmata num. III soluta:

- 1) Cor — sica 2) robigo, ferrugo, aerugo 3) ROMA — AMOR — MORA
Solverunt cunota: Lehmann, Dembitzer, Saravinus, Malyniak, Weller, Hertel;
duo: Gustafsson, Müller, Peltenburg, Roesch, Fischer, e quibus

praemia sortiti sunt:

Hertel Grossneundorfensis et Malyniak Slivnicensis.

Alia responsa missa sunt ad 2: lima, ad 3: Zeus — Suez.

Aenigmata num. IV soluta:

- 1) Scena — cena 2) vultus, vultur, cultus 3) arista — crista
Cuncta solverunt: Draheim, Nordström, Hertel, Lehmann.

Praemia sortiti sunt:

Draheim Friedenauensis et Nordström Helsingforsiensis.

Sententiae latine vertendae:

Ist nicht ein Jahr wie ein Tag? Frühling — Morgenhelle — Hoffnung, voll Liederklang. Hoch schwinget sich das Menschenherz auf. Sommer — Mittagsglut — lebendiges Treiben und rüstiges Schaffen. Herbst — der stille Nachmittag — Träumen der Seele — Dämmerstunde. Winter — der Abend; die Schatten der Nacht eilen voraus. Um der Lampe Schein geschart sitzen die Menschenkinder. — Also ein neuer Tag, das Jahr 1911. Jesus Christus, der Herr der Zeit, rät Dir, diesen Tag auszunützen. Du weisst nicht, ob 1911 nicht etwa ein Kreuzlein hinter Deinen Namen gesetzt wird. Du weisst es nicht! Also gibt es zu arbeiten, so wie Christus arbeitete, nicht mit Seufzen und Stöhnen und Murren. Nein, wie der Herr, rastlos, freudig, für andere, für die Deinen . . . Die Nacht kommt. — Die Nacht? Was soll sie bringen? Da ist es halt zu Ende. „So? wer sagt Dir das?“ Ach,

die Nacht hat nur Träume, Schäume. „So? weisst Du das gewiss? Was sagt Christus: in der Nacht kann niemand mehr wirken. Das soll heissen: jetzt ist Dir Zeit gegeben, Deine Kräfte zu entfalten . . . Also arbeiten! „Arbeiten und nicht verzweifeln.“ . . . Die Werke des, der den Herrn uns gesandt hat, lasst uns tun. Ihr alle wisst, was das für Werke sind: Treue im Beruf, fröhliches Emporstreben in wirtschaftlicher und geistiger Beziehung, einem jeden Stand seine gebührende Ehre geben, Werke der Gerechtigkeit tun, der Barmherzigkeit und vor allem der Bruderliebe. Das erwarte Gott von allen Ständen und Klassen, von allen Berufen, von Dir im neuen Jahr 1911.

(Verba Däberitzii, Parochi Elsterbergensis, mutatis numeris paucisque locis omissis deprompta ex calendario quodam Oelsnitziensis)

Huic penso qui satisfecerit optime, Civem Romanum gratis accipiet per X menses. Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debebunt.

1a



SCRIPTOR LATINUS

prodit idibus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lūstenöder, Francofurti a. M., Eschersheimer Landstrasse 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Glendale — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. P. aep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Krakow — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roesé, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

805
54-3



SCRIPTOR LATINUS

(NOVA · CIVIS ROMANI · SERIES)

Menstruus Ad Linguam Latinam Nostrae
Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Annus VIII: Numerus VIII

— Procurant negotia —

- in Britannia:** D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London W. C.,
57-59 Long Acre,
- in Italia:** Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze, 20 Via
Tornabuoni,
- in Nederlandia:** N.V. Boekhandel, voorh. Gebr. Belinfante, Den Haag, Kneuterdijk 3,
- in Russia:** K. L. Ricker, St Petersburg, 14 Newsky Prospekt



Summarium:

- Draheim, Schilleri Sacra Eleusinia latine versa
- Vernulaeus, De Peregrinatione I
- Saravinus, Carmina
- Corvinus, Schilleri de Puella Querente carmen latine
- Pii X. Pp., Moto proprio de modernismo periculis
- F. P., Carmina Heiniana II
- Roese, Ex Mommseni Historia Romana
- Ex epistulario redactoris — Periodica — Sententiae biblicae
- Libri dono accepti — Catalogi antiquarii — Responsorium — Varia
- Aenigmata — Sententiae latine vertendae

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguam Latinam
Nostrae Aetatis Rationibus Adaptandam Commentarius

Ann. VIII Francofurti a. M., Mens. Ian. et Febr. MCMX Num. VIII

◁ Sacra Eleusinia ▷

Carmen Schilleri

latine vertit

— Ioannes Draheim Friedenauensis —

Aurea nectite sarta spicarum,
Addite flores cyaneos!
Plena sint omnia laetitiarum,
Nam regina venit ad nos.
Barbarorum mores pacavit,
Hominem sociat homini;
Domos placidas aedificavit
Pro tentorio mobili.

Antris montium latebat
Troglodyta pavidus;
Nomas pascua linquebat
Denudata frugibus.
Tum minantia vibrabant
Venatores spicula;
Morituri, heu, natabant
Naufragi ad litora.

Omnia pervagabatur
Ceres rapta filia;
Errabunda ferebatur
Ad inculta litora.
Nullum, ubi commoretur,
Invenit hospitium,
Nec ut deus adoretur,
Monet aedificium.

Nullae dulcium spicarum
Deam fruges advocant;
Ossa hominum ararum
Diros focos decorant.
Quoquo venit vagabunda,
Adspicit miseriam;
Mente perdolet profunda
Hominum incuriam.

»Hominis, heu, talem specto
Visum divis congrui,
Cuius corpore perfecto
Gloriantur superi?
Tellus tradebatur isti
Usui deipara,
Et in regno corde tristi
Errat sine patria!«

Nemo deus miseratur?
Nemo iam caelestium
Opem ei machinatur
Tollens infortunium?
Caelum incolunt serenum,
Nil doloris sentiunt;
Meum cor doloris plenum
Nefas, angor opprimunt.

Homo sit ut homo vere,
In aeternum foedera
Sancta faciat sincere
Terra cum frugifera.
Legem temporis servato
Ambitumque mensium,
Qui componunt cantu grato
Sanctum anni numerum.«

Rumpit nebulam velantem,
Quae caelestem occulit,
Et in medio adstantem
Turba deam conspicit;
Multitudinemque festam
Vidit in convivio;
Sanguine repletam testam
Offert sacrificio. oogle



Sed horrore truculenta
Dea flectit acies:
»Cena tigrum cruenta
Non oblectat caelites.
Deus amat sacra pura,
Fruges, quas auctumnus dat;
Pia dona ferunt rura:
Deus haec desiderat.«

Arripitque pondus pili,
Quod armabat militem;
Teli trucis tum hastili
Levem sulcat pulverem;
Ex coronae spicis demit
Unum granum fertile;
Tenero dum sulco premit,
Germinat ex semine.

Exin area contexit
Calamis se vegetis;
Oculus quo circumspexit,
Aurum undat segetis.
Terram sacrat dea caram
Colligens manipulos
Lapidemque facit aram,
Et divinum infit os:

»Iuppiter, qui regis mundum
Ex Olympi culmine,
Esse sacrum hoc iucundum
Signa, precor, omine!
Huius infelicis gentis,
Quae te nondum nominet,
Exue tu nubem mentis,
Deum ut te praedicet!«

Preces dictas a sorore
Iuppiter in regia
Audiit et cum fragore
Clara misit fulgura.
Ignis crepitans flammabat
Surgens per altaria;
Gyros ducens advolabat
Pernix Iovis aquila.

Et commotum ad genua divae
Vulgus laetum se proicit
Vique humanitatis festivae
Crudus animus diffluit,
Abiciuntque tela cruenta,
Triste pectus aperiunt
Ac divina iam documenta
A regina percipiunt.

Scandunt sedibus thronorum
Omnes iam caelicolae;
Themis ipsa ducit chorum
Sceptro cum iustitiae.
Unicuique quid sit dandum,
Aequiter diiudicat
Et ad sanctum iusiurandum
Stygem testem advocat.

Venit deus caminorum,
Iovis sollers filius,
Doctus opifex vasorum,
Inclutus fictilibus.
Docet forcipem tenendum,
Docet usum follium
Et ad vomerem fingendum
Primum tollit malleum.

Ardua Minerva hasta
Agmini caelestium
Praeest mittens, dea casta,
Clarum vocis sonitum,
Muros firmos conditura
Omnibus praesidio
Et dispersa coniunctura
Vinculo consocio.

Amplis passibus grassatur
Per camporum spatia;
Gradientis comitatur
Terminus vestigia.
Fert catenam metientem
Super collem flavidum,
Annem etiam torrentem
Claudit in circuitum.

Quae in montibus bacchantur
Dryades, Oreades
Et Dianam comitantur
Venatrices virgines,
Omnes operi cinguntur;
Sonant laeta carmina;
Et secures dum tolluntur,
Silva cadit pinea.

Deus caerulo amictu
Tum emergit fluvio,
Pulsat ratem gravi ictu
Numinis imperio;
Horae adeunt volantes
Adiuvantque celeres;
Duros truncos dedolantes
Reddunt leves, teretes.

Et Neptunus vi tridentis
 Adiuvans caelicolas
 Eruit ex fundamentis
 Iam columnas saxeas,
 Quas veloci manu pollens
 Vibrans tanquam ludicrum
 Cum Mercurio attollens
 Vallum struit moenium.

Sed Apollon ex canoris
 Fidibus harmoniam
 Elicit et cum clangoris
 Numero melodiam.
 Deo concinit Camena
 Octo cum sororibus;
 Adiunguntur cantilena
 Lapides lapidibus.

Fores Cybele portarum
 Ponit manu strenua
 Obicique ianuarum
 Addit claustrum vincula.
 Cito di consociati
 Peragunt miraculum,
 Et magnifice ornati
 Muri splendent aedium.

Adest, ecce, cum myrthorum
 Serto dea regia
 Et pulcherrimum pastorum
 Iungit cum pulcherrima.
 Venus ipsa cum Erote
 Ornat primos compares;
 Omnes di honorant dote
 Et fortunant coniuges.

Atque cives iam recentes
 Deis deducentibus
 Intrans portas bipatentes
 Festis cum carminibus.
 Et ad Iovis aram diva
 Fungens sacerdotio
 Ceres prece cum festiva
 Benedicit populo:

»Libertatem amat fera,
 Liber deus imperat;
 Iussa pectoris severa
 Cor ipsorum perdomat;
 Homo medius illorum
 Homini se societ;
 Sola sanctitate morum
 Liber sit et imperet.«

Aurea nectite serta spicarum,
 Addite flores cyaneos;
 Plena sint omnia laetitiarum;
 Nam regina venit ad nos.
 Dulcem patriam nobis donavit,
 Hominem iunxit cum homine;
 Deam, quae mundum felicitavit,
 Matrem canite, canite!

==== Prostant apud me ipsum ====

- W. Schultz, Studien zur antiken Kultur I/III.** 2 voll. (plura nondum prodierunt!) 1907. Pro 11.50 M: **4.00 M**
- G. Marina, Romanentum und Germanenwelt in ihren ersten Berührungen mit einander.** Pro 8.00 M: **3.50 M**
- A. F. R. Knötel, Homeros, der Blinde von Chios und seine Werke.** 2 voll. Leipzig 1895. Pro 9.00 M: **2.50 M**
- Stauf von der March, Germanen und Griechen** Pro 4.00 M: **2.00 M**

Cum pretia operum omni sint expectatione villiora paucaque eorum supersint exemplaria, nemo lectorum cunctetur, unum alterumve ex his libris cuiusque philologi bibliotheca dignis mandare.

**Nicolai Vernulaei
De Peregrinatione*)**

in Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam
dissertatio

Oratio I: Itali Oratoris

Peregrinationem melioris omnis cultus magistram, civilium morum formatricem, verae prudentiae procreatricem esse atque ab iis, qui in reipublicae gubernaculis aliquando versari desiderant, suscipiendam, ornaticissimi et humanissimi auditores, quemadmodum ingenue confiteor, ita omnium recte sentientium iam pridem opinio comprobavit. At vero, quanam tandem ex tot orbis terrarum provinciis suscepta peregrinatione perlustretur, interest profecto non parum. Nemo ex immani Tartarorum barbarie referre contendit urbanitatem, nemo ex horridis Moschorum tesquis addiscit elegantiam, nemo ex incultis ferocissimorum Turcarum consortiis imbibit morum suavitatem. Hodie qui in hanc mecum arenam descenderunt, alius Hispaniam, alius Galliam, alius Germaniam ceteris omnibus praeferre provinciis fortasse volent, et erunt, non dubito, qui de nationibus aliis non minus cogitabunt. Utut sit tamen, dicam, et libere dicam, etsi universus audiret orbis, sola Italia est, quae perfectionum omnium et itinerum esse meta debet. Sola Italia est, quam eligere peregrinationum omnium amnam oportet, quod ea Plinio teste terrarum et mundi sit parens, quod cunctarum in toto orbe gentium sit patria, quod orbis totius quoddam sit compendium, quod, inquam, electa deorum numine sit, ut coelum ipsum

*) Ex libro: RHETORVM | COLLEGII POR-
CENSIS | Inclitae Academiae | LOVANIEN-
SIS | ORATIONVM | Partis Secundae |
Sive | DISSERTATIONVM | POLITICARVM |
Stylo Oratorio explicatarum | A | NICOLAO
VERNVLÆO | Historiographo Regio & pub-
lico Eloquentiae professore, | DECADES
DVÆ | COLONIAE AGRIPPINÆ | Apud IUDO-
CUM KALCOVIVM | MDCLVII. Orthographia
— ceteroquin exceptis substantivorum maiu-
sculis paulum a hodierna ratione abhorrens
— passim ad nostratium exemplum tractatur.
Red.

clarius efficeret, sparsa congregaret imperia, discordes tot populorum ferasque linguas sermonis commercio ad colloquia contraheret et humanitatem homini daret. Et vero, cum ad prudentiam comparandam moresque formandos suscipi omnis peregrinatio debeat, tum Italia vera est prudentiae morumque magistra, in qua prudentissimae antiquitatis vestigia rimari et solo locorum intuitu priscam virtutem fortitudinemque cognoscere omniumque scientiarum peritiam consequi nullo fere negotio fas est. Pone vel in minima Italiae parte pedem, illic maximarum rerum monumenta quam primum oculis subiciuntur. Verte lapidem, quemcumque voles, illic priscae prudentiae documentum aliquod statim apprehendes. Subi domum aliquam aut parietem dumtaxat continge, illic derepente rerum sempiterna memoria dignissimarum imaginem aliquam offendes. Circumspice vel inter eundem tantum oculos in montem aliquem, in fluvium, in campum, in litus conice, ilico veteris alicuius trophaei aut stragematis ingeniosi aut rei alterius praeclare gestae gestientem animum recordatio subibit. Omnia doctissimorum instar sunt librorum et quae hic ex mutis literarum apicibus velut per umbras, multis tamen laboribus ac vigiliis perdiscere solemus, ea illic omnia vivus ipse loci genius incredibili cum voluptate transeuntibus omnibus ostendit. Ipsae silvae loquuntur, fluvii docent, montes, valles, saxa pro chartis sunt et codicibus, immo quidam sunt doctae antiquitatis magistri. Nihil hic commemorare de rudibus antiquis volo et tamen solo aspectu plus virtutis ac fortitudinis obiciunt, quam ullae unquam veterum philosophorum porticus personare poterunt. Nihil de umbris et cineribus priscorum reipublicae Romanae imperatorum dico et tamen plus laudis ac gloriae, plus disciplinae militaris e bustis suis ac tumulis spirant, quam ullae unquam scriptorum voluminum regulae praescribere valuerunt. Nihil de situ totius Italiae refero et tamen, qui prudentiores bassae Amurathem tertium ad occupandam orbis mon-

archiam excitabant, iidem, ut Italiam prae aliis regionibus invaderet, suadebant, quod ea centrum sit orbis, quod consilia et auxilia provinciis aliis subministret, quod propter situs opportunitatem, aeris temperiem, rerum ad victum necessariarum abundantiam, amplissimas et ditissimas urbes, ecclesiae christianae sedem, antiquam imperii Romani majestatem, regionum sit princeps. Illud dico nullibi melius artium omnium ratio cognoscitur, nullibi melius imperatoriae et ad rempublicam tractandam necessariae disciplinae percipiuntur, quam in Italia. Divina enim est Italorum indoles et incomparabilis ingeniorum vis, quae rebus in omnibus incredibili cum laude sua patescit. Extollunt omnes nauticam seu marinam illam acum, cuius ductu, quaecumque tandem coeli sit facies, rectum nautae cursum tenere possunt. Ea inventum est Italorum et Ioannes Goa, civis Amalphitanus, invenit. Admirantur omnes horologium illud, quod eam, quam quis volebat, horam reddebat et eodem ictu ex silice ignem excitabat, quo subiectum sulphur et apposita mox lucerna accendebatur. Opus est Italorum, et illud Bernardinus Carovagius confecit. Tacere ceteros cogor, ne prolixior fiam: Raphaellem Urbinatem, pictorem famosissimum, Georgium Vasarium, pictorem et architectum praestantissimum, Michaelem Angelum, summum architecturae, statuariae, picturae principem, qui industriae suae admiratores omnes habuit, raros autem aemulatores. Quicquid est architecturae, quicquid artis pictoriae in universa hodie Europa, totum illud Romae, Neapoli, Venetiis, Florentiae acceptum debet; e Murano vitriariam accepit. Immo opificiorum omnium artificium una Mediolanensis urbs subministrat, ut proinde verissimum sit vetus illud et commune verbum Mediolanum destruendo Italiam quorumvis artificum copia instrui posse. Adeo, qui excellere quovis in opificio desiderant, peregrinari eos in Italiam oportet. Iam vero cum litterarum omnium et scientiarum dictaturam Itali gerant, cum olim habuerint et habeant hodie poli-

tioris omnis litteraturae magistros et accuratae eruditionis antistes omniumque doctrinarum antecessores, quis aliunde, quam ex Italia, redire se doctum posse confidat? Hic omnium scientiarum sunt fontes, hinc ad litterarum studia et ad omnem sapientiam initium itinera capiunt, hic, quotquot in Italia sunt academiae, verae sapientiae domicilia sunt. Ibi est Romana omnium academiarum antiquissima. Ibi est Bononiensis, studiorum mater, et quae iuris scientiae monarchiam tenet. Ibi est Patavina, quam Atheniensem Areopagum omnes appellant. Ibi est Senensis, quae clarissimorum semper doctorum est altrix. Ibi est Florentina, quam acutissimis pandectarum interpretibus inclitam venerantur. Quid de ceteris dicam academiis, de Mediolanensi, Papiensi, Neapolitana, Salernitana, Perusina, Mutinensi, Ferrariensi, Taurinensi, Pisana? Nihil profecto utile, nihil elegans, nihil honorificum, nihil scitu dignum est, quod addiscere his in academiis non possis. Da veterem, da novum orbem, quicquid uterque in omni civilitatis, elegantiarum, doctrinarum genere profecit, id totum uni acceptum ferre Italiae debet. Qui Italiam non vidit, hodie paene dicam nihil aut parum scit. Quicumque celebrioris nominis sunt, ii omnem ingenii et eruditionis rarioris laudem ex Italia rettulerunt. Vulgo iam persuasissimum est medicum clarum esse neminem posse, qui in Italorum hortis et gymnasiis versatus non sit, quod nullibi uberius medicae scientiae fons, quam in Italia, possit reperiri. Illic Aesculapii sunt, illic Galeni, illic, qui omnium morborum genera admirabili dexteritate curant. Quam ob causam superioribus annis non pauci nobilissimi etiam viri, qui in acie nasos amiserant, in Italiam excurrerunt et inde deformitate omni curata nasos alios prioribus longe sane pulchriores reportaverunt. Nemo nescit eloquentiae domicilium Italiam esse, ubi Tulliana medulla, genuina orationis puritas, germana vocis suavitas inveniantur. Estne aliquis, qui ad militarem aliquando gloriam adspiret? In Italiam

proficiscatur. Itali sunt, qui militarem virtutem divina quadam iudicii bonitate et immortalibus operibus ad id maiestatis culmen evexerunt, ut altius ascendere numquam possit. Omnino in Italia Martis quaedam sunt seminaria, in quibus omnem militiae disciplinam, fortitudinem, providentiam, consilium, solertiam nobiles discunt adolescentes, et quod haud vulgare Italiae est ornamentum, Itali prae nationibus omnibus aliis optime domare equos noverunt. Apud eos Hispani, Germani, Galli, Poloni, Angli et nationum quarumvis aliarum nobiles artificiose frenare equos generosos ad discunt. Nimirum ad decursiones citatas, ad saltus toluatares, ad rotationes agillimas glomeratis hinc inde circulis, ad alios motionum flexionumque numeros et modos. Estne aliquis, qui humaniores et mansuetiores addiscere mores exoptet? In Italiam peregrinetur. Nullibi, quam in Italia, nobilitas est copiosior, numeris omnibus perfectior, dotibus omnibus augustior. Incolae omnes ad humanitatem non facti sunt, sed nati. Si cum illis agas, ilico humanitatem omnem quam effusissime promittunt et eandem singulari corporis gestu sancire contendunt. Si cum illis loquaris, ubi audierint, exactissimae urbanitatis verba reddunt et quam aptissime sui amorem insinuant; nec quicquam tamen aut temere aut absque consilio dicunt faciuntve et verba audita, oculos, nutus in animorum cognoscendorum argumenta trahunt. Sobrii sunt, callidi et sollertes, longi laboris speique patientes, prudentes, ingeniosi, caute dissimulantes. Ad citharam, ad comediam, ad spectacula quaecumque, ad artem equestrem quodammodo sunt nati. Tanta est eorum sedulitas, ut nihil tam arduum sit, ad quod Itali acuminis praestantia non tollatur. Tanta est eorum amicitia, ut pericula et molestias omnes infra initi foederis ac societatis sanctitatem habeant. Periculosa tamen eorum odia sunt et aetatem ferunt: proinde, quisquis hic peregrinarius, Ulysses esto, ne laede, ne offende, ne ad iniuriam feriaris. Alte eius memoriam recondunt et vel

per omnia obsequii genera ad ultionem grassantur. Quamquam paene eram, quod in peregrinatione praecipuum est, oblitus. Estne aliquis, qui regiminis politici cognoscere rationes omnes concupiscat? In Italiam excurrat et rempublicam adeat Venetam, illam Italiae lucem et oculum, illam universi orbis arcem, quae si non exstaret, summo Italia ornamento, res Christiana praesidio, libertas perfugio, natura miraculo careret. In qua si cives spectes, homines sunt in consilio graves, in iudicio severi, in adversitate constantes, in prosperitate non immodici, libertatis amantissimi. Si opes consideres,

Ut mare nil nisi aqua, coelum nihil est nisi stellae,
Sic sunt Venetiae nil nisi divitiae.

Si splendorem contempleris, singula aedificia sunt regia propemodum palatia, singula templa omnino sunt augustissima. Unde, cum Henricus Quartus Imperator Venetias vidisset, Venetias regnum esse dixit. Cum civibus ter centies mille universus fere orbis quotidie negotiatur, nec ibi tantum aut Galli aut Hispani aut Germani aut Poloni sunt, sed Turcae, Sclavi, Arabi, Syri, Cypri, Cretae, Macedones. Si reipublicae formam intuearis, nec Lycurgi nec Minois nec Solonis leges nec Romanae tabulae conferri cum prudentia Veneta possunt. Christe bone! quis eius urbis est senatus? quae curia? quae consilia? Supra mille senatores consilium summa cum gravitate sustinentes legum et magistratuum potestatem obtinent tam validis politicae disciplinae vinculis, tam fortibus rerum munimentis, tam incredibili imperii conglutinatione, ut, quae octingentos ultra annos invicta regibusque formidanda stetit respublica, interire numquam posse videatur. Quid de eius arsenali, ut appellant, omnium, quae sub coelo sunt, navalium et armamentariorum amplissimo dicere me vultis? Hoc unum est reipublicae toto orbe potentissimae robur; in hoc ad sexcenta aureorum millia quotannis impenduntur, in eo bellici apparatus omnis generis tanta copia asservatur, ut hominum quingenta millia possint armari. Profecto

in hac una ac sola urbe prudentiam omnem civilem addisces. Sistere tamen hic peregrinantem non volo, eat ulterius et Florentiam florentissimam videat. Quam cum Carolus archidux, Maximiliani Secundi Imperatoris, frater vidisset, Florentiam diebus tantum festis et solemnibus monstrari debere dixit. Tantus est aedificiorum eius urbis splendor, tanta ingeniorum excellentia, tam admirabilis reipublicae ordinatio. Adeat etiam Pisanam reipublicam, adeat Genuensem, adeat innumeras alias, in omnibus ac singulis civilis administrationis formam animadvertet. Illam vero terrarum deam gentiumque Romam, cui par est nihil et nihil secundum, illam, inquam, virtutum omnium magistram, dignitatum humanarum apicem, magnitudinis omnis decus nequaquam relinquet. Nihil in Italia vidisse putatur, qui Romam non vidit. Quippe

Omnia Romanae cedunt miracula terrae,
Natura hic posuit, quidquid ubique fuit.

Olim suae potentiae terminos orientem et occidentem fecit, quicquid dignum vinci visum est, vicit, Asiae, Africae, Europae florem suo imperio est complexa. Subditos in orbe universo supra trecentos hominum milliones, in annuis redditibus supra centum quinquaginta auri milliones possedit. Iacet illa quidem, sed adhuc magna; nova est, et si prisca illa non maior, certe melior, si non cultior, certe sanctor est. Olim armis imperabat, nunc praest sacris, nec minus hodie quam olim columen est et vertex rerum, decus et tutela universi, patria omnium communis, mundi totius epitome. Illic, qui pontificiam maiestatem intuetur, non antiquae dictaturae magnificentiam requirit, qui purpuratorum patrum splendidam gravitatem videt, non veterum senatorum pompam magnopere desiderat. Quid igitur restat amplius, quo minus in Italiam solam, qui peregrinaturi sunt, proficiscantur? Si amoenitatem et rerum omnium abundantiam peregrinantes exoptant, Italia beatissimus est Europae paradus: in Italia natura luxurians, quicquid uspiam est deliciarum, amoenitatum, gaudiorum, oblectationum, lar-

gissimò sinu prodegit. Immo natura domicilium suum hic orientem inter et occidentem fixit, cuius amoenitati cedunt amoenissimi Thessaliae campi, cedunt vivae nympharum domus et fontes, cedunt Fortunatae, si tamen uspiam terrarum sunt, Insulae. Quam ob causam dicere Constantinus Paleologus solebat, nisi a sanctissimis viris affirmari sciret in oriente paradusum esse, suo iudicio non alibi eum reperiri posse, quam in persuavi Patavina amoenitate. Vina generosissima ac praestantissima numquam in Italia peregrinantes deesse conqueruntur, quae etiam barbaras olim nationes in Italiam invitaverunt. Cum igitur rerum maximarum prudentiam Italia subministret, reipublicae gerendae experientiam ostendat, rei militaris peritiam et omnis generis eruditionem tradat, mores ad humanitatem componat, summa homines voluptate perfundat, repeto, quod initio dixi orationis, sola Italia est, quam adire, lustrare, incolere homines oportet. Sola Italia est, cuius itinera, quemadmodum passim commentibus Germanis, Polonis, Gallis, Anglis, Belgis ita ac ceteris omnibus Europaeis fervent, fervere repletique semper debent. Dixi.

Itali mores cum eius laude

Ex Cornelio Kiliano

Italus eximio lautus cultusque nitore,
Amplius, magnificus, splendidus atque gravis,
Serijs et prudens cum maiestate severus,
Magnus ut ingenio, sic quoque iudicio.
Praeclare doctas studiosus percolit artes,
Cura illi virtus, gloria, religio.
Impiger et praestans opifex; mercator honestus,
Bellator valida strenuitate potens.

Periodica

Iuventus. Ephemeris in usum iuventutis studiosae (Ed. Dr. Stephanus Székely, Budapestini IX, Üllői-út 71). Ann. II, num. 10: Budapestinum — De Pompeis (VIII) — Reditus Ulyssis (VII) — Osztrovsky, Rusticus et filius — Verba publica — Gymnica — Aeronautica — Oblectamenta iucunda — Nuntii recentissimi — Probus, Robinson (XVIII) — Salse dicta — Aenigmata — Epistolia officialia.

Num. 10: Mensis Februarius — De Pompeis (IX) — Pater et filius — Anguis et lemur — Verba publica — Gymnica — Geographica — Aeronautica — Oblectamenta iucunda — Nuntii recentissimi — Danczer, Quo vadis? (I) — Salse dicta — Aenigmata — Epistolia officialia.

Carmina

Quid vita?

Quid vita, quae *fidem* negavit?
 Est campus absque semine.
 Quid vita *spe* carens superna?
 Est arbor orba frondibus.
 Quid vita *caritatis* expers?
 Est hortus absque floribus.
 Quid vita, *nil* agens *bonorum*?
 Putamen absque nucleo.
 Quid vita, quam regit *cupido*?
 Est cymba tracta turbine.
 Quid vita, quam *Deus* gubernat?
 Est fons beatitudinis.
 Sic vita currit absque nube
 Virtutis aucta fructibus.
 Stat ergo foedus: huic superno
 Vitam remitto remigi!

Saravinus

Ad Josephum amicum

de laudibus Mosellae

Quisquis amat *bellam* dignis celebrare *Mosellam*
 Laudibus, Ausonios advocet ille sonos!
 Murmure quae *suavi* lymphis comitata *Saravi*
 Uxor iter Rheni flectit ad ora viri.
 Littus utrumque *micat*; decus omne quis ordine *dicat*?
 Rura foveat fluvium, prata nemusque suum.
 Luscinae *dumis* cantant strepit undaque *spumis*
 Pisce tument fluctus, quem canit Ausonius.
 Nauta regit *proras*, fluctus ruit, alluit *oras*;
 Luxuriat parvis laeta juventa scaphis.
 Arx superat *montem*, qui tollit in aethera *frontem*;
 Acclamat vitreae vindemiator herae.¹⁾
 Aspicio *Zellam*,²⁾ claram inter sidera *stellam*,
 Cella decora nites, fulgida gemma lates!
 Deliciis *vitam* duc hic, Joseph, *redimitam*!
 Me tibi do totum; da mihi corque tuum!

Saravinus

Nasus curatus

Hei! mihi nasus erat, qui nocte dieque fluebat
 Fons veluti duplex alti de culmine montis,
 Nec poterat quisquam medicus sedare fluentum. —
 Euge! salus tandem me solatura propinquat.
 Est quidam — quasi qui cuncta versatur in arte —
 Consilio dives necnon ratione locuples,
 Qua mihi fecit aquae subito consistere flumen.

¹⁾ Mosella, quae vitrea vocatur ob aquae clarae cum vitro similitudinem

²⁾ Vicus Zell in pulcherrima regione situs

Quod mihi consilium dederat, tibi proderit olim:
 »Ardeat in mensa — qua deficiente scabello
 Sive solo — vitreo lux circumcincta cylindro;
 Hanc super injicias nasum morbo male sanum,
 Naribus atque vorax ambabus suge calorem;
 Sic paries igni siccatur et igne bacillus
 Ἴπυός ἕδωρ ἄρτων arctis occiditur antris.
 Ter tibi candescat nasus super igne quaterve!
 Sic utinam fiat tibi, quod mihi contigit, opto!
 Vivat amans hominum, nasorum vivat amicus
 Lampadis omnipotens aegros sanare per ignem!

Saravinus

Puella querens

(H. Corvinus: Schillersche und Goethesche Gedichte
 in lateinischer Uebertragung. Gymn.-Programm Braunschweig 1886.)

Feruntur nubes, intonant querceta,
 Petivit virgo littoris vireta.
 Fit fragor undae impetu surgentis,
 Dat illa nocti gemitus et ventis
 Rigata genas flumine pallentis.
 »Tabescit cor taedentque vana rerum.
 Est voti potens nulla iam dierum.
 Sit nata tibi, mater, revocata;
 Impleta mihi sunt in terris fata:
 Amoris vixi praemiis beata.«
 »Inani gemitu madescit vultus!
 Non excitatur planctibus sepultus.
 Amorum fuga suavium emota
 At fare, qua sanetur mens aegrota.
 Precaberis curantem pia vota.«
 »Inani gemitu madescat vultus,
 Ne suscitetur planctibus sepultus.
 Amorum orbis dulcium inventum
 Non ullum blandius est lenimentum
 Quam largae quae sunt lacrimae lugentum.«

Ex Epistulario Redactoris

S... d. 22. m. Ian. 1911.

Vir doctissime,

Nunc quidem propter temporis angustias in usum »Scriptoris Latini« nihil perscribere possum, attamen spero me postea occasionem mei erga »Scriptorem Latinum« amoris ostentandi nancturum esse. Instat enim finis primi quod dicitur semestris nec non examen maturitatis, quae negotia scholastica tantum mihi laboris imponunt, ut de re litteraria vix cogitare queam. Itaque spero veniam mihi abs Te datum iri, quod inpraesenti-

arum honorifico mandato Tuo non satisfaciam. Ceterum scito me imprimis historiae litterarum, grammaticae, rei criticae veterum nec non recentiorum scriptorum Latinorum operam dare. Vale. Z. D...

P. S.

Ultimus fasciculus »Scriptoris«, ut video, nullam continet de »mea confessione« controversiam. In quo ego libenter acquiesco tum propter meam provectiorem et a pugnacitate abhorrentem aetatem tum propterea, quia sine dubio praestat et magis decorum est litem illam compositam esse quam

in commentario eruditus hominibus destinato adversarios gladiatorum more infestis frontibus inter se depugnare. Equidem sic existimo, suo cuique ingenio iudicioque fruendum esse, praesertim si, quas quis pronuntiaverit sententias, eae nemini lectorum pro certo et indubio canone obtrudantur. Bonum igitur factum, quod istud negotium pacifice et sedate confectum est.

¹ Ἀλλὰ τὸ δέημα: Videor mihi sperare posse versicolorum meorum, quemadmodum ipse aliquando promiseras, in proximo fasciculo brevem saltem aliquam abs Te factum iri mentionem. An me spes fallit?

Vale, vir clarissime, mihi que caram memoriam conserva.

G... prid. Kal. Dec. 1910. U.

Permagnam cepi voluptatem ex litteris tuis, quae, quia I...io quattuor abhinc mensibus huc vocatus munerique praefectus sum regendi gymnasii quod ab imperatricis nostrae nomine appellatur, hodie mihi redditae sunt. Quod libellus a me editus tibi probatur, magnopere gaudeo, iure enim peritorum virorum iudicio licet delectari. Scriptoris Latini adiutor fieri haud abnuerim ac quantum in me est facultatis ad augendum Latini sermonis studium conferre sum paratus. Cum autem commentarii a te editi rationem non satis noverim, gratum mihi feceris, si opera tua nonnulla exempla acceperim. Vale.

Tui observantissimus
Dr. Fr. H...

Pii X. Pp.

Motu Proprio,

quo quaedam statuuntur leges ad modernismi periculum propulsandum¹⁾

Sacrorum Antistitum neminem latere arbitramur, vaferrimum hominum genus, modernistas, persona quam induerant illis detracta per encyclicas Litteras **Pascendi dominici gregis**²⁾, consilia pacis in Ecclesia turbandae non abiectis. Haud enim intermiserunt novos aucupari et in clandestinum foedus ascire socios cum iisque in christiana reipublicae venas opinionum suarum virus inserere, editis libris commentariisque suppresso aut mentito scriptorum nomine. Haec audaciae maturitas, per quam tantus Nobis inustus est dolor, si perlectis iterum memoratis Litteris Nostris, consideretur attentius, facile apparebit, eius moris homines haud alios esse quam quos ibi descripsimus, adversarios eo magis timendos, quo propiores; ministerio suo abutentes ut venenatam hamis escam imponant ad intercipiendos incautos, doctrinae speciem circumferentes, in qua errorum omnium summa continetur.

Hac lue diffuente per agri Domini partem, unde laetiores essent expectandi fructus, quum omnium Antistitum est in catholicae fidei defensione laborare, summamque diligentia cavere, ne integritas divini depositi quidquam detrimenti capiat, tum ad Nos maxime pertinet Christi Servatoris imperata facere, qui Petro, cuius principatum, licet indigni, obtinemus, dixit: **Confirma fratres tuos.** Hac nempe de causa, hoc est, ut in praesenti dimicatione subeunda confirmetur bonorum animi, oppor. unum duximus memorati Nostri documenti sententias et praescripta referre hisce verbis expressa:

Vos oramus et obsecramus, ne in re tam gravi vigilantiam, diligentiam, fortitudinem

¹⁾ Ex „Voce Urbis“, commentario Latino Romae prodeunte, in quo quae cursivis, hic, cum non sufficiant typi, crassioribus notantur litteris. ²⁾ Dat. d. VIII Septembr. MCMVII.

vestram desiderari vel minimum patiamini. Quod vero a vobis petimus et expectamus, id ipsum et petimus aequae et expectamus a ceteris animarum pastoribus, ab educatoribus et magistris sacrae iuventutis, imprimis autem a summis religiosarum familiarum magistris.

I. Ad studia quod attinet, volumus probeque mandamus ut philosophia scholastica studiorum sacrorum fundamentum ponatur. — Utique, **si quid a doctoribus scholasticis vel nimia subtilitate quaesitum, vel parum considerate traditum; si quid cum exploratis posterioris aevi doctrinis minus cohaerens, vel denique quoquo modo non probabile; id nullo pacto in animo est aetati nostrae ad imitandum proponi.**¹⁾ Quod rei caput est, philosophiam scholasticam quum sequendam praescribimus, eam praecipue intelligimus quae a sancto Thoma Aquinate est tradita: de qua quidquid a Decessore Nostro sancitum est, id omne vigere volumus, et qua sit opus instauramus et confirmamus, stricteque ab universis se vari iubemus. Episcoporum erit, sicubi in Seminariis neglecta haec fuerint, ea ut in posterum custodiantur urgere atque exigere. Eadem religiosorum Ordinum moderatoribus praecipimus. Magistros autem monemus ut rite hoc teneant, Aquinate vel parum deserere, praesertim in re metaphysica, non sine magno detrimento esse. **Parvus error in principio,** sic verbis ipsius Aquinatis licet uti, **est magnus in fine.**²⁾

Hoc ita posito philosophiae fundamento, theologicum aedificium extruatur diligentissime. — Theologiae studium, Venerabiles Fratres, quanta potestis ope provehite, ut clerici e Seminariis egredientes praecleara illius existimatione magnoque amore imbuantur, illudque semper pro deliciis habeant. Nam **in magna et multiplici disciplinarum copia quae menti veritatis cupidae oblitur, neminem latet sacram Theo-**

¹⁾ LEO XIII. Encycl. „Aeterni Patris“. ²⁾ De Ente et Essentia, proem.

logiam ita principem sibi locum vindicare, ut vetus sapientum effatum sit, ceteris scientiis et artibus officium incumberet, et ei inseriantur ac velut ancillarum more famulentur.¹⁾ — Addimus heic, eos etiam Nobis laude dignos videri, qui, incolunt reverentia erga Traditionem et Patres et ecclesiasticum magisterium sapienti iudicio catholicisque usi normis (quod non aequè omnibus accidit) theologiam positivam, mutuato ab historia lumine, collustrare studeant. Maior profecto quam antehac positivae theologiae ratio est habenda: id tamen sic fiat, ut nihil scholastica detrimenti capiat, iique reprehendantur utpote qui modernistarum rem gerunt, quicumque positivam sic extollunt, ut scholasticam theologiam despiciere videantur.

De profanis vero disciplinis satis sit revocare quae Decessor Noster sapientissime dixit: **In rerum etiam naturalium consideratione strenue adlaboretis: quo in genere nostrorum temporum ingeniose inventa et uti/ter ausa, sicut iure admirantur aequales, sic posterì perpetua commendatione et laude celebrabunt.²⁾** Id tamen nullo sacrorum studiorum damno; quod idem Decessor Noster gravissimis hisce verbis monuit: **Quorum causam errorum, si quis diligentius investigaverit, in eo potissimum sitam esse intelliget, quod rostris hisce temporibus, quanto rerum naturalium studia vehementius fervent, tanto magis severiores altioresque disciplinae defloruerint: quaedam enim fore in oblivione hominum contioesunt; quaedam remisse leviterque tractantur, et quod indignius est, splendore pristinae dignitatis delecto, pravitate sententiarum et immanibus opinionum portentis inficiuntur.³⁾** Ad hanc igitur legem naturalium disciplinarum studia in sacris Seminariis temperari volumus.

II. His omnibus praeceptionibus tum Nostris tum Decessoris Nostri oculos adiaci oportet, quum de Seminariorum vel Universitatum catholicarum moderatoribus et magistris eligendis agendum erit. Quicumque modo quopiam modernismo imbuti fuerint, ii, nullo habito rei cuiusvis respectu, tum a regundi tum a docendi munere arcantur; eo si iam funguntur, removeantur: item qui modernismo clam aperte favent, aut modernistas laudando eorumque culpam excusando, aut Scholasticam et Patres et Magisterium ecclesiasticum carpendo, ut ecclesiasticae potestati, in quocumque ea demum sit, obedientiam, detrectando: item qui in historica re, vel archaeologica, vel biblica nova student: item qui sacras negligunt disciplinas, aut profanas antepone videntur. — Hoc in negotio, Venerabiles Fratres, praesertim in magistrorum delectu, nimia nunquam erit animadversio et constantia; ad doctorum enim exemplum plerumque componuntur discipuli. Quare, officii conscientia freti, prudenter hac in re et fortiter agitote.

Pari vigilantia et severitate ii sunt cognoscendi ac deligendi, qui sacris initiari postulent. Procul, procul esto a sacro ordine novitatum amor: superbos et contumaces animos odit

Deus! — Theologiae laurea nullus in posterum donetur, qui statum curriculum in scholastica philosophia antea non elaboraverit. Quod si donetur, inaniter donatus esto. — Quae de celebrandis Universitatibus Sacrum Consilium Episcoporum et Religiosorum negotiis praepositum clericis Italiae tum saecularibus tum regularibus praerecepit anno MDCCCXCVI; ea ad nationes omnes posthac pertinere decernimus. — Clerici et sacerdotes qui catholicae cuiuspiam Universitati vel Instituto item catholico nomen dederint, disciplinas, de quibus magisteria in his fuerint, in civili Universitate ne ediscant. Sicubi id permissum, in posterum ut ne fiat edicimus. — Episcopi, qui huiusmodi Universitatibus vel Institutis moderandis praesunt, curent diligentissime ut quae hactenus imperavimus, ea constanter serventur.

III. Episcoporum pariter officium modernistarum scripta quaeve modernismum olent probehantque, si in lucem edita, ne legantur cavere; si nondum edita, ne edantur prohibere. — Item libri omnes, ephemerides, commentaria quaevis huius generis neve adolescentibus in Seminariis neve auditoribus in Universitatibus permittantur: non enim minus haec nocitura, quam quae contra mores conscripta; immo etiam magis, quod christianae vitae initia vitiant. — Nec secus iudicandum est de quorundam catholicorum scriptionibus, hominum ceteroqui non malae mentis, sed qui theologiae disciplinae expertes ac recentiori philosophia imbuti, hanc cum fide componere nituntur et ad fidei, ut inquit, utilitates transferre. Hae, quia nullo metu versantur ob auctorum nomen bonamque existimationem, plus periculi afferunt ut sensim ad modernismum quis vergat.

Generatim vero, Venerabiles Fratres, ut in re tam gravi praecipiamus, quicumque in vestra uniuscuiusque dioecesi prostant libri ad legendum perniciosi, ii ut exulcent fortiter contendite, solemni etiam interdictione usi. Etsi enim Apostolica Sedes ad huiusmodi scripta et medio tollenda omnem operam impendat; adeo tamen iam numero crevere, ut vix notandis omnibus pares sint vires. Ex quo fit, ut serior quandoque paretur medicina, quum per longiores moras malum invaluit. Volumus igitur ut sacrorum Antistites, omni metu abiecto, prudentia carnis deposita, malorum clamoribus posthabitiis, suaviter quidem sed constanter suas quisque partes suscipiant; memores quae Leo XIII in Constitutione apostolica **Officiorum ac munerum¹⁾** praescribat: **Ordinarii, etiam tamquam Delegati Sedis Apostolicae, libros aliaque scripta noxia in sua dioecesi edita vel diffusa proscribere et e manibus fidelium auferre studeant.** Ius quidem his verbis tribuitur sed etiam officium mandatur. Nec quispiam hoc munus officii implevisse autemet, si unum alterumve librum ad Nos detulerit, dum alii bene multi dividi passim ac pervulgari sinuntur. — Nihil autem vos teneat, Venerabiles Fratres, quod forte libri alicuius auctor ea sit alibi facultate donatus, quam vulgo **Imprimatur** appellant: tum quia simulata esse possit, tum quia vel negligentius data vel benignitate nimia nimiae

¹⁾ LEO XIII, Litt. ap. x Dec. MDCCCLXXXIX.

²⁾ Alloc. „Pergratus Nobis“ ad scientiar. cultores, VII Martii MDCCCLXXX. ³⁾ Alloc., ut supra.

fiducia de auctore concepta, quod forte postremum in Religiosorum ordinibus aliquando evenit. Accedit quod sicut non idem omnibus convenit cibus, ita libri qui altero in loco sint innocentes, nocentes in altero ob rerum complexus esse queant. Si igitur Episcopus, audita prudentum sententia, horum etiam librorum aliquem in sua dioecesi notandum censuerit, potestatem ultro facimus immo et officium mandamus. Res utique decenter fiat, prohibitionem, si sufficiat, ad clerum unum coercendo; integro tamen bibliopolarum catholicorum officio libros ab Episcopo notatos minime venales habendi. — Et quoniam de his sermo incidit, vigilent Episcopi ne, lucri cupiditate, malam librarii mercentur mercem: certe in aliquorum indicibus modernistarum libri abunde nec parva cum laude proponuntur. Hos, si obedientiam detrectent, Episcopi, monitione praemissa, bibliopolarum catholicorum titulo privare ne dubitent; item potioreque iure si episcopales audiant: qui vero pontificio titulo ornantur, eos ad Sedem Apostolicam deferant. — Universis demum in memoriam revocamus quae memorata apostolica Constitutio **Officiorum** habet, articulo XXVI: **Omnes, qui facultatem apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet aut ephemerides ab Ordinaris locorum proscriptas, nisi eis in apostolico indulto expressa facta fuerit potestas legendi ac retinendi libros a quibuscumque damnatos.**

IV. Nec tamen pravorum librorum satis est lectionem impedire ac venditionem; editionem etiam prohiberi oportet. Ideo edendi facultatem Episcopi severitate summa impertiant. — Quoniam vero magno numero ea sunt ex Constitutione **Officiorum**, quae Ordinarii permissionem ut edantur postulent, nec ipse per se Episcopus praecognoscere universa potest; in quibusdam dioecesibus ad cognitionem faciendam censores ex officio sufficienti numero destinantur. Huiusmodi censorum institutum laudamus quam maxime: illudque ut ad omnes dioeceses propagetur non hortamur modo sed omnino praescribimus. In universis igitur curiis episcopalibus censores ex officio adsint, qui edenda cognoscant: hi autem e gemino clero eligantur, aetate, eruditione, prudentia commendati, quique in doctrinis probandis improbandisque medio tutoque itinere eant. Ad illos scriptorum cognitio deferatur, quae ex articulis XLI et XLII memoratae Constitutionis praevis subsunt examini. Censor sententiam scripto dabit. Ea si faverit, Episcopus potestatem edendi faciet per verbum **Imprimatur**, cui tamen proponetur formula **Nihil obstat**, adscripto censoris nomine. — In Curia romana, non secus ac in ceteris omnibus, censores ex officio instituantur. Eos, audito prius Cardinali in Urbe Pontificis Vicario, tum vero annuente ac probante ipso Pontifice Maximo Magister sacri Palatii apostolici designabit. Huius erit ad scripta singula cognoscenda censorem destinare. Editionis facultas ab eodem Magistro dabitur necnon a Cardinali Vicario Pontificis vel Antistite eius vices gerente, praemissa, prout supra diximus, approbationis formula adiectoque nomine censoris. — Extraordinariis tantum in

adiunctis ac per quam raro, prudenti Episcopi arbitrio, censoris mentio intermittere poterit. — Auctoribus censoris nomen patebit nunquam, antequam hic faventem sententiam ediderit; ne quid molestiae censori exhibeatur vel dum scripta cognoscit, vel si editionem non probarit. — Censores e religiosorum familiis nunquam eligantur, nisi prius moderatoris provinciae secreto sententia audiatur: is autem de eligendi moribus, scientia et doctrinae integritate pro officii conscientia testabitur. — Religiosorum moderatores de gravissimo officio monemus nunquam sinendi aliquid a suis subditis typis edi, nisi prius ipsorum et Ordinarii facultas intercesserit. — Postremum edicimus et declaramus, censoris titulum, quo quis ornatur, nihil valere prorsus nec unquam posse afferri ad privatas eiusdem opinionis firmandas.

(Absolvetur)

Carmina Heiniana (II)

Convertit F. P.

5. Loreley

Maeror nescio quis meum
 pertemptat hodie pectus identidem
 et mentem memorem subit
 dudum praeteriti fabula saeculi. —
 Aer friget et occupat
 Rheni tardifluos vespera vortices,
 dum sol occiduus beat
 pallenti radio culmina montium
 Formosam videor mihi
 in celso scopulo cernere virginem:
 effulget iubar, aureus
 pecten quando comam dividit auream
 et miris numeris strepunt
 aurae, cum liquidum virgo ciet melos.
 Per fluctus fragilem ratem
 solus nauta regit. Obstipuit silens
 et formam lepidam simul
 haurit luminibus, dulce simul bibit
 — demens — aure melos, scaphae
 neccursum meminit - proh! - moderarier.
 Gurges corripit horridus
 alliditque ratem cautibus asperis:
 captus dulcisonis modis
 poenas morte sua navita mox luet.

6. Hör' ich das Liedchen klingen

Audio carmen quotiens sonare
 a mea quondam solitum puella
 cantitari: mens subito tenetur
 capta dolore.

Impetu caeco feror in recessum
 montium lucique peto tenebras,
 qua meus sensim lacrimis profusus
 solvitur angor.

7. Auf Flügeln des Gesanges

Alis Phantasiae feram
 Gangi contiguus, lux mea, te plagis,
 quâ pulcherrimus omnium
 terrarum procul hinc est situs angulus.
 Illic hortus odorifer
 lunae puniceo lumine spargitur
 lotorumque sacrum nemus
 te blando strepitu, dulce caput, vocat.
 Illic suspiciunt pie
 ridentes violae stelliferum polum
 fabellasque rosae rosa
 pressa voce refert. Assiliunt catae
 suspenso capreae gradu
 arrectisque bibunt auribus hos sonos,
 queis sanctus procul obstrepit
 amnis spumiferis vorticibus tumens.
 Illic oh! liceat latus
 sub palmae patulo ponere tegmine!
 Illic nos amor et quies,
 illic nos teneant dulcia somnia!

8. Berg' und Burgen schauen herunter

Arcium pinnae iuga montiumque
 imminent Rheni liquidis fluentis,
 quae meus linter secat igne solis
 irradiante.

Laeta dum cerno laticum duella:
 qui meo dudum latuere corde
 abditi sensus, subeunt recenti
 impete pectus.

In sinum lymphae videor vocari
 blandienti voce: sed atra pestis
 non latet mentem, vada quam dolosa
 usque minantur.

Exhibens blandam faciem, sed intus
 contegens fraudes, similis puellae,
 amnis, es nostrae: cata blandiendo
 fallit et illa.

Exempla Versionum

4. Germanice et latine

Mommsen, Römische Geschichte, Band 1, Buch 3, Kapitel IV.

So gab dem genialen Entwurf Hamilcars das Glück die Weihe. Die Mittel zum Kriege waren gewonnen, ein starkes kampf- und siegegewohntes Heer und eine stetig sich füllende Kasse; aber wie für den Kampf der rechte Augenblick, die rechte Richtung gefunden werden sollte, fehlte der Führer. Der Mann, dessen Kopf und Herz in verzweifelter Lage unter einem verzweifelnden Volke den Weg zur Rettung gebahnt hatte, war nicht mehr, als es möglich ward, ihn zu betreten. Ob sein Nachfolger Hasdrubal den Angriff unterliess, weil ihm der Zeitpunkt noch nicht gekommen schien, oder ob er, mehr Staatsmann als Feldherr, sich der Oberleitung des Unternehmens nicht gewachsen glaubte, vermögen wir nicht zu entscheiden. Als er im Anfang des Jahres 534 durch Mörderhand gefallen war, beriefen die karthagischen Offiziere des spanischen Heeres an seine Stelle Hamilcars ältesten Sohn, den Hannibal. Er war noch ein junger Mann — geboren 505, also damals im neunundzwanzigsten Lebensjahr; aber er hatte schon viel gelebt. Seine ersten Erinnerungen zeigten ihm den Vater im entlegenen Lande fechtend und siegend auf der Eirke; er hatte den Frieden des Catulus, die bittere Heimkehr des unbesiegten Vaters, die Gräuelpfeile des libyschen Krieges mit durchempfunden. Noch ein Knabe, war er dem Vater ins Lager gefolgt; bald zeichnete er sich aus. Sein leichter und festgebauter Körper machte aus ihm einen vortrefflichen Läufer und Fechter und einen verwegenen Galoppreiber; sich den Schlaf zu versagen griff ihn nicht an und Speise wusste er nach Soldatenart zu genießen und zu entbehren.

Itaque ingenio atque consilio Hamilcaris fortuna favebat. Namque quae bello usui erant, validus exercitus pugnando atque vincendo consuetus et pecunia numquam deficiens, erant comparata; sed ubi pugnandi tempus atque ratio quaerenda erat, deerat is, qui exercitui praeesset. Nam cuius consilio atque animo in rebus desperatis desperanti de re publica populo via salutis patefacta erat, noniam fuit, cum iniri poterat. Utrum autem Hasdrubal, qui ei successit, hostem non aggressus sit, quod ei tempus nondum esse videretur, an rei publicae quam rei militaris peritior summae rei sese imparem esse putaverit, diiudicare non possumus. Qui cum initio anni quingentesimi tricesimi quarti a. u. c. caede interfectus esset, duces Poenorum, qui exercitui Hispaniensi praeerant, ei Hannibalem Hamilcaris filium natu maximum suffecerunt. Qui natus anno quingentesimo quinto a. u. c., quamquam adulescens duodetriginta annorum tum erat, tamen multa viderat, quippe qui patris in abdita terra pugnantis et vincentis in Hercta a prima pueritia meminisset, quippe qui pacem ignominiosam a Catulo superbe iussam, acerbum reditum invicti patris, scelera belli Libyci aegre tulisset. Atque ipse puer patrem in castra secutus levi robustoque corpore brevi tempore cursu, armorum usu, laxatis habenis audacter vehendo praestitit omnibus. Cui, ut versabatur in militia toto animo, nihil erat facilius quam pervigilare noctem atque potione ciboque frui et se abstinere. Sed quamquam in armis adoleverat, tamen erat eruditus isdem artibus ac nobiles Phoenicum, qui tum erant. Ac praecipue in Graeca lingua ab Sosilo

Trotz seiner im Lager verflössenen Jugend besass er die Bildung der vornehmen Phöniker jener Zeit; im Griechischen brachte er, wie es scheint, erst als Feldherr, unter der Leitung seines Vertrauten Sosilos von Sparta es weit genug, um Staatsschriften in dieser Sprache selber abfassen zu können. Wie er heranwuchs, trat er in das Heer seines Vaters ein, um unter dessen Augen seinen ersten Waffendienst zu tun, um ihn in der Schlacht neben sich fallen zu sehen. Nachher hatte er unter seiner Schwester Gemahl Hasdrubal die Reiterei befehligt und durch glänzende persönliche Tapferkeit wie durch sein Führertalent sich ausgezeichnet. Jetzt rief ihn, den erprobten jugendlichen General, die Stimme seiner Kameraden an die Spitze und er konnte nun ausführen, wofür sein Vater und sein Schwager gelebt und gestorben. Er trat die Erbschaft an, und er durfte es. Seine Zeitgenossen haben auf seinen Charakter Makel mancherlei Art zu werfen gesucht: den Römern hiess er grausam, den Karthagern habsüchtig; freilich hasste er, wie nur orientalische Naturen zu hassen verstehen, und ein Feldherr, dem niemals Geld und Vorräte ausgegangen sind, musste wohl suchen zu haben. Indess, wenn auch Zorn, Meid und Gemeinheit seine Geschichte geschrieben haben, sie haben das grosse und reine Bild nicht zu trüben vermocht. Von schlechten Erfindungen, die sich selber richten, und von dem abgesehen, was durch Schuld seiner Unterfeldherrn, namentlich des Hannibal Monomachos und Mago des Samniten, in seinem Namen geschehen ist, liegt in den Berichten über ihn nichts vor, was nicht unter den damaligen Verhältnissen und nach dem damaligen Völkerrecht zu verantworten gewesen wäre; und darin stimmen sie alle zusammen, dass er wie kaum ein anderer Besonnenheit und Begeisterung, Vorsicht und Tatkraft mit einander zu vereinigen verstanden hat. Eigentümlich ist ihm die erfinderische Verschmitztheit, die einen der Grundzüge des phönikischen Charakters bildet, er ging gern eigentümliche und ungeahnte Wege, Hinterhalte und Kriegsliste aller Art waren ihm geläufig, und den Charakter der Gegner studierte er mit beispielloser Sorgfalt. Durch eine Spionage ohnegleichen — er hielt stehende Kundschafter sogar in Rom — hielt er von den Vornahmen des Feindes sich unterrichtet; ihn selbst sah man häufig in Verkleidungen und mit falschem Haar, dies oder jenes auskundschaftend. Von seinem strategischen Genie zeugt jedes Blatt der Geschichte dieser Zeit und nicht minder von seiner staatsmännischen Begabung, die er noch nach dem Frieden mit Rom durch seine Reform der karthagischen Verfassung und durch den beispiellosen Einfluss bekundete, den er als landflüchtiger Fremdling in den Kabinetten der östlichen Mächte ausübte. Welche Macht über die Menschen er besass, beweist seine unvergleichliche Gewalt über ein buntgemischtes und vielsprachiges Heer, das in den schlimmsten Zeiten niemals gegen ihn ge-eutert hat. Er war ein grosser Mann, wo-er kam, ruhten auf ihm die Blicke aller.

Lacedaemonio familiari cum iam dux erat, doctus tantum profecit, ut ipse de republica libros Graece scriberet. Sed ubi adolevit, in patris exercitum ingressus, ut sub oculis eius ipsius prima stipendia faceret, eum in pugna iuxta se cadentem vidit. Deinde autem sub Hasdrubalis auspiciis, sororis coniugis, prae fuerat equitatu neque solum egregia militis virtute, sed etiam summo imperatoris ingenio floruerat. Qui tum iuvenis dux spectatus a commilitonibus exercitui praefectus, pro quibus pater et sororis vir pugnaverant et vitam profuderant, ea iam potuit perficere. A quibus traditum bellum bellator ipse suscepit. Sed mores naturamque eius aequales variis maculis aspergere ausi sunt. Atque a Romanis crudelis, avarus a Carthaginiensibus est appellatus. Et sane ut Poenus oderat Romanos et pecuniam opesque, ne quando deficerent, acquirere studuit. Sed quamquam ii, qui res vitamque eius historia comprehenderunt, non sine ira, odio, nequitiaque scripserunt, tamen viro claro illustri caliginem inducere non potuerunt. Namque, ut omittamus et ea, quae ei malitiose afficta sunt, quae ipsa per se dilabuntur, et ea quae culpa cum legatorum, tum Hannibalis Monomachi et Magonis Samnitis nomine eius facta sunt, nihil de eo traditur, quod, ut conditio rerum et ius gentium tum erant, excusari non potuerit; sed omnium in hoc unum congruunt sententiae moderationem amore studioque et virtute providentiam permiscere vix alium quemquam ita scivisse ut ipsum Hannibalem. In quo erat summa calliditas sollertiaque, quibus Poeni multum valebant. Namque mira et inopinata auxilia quaerebat et callebat insidias consiliaque varia, hostium mores atque naturam investigabat inaudita quadam diligentia. Ac singulari quadam exploratione — Romae quoque ei exploratores perpetuo erant — de hostium consiliis certior fiebat, ipse autem mutata veste et alienis capillis haec alia explorans saepe videbatur. Nec solum quanto fuerit ingenio imperatorio, omni illarum rerum confirmatur memoria, sed etiam, quanta indole publica, quam post pacem cum Romanis factam et republica Carthaginiensium emendanda et eximia auctoritate ab exsule advena in secretis consiliis principum Asiae interposita exhibuit atque probavit. Auctoritate vero quantum apud homines valuerit, ea re probatur, quod varium et multarum linguarum exercitum, qui ne maxime quidem adversis temporibus contra eum tumultuatus est, semper incredibilem in modum in potestate et dicione sua tenuit. Itaque in hunc tantum virum, quocumque venerat, oculi convertebantur omnium.

Henricus Roese, cand. phil.,
seminarii Gissensis sodalis

Sententiae biblicae

(Crain, Metrische Übersetzungen ins Griechische und Lateinische aus Schiller und Goethe, nebst einem Anhang aus der Bibel. Progr. Wismar 1858.)

Prov. Sal. 25,4,5:

Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur iustitia thronus eius.

Argentum artifices despumant, sordium ut [exstent

Integra, quae manibus vasa decora parant: Sic, si servatur scelerum vita integra regis, Fulcitur regni iustitia solium.

Ibidem 25,11:

Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

Aurea poma puta, quae tempore dixeris, esse Argento claras lecta tibi in pateras.

Ibidem 25,14:

Nubes et ventus et pluviae non sequentes vir gloriosus et promissa non complens.

Haud secus ac venti et nubes nullo imbre [cadentes

Est, qui promissis non stat ubique suis.

Ibidem 26,20:

Cum defecerint ligna, exstinguetur ignis, et susurrone subtracto iurgia conquiescent.

Exstingue ut lignis consumtis conspicias ignes, Defervente ira iurgia abire vides.

Ibidem 26,27:

Qui fodit foveam, incidet in eam, et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

Incidit in foveam, qui fodit, ut incidat alter; Obruatur saxis volvere saxa studens.

Libri libellique dono accepti:

Friderici de Schiller Carmina Optima eademque a Ioanne Dominico Fuss conversa edid. Ioseph Plassmann. Monasterii Guestfalorum in aed. Aschendorffii MCMIX.

C. Kampmann, Die graphischen Künste. (Sammlung Götschen: 75) Leipzig, G. J. Götschen, 1909. 3. Aufl. 176. Pr. 0.80 M.

Austriacus, Halblatein (Semilatin). Ein neues „Weltsprache“-Projekt. Wien, Ambr. Opitz Nfl., 1910. 35. Pr. ?

S. Schultze, Charakterbildung, Gymnasium und Staat. Halle, D. Nietschmann, 1911. 70. Pr. ?

ΠΑΙΓΝΙΑ ΑΝΩΝΥΜΑ. Sine Nomine Lusur. Goritiae, sumpt. Ioannis Logar, 1909. Ed. II. auct. Pr. ?

E. Krüger, Die Trierer Römerbauten. Trier, H. Stephanus, 1909. 27 (mit 25 Zeichn. u. Plän.) Pr. ?

Catalogi antiquarii:

Max. Engl Monacensis — Cat. 11: Archaeol., Pädag., Philos., Sprachwissenschaft, num. 1—1285.

Süddeutsches Antiquariat, Monaci — Cat. 132 (suppl. cat. 127): Klass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—1707 (Aut. lat. 571—1237, Humanisten, Neulateiner 1237—1258)

Guil. Koch Regiomontanus — Cat. 98: Geschichte d. Altertums, num. 1—611.

Responsorium

S. L.: Te non desiisse legere commentarium ex chartula soluta aenigmata nuntiantie summo cum gaudio cognovi. Olim enim multi apud vos erant lectores, qui an fidem nobis servarint nescio. Brevi ego plures acquirere conabor, nuntiis per acta ibi diurna dispersis. Vale.

F. C.: Commentarios semimenstruos »L'Echo Français« et »The English Echo« inscriptos, qui adhuc Heilbronnae prodierunt, ab initio huius anni Guilelmus Violet, bibliopola Stutgardiensis, suscepit edendos ac tanta quidem cura, ut prioribus annis multo elegantiores videantur et uberiores. Tibi vero ob id potissimum libelli placebunt, quod difficiliora vocabula passim Germanica versione illustrantur. Ecquid novi de Lucula? Vale.

B. R.: Disticha illa, quibus de »cerevisiae« nominis agitur etymologia, cuiusdam Kotterii sunt ceteroquin mihi ignoti. Ecce integra:

Quaerebam nuper, cerevisia duceret unde

Nomen, et inveni postmodo tale etymon:

A quo si pluris bibitur, cere - dividitur - brum;

Nam cerebri scindit heluo, quidquid habet!

Cf. epigramma Iani Dousae:

Quaeritur, unde suum ducat cerevisia nomen:

Quod cerebrum visat crebra, Sabelle, tuum.

Varia

Tabacum quomodo innotuerit hominibus

De tabaci origine certiores nos facit antiqua fabula orientalis, quae nescio an omnibus tabaci inimicis ut iudicium diabolicarum illius herbae proprietatum sit accepta.

Narratur enim agricola quidam olim diabolus vidisse in agro plantas serentem mirabiles atque naturae modum excedentes et propius accedens quaesivisse ex eo, quid nominis sit illis herbis. Diabolus homunculi confidentis oculos acriter intuens, quasi miraretur eius audaciam, et denique irridens »si nomen« inquit »conieceris, totus hic ager eiusque divitiae tuae sunt; sin minus, tuae anima esto mea!« Qua conditione accepta

vir domum redux casum mirificum narravit uxori. »De hac re« haec respondit »noli laborare: illud egomet ipsa perficiam«. Atque vestimentis exutis mulier dolio irrepsit pice liquida expleto, deinde in multis plumis congestis huc et illuc sese convolvit; nocte autem appetente agros petiit et ad hortum illum diabolicum pervenit. Statim appropinquans diabolus irato animo »age te, pro-

digium«, clamavit »ne attigeris tabacum meum!«. Itaque mysterium est patefactum, quoniam muliebris astutia ludibrio habuerat diabolum ipsum. Hic postridie agricolae agrum cum tabaco tradidit non immemor pactionis, quam cum illo inierat.

Guil. Lhm. Vratisl.

(secund. „Aegyptische Nachrichten“, Kairo, 10. VI. 10)

Aenigmata

composuit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

1.

Infirmos homines crucio pavidosque malosque.
Insula sum: vastus me luit Oceanus.

2.

Ut vivas spiresque, habeas me, crede, necesse
Me tibi detracto non erit ulla salus. [est;
Deme caput: stridens animal sum multa
nocendo
Famosum; quivis me timet atque fugit.

Horum aenigmatum qui solverit duo intra triginta dies, unius sortis particeps erit
in urna, qui omnia, duarum. In sortitionem dabitur libellus:

Friedemann, Scriptorum latinorum saec. XIX. delectus. Lips. 1840.

3.

Bestia parvula sum, sed inutilis atque molesta,
Sive est littera c sive caput mihi p.

4.

Sunt duo membra mihi; sum nigra loquaxque
volucris.
Divide me: pars est vox prior ecce tui.
Altera brumali spectatur frigore nata;
Densa cadens pueris agricolisque placet.

Sententiae latine vertendae:

Kein Dichter unserer Zeit beherrscht ein grösseres Stoffgebiet als Rudyard Kipling. Er ist unter der Tropen-Sonne so heimisch, wie im ewigen Eise, im grünen Laubverstecke des Dschungels, wie im Schmutze der Elend-Bezirke Londons. Kiplings Hauptthema aber ist die dichterische Darstellung der Macht und Grösse des britischen Weltreiches. Tommy Atkins, der englische Soldat, ist der Held seiner Lieder, und Kipling entwirft mit grösster Treue ein Bild des stets kriegerischen und kolonialen Lebens englischer Söldner. Weit über die Ufer des kleinen Heimat-Eilandes hinaus weist Kipling auf die Reiche hin, die sich England in allen Weltteilen gegründet hat. Aus dem ursprünglichen rauhen Soldatendialekt hat sich Kipling eine Sprache

von wundervoller Unmittelbarkeit geschaffen. Dazu kommt ein Rhythmus, der Dinge, die noch kein Dichter wiederzugeben versucht hat, aus den Versen heraustönen lässt: Den Sturm- lauf einer angreifenden Truppe, die unregelmässige Detonation einer Gewehrsalve, das Rasseln einer rostigen Ankerkette, oder das Anschlagen der Wellen an die Schiffswand, dies und tausend ähnliche Eindrücke hat er in das Silbenmass seiner Gedichte zu bannen verstanden. Es ist eine prachtvoll ursprüngliche Lyrik, und die Uebertragung von Dr. Hanns Sachs gibt ein vollkommenes deutsches Abbild von ihr.

(Verba a Iulio Zeitler, bibliopola Lipsiensi, praemissa libro: Rudyard Kipling, Soldatenlieder. Deutsch von Hanns Sachs. Leipzig, 1910. 4 M.)

Huic penso qui satisfecerit optime, Scriptorem Latinum gratis accipiet per IX menses. Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debent.

SCRIPTOR LATINUS

prodit idibus cuiusque mensis mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lūstenöder, Francofurti a. M., Eschersheimer Landstrasse 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Glendale — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Krakow — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roesse, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

805-
S 73



SCRIPTOR LATINUS

Menstruus Ad Linguae Latinae Humanitatisque
Studium Colendum Commentarius

Annus VIII: Numerus IX

— Procurant negotia —

- in Britannia:** D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London W. C.,
57-59 Long Acre,
- in Italia:** Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze, 20 Via
Tornabuoni,
- in Nederlandia:** N.V. Boekhandel, voorh. Gebr. Belinfante, Den Haag, Kneuterdijk 3,
- in Russia:** K. L. Ricker, St. Petersburg, 14 Newsky Prospekt.



Summarium:

- Hora, De latine scribendi utilitate
- Vernulaeus, De peregrinatione II
- Pius X Pp., De modernismi periculo propulsando
- F. P., De Thoma et Dryade carmen
- Lehmann, Carminum germanicorum versiones
- Ex epistulario redactoris — Varia — Censura librorum
- Responsorium — Libri dono accepti
- Sententiae vertendae — Aenigmata

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. VIII Francofurti a. M., Mense Martio MCMXI Num. IX

De Latine Scribendi Utilitate pauca quaedam exponebat Ernestus Hora, Austriacus.

Qui his temporibus artem Latine scribendi etiam nunc in scholis retinendam adversariorum malevolentia lacessiti defendere temptant viri doctissimi, eum praecipue fructum aiunt ex eiusmodi exercitiis percipi a discipulis, ut cogitandi subtilitas et celeritas optime excolantur. Cui sententiae refragari non est in animo, immo maximam vim huic argumento inesse et ipse persuasum habeo.

Attamen interdum subit mirari, cur ceteris propugnaculis relictis in unam hanc arcem regrediendum sit. Latius enim hodieque patet Latine scribendi utilitas neque ita reiecti iam sumus ac proterriti, ut manus dare necesse habeamus. Non deest multorum alacritas, non desunt auxilia hominum benevolorum, deest in nostris quidem regionibus ea philologorum consensio, quae defendentibus maxime necessaria est. Etenim reperiuntur nescio quo pacto viri cetera antiquitatis amantissimi, qui particulas nostrae disciplinae alii alias tamquam inutiles iam et obsoletas sine ulla dubitatione abicientes prope signiferi adversariorum inviti illi quidem existant verentes, opinor, ne parcius largiendo »stuporis philologici« rei fiant aut ab huius saeculi moribus et institutis alienissimi esse arguantur. Quo fit, ut vix ullus scriptor antiquus aut ulla disciplina ad studium antiquitatis pertinens reperiatur, quam non unus alterve philo-

logus sine ullo incommodo e scholis eici posse contendat. Quae voces temere iactatae avidae tamquam *επιμακ* arripiuntur ab adversariis et ut gravissima testimonia circumferuntur. Verum haec missa facio, ad ea, quae proposita sunt, pergamus. Nam de Latine scribendi utilitate disputaturus sum, non quo nova proferam et inaudita, sed quia in tantis periculis mutus esse nolo, dum imperitissimum quemque de nostris rebus inique et confidenter audio vociferantem.

Quam in aevi medii hominibus imprimis admiramur constantiam illam in rebus gerendis conspicuam, ea in scholis illius aetatis superioribus condendis et instituendis cum maxime cernitur. Quamquam enim linguae vulgares saec. XIV. et XV. litteris tradendis iam satis idoneae factae erant, tamen in universitatibus, quas vocabant, sermoni Latino usquequaque suus honos mansit neque post fatale religionis discidium quicquam mutatum est. Enimvero videbant maiores sapientissimi, quantus fructus ex una omnium communi lingua ad litteras promovendas redundaret. Potuerunt illa aetate viri docti Hispaniae libros a Germanis conscriptos nullo interpretum auxilio legere, potuerunt adolescentuli cuiusvis gentis ad nobilissimum quemque alterius nationis doctorem audiendum confluere, potuerunt ipsi doctores, quae excogitaverant, in auditoriis expromere alienigenarum. Praeclara vero res et sapientiae plena! Dicet aliquis: quid? sapientes isti, cum misellis pueris lingua vernacula inter-

dicebant, nonne satis superque ostendebant, quanto odio sermonis patrii arderent? Tales voces saepenumero et leguntur et audiuntur. Miror sane homines doctos nostrae praesertim aetatis, qua nemo non scholas emendandi rationes unus omnium optime novisse videtur et meras methodos loquitur, convicia illa inde a saec. XVIII. propagata subsequi quam suis ipsos ingeniis uti malle ad eam rem explicandam. Nam luce clarius esse arbitror praeceptores illos, cum discipulos in scholis sermone patrio uti vetarent, nihil aliud efficere voluisse, quam ut lingua Latina citius faciliusque disceretur. Nempe nosmet ipsi pueros sermone Germanico in vita cotidiana usitato in scholis uti vetamus non contemptu nescio quo, sed ut politiore illo et urbano facilius assuescant. Diserte autem et plane senatus Vindobonensis in legibus scholasticis anno p. Chr. n. 1446 promulgatis sese pueros, qui lingua Germanica in schola loquerentur, ideo punitos velle declaravit, ut Latina expedite uti discerent: „Das die schuler vertig werden in der latein ze reden“ (Paulsen, Geschichte des gelehrten Unterrichts II 2. p. 697).

Caveamus igitur, ne vana opinione inducti falsis criminibus insimulemus illos viros, qui certe nostrae memoriae hominibus sermonis patrii et nationis caritate nihil cedebant. Verum esto: lingua vetere discenda pericula quaedam mediocria linguis recentioribus illata sint, sed haec incommoda nonne maximis utilitatibus non modo leniebantur, sed prorsus compensabantur? Nulla unquam natio ita se integram incolumemque servare potuit, ut quasi parietibus circumclusa omni fimitimarum gentium commercio supersedere posset. In eo autem commercio, cum lingua aliqua tamquam instrumento opus sit, quid minus offensionis habere potest quam lingua omnium communis? De publica videlicet civitatum inter se consuetudine me nunc loqui scito, ne forte irridendi causa coquis et tonsoribus peregrinantibus linguam Latinam obtrudere me velle contendas. Sed quis ignorat, quantae inter gentes hodie aemulationes intercedant, quam

aegre ferat altera, si alterius lingua publice uti cogatur, quasi periculum sit, ne ea re alienae potentiae se submittat? Cuius metus causae procul aberant, dum lingua Latina in publico civitatum commercio vigeat. Ipse Jahnus, artis gymnicae inter Germanos instaurator, cum suae gentis amore mirum quantum flagraret, tamen pristinum illum sermonis Latini usum non modo laudabat, sed etiam reduci magnopere cupiebat.¹⁾ Perspexerat vir de patria sua bene meritus usu linguae Latinae, quippe quae nemini offendiculo esse posset, si in communibus gentium rebus usurparetur, non deminui, sed defendi potius ac protegi, quae cuiusque nationis essent propria. Quod quam verum sit, quis rectius iudicare potest quam qui in Austria, patria mea carissima, natus est atque educatus? Namque in eo imperio plus decem nationes de linguarum suarum principatu inter se cotidie digladiantur nihil aliud contentiunculis suis efficientes, nisi ut odia mutua cum magnis omnium iacturis in dies ingravescant et vires totius imperii infirmentur. Quae velut si praesensissent, maiores nostri linguae Latinae in communibus omnium rebus adhibendae sapienter favebant. Cuius usus exstant paucae quaedam reliquiae. Aedificia quidem caesarea et regia hodieque Latinis plerumque titulis ornantur, item monetae aureae et argenteae Latine inscribuntur, testimonia baptismi in nonnullis regionibus Latine conficiuntur. Sed quid ego his vetustatis vestigiis immorari malo quam vividum illud et luculentum afferre exemplum ecclesiae Romanae? Quae cum tot gentes sermone dissonas complectatur, qua tandem ratione nationum rivalitates et offensiones a cultu suo et religione prohibet nisi lingua Latina? Quod autem in hac tanta societate cum summa fit utilitate, ut quae ad omnes eam religionem profitentes pertineant sive decreta pontificia sive libri rituales, Latine conscribantur, id si minus iam in publico civitatum commercio, at

¹⁾ Jahn, Deutsches Volkstum. Leipzig. Reclam. p. 214.

in studiis certe exercendis et epistulis inter doctos mittendis fieri non poterit? Non commenta haec sunt aut somnia, sed res est multorum saeculorum usu trita et probata. An, ut philologos et theologos sileam, Copernici, Kepleri, Newtoni, Linnaei, Comenii, aliorum scripta, nisi Latine confecta fuissent, in tantam toto orbe terrarum claritudinem perventura fuisse arbitramur? Usu autem linguae Latinae in dies magis languescente maximum oritur incommodum cum ceteris, tum minoribus illis nationibus, quarum sermonem patrium ne finitimi quidem satis cognitum habent. Nam quidquid viri docti inde oriundi vernacula sua lingua conscribunt, licet ingeniosissimum sit, vix tamen cuiquam in notitiam venit exterorum. Nunquam certe aut Madvigius, si Danice, aut Cobetus, si Hollandice, aut Linnaeus, si Suecice opera sua scribere praeoptasset, tantam inter omnes gloriam adeptus esset.

Verum iam mihi videor audire adversarium aliquem obmurmurantem: »Ohe, iam satis est! Quid tu γλαυκῶς Ἀθήναζε? Neque enim quisquam, nisi forte insanit, linguam universalem viris doctis diversarum gentium maximam utilitatem et attulisse et afferre infitiat. Sed cum hunc unionem in sterquilinio tuo quaerere instituis, operam perdas necesse est et in sole videris caligare. Habemus enim, habemus iam illam, quam tu exoptas, linguam universalem, omnibus numeris absolutam, quam paucis ante annis medicus quidam Russicus excogitavit et faustis omnibus »Esperanto« appellavit. Quantopere doctissimo cuique ea lingua probetur, vel inde apparet, quod ipse Guil. Ostwald, professor chemiae, etsi linguis discendis homines non sagaciores, sed stolidiores evadere nuper affirmavit, tamen hanc unam excipit, amplexatur, commendat. Et recte quidem id facit. Novae enim linguae grammatica toto caelo differt a Latina, quam prudentissimus quisque carnificinam puerorum suo iure nuncupat. Neque enim sexcentis illa praeceptis et exceptionibus obscuratur, sed tam paucis tota

pagellis continetur, ut totidem diebus perdisci queat quot annis Latina.«

Eiusmodi laudes iactantiae plenas, quales in ephemeridibus subinde leguntur, speciosiores esse quam veriores quis non videt? Grammaticam illam quidem faciliorem esse ad discendum quippe quam maxime coartatam concedo; at quae linguas discentibus occurrunt difficultates, non solum in grammaticae subtilitate versantur, sed etiam in copia verborum acquirenda. Nempe id manifestum est neminem, nisi multa milia vocabulorum didicerit, ex ulla lingua ad litteras utique tractandas satis utilitatis capere posse. Iam vides, quanta voluptas maneat misellum esperantistam! Multa milia vocabulorum memoriae infigenda sunt neque ea historico quodam fundamento innixa, sed arbitrato nescio cuius ex variarum linguarum radicibus formata ac detorta. Neque quod alias linguas discentibus contingere solet, ut maximorum scriptorum libros pervolutantes sensim et cum voluptate magnam sibi copiam verborum pariant, id commenticiae linguae amatori usu venire potest. Nam vocabula ei arbitraria multo sudore corradenda sunt ex aridis et ieiunis commentariis et scriptiunculis eorum, qui in eadem qua ipse harundine equitant. Sed hoc ipsum concedatur esse alicubi homines tanto animi ardore praeditos, ut fastidia illa omnia improbo labore evincant, ecquid erit praemii? Periculum autem instat, ne paulo post nova lingua universali subnascente pristinae memoria obliteretur et divinae illae esperantistarum chartae quemadmodum olim volapuekistarum in cauponas deferantur ad merces amiciendas.

(Proximo absolvetur numero.)

Nicolai Vernulaei De Peregrinatione

in Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam
dissertatio

Oratio II: Hispani Oratoris

Carolus Quintus, ille Imperatorum omnium gloriosissimus, cum depositis imperii insignibus et abdicata a se tot provinciarum et regnorum admini-

In ea cum Carolus Quintus Imperator quartana conflictaretur, sola aeris clementia molestissimum brevissimo tempore morbum fugavit. Quid eius aula magnificentius? quid maiestate augustius? quid consilio prudentius? Nondum de his rebus dico. Percurramus ceteras urbes, si placet. Segoviam, qua nulla laboriosior est, ubi lanificium est laudatissimum, ubi mendicus est nullus, nisi aeger, puer, senex, Vallisoletum, cuius est praecipua nobilitas et in qua septingentorum passuum est forum et in qua Philippus Secundus aliquando est natus, Legionem, qua nullam peregrinantes praestantior affirant, cuius templum omnium toto regno templorum est artificiosissimum et in quo triginta septem regum uniusque Hispaniae Imperatoris mausolea visuntur, Compostellam, qua nulla religiosior, Barcinonem, qua nulla mundior, Caesar-Augustam, qua nulla augustior vel aedium nitore pulchrior, Flaviobrigam, qua nulla negotiosior et ubi quotannis quinquaginta naves lana tantum oneratae varias in regiones transvehuntur. Percurrere reliquas omnes urbes non possum nec sane percensere. Unam Ulissiponem, qua nulla esse illustrior potest, quis intueri ac perambulare non optet? Vere dicam:

hic in parvo est India tota sinu.

Hic ab Afris, ab Asiaticis, ab Indis advecti ingentes omnino thesauri liberali manu per universam Europam dispensantur. Quodsi iam his urbibus omnibus perlustratis regionem omnem uno intuitu videre possetis, cerneretis eam plumbi, ferri, aeris, argenti, auri metallis totam ubique scatentem. Nec in citeriore speculares desunt lapides nec in Baetica minium. Diceretis Vulcanum officinam suam, Martem armamentarium suum apud Cantabros posuisse. Tanta ibi ferri est copia, et si fides habenda Plinio est, mons est in Cantabriae maritima parte totus ex ferro. Iudicaretis in subterraneis Hispaniae partibus Plutum, opulentiae deum, habitare, ut non a vero abesse videatur, quod de Gallecia Iustinus affirmat in ea agricolas aratro suo glebas aureas frequenter excindere.

Non hic volo Hispaniae fluvios nominare, qui centum sunt et quinquaginta, non ad calculum pontes revocare, qui septingenti numerantur, non fontes percensere, qui in solo Xericii agro mille sunt et quingenti. Minora haec commemorari non debent, ubi miracula possunt ostendi. An non miraculum est Escuriale, illud Sancti Laurentii monasterium, illa non egregia tantum, sed regia sane moles, in quam Philippus Secundus ducentes centena coronarum milia, viginti, inquam, miliones insumpsit. Tanta est eius amplitudo, ut quattuor simul regibus hospitium praebere commode possit. Tanta est eius excellentia splendorque, ut pyramides Aegyptiorum vincat, Graecorum delubra superet, Romanorum amphitheatra, thermas, capitolia, palatia, immo omnia mundi miracula longo post se intervallo relinquat. Habes in eo hortorum nitorem, habes silvarum umbracula, habes fontium amoenitatem, habes omnia. Enimvero, cum tanta ac talis sit Hispania, dignissima proinde, quae nationum omnium peregrinationibus perlustretur, tum nihil est, vel ad morum compositionem, vel ad eruditionem quavis in disciplina comparandam, vel ad prudentiam bello togaque formandam, quod addiscere peregrinantes in ea non possint. Si componendi sint mores, videre licet Hispanorum graves animos et cum pondere quodam elatos, qui profecto subito numquam impetu huc et illuc effunduntur. Fortissimi sunt, mortis contemptores, in omnia pericula ita pertinaces, ut nec tempore nec taedio vincantur. Habent et a natura et ab arte constantiam, nec a loco, quem insederint, nec a verbo, quod protulerint, facile dimoventur. Cum loquuntur, grandis est sermo et cum sermone vultus conspirans, cum agunt aliquid, severa quaedam maiestas apparet. Parcimoniam ita amplectuntur, ut per eam suas opes servent; temperantiam ita colunt, ut ad eam illorum etiam corpora sint instituta, quorum tamen vestitum, ne sordidi videantur, libenter elegantiorum ostentant. Rigidis assueti sunt virtutibus et frugalitate singulari vivunt,

nisi alienae mensae liberalitas cum hilaritate libertatem concedat. Nulla adversitas detrudere supercilium Hispanis potest et vel etiam in ipsa egestate magnos spiritus non depouunt. Tanta spes eorum est, ut nunquam desperent. Pietas religioque ita Hispanorum propriae sunt virtutes, ut stare illae per ipsos tantum et in eorum animis domicilium elegisse videantur. Etiam cum armis pietatis insignia coniungunt et catholicorum nulli ferventiores sunt quam Hispani. Nullibi accuratior rigidiorque iustitiae disciplina quam apud Hispanos, nulli in amicos liberaliores quam Hispani. Dissimulare non ignorant, solertes sunt et astuti, semper tamen fideles. Quid ergo? Nihil aliud Hispania est, quam quaedam virtutum omnium schola, in qua Hispani earum sunt magistri. Adeo, qui pietatem, qui gravitatem, qui temperantiam, qui constantiam, qui iustitiam, qui virtutes alias perdiscere usque ipso animis suis imprimere concupiscunt, in Hispaniam profiscantur. Si militaris ars aut eruditio quaeratur, ubi obsecro vel haec vel illa melius quam in Hispania comparabitur? Hispaniae uni, inquit Latinus Pacatus, quidquid ubique laudatur, assurgit: haec durissimos milites, haec facundissimos oratores, haec clarissimos vates parit, haec iudicum mater, haec principum est. Neque vero tantum olim nullam vitam sine armis rati sunt Hispani, non tantum bellatrix olim terra illa, viris armisque nobilis et Hannibalis eruditrix fuit, verum etiam hac nostra tempestate seminarium est innumerorum exercituum Hispania, ex qua plures in orbem fere universum quotannis legiones exeunt, quam in regnis aliis milites reperiantur. Nimirum Hispanorum pugnacissimis animis et dexteris oriens occidentisque superatur et eorum fortitudo catholicae fulcrum est religionis. Cum optimi pedites sint, tum in equis, quibus in eo regno nihil ad velocitatem, generositatem, elegantiam deest, certe sunt boni. Quid vero deesse tandem ad eruditionem comparandam posset, ubi tot nobilissimae et toto orbe florentissimae sunt academiae? Conimbri-

censis est, egregium Hispaniae decus, quae uberrimos ingeniorum fructus effundit et ubi studiosa frequensque iuventus prisco more togata procedit. Ibi Complutensis est, Hispaniarum Athenae, unde praeclarissima ingeniorum lumina depulsa barbarie prodierunt. Ibi Salmanticensis est, quae, cum sit alterae Hispaniarum Athenae, tum urbs ipsa regni totius est ornamentum. Illam iure sane virtutum et scientiarum oceanum appellabo, ex qua tot ingeniorum et virtutum rivuli in Hispaniam universam deducuntur. Nam ex ea populi iura et leges petunt, reges ad curiam suam senatores accipiunt, cathedrae et suggestus doctores exoptant. Nec huic tantum Hispani, verum etiam maxima frequentia exteri tamquam ad celeberrimum Minervae emporium confluent. Taceo Hispalensem, Caesaraugustanam, Granatensem, Toletanam, taceo alias omnes, in quibus philosophia theologiaque sedem ac domicilium fixisse videntur et quas legum canonumque peritia toto orbe famosissimas effecit. Fateor equidem deesse hoc tempore in Hispania spiritum illum eruditionis, qui omnem scientiarum partem debet implere, deesse robustam illam Latinae eloquentiae venustatem, sine qua vix ultra balbutiem squalens sapientia aliquid potest, ingeniosi tamen sunt Hispani et in apice scientiarum non inutilem infirmumque volatum tentant. Principatum Hispani in philosophia obtinent, imperium in theologia, olim etiam plurimum aliarum domini erant scientiarum, ut opus iam non sit heroas illos omnis eruditionis nominare, quorum ingenia omnis posteritas honorabit. At erit fortassis ad reipublicae gubernacula natus quispiam, qui, ut veri perfectique regiminis rationes intellegat, peregrinari concupiscit. Eat sane et in Hispaniam peregrinetur. Alibi aristocratiae democratiaeque melius arcana fortasse cognoscet, at hic monarchiae maiestatis potentiam, splendorem, auctoritatem animadvertet et singulorum ordinum incredibilem prudentiam notabit. Iactent alii suam industriam et dexteritatem, quantum volunt, ostentent, di-

cam audacter, nulli prudentius quam Hispani gubernant. Eorum est prudentia, eorum sunt consilia politicaeque rationes, quae tot urbes, regiones, provincias, tot ubique terrarum ad orientem occidentemque regna, tam remota tamque diversis referta populis administrant. Unus Hispaniae senatus suo consilio regum omnium potentiam deterret, unum Hispaniae consilium principum omnium aliorum et rerumpublicarum astutiam eludit. Hic omnes gubernandi leges, hic magistratum officia, hic altae mentis consilia, hic patentem consultantium maturitatem, hic omnes reipublicae regendae rationes, arcana, stratagemata videre discereque peregrinantes sane possunt. Quae cum ita se habeant, sit ea iam omnium confessio Hispaniam esse, cuius perlustratio morum dignitatem, militarem disciplinam, summam in omni genere eruditionem, singularem prudentiam cum incredibili iucunditate adfert. Dixi.

Hispani mores cum eius laude:

Hispanus fortis, constans et fidus amico
Magnanimum sese munificumque probat.
Diluti parce delibat pocula Bacchi,
Fervida ne cerebro vina nocere queant.
Ingenium nactus naturae munere acutum
Perfacile eximiis proficit in studiis.
Templa alacri Divum gressu sacrata frequentat,
Supplex ante aras vota precesque facit.
Bello eques atque pedes velox, praedurus in
hostem
Barritum pugnans voce boante refert.

Pii X. Pp.

Motu Proprio,

quo quaedam statuuntur leges ad modernismi
periculum propulsandum

(Pergitur)

His universe dictis, nominatim servari diligentius praecipimus, quae articulo XLII Constitutionis **Officiorum** in haec verba edicuntur: **Viri e clero saeculari prohibentur quominus, absque praevia Ordinariorum venia, diaria vel folia periodica moderanda suscipiant.** Qua si qui venia perniciose utantur, eâ, moniti primum, priventur. — Ad sacerdotes quod attinet, qui **correspondentium** vel **collaboratorum** nomine vulgo veniunt, quoniam frequentius evenit eos in ephemeridibus vel commentariis scripta edere modicissimi labe infecta; videant Episcopi ne quid hi, contra quam siverint, moliantur datamque potestatem si oportet, retractent. Idipsum ut religiosorum moderatores praestent gravissime admonemus: qui si negligenter agant, Ordinarii auctoritate Pontificis Maximi provideant. — Ephemerides et commentaria, quae a catholicis scribuntur, quoad fieri possit, censorem designatum habeant. Huius officium erit folia singula vel libellos, postquam sint edita, integre attentaque perlegere: si quid dictum periculose fuerit, id in sequenti folio vel libello corrigendum iniungat. Eadem porro Episcopis facultas esto, etsi censor forte faverit.

V. Congressus publicosque coetus iam supra memoravimus, utpote in quibus suas modernistae opiniones tueri palam ac propagare student. — Sacerdotum conventus Episcopi in posterum haberi ne siverint, nisi rarissime. Quod si siverint, ea tantum lege sinent, ut nulla fiat rerum tractatio quae ad Episcopos Sedemve Apostolicam pertinent; ut nihil proponatur vel postuletur, quod sacrae potestatis occupationem inferat; ut quidquid modernismum sapit, quidquid presbyterianismum vel laicismum, de eo penitus sermo conticescat. — Coetibus eiusmodi, quos singulatim, scripto, aptaque tempestate permitti oportet, nullus ex alia dioecesi sacerdos intersit, nisi litteris su

Certamen Poeticum Hoeufftianum

Die XIII m. Martii in conventu Ordinis Literarii Academiae Regiae Disciplinarum Nederlandicae relatum fuit de XXXIII carminibus, quae Amstelodamum missa fuerant, ut de praemio certarent. Horum aureo praemio dignum iudicatum est carmen inscriptum

Fanum Vacunae,

cuius auctor apparuit

Ioannes Pascoli Bononiensis.

Praeterea prelo dabuntur quatuor carmina praestantissima, si poetae veniam dederint schedulas aperiendi. Sunt autem his titulis: *Petronius, Pascua montium, Avia, Ravenna.*

Amstelodami, d. XIV m. Mart. 1911.

H. T. Karsten,
Acad. Reg. h. t. ab Actis

Episcopi commendatus. — Omnibus autem sacerdotibus animo ne excidant, quae Leo XIII gravissime commendavit: **Sanota sit apud sacerdotibus Antistitum suorum auctoritas: pro certo habeant sacerdotale munus nisi sub magisterio Episcoporum exerceatur. neque sanctum, nec satis utile, neque honestum futurum.**¹⁾

VI. Sed enim, Venerabiles Fratres, quid iuverit iussa a Nobis praeceptionesque dari, si non haec rite constanterque serventur? Id ut feliciter pro votis cedat, visum est ad universas dioeceses proferre, quod Umbrorum Episcopi,²⁾ ante annos plures, pro suis prudentissime decreverunt. **Ad errores, sic illi, iam diffusos expellendos atque ad impediendum quominus ulterius divulgentur, aut adhuc existant impietatis magistri per quos perniciosi perpetuentur effectus, qui ex illa divulgatione manant; sacer Conventus, sancti Caroli Borromaei vestigiis inhaerens, institui in unaquaque dioecesi decernit probatorum utriusque cleri consilium, cuius sit pervigilare an et quibus artibus novi errores serpent aut disseminentur atque Episcopum de hisce docere, ut collatis consiliis remedia capiat quibus id mali ipso suo initio extingui possit, ne ad animarum perniciem magis magisque diffundatur, vel, quod peius est, in dies confirmetur et crescat.**

— Tale igitur consilium, quod a vigilantia dici placet, in singulis dioecesibus institui quamprimum decernimus. Viri, qui in illud adiscantur eo fere modo cooptabuntur, quo supra de censoribus statuimus. Altero quoque mense statoque die cum Episcopo convenient: quae tractarint, decreverint, ea arcani lege custodiunt. Officii munere haec sibi demandata habeant, Modernismi indicia ac vestigia tam in libris quam in magisteriis pervestigant vigilantiter; pro cleri iuventutaeque incolumitate, prudenter sed prompte et efficaciter praescribunt. — Vocum novitatem caveant, meminerintque Leonis XIII monita: **Probari non posse in catholicorum scriptis eam dicendi rationem quae, pravae novitatis studens, pietatem fidelium ridere videatur, oquaturque novum christianae vitae ordinem, novas Ecclesiae praeceptiones, nova modernae animi desideria, novam socialem cleri vocationem, novam christianam humanitatem, atque id genus multa.**³⁾ Haec in libris praelectionibusque ne patiantur. — Libros ne negligant, in quibus pia cuiusque loci traditiones aut sacrae Reliquiae tractantur. Neu sinant eiusmodi quaestiones agitari in ephemeridibus vel in commentariis fovendae pietatis destinatis, nec verbis ludibrium aut despectum sapientibus, nec stabilibus sententiis, praesertim, ut fere accidit, si quae affirmantur probabilitatis fines non excedunt vel praeiudicatis nituntur opinionibus. — De sacris Reliquiis haec teneantur. Si Episcopi, qui uni in hac re possunt, certo norint Reliquiae cuiuspiam auctoritates, quae ob civiles forte perturbationes vel alio quovis casu, interierint; ne publice ea proponantur nisi rite ab Episcopo recognita. Praescriptionis argumentum vel fundatae prae-

sumptionis tunc tantum valebit, si cultus antiquitate commendetur; nimirum pro decreto, anno MDCCCXCVI a sacro Consilio indulgentiis sacrisque Reliquiis cognoscendis edito, quo edicitur: **Reliquias antiquas conservandas esse in ea veneratione in qua hactenus fuerunt, nisi in casu particulari certa adessent argumenta eas falsas vel supposititias esse.** — Quum autem de piis traditionibus iudicium fuerit, illud meminisse oportet: Ecclesiam tanta in hac re uti prudentia, ut traditiones eiusmodi ne scripto narrari permittat nisi cautione multa adhibita praemissa declaratione ab Urbano VIII sancita; quod etsi rite fiat, non tamen facti veritatem adserit, sed, nisi humana ad credendum argumenta desint, credi modo non prohibet. Sic plane sacrum Consilium legitimi ritibus tuendis, abhinc annis triginta, edicebat: **Eiusmodi apparitiones seu revelationes neque approbatas neque damnatas ab Apostolica Sede fuisse, sed tantum permixtas tamquam pie credendas fide solum humana, iuxta traditionem quam ferunt, idoneis etiam testimoniis ac monumentis confirmatas.**¹⁾ Hoc qui teneat, metu omni vacabit. Nam apparitionis cuiusvis religio, prout factum ipsum spectat et relativa dicitur, conditionem semper habet implicitam de veritate fac i: prout vero absoluta est, semper in veritate nititur, fertur enim in personas ipsas Sanctorum qui honorantur. Similiter de Reliquiis affirmandum. — Illud demum Consilio vigilantiae demandamus, ut ad socialia instituta itemque ad scripta quaevis de re socialia assidue ac diligenter adiciant oculos; ne quid in illis modernismi lateat, sed Romanorum Pontificum praeceptionibus respondeant.

VII. Haec quae praecepimus ne forte oblivioni dentur, volumus et mandamus ut singularum dioecesium Episcopi, anno exacto ab editione praesentium litterarum, postea vero tertio quoque anno, diligenti ac iurata enarratione referant ad Sedem Apostolicam de his quae hac Nostra Epistola decernuntur, itemque de doctrinis quae in clero vigent, praesertim autem in Seminariis ceterisque catholicis Institutis, iis non exceptis quae Ordinarii auctoritati non subsunt. Idipsum Moderatoribus generalibus ordinum religionum pro suis alumnis iniungimus.

His, quae plane confirmamus omnia sub poena temeratae conscientiae adversus eos, qui dicto audientes esse renuerint, peculiariter quaedam adiciamus, quae ad sacrorum alumnos in Seminariis degentes et ad instituti religiosi tirones referuntur. — In Seminariis quidem oportet partes omnes institutionis eo tandem aliquando conspirent ut dignus tali nomine formetur sacerdos. Nec enim existimare licet, eiusmodi contubernia studiis dumtaxat aut pietati parere. Utraque re institutio tota coalescit, suntque ipsa tamquam palaestrae ad sacram Christi militiam diuturna praeparatione fingendam. Ex iis igitur ut acies optime instructa prodeat, omnino sunt duae res necessariae, doctrina ad cultum mentis, virtus ad perfectionem animi. Altera postulat ut alumna sacrorum iuventus iis artibus apprime erudiatur quae cum

¹⁾ Litt. Encycl. „Nobilissima“, VIII Febr. MDCCCLXXXIV. ²⁾ Act. Consess. Epp. Umbriae Novembri MDCCCXLIX, tit. II, art. 6. ³⁾ Instruct. S. C. NN. EE. EE. XXVII Ian. MCMII.

¹⁾ Decr. II Maii MDCCCLXXVII.

studiis rerum divinarum arctiorem habent cognitionem; altera singularem exigit virtutis constantiaeque praestantiam. Videant ergo moderatores disciplinae ac pietatis, quam de se quisque spem iniciant alumni, introspectantque singulorum quae sit indoles; utrum suo ingenio plus aequo indulgeant, aut spiritu profanos videantur sumere; sintne ad parendum dociles, in pietatem prони, de se non alte sentientes, disciplinae retinentes; rectone sibi fine proposito, an humanis ducti rationibus ad sacerdotii dignitatem contendant; utrum denique convenienti vitae sanctimonia doctrinaque polleant; aut certe, si quid horum desit, sincero promptoque animo conentur acquirere. Nec nimium difficultatis habet investigatio; siquidem virtutum, quas diximus, defectum cito produunt et religionis officia ficto animo persoluta, et servata metus causa, non conscientiae voce, disciplina. Quam qui servili timore retineat, aut animi levitate contemptive frangat, is a spe sacerdotii sancte fungendi abest quam longissime. Haud enim facile creditur, domesticae disciplinae contemptorem a publicis Ecclesiae legibus minime discessurum. Hoc animo comparatum si quemprehenderit sacri ephebei moderator, et si semel iterumque praemonitum, experimento facto per annum, intellexerit a consuetudine sua non recedere, eum sic expellat, ut neque a se neque ab ullo episcopo sit in posterum recipiendus.

Duo igitur haec ad promovendos clericos omnino requirantur; innocentia vitae cum doctrinae sanitate coniuncta. Neve illud praetereat, praecepta ac monita, quibus Episcopi sacris ordinibus initiandos compellant, non minus ad hos quam ad candidatos esse conversa, prout ubi dicitur:

Providendum, ut caelestis sapientia, probi mores et diuturna iustitiae observatio ad id electos commendet.... Sint probi et maturi in scientia simul et opere... eluceat in eis totius forma iustitiae.

Ac de vitae quidem probitate satis dictum esset, si haec a doctrina et opinionibus, quas quisque sibi tuendas assumpsit, posset facili negotio seiungi. Sed, ut est in proverbiorum libro: **Doctrina sua noscet vir;**¹⁾ utque docet Apostolus: **Qui... non permanet in doctrina Christi, Deum non habet.**²⁾ Quantum operae vero dandum sit addiscendis rebus multis equidem et variis, vel ipsa huius aetatis conditio docet, nihil gloriosius efferentis quam lucem progredientis humanitatis. Quotquot igitur sunt ex ordine cleri si convenienter temporibus velint in suis versari muneribus; si cum fructu **exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere;**³⁾ si opes ingenii in Ecclesiae utilitatem transferre, oportet cognitionem rerum assequantur, eamque minime vulgarem, et ad excellentiam doctrinae propius accedant. Luctandum est enim cum hostibus non imperitis, qui ad elegantiam studiorum scientiam saepe dolis consutam adiungunt, quorum speciosae vibrantesque sententiae magno verborum cursu sonitumque feruntur, ut in iis videatur quasi quid peregrinum instrepere. Quapropter expedienda mature sunt arma, hoc est, opima doctrinae seges comparanda omnibus, quicumque sanctissimis perarduisque muneribus in umbratili vita se accingunt.

Verum, quia vita hominis iis est circumscripta limitibus ut ex uberrimo cognoscendarum rerum fonte vix detur aliquid summis labiis attingere, discendi quoque temperandus est ardor et retinenda Pauli sententia: **non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.**⁴⁾ Quare, quum clericis multa iam satis eaque gravia sint imposita studia, sive quae pertinent ad sacras litteras, ad fidei capita, ad mores, ad scientiam pietatis et officiorum, quam **asceticam** vocant, sive quae ad historiam Ecclesiae, ad ius canonicum, ad sacram eloquentiam referuntur; ne juvenes aliis quaestionibus consecrandis temporant et a studio praecipuo distraherentur, omnino vetamus diaria quaevis aut commentaria, quantumvis optima, ab iisdem legi, onerata moderatorum conscientia, qui ne id accidat religiose non caverint.

Ut autem suspicio secretegetur omnis clanculum se inferentis modernismi, non solum omnino servari volumus quae sub numero secundo superius praescripta sunt, sed praeterea praecipimus ut singuli doctores, ante auspicandas ineunte anno praelectiones, Antistiti suo textum exhibeant, quem sibi quisque in docendo proposuerit, vel tractandas quaestiones, sive **theses**; deinde ut per annum ipsum exploretur sua cuiusque magisterii ratio; quae si videatur a sana doctrina discedere, causa erit quomobrem doctor illico amoveatur. Denique, ut, praeter fidei professionem, iusiurandum det Antistiti suo, secundum adiectam infra formulam, et subscripto nomine.

Iusiurandum hoc, praemissa fidei professione per formulam a sa. me. Decessore Nostro Pio IV praescriptam, cum adiectis definitionibus Concilii Vaticani, suo Antistiti item dabunt:

I. Clerici maioribus ordinibus initiandi; quorum singulis antea tradatur exemplar tum professionis fidei, tum formulae edendi iusiurandi ut eas accurate praenoscant, adiecta violati iusiurandi, ut infra, sanctione.

II. Sacerdotes confessionibus excipiendis destinati et sacri concionatores, antequam facultate donentur ea munia exercendi.

III. Parochi, Canonici, Beneficarii ante ineundam beneficii possessionem.

IV. Officiales in curiis episcopalibus et ecclesiasticis tribunalibus, haud exceptis Vicario generali et iudicibus.

V. Adlecti concionibus habendis per quadragesimae tempus.

VI. Officiales omnes in Romanis Congregationibus vel tribunalibus coram Cardinali Praefecto vel Secretario eiusdem sive Congregationis sive tribunalis.

VII. Religiosarum familiarum Congregationumque Moderatores et Doctores antequam ineant officium.

Professionis fidei, quam diximus, editique iusiurandi documenta, peculiaribus in tabulis penes Curias episcopales adserventur, itemque penes Romanarum Congregationum sua quaeque officia. Si quis autem, quod Deus avertat, iusiurandum violare ausus fuerit, ad Sancti Officii tribunal illico deferatur.

(Ad proximum numerum)

¹⁾ Prov. XII, 8

²⁾ II Ioan. 9

³⁾ Tit. I, 9.

⁴⁾ Rom. XII, 3.

Thomas et Dryas

(Ad exemplar carminis Bohemici Latine refinxit F. P.)

Lectorum exterorum causa haec videntur praemonda: Fert vetus fabula imprimis apud Bohemos divulgata nocte festum sancti Joannis praecedente Dryadas querceta infestare et viatores obvios ad se allectos trucidare.

Vespere, qui divi praecedit festa Joannis,
 alloquitur Thomam voce tremente soror:
 „Cornipedem cur sternis equum? Quo tendis abire?
 Serus adest vesper: quo tibi, frater, iter?“
 „In venatoris tectum fert pectoris ardor:
 visere me sponsam mens iubet impatiens.
 Interulam mihi carbaceam roseumque ministra
 palliolum: reducem me tibi mane dabit.“

Prosilientis equi iam verberat ungula campum
 iamque „Vale“ clamat „frater amate“ soror.
 „Si sapis, audi me! Vita querceta dolosa
 ad Montem potius flecte viamque Sacrum!
 Securus per agros ibis; querceta minantur
 fraudem; ne mihi sint fata dolenda tua!“
 Obsequitur Thomas; vitat querceta, per arva
 cautus carpit iter. Jam prope meta viae:
 Sub luco domus est, habitat venator in illa,
 luminibus multis cella decora micat.
 Assidunt mensae convivae, garrula turba,
 et risu resonant interiora casae.
 Sistit equi cursum Thomas, per vitra fenestrae
 prospiciens: stupuit congemitque simul.
 Inter convivas virgo sedet: ardor ocelli
 aestum significat pectoris insolitum.
 Arridet sponso, dum mutua foedera pangit
 coniugii genitor fert genetrixque dapes.
 Indulgent genis nec curant, ante fenestram
 cur equus hinnitum det gemitumque puer.
 Erubuit tandem parvam nutuque sororem
 ad se clam, culpae conscia, sponsa vocat.
 Quaedam secreto mandata susurrat in aurem;
 it germana foras iussaue verba refert:
 „Tempus in omne vale, Thoma! Nam quae tibi pacta
 sponsa fuit, — thalamum praetulit alterius.
 En — procus alter adest. Alibi tibi quaere puellam,
 foedere perpetuo quam tibi iungat Hymen!“
 Contraxit frontem iuvenis frendente nec ore
 mussavit: retro — non mora — flectit iter.
 Noctis adest medium: maesta caligine tellus
 velatur, nebulis abdita luna latet.
 Tramitis incertus mox huc, mox vertitur illuc
 Thomas: quercetum nescius ecce subit.
 „Ex tenebris oritur stellarum blanda caterva,
 occidit in tenebras grata iuventa mea.“

Sic queritur, querceta gemunt dum flamine venti
 atque super vallem noctua triste boat.
 Horret equus: mox huc, mox illuc lumina versat
 et pavitans teretes arrigit auriculas.
 Mota strepunt subito dumeta petitque glabreta.
 effreno cursu strenuus hinnuleus.
 Hoc Dryas invehitur, zona succincta decenti,
 insignis viridi veste nigraque coma.
 Ecce — cicindelae splendentes luce corusca,
 pileolo vittae dant decus aureolae.
 Ter circum Thomam, velut arcu missa sagitta
 hinnuleo vehitur; deinde retardat iter.
 Agglomerat pueri lateri latus atque volatu
 aequato comes it blandaque verba canit:
 „Belle puer, curam ventis iam trade protervis!
 Perfidiam sponsae mitte dolere tuae!
 Haud mora: sponsa tibi dabit altera gaudia mille;
 tristitiam ventis da modo ferre, puer!“
 Haec canit et iuvenem defixo lumine spectat:
 huius nescio quae pectora flamma rapit.
 Per nemoris muscosa feruntur in infima vallis;
 non umquam iuvenis deserit illa latus:
 „Belle puer, posito iam me comitare pavore
 et propera mecum visere tecta mea!
 Gaudia mille dabo, placuit tibi si mea forma:
 tu modo sollicitum, bellule, solve metum!“
 Haec dum dulce canit, dextram complectitur illi:
 insolitus Thomae permeat ossa vigor.
 Iam praeter fluvium, iam praeter saxa feruntur;
 non umquam pueri deserit illa latus:
 „Belle puer, sponsus nostros descende penates!
 Aedibus in nostris illico — crede mihi —
 obrepent menti rutilantis oblivia solis.
 Rumpe moras sponsus vise meosque lares!“
 Haec dum dulce canit, pueri premit ora labellis
 amplexuque suo candida colla fovet.
 Cor tremuit Thomae: iam dextra mittit habenas
 in saxum dorso cornipedisque ruit.

Vix primis radiis sol sparserat igneus orbem:
 solus equus Thomae constitit ante casam.
 Duram pulsat humum pedibus tristesque dat ore
 hinnitus: atrox nuntiat ille malum.
 Hunc ubi prospiciens Thomae germana fenestra
 vidit, utraque manu pectora maesta ferit:
 „Vae mihi! Qua vitam posuisti, frater amate,
 dulce tuum corpus qua iacet exanimum?“

Notandum!

Nomen auctoris, qui de comoedia palliata et fabula togata scripsit in numero VII^o, non Latic scribi debuit, sed Lazic (apice vel accentu acuto supra c literam posito). Red.

Carmina Germanica

latine vertit

Guillelmus Lehmann Vratislaviensis.

Justini Kernerii carmen „Preisend mit viel schönen Reden . . .“

Laude tollens regna sua
Principum Germaniae
Magna pars tenebat quondam
Regiam Vormatiae.

„Clarum, pollens regnum meum“
Princeps inquit Saxonum,
„Viscera meorum plena
Sunt argenti montium.“

„Meus en' Rhenanus comes
Dixit „pagus splendidus!
Laetae segetes in arvis,
Palmites in montibus!“

„Urbes magnae, copiosa
Fana' dux Bavaricus
Ludovicus „meos fines
Vestris aequant penitus!“

Eberardus, dux barbatus
Wurtembergae: „parvulae
Mi sunt urbes, in metallis
Non argenti copiae,

At thesaurus inest pago:
Luco vel in maximo
Ponere mi licet caput
In cuiusvis gremio.“

Tum et Saxo ceterique
„Dux barbata' concinunt
„Tu ditissimus es: gemmas
Fines tui proferunt!“

Goethii carmen „Erlkönig“

(De alnorum rege fabula)

Quis vehitur sero ventosa nocte caballo?
Cum gnato genitor tecta subire parans.
Sustinet hic manibus puerum curatque tegendo,
Ut sedeat tutus frigoribusque vacet.
„Mi fili, tua sollicitus cur oculis ora?“ —
„Alnorum regem, care, videsne, pater?
Alnorum regem cum velo cumque corona?“ —
„Falleris: en — nebulae nil nisi limes adest.“ —
„Infans grate, veni! mecum discede! venuste
Lusurum tecum me fore polliceor;
Sunt etiam varii flores in litore nostro
Auratas vestes et mea mater habet.“ —
„O mi care parens, non audis quas male mussans
Alnorum mihi rex pollicitetur opes?“ —
„Tranquillo tu sis animo, mi gnate, quiescas:
Frondebis in siccis aura susurrat iners.“ —
„Nonne placet, mi belle puer, tibi vadere mecum,
Ut curent natae te foveantque meae?
Nocte choros ducit mea proles teque canendi
Saltandique memor sopiet egregie.“ —
„O pater, alnorum viden illic regis euntes
Per loca crinitas nubila filiolas?“ —
„Nugae, mi fili! satis hoc ego conspicio unum:
Nil nisi cana situ triste salicta micat.“ —

„Uror amore tui me formaque commovet ista,
Teque recusantem vi tamen arripiam.“ —
„O pater, o genitor, iam me comprehendit inique
Subdolos ac miserum me violavit, eheu!“ —
Horrescens stimulat vir equum properatque, gementem
Bracchia filiolum praetrepidumque tenent.
Vix aegreque patri contingit adire penates;
At patris in gremio mortuus ille iacet.

Ex Epistulario Redactoris

Carissime!

Rogatum Te velim, ut me benigne adiuves in nomine poetae cuiusdam Latini indagando. Cum ante 20 fere annos Pragae studiis philologicis incubuissem, in manus mihi venit „Wochenschrift für klassische Philologie“ anni — ni fallor — 1888 (aut — quod minus verisimile — 1887 aut 1889). Ibi in necrologum incidi, quo directori cuidam gymnasii parentabatur. In aliis virtutibus defuncti summis laudibus efferebatur eius facultas Latinos versus pangendi. Huiusce facultatis probandae causa haec adiecta erat bellissima carminis Goethiani (Anakreons Grab) versio:

Qua rosae florent tenerae nitensque
pendulae lauro sociatur uva,
qua gemit turtur querulus strepitque
parva cicada:

cuius est bustum, superi quod omnes
conserunt ipsi nitido vigore
et fovent semper? Situs est poeta
Teius illic.

Veris aestatisque beatus ille
gaudiis est fructus eique comis
risit auctumnus: tumulus removit
tempora brumae.

Versio iam tunc adeo mihi placuit, ut non dubitaverim illam in pugillares meos transscribere. Sed — quod nunc aegre fero — nomen directoris illius eiusdemque poetae exscribere oblitus sum. Nec mihi nunc licet illud indagare, cum longissime absim a sede universitatis neque ullius locupletioris bibliothecae copia mihi pateat. Itaque vehementer Te rogo, ut et ipse nomen illud (quod nosse mea quidem tanti refert) eruere studeas et amicos Tuos haec duo interrogas: 1) cui interpreti versio illa debeat et 2) ex quo opusculo deprompta sit. Im-

mo non absonum erit universam quaestionem omnibus Scriptoris Latini lectoribus proponere. Vale!

P . . . , 20./12. 10. F . . P . . .

His dum obsequor precibus amici, ab omnibus nostris lectoribus vehementer peto, ut, si possint, me de auctoris illius nomine certiore faciant. Nam et ipse scire illud cupio nec minus voluntati satisfacere quaerentis. In Berolinensi enim, qui supra nominatur, hebdomadario carmen reperiri non potuit.

Red.

Varia

America olim a Sinensibus reperta.

Wickingos, illos nautas audacissimos, nono p. Chr. n. saeculo usque ad eas Americae partes, quae ad septentriones et orientem vergunt, pervenisse cum satis constet, pauci sciunt compluribus saeculis antea a caelesti, quae vocatur, imperio missos esse, qui Mexicanos et Californenses ad Buddhae rationem converterent. Atque in Sinensium quidem annalibus veteribus accurate scriptum est de magna terra 3250 miliaria longa, quae 6500 miliaria in orientem versus a Sina distet. Ea terra in veteribus libris Fusang sive Fusu nominatur. Et in actis publicis regum ex Lyango prognatorum exstat plena descriptio itineris anno 502. p. Chr. n. ab Hui-Sen bussone (quo nomine Buddhae sacerdotes appellantur) confecta, quo anno 458. p. Chr. n. quinque sacerdotes nave traduntur profecti esse, ut illius terrae incolas Buddhae disciplina erudirent. Ibi quae de caelo, de bestiis et plantis, de moribus et vestitu narrantur, his dilucida veraque Mexiconis veteris imago legentium animis representatur. Apud Mexicanos autem fama est olim hominem quandam, qui ex longinqua ignotaque terra venisset, novam religionem novosque mores se

docuisse. Et adhuc restat in vico Madalena statua sacerdoti illi peregrino erecta. Hoc quoque cogitari potest nomen ama, quo sacerdotes Mexicani appellabantur, mutilatum esse ex nomine lama, quo sacerdotes Buddhae apud Tibetanos et eos Sineses, qui ad septentriones incolunt, hodie appellantur. Atque in compluribus terrae Mexicanae partibus certa vestigia cultus Sinensium videntur. Velut inveniuntur imagines Brachmanis omnibus corporis sui insignibus decorati et Buddhae suppositis pedibus sedentis in solio a duobus leonibus fulto. Atqui leones numquam ibi fuerunt. Ergo incolae illarum regionum ex nulla alia terra nisi ex Asia hoc genus bestiarum cognoscere potuerunt. Quae cum ita sint, Sineses, qui permultis inventis ceteras gentes ad occidentem incolentes longo spatio antecesserint, etiam gloriam Americae primum repertae suo iure videntur posse vindicare.

J. Steinbauer Windsbachensis

Censura Librorum

Mme A. Tasset, *La Main et l'Ame au Piano d'après Schiffmacher*. Paris, Ch. Delagrave. 88. Pr. 3.50 fr.

Josephus Schiffmacher Argentoratensis, anno 1888 defunctus, modorum inventor et clarus interpres, marculi quidem dempto, priore autem nervi sonitu, fidium percutientium novavit artem, et quo voce canoras efficeret, variisque ipsarum muneribus accommodaret, variam sonorum excogitavit fabricam atque qualitatem. Lumen enim umbrasque, personas et circumiecta, conspectaque gradatim cum sonorum modulationibus recedentia quum in carmine videret, voces brachio moto aut immoto effecit, cum impetu immisit, aut digito exanimavit exeunte. Quae quidem ordinatim per operae et soni gradus seriemque perfecta appetitur expressio. Liber est in partes duas divisus, quarum prima doctrinam ex sententiis manu Schiffmacheri scriptis Alina Tassetia, quae fuit eius discipula, concinnat, altera usum explicat, summorum adhibitis magistrorum exemplis, praesertim Beethoveni et Chopini. Exempla musica non pauca lucida scaptura nitent.

Dr. W. Ahrens, *Gelehrten-Anekdoten*. Gesammelt und herausgegeben von . . . Berlin-Schöneberg, Hermann Sack, 1911. 8". IV + 144. Pr. ?

Collectioni salse dictorum, quae hominibus doctis imprimis Germaniae tribuuntur, et

narrationum sive verarum sive fictarum, quae de eisdem viris circumferuntur, auctor praemisit lepidissimam commentatiunculam criticam de variis generibus, origine, fati, auctoritate ac fide eiusmodi historiolarum (p. 1—36, cf. eiusdem Ahrensii disputatiunculam in „Montagsblatt. Wissenschaftliche Wochenbeilage der Magdeburgischen Zeitung“, 1908, N. 23 et 24). Sequitur farrago facetiarum et narrationum, si recte computavi, numero 168, quae temporum, personarum, rerum ratione neglecta promiscue proferuntur. Auctor quidem in praefatione hanc materiae proponendae rationem excusare studet contendendo non posse his narratiunculis dictisque ordinem adhiberi, sed haec excusatio tantummodo in universum valet. Etenim cum personae, de quibus narratur, maximam partem professores variarum doctrinarum sint, possunt narratiunculae de eorum factis dictisque secundum disciplinas, quas docuerunt aut docent, distribui, veluti 1) de theologis, 2) de iuris consultis, 3) de medicis, 4) de philologis, 5) de philologis, 6) de historicis, 7) de mathematicis et physicis, 8) de viris historiae naturalis peritis, cet. narrationes. Quid, quod auctor ne numeros quidem singulis narratiunculis praefixit? In fine uniuscuiusque historiolae numerus indicans fontem, ex quo illa hausta est, exstat, sed ipse fons i. e. titulus libri, cui debetur, in hoc volumine desideratur. Ahrens enim in praefatione p. III. ostendit se propediem alteram seriem facetiarum editurum eique fontes illarum et indicem nominum propriorum, qui huic volumini deest, adiuncturum esse. Quam edendi rationem nos nullo pacto probare possumus. Hoc enim modo unusquisque, qui hanc priorem collectionem emit, etiam alteram emere cogitur, quando quidem summi momenti est facultas cognoscendi et inspiciendi fontes, ex quibus singulae facetiae et narratiunculae fluxerunt. Omnino tamen ea, quae Ahrens proposuit, admodum iucunda sunt et animum legentis exhilarant. Etiam de philologis nonnulla narratur, veluti de Carolo Lehrσιο (p. 41 et p. 100), de Carolo Odofredo Muellero (p. 46), de Joh. Henrico Vossio (p. 53), de Ernesto Curtio (p. 59), de Chr. Aug. Lobeckio (p. 86), de Ottone Ribbeckio (p. 95), de Theodoro Mommseno (p. 113 et 141 sq.), de Friderico Ritschelio (p. 119), de Frid. Theophilo Welckero (p. 142). Denique liceat mihi apponere notissimos Odysseae versus a Frid. Augusto Spohn, professore philologiae Lipsiensi (1792—1824), sic transformatos (p. 130):

Ἰνδῶν Συναφῶν ἔπαιε πολὺταξ δῖος Ὀδυσσεύς
 αὐστηρὸν. πικρὸν. Πομεράνζινον ἐν καλέουσι
 ὕνγροι, ἀνάνατοι δὲ θεοὶ καλέουσι Λικεῖρον.

Optandum est, ut auctor brevissimo tempore alteram ἀνεκδότων syllogem indicibus fontium et nominum propriorum instructam publici iuris faciat, sed ita, ut ipsae facetiae sive narratiunculae ad certas normas temporum, personarum, rerum revocatae legentibus proponantur.

Stanislaopoli

Z. Dembitzer

Responsorium

Omnibus hoc spatio usuris monitum: Ne longius cogamur, responsa singulis data stilo rubricoso vel caeruleo notare, quod necessarium erat ad nomina distinguenda, petimus hodie, quemadmodum saepius ipsis fecimus epistulis, ut lectores ficticium nobis quoddam nomen indicare velint, quo imposterum in responsorio utamur.

S. B.: Quod Romanis vehes, nobis, fuder' dicitur, idem in scriptis medii aevi, k(c)arrata' vel k(c)arraca' esse (a carus nomine) nuper audivi a quodam illarum rerum peritissimo.

M. S.: Knoeteli opus quod non continet Homeri carmina, magnopere dolet, Lucretium autem ceterosque comparare tibi studebo. Exspecto, quos promisisti, commentarios tuos latinos, quos dignos esse lectorum commendatione minime dubito.

L. E.: Exempla versionum, e quibus tantum te fructum dicis percipere, continuabuntur.

Libri libellique dono accepti:

90 Jahre „In Treue fest“. Festschrift zum 90. Geburtstag und 25jähr. Regierungsjubiläum des Prinzregenten Luitpold von Bayern. München, Dr. Wilds Buchdruckerei, 1911. XVIII + 239. Pr. ?

F. Teichmüller, Das Nichthorazische in der Horazüberlieferung. Berlin, Ernst Hofmann u. Co., 1911. 304. 4 M. (inde a kal. Mai. 6 M.)

G. Fumagalli, L'Ape Latina. Dizionario di 2588 frase, sentenze etc. latine, vive nel uso moderno. Milano, U. Hoepli, 1911. XIV + 353. Pr. 3.50 l.

F. Schulze, B. G. Teubner 1811—1911. Leipzig, B. G. Teubner, 1911. VI + 520, cum multis imagg. Pr. ?

Maurice v. Stern, Wilhelm Jordan. Ein deutsches Dichter- und Charakterbild. Frankfurt a. M., H. Lüstener, 1910. 158, c. Jordani effigie. Pr. 2 M (3 M.)

Corrigenda

In pag. 102 (in fine commentat.) lege: **per eorum simulationem pro: porcorum**, in pag. 103: **Wochenschr. f. klass. Philol. pro: Berliner Philol. Wochenschr.**

Periodica

Juventus. (Ed. Dr. Steph. Székely, Budapestini IX) Ann. II, num. 13: Mensis Martius — Irsik, Ad Crucifixum — Major, Ne sutor ultra crepidam — De Pompeis (XI) — Argonautae (II) — Verba publica — Gymnica — Geographica — Aeronautica — Nuntii recentissimi — Danczer, Quo vadis (III) — Salse dicta — Aenigmata — Epistolia officialia.

Sententia

Ridet homo,
Plorat homo,
Numine consulente.

Sophocles (lat. vert. S.)

Prima quaeque ad nos data epistula

praeter mittentis urbisque, unde scribit, nomen viae quoque significationem contineat velimus, quibus indiciis si caremus, aut nullum possumus aut tardum dare responsum.

Ed. et Red. S. L.

Sententiae latine vertendae:

¿A qué multiplicar los testimonios de los pedagogos más insignes y sabios y académicos eminentes, unánimes todos en declarar que las literaturas y lenguas antiguas deben ser profundamente estudiadas en la segunda enseñanza, convirtiéndolas en materia de concentracion del espíritu, en instrumento eficazmente educativo de todas las potencias del alma? Y si Inglaterra, Alemania, Austria, Rusia, los Estados Unidos de América, cuyas lenguas nacionales no se derivan del latín, han elegido principal-

mento esta lengua, como todos sabeis, para asignatura de concentracion como instrumento adecuado y eficaz para la formacion intelectual de su juventud, ¿con cuánta más razon no habremos nosotros de seguir su ejemplo, pueblo latino que habla lengua derivada del latín, del cual heredara la flexibilidad, la fluidez, la armonia, la abundancia y la majestad soberana con que se expresaba el pueblo rey?

Dr. Campos

(Revista Cristiana, 31. 3 1905)

Huic penso qui satisfecerit optime, Scriptorem Latinum gratis accipie per VI menses. Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debent

==== **Veteres Civis Romani Anni** ====

praeter Ium et IIum

|| **omni tempore mandari possunt a redactore.** ||

Aenigmata num. VI. soluta:

1) LAPIS — APIS

2) radere, rodere, ridere

3) telum — letum

Solverunt omnia: Roesch, Peltenburg, Kraus, Fischer, Nordström, Draheim, Hoerenz, Hertel, Lesche, Ferguson,

e quibus praemium sortitus est

———— **Lesche Herzbergensis.** ————

==== **Aenigmata** ====

composuit

Saravinus.

De caelis recreo nocturno tempore flores,
Me sol aethereum cogit adire polum;
Adjice literulam: flos sum, qui signat amorem;
Litera praecedat: vincio corda tenax.

Firmiter haud poterit sine me domus aedificari;
Divide me medium! nomen habes geminum:
Cum primo Goliath pastor prostravit atrocem,
Dimidiumque frequens silva pilosa tegit.

B designat bestiam,
R caeleste donum,
D sponsae pecuniam,
E praecedit thronum
Phoebi, C est medium
Falces acuendi,
M designat habitum
Hominum vivendi.
Sed, ne prodam omnia,
Adde nunc, quae latent;
Ceterum aenigmata
Luce clara patent.

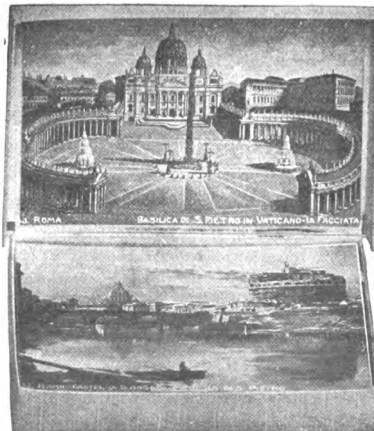
Ex his, qui omnia haec solverint aenigmata, unus sortitus accipiet

==== **III pulcherrimas chartulas variis coloribus pictas** ====

praecipuaque urbis Romae aedificia ac loca exhibentes.

Hae chartulae, quae prodierunt ex graphica artificina **J. G. Huchl Brunsvicensis**, ut melius, quam possent verbis, commendarentur, quattuor hic adiectae sunt illarum imagines, quas adeo placituras esse lectoribus, ut emere eas cupiant, vehementer spero, praesertim cum modico prostant 1,25 M pretio.

Red.



SCRIPTOR LATINUS

libero interim prodit tempore mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero, epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lūstenöder, Francofurti a. M., Eschersheimer Landstrasse 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Chicago — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — E. Hora, Prof. Gymn., Wien — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Krakow — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — J. Steinbauer, Rect. Progymn., Windsbach (Bav.) — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

Lectoribus Monitum!

Ultimi tres huius anni numeri intra proximos quinque menses edentur certo antea tempore non statuto, ita quidem, ut nova Scriptoris Latini series mense Octobri incipiat. Tunc omnes libelli servato utique menstruo ordine prodibunt.

Ed. et red. S. L.

805-
S43



SCRIPTOR LATINUS

Menstruus Ad Linguae Latinae Humanitatisque
Studium Colendum Commentarius

Annus VIII: Numerus X

— Procurant negotia —

- in Britannia:** D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London W. C.,
57—59 Long Acre,
in Italia: Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze, 20 Via
Tornabuoni,
in Nederlandia: N.V. Boekhandel, voorh. Gebr. Belinfante, Den Haag, Kneuterdijk 3,
in Russia: K. L. Ricker, St. Petersburg, 14 Newsky Prospekt.



Summarium:

- Nardis, In aërovehem carmen
Hora, De latine scribendi utilitate
Pius X Pp., De modernismi periculo propulsando
Ex epistulario redactoris
F. P., Suum cuique — Varia
Welcker, Schilleri de Ulysse disticha
Scriptores romani in sermone parvorum
Catalogi antiquarii — Censura librorum — Aenigmata
Sententiae vertendae — Librariorum praeconia

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. VIII

Francofurti a. M., Mense Iunio MCMXI

Num. X

AËROVEHES (VULGO AREOPLANO)

==== ODAM ====

cecinit

==== Angelus Nardis Italus. ====

Nunc est ovandum! Summa per aethera
Instar volucris machina pervolat,
Audaxque mortalis superbum
Tendit iter, propiore caelo.

O mira virtus ingeni in omnia
Niti potentis! Fabula Daedali
Portendit omnes ire ad astra
Tutius Icario volatu.

Caelum petentem nunc aquilae virum
Mirantur alis non homini datis;
Victaeque stridentes acute
Aufugiunt, properante plano.

Navis, citatae cui subeunt rotae,
Alata planis rite patentibus;
Inclusa vis, spirantium ordo,
Eximia micat arte moles.

Campi patescunt: ausibus arbitri
Haerent stupentes, corda silentia
Pulsat pavor, conscendit heros
Naviculam celeremque adurget.

Io triumphae! Haud aufugit alitum
Regina in auras viribus acrior,
Ut praepes in nubes aquosas
Antevolat nova cymba caeli.

At si quid abnorme implicuit rotas,
Horrende ab alto corruiat aethere
Fatale monstrum, ingens ut ales
Fulgura quam iaciunt in imum.

Sed quae tenacem propositi virum
Unquam retardant? Cedere nescius
Per damna, per caedes, ab ipsa
Ducit opes animumque clade.

Salve, vir, almae victima gloriae!
Arcana rerum sanguine poscimus:
Dat fortibus virtus triumphum,
Perpetuae pretium coronae.

Nil arduum, audax Iapeti genus,
Tibi! Canamus publica commoda
Viresque naturae resectas,
Quaeque recens tulit ampla saeculum.

Frustra obstiterunt dissociabiles
Terraee, vel Alpes cautibus horridis,
Silvae, ferae, pontique fluctus
Atque poli glacie rigentes.

En!..... Tu coerces ignea fulmina,
Navem per auras dirigis arduas:
Vehisque fumanti vapore
Pulsa vorat gemino axe campos.

Num tu procellas Oceani nigras
Times? Videmus monstra natantia
Secare pontum et ferre merces
Et fera bella agitare in undis.

Electricam vim ducimus undique;
Terras penetrat ruraque possidet;
Currit, redit, magnaue mole
Praecipites trahit igne currus.

Filo loquaci currit aheneo
 Verbum, damus dum signa loquentibus:
 Longis ab oris vocem amici
 Excipimus tenerosque sensus.

Dispellit umbras nocte sub aspera
 Splendor, refulgens sole micantior:
 Urbesque momentoque rura
 Insolita nituere luce.

Marconii laus nuper in aethera
 Audita! Vibrans agmine praepete
 Vis dat remotas signa ad oras
 Mox procul excipienda terris.

Salvete, nostri gloria saeculi,
 Scientium stirps, quae nova posteris
 Arcana pandis; cui suprema
 Tempa poli patuere tandem.

Cessas quid ultra? Tramite sospite
 Adire regnum disce vel altius,
 Quo diva Libertas Fidesque,
 Quo sociae revocant et artes.

De Latine Scribendi Utilitate pauca quaedam exponebat Ernestus Hora, Austriacus.

(Pergitur et absolvitur)

Queramus licet linguam Latinam superiore imprimis saeculo eo gradu, quem cum magna gentium utilitate diutissime obtinuerit, paulatim depulsam esse, tamen huius linguae vere universalis tanta etiam nunc exstant vestigia, ut ei collatae omnes omnino linguae illae ephemerides conscribilibus praedicentur, tamquam crepundia puerilia esse videantur. Etiam nunc enim apud omnes fere populos cultu atque humanitate expolitos pueri ea lingua erudiuntur, libri et periodici commentarii Latine confecti typis describuntur, etiam nunc cum hominibus doctis aliarum gentium per litteras Latinas colloqui possumus. Eadem vero lingua non modo ad praestantissima antiquitatis Romanae monumenta, sed etiam ad plerosque fontes rerum per haec duo milia annorum gestarum aditum patefieri neque quemquam in historia sive rerum civilium sive litterarum vestigium ponere posse huius linguae cognitione destitutum, quis est, qui neget? Verum sunt, qui, cum veterem linguam ad scripta superiorum temporum cognoscenda perquam necessariam esse dicitent, iidem Latine scribendi consuetudinem et scholis exterminandam censeant. Hoc qui suadent, errant, ne quid gravius dicam. Nam praeterquam quod linguae cuiusvis cognitio, nisi scribendi

saltem facultas ad legendi accessit, manca ac debilis est, saluberrimo hoc scribendi exercitio scholae Latinae nullo pacto carere possunt. Stilo enim exercendo non tantum auctorum lectioni et intelligentiae succurritur, sed etiam citius quam legendo efficitur, ut discipuli, id quod discuntibus maximum incitamentum est, suarum quisque virium conscii fiant.

Quae cum ita sint, quid tandem impedit, quominus ea ipsa lingua, quam plerique etiam nunc viri docti calleant, pristinam sibi provinciam ex aliqua saltem parte recuperet? Neque vero me praeterit id fieri nequaquam posse, nisi prius obstacula quaedam removeantur non magis Latinae quam cuiusvis alii linguae exitiosa. Quae ut planius exponam, paulo altius repetendum est. Aevo medio qui Latine scribebant, quamquam formam orationis non omnino aspernabantur, tamen ad res imprimis intellegendas omnem fere industriam et diligentiam conferre solebant. Verborum autem cura non nimis obstricti in oratione conformanda liberius versabantur neque nova nomina novis imponere rebus religioni habebant unum id spectantes, ut, quae scripsissent, ab aliis intellexerentur. At saeculo XV. exstiterunt, qui formam orationis neglectam vindicantes ad sola antiquorum exempla orationem Latinam emendandam esse dicerent neque suis maioribus turpissimam barbariei notam inurere vererentur, quasi vero minus in moribus quam in oculis barbariasita foret. Ut erant plerique superbia

inflati, sese antiquitatis studia e tenebris excitasse gloriabantur non cogitantes nihil iam reliqui futurum fuisse, quod excitarent, nisi illi ipsi barbari thesauros antiquitatis per tot saecula a temporum iniuria quam maxima fide tutati essent. Jam vero succedebant, qui ceteris Romanorum scriptoribus spretis unius Ciceronis imitatione acquiescerent, laurea sese dignos esse rati, si ex illius voculis et locutionibus ieiunam ac famelicam orationem contexuissent. In tam exiguum autem gyrum compulsam non modo vigore privari linguam Latinam sed etiam omni utilitate exui necesse erat. Nam quae potest esse utilitas eius linguae universalis, qua nisi lexicis continuo inspectis ne versiculum quidem recte conscribere possis?

Verum lingua Latina, dum illi barbarie vera aut opinata eam purgare properant, ad tantam paulatim inopiam redacta est, ut variis disciplinis enarandis minus apta esse inciperet. Atque illis iam temporibus usus Latine scribendi perisset, nisi viri docti longe plurimi, cum evidentissimam linguae universalis utilitatem perspexissent, cavillationibus Nizolianorum contemptis pristinum fere scribendi genus retinuissent. Neque inter eos, qui literis, quas vocabant, renatis maximo-pere favebant, deerant, qui, quantum vulnus sermoni Latino praepostera illorum diligentia inferretur, non sine metu viderent. Ludovicus quidem Vives*), Hispaniae lumen: „Plus tertia parte“, inquit, „bonorum vocabulorum ex aerario linguae Latinae reiecit tamquam adulterinos nummos et in tanta egestate fastidiosi pauperiores in dies fimus, dum unusquisque quo diligentior videatur aerarii praefectus, aliquid repudiat, nemo infert. Ideo sermonis inopia cotidie laboramus.“ Illud autem Ciceronianismi malum, quamquam primo a multis irrisum non ita periculosum videbatur, tempore tamen precedente tantas vires assumpsit, ut postremo viris doctis Latine scribendi fastidium iniceretur. Neque vero Ciceroni, quem maximi facimus, id culpaie tribuendum est, sed iis, qui illum

paucosque alios eius aetati suppres solos imitandos esse clamant posterioresque Latinitatis auctores tamquam spurcos relegant, quasi vero ideo veteri lingua instituumur, ut cum Cicerone certamen eloquentiae inire possimus. Ita fit, ut quo quis doctior sit maioremque litterarum copiam sibi paraverit, eo magis in scribendo cavere debeat, ne quid sibi lectionis varietate inducto excidat, quod ab usu classico abhorreere videatur. Quid mirum, si viri in gravissimis rebus indagandis occupati totamque hanc lexicorum evolvendorum opellam exosi linguae universalis commoda nimio pretio constare arbitrantur? Neque iniuria multi linguam Latinam disciplinis in immensum excrescentibus iam imparem esse queruntur. Sed quorum id culpa factum est nisi eorum, qui fulgore praestrici classicismi, cuius in scholis parva, in vita nulla utilitas est, nimium angustis cancellis linguam illam circumscribere studebant? Eorundem culpaie assignandum puto, quod ea lingua, quam poeta quidam aevi medii reginam linguarum (aller sprache künigin) ob usum latissime patentem appellavit, iam truncus prope inutilis a nonnullis habetur. Attamen cum exitiosam paucorum auctorum imitationem impugno, non continuo formam omnino neglegi aut barbariem ullam reduci cupio. Est inter Tanain quiddam so-cerumque Viselli!

Eo autem liberiore scribendi genere utamur, quo superioribus saeculis principes philologorum Heinsii, Gronovii, Scaligeri, Bentleii, Gesneri alii usi sunt. Laudandus erit, qui, quae scite excogitarit, orationis etiam blanditiis distinxerit, non vituperandus, qui, dummodo rerum copiae consulat, orationis elegantias minus curaverit. Recte igitur Moshemius ad Morhofii libellum *De pura dictione**) haec annotavit: „Haec et alia eius generis praecepta [sc. de eleganti puroque sermone] ad eos pertinent, qui in eloquentiae studio aetatis partem consumere et aliis ad eam duces esse volunt. Reliquis, qui ad alia studia ani-

*) De disciplinis 1581 p. 71.

num appellere statuerunt, sufficit, si proprie et perspicue cogitationes efferre discant. Et consilii inops ille foret, qui in observandis Latini sermonis elegantissimi consenseret nec res verbis vocibusque longe praestantiores esse secum cogitaret."

Ciceroniani superstitione sua imitandi ratione per saecula decurrentia communi gentium linguae maxima detrimenta attulerant, cum nuper nova pestis ingruit. Inter eos enim, qui in novarum methodorum quisquiliis salutem scholarum consistere autumant, reperti sunt, quibus Latinitas in scholis usitata etiam nunc iusto locupletior videretur. Itaque singulas voces et constructiones, quotiens quaeque apud auctores scholasticos occurreret, ad calculos revocabant neque alio id consilio faciebant, quam ut paulo rariora, etsi optima auctoritatis essent, e libris grammaticis relegerent. Admirerur, credo, hanc paedagogulorum nostrorum sapientiam, qui, cum Latinam linguam in usum scholarum undique data opera circumciderint, discipulos ex reliquiarum tenuitate maiorem etiam voluptatem percepturos esse somniant! Clamores autem eorum, qui rerum discendarum multitudine puerorum ingenia obtundi queruntur, illis lenimentis adhibitis nusquam obmutuerunt, Latinae vero linguae nova detrimenta illata sunt.

Ut paucis comprehendam, non externa illa, quae his temporibus non tantum linguae Latinae, sed toti antiquitatis studio instant pericula magnopere mihi metuenda videntur, interna et domestica reformido, ut in meum usum vertere libeat illud Thucydideum:

Μᾶλλον πεφόβημαι τὰς οἰκείας ἡμῶν ἀμαρτίας ἢ τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας.

Nam si ipsi philologi eo amentiae progrediuntur, ut vel classicismi vel methodorum excolendarum nomine vineta sua caedere delectentur, quam possumus sperare salutem? Proinde tueamur veterum Latinorum linguam tamquam hereditate nobis a maioribus relictam et illud, quod abhinc septuaginta annis E. G. Fabri*) praeclare dixit, auriculis nostris animisque subinde instillemus: „Inter has impugnantium Latine scribendi consuetudinem contentiones philologos decet providere, veteris instituti laudem ne dimittant neve, verbis cum discrepent, re ipsa adversarii concedere de victoria arguantur!“

*) Praefat. ad Liv. lib. XXIII.

Lectoribus Monitum!

Rogatos volo amicos, ne, ut plerumque solent, subnotationis pretium persolventes mandatoriam vel traditoriam, quae vocatur, pecuniam addere obliviscantur. Lucrum enim editionis tam pusillum est, ut ex crebriore huiusmodi neglectantia haud parvam accipiamus iacturam. Si quis igitur lectorum marcas quattuor sit ad nos missurus, quinque nummulos supra expendat velim.

Praeterea id moneri hoc loco velim commentarium nostrum, cum annuus eius cursus non respondeat calendario, non posse interim mandari per tabellarios, lectores vero in locis, ubi non sunt bibliopolae, habitantes sine maiore sumptu illum accipere ab editore.

Ed. S. L.

Ad Lectores:

Coëmi pauca, quae supererant, exemplaria libri ab omnibus recentioris latinitatis amatoribus magni aestimati, qui inscribitur:

Eclogae Latinae e Mureti Ernestii Ruhnkenii aliorumque recentiorum operibus

a C. T. Zumptio descriptae quartum retratatae ac suppletae cura H. H. Wolfii.

Lipsiae, Ed. Wartig (Ernestus Hoppe), 1885,

eumque lectoribus nostris offero pretio, donec suppeditabit copia, 2.20 M. (pro: 3 M.)

Francofurti a. M.

H. Lüstenöder

Pii X. Pp.

Motu Proprio

quo quaedam statuuntur leges ad modernismi
periculum propulsandum

(Pergitur)

IVRISIVRANDI FORMVLA

„Ego... firmiter amplector ac recipio omnia et singula, quae ab inerranti Ecclesiae magisterio definita, adserta ac declarata sunt, praesertim ea doctrinae capita, quae huius temporis erroribus directo adversantur. Ac primum quidem Deum, rerum omnium principium et finem, naturali rationis lumine per ea quae facta sunt, hoc est per **visibilia** creationis opera, tamquam causam per effectus, certo cognosci, adeoque demonstrari etiam posse, profiteor. Secundo, externa revelationis argumenta, hoc est facta divina, in primisque miracula et prophetias admitto et agnosco tamquam signa certissima divinitus ortae christianae Religionis, eademque teneo aetatum omnium atque hominum, etiam huius temporis, intelligentiae esse maxime accommodata. Tertio: Firma pariter fide credo, Ecclesiam, verbi revelati custodem et magistram, per ipsum verum atque historicum Christum, quum apud nos degeret, proxime ac directo institutam, eandemque super Petrum, apostolicae hierarchiae principem eiusque in aevum successores, aedificatam. Quarto: Fidei doctrinam ab Apostolis per orthodoxos Patres eodem sensu eademque semper sententia ad nos usque transmissam, sincere recipio; ideoque prorsus reiicio haereticum commentum evolutionis dogmatum, ab uno in alium sensum transeuntium, diversum ab eo, quem prius habuit Ecclesia; pariterque damno errorem omnem, quo, divino deposito, Christi Spensae tradito ab Eaque fideliter custodiendo, sufficitur philosophicum inventum, vel creatio humanae conscientiae, hominum conatu sensim efformatae et in posterum indefinito progressu perficiendae. Quinto: certissime teneo ac sincere profiteor, Fidem non esse coecum sensum religionis e latebris **subscientiae** erumpentem, sub pressione cordis et in-

flexionis voluntatis moraliter informatae, sed verum assensum intellectus veritati extrinsecus acceptae ex auditu, quo nempe, quae a Deo personali, creatore ac domino nostro dicta, testata et revelata sunt, vera esse credimus, propter Dei auctoritatem summe veracis.

„Me etiam, qua par est, reverentia subiicio totoque animo adhaereo damnationibus, declarationibus, praescriptis omnibus, quae in Encyclicis litteris „**Pascendi**“ et in Decreto „**Lamentabili**“ continentur, praesertim circa eam quam historiam dogmatum vocant. — Item reprobo errorem affirmantium, propositam ab Ecclesia fidem posse historiae repugnare, et catholica dogmata, quo sensu nunc intelliguntur, cum verioribus christiana religionis originibus componi non posse. — Damno quoque ac reiicio eorum sententiam, qui dicunt, christianum hominem eruditorem induere personam duplicem, aliam credentis, aliam historici, quasi liceret historico ea retinere quae credentis fidei contradicant, aut praemissas adstruere, ex quibus consequatur dogmata esse aut falsa aut dubia, modo haec directo non denegentur. — Reprobo pariter eam Scripturae Sanctae diiudicandae atque interpretandae rationem, quae, Ecclesiae traditione, analogia Fidei, et Apostolicae Sedis normis posthabitis, **rationalistarum** commentis inhaeret, et critice textus velut unam supremamque regulam, haud minus licenter quam temere amplectitur. — Sententiam praeterea illorum reiicio qui tenent, doctori disciplinae historicae theologicae tradendae, aut iis de rebus scribenti seponendam prius esse opinionem ante conceptam sive de supernaturali origine catholicae traditionis, sive de promissa divinitus ope ad perennem conservationem uniuscuiusque revelati veri; deinde scripta Patrum singulorum interpretanda solis scientiae principiis, sacra qualibet auctoritate seclusa, eaque iudicii libertate, qua profana quaevis monumenta solent investigari. — In universum denique me alienissimum ab errore profiteor, quo **modernistae** tenent in sacra traditione nihil inesse divini; aut, quod

longe deterius, pantheistico sensu illud admittunt; ita ut nihil iam restet nisi nudum factum et simplex, communibus historiae factis aequandum; hominum nempe sua industria, solertia, ingenio scholam a Christo eiusque apostolis inchoatam per subsequentes aetates continuantium. Proinde fidem Patrum firmissime retineo et ad extremum vitae spiritum retinebo, de charismate **veritatis certo**, quod est, fuit eritque semper in **episcopatus ab Apostolis successione** (1); non ut id teneatur quod melius et aptius videri possit secundum suam cuiusque aetatis culturam, sed ut **nunquam aliter credatur, nunquam aliter intelligatur** absoluta et immutabilis veritas ab initio per Apostolos praedicata (2).

„Haec omnia spondeo me fideliter, integre sincereque servaturum et inviolabiliter custoditurum, nusquam ab iis sive in docendo sive quomodolibet verbis scriptisque deflectendo. Sic spondeo, sic iuro, sic me Deus etc.“

DE SACRA PRAEDICATIONE.

Quandoquidem praeterea diuturna observatione sit cognitum Nobis, episcoporum curis ut annuntietur divinum Verbum pares non respondere fructus, idque, non tam audientium desidia, quam oratorum iactantiae tribuendum putemus, qui hominis verbum exhibent magis quam Dei, opportunum censuimus, latine versum evulgare atque Ordinariis commendare documentum, iussu Decessoris Nostri fel. rec. Leonis XIII a Sacra Congregatione episcoporum et regularium editum die XXXI mensis Julii anno MDCCCXCIV et ad Ordinarios Italiae atque ad religiosarum Familiarum Congregationumque moderatores transmissum.

1. „Et in primis quod ad ea pertinet virtutum ornamenta quibus sacri oratores emineant potissimum oportet, caveant ipsi Ordinarii ac religiosarum familiarum Moderatores ne unquam sanctum hoc et salutare divini verbi ministerium iis credant qui nec pietate in Deum nec in Christum Filium eius Dominum nostrum caritate ornentur ac redundant. Istae enim si in catho-

licae doctrinae praeconibus desiderentur animi dotes, quavis tandem non polleant dicendi facultate, aliud nihil profecto quam **aes sonans, aut cymbalum tinniens** (1): neque unquam id ipsis suppetet a quo evangelicae praedicationis vis omnis ac virtus derivatur, studium videlicet divinae gloriae aeternaeque animorum salutis. Quae quidem oratoribus sacris apprime necessaria pietas, eluceat oportet etiam in externa vitae eorundem ratione: ne sermone celebratis praeceptis institutisque christianis disserentium mores refragentur: neve iidem opere destruant quod aedificant verbo. Ne quid praeterea profani pietas eiusmodi redoleat; verum ea sit praedita gravitate, ut probet eos esse revera **ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei** (2). Secus enim, ut scite animadvertit Angelicus, **si doctrina est bona et praedicator malus, ipse est occasio blasphemiae doctrinae Dei** (3). — At vero pietati ceterisque christianis virtutibus comes ne desit scientia: quum et per se pateat, et diuturna experientia comprobetur, nec sapiens, nec compositum, nec frugiferum dicendi genus posse ab iis afferri, qui doctrina, praesertim sacra, non affluent, quique ingenua quadam freti celeritate verborum, suggestum temere ascendunt ac ferne imparati. Hi profecto aerem verberant, et inscii divina eloquia contemptui obiciunt ac derisioni; plane digni quibus aptetur divina illa sententia: **Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi** (4)“.

2. „Igitur episcopi et religiosarum familiarum antistites divini verbi ministerium ne cui sacerdoti committant, nisi ante constiterit, ipsum esse pietatis doctrinaeque copia rite instructum. Iidem sedulo advigilent ut ea tantum pertractanda sumantur, quae sacrae praedicationis sunt propria. Quae vero cuiusmodi sint Christus Dominus tunc aperuit quum ait: **Praedicate evangelium...** (5) **Docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis** (6). Ad quae verba apte S. Thomas: **Praedicatorum debent illuminare in credendis,**

(1) I Cor. XIII, 1. (2) I Cor. IV, 1.

(3) Comm. in Matth. v. 4) Os. IV, 6.

(5) Marc. XVI, 15. (6) Matth. XXVIII, 20.

(1) IREN., 4, c. 26. (2) Praeser. c. 28.

dirigere in operandis, vitanda manifestare, et modo comminando, modo exhortando, hominibus praedicare (7). Et sacrosanctum Concilium Tridentinum: **Annuntiantes eis vitia, quae eos declinare, et virtutes quas sectari oportet, ut poenam aeternam evadere et caelestem gloriam consequi valeant (8).** Quae omnia fusiore calamo persequutus f. r. Pius IV, haec scripit: **Non semetipsos, sed Christum crucifixum praedicantes, sanctissimae religionis nostrae dogmata et praecepta, iuxta catholicae Ecclesiae et Patrum doctrinam, gravi ac splendido orationis genere, populo clare aperteque annunciant; peculiaris singulorum officia accurate explicant, omnesque a flagitiis deterreant, ad pietatem inflamment, quo fideles, Dei verbo salubriter reflecti, vitia omnia declinent, virtutes sectentur, atque ita aeternas poenas evadere et caelestem gloriam consequi valeant (9).** Ex quibus omnibus perspicuum fit, symbolum Apostolorum, divinum decalogum, Ecclesiae praecepta, Sacramenta, virtutes ac vitia, sua cuiusque conditionis officia, novissima hominis et cetera id genus aeterna vera, haec esse propria argumenta de quibus oporteat concionari¹⁾.

3. „Sed rerum talium copiam et uberrimam et gravissimam recentiores divini verbi ministri haud raro nil pensi habent; uti obsoletum quid et inane negligunt ac paene abiiciunt. Hi nimirum quum probe compertum habeant recensita rerum momenta captandae populari gratiae, cui tantum inhiant, minus esse idonea; **quae sua sunt quae- rentes, non quae Iesu Christi (1),** eadem plane seponunt; idque vel ipsis quadragesima diebus ac reliquis solemnioribus anni tempestatibus. Una vero cum rebus immutantes nomina, antiquis concionibus recens quoddam ac minus recte intellectum alloquendi sufficiunt genus, quod CONFERENTIAM dicunt, menti cogitationique alliciendae magis aptum quam impellendae voluntati atque instaurandis moribus. Hi profecto haud secum reputant conciones morales omnibus, **conferentias** vix paucis prodesse; quorum si moribus diligentius perspec-

tum foret per inculcatam saepe castitatem, animi demissionem, obsequium in Ecclesiae auctoritatem, hoc ipso praeiudicatas de fide opiniones exuerent lucemque veritatis promptiore animo exciperent. Quod enim complures de religione prave sentiunt, maxime inter catholicas gentes, id effrenatis animi cupiditatibus potius est tribuendum, quam vitio aberrantis intelligentiae, secundum divinam sententiam: **De corde exeunt cogitationes malae... blasphemiae (2).** Hinc Augustinus Psalmistae referens verba: **Dixit insipiens in corde suo: non est Deus (3),** commentatur: **in corde suo, non in mente sua⁴⁾.**

(Proximo absolvetur numero.)

(2) Matth. XV, 19. (3) Psal XIII, 1.

Ex Epistulario Redactoris

Vratislaviae, d. 27mo m. April. 1911.

Carissime!

Postquam accepi et legi Scriptoris numerum IX, summae hercle mihi esse voluptati, de origine carminis a F... P... laudati te certiore facere, ut precibus viri doctissimi — ni fallor: F. Palatae, prof. gymn. Prossnitiensis, socii nostri — satisfacere possis.

Auctor igitur lepidissimae illius versionis carminis Goethiani „Anacreons Grab“ est Dr. Rudolph Kuentler, gymnasiai Ratiborensis olim rector (nat. 8.7. 1837 Naumburgi ad Salam, mort. Ratiborae 23. 2. 1877), praeceptor meus dilectissimus, cuius praematuram mortem hodie quoque vehementissime lugeo (cf. si placet epistolam meam a. d. XVI. Cal. Jun. 1910 ad te datam, quam num. II Scriptoris, p. 27, proposuisti lectoribus). Publicatam equidem habeo illam versionem in libro, qui inscribitur: „Rudolf Kuentler. Aus dem Leben und Wirken eines deutschen Schulmanns. Von Prof. Dr. Gustav Weck, Director des Königl. Realgymnasiums in Reichenbach in Schles. Mit Portrait.“ — Berlin, Weidmann, 1883-4., pgg. 132. Pret. 3 M. cons.

Kuentler non solum permulta carmina Germanica ipse Latine — idque artificiosissime — vertit, sed etiam discipulos suos iterum et atque

(7) Loc. cit. (8) Sess. V, cap. 2, De Reform
(9) Litt. Enc. IX Nov. MDCCXLVI. (1) Philip. II, 21.

iterum admonuit, ut arti versificandi operam darent, eosque hac in arte perpetuo exercuit. Notissima haud scio an sit eius „Epistola ad collegas data, qua exercitationes metricas commendavit earumque usum specimine addito illustravit“ (edid. F. Hirt Vratisl. a. 1869.) — Utrum omnia Kuenstleri carmina publici iuris sint facta necne, me quidem fugit, sed nonnulla etiam hodie in manibus olim discipulorum viri praestantissimi esse putaverim. In libello, de quo supra dixi, etiam in-sunt versiones carminum Schilleri „Hectors Abschied“ et Chamissonis „Schloss Boncourt“ et fabulae Lessingianae „Die Grille und die Nachtigal“ eaeque distichis compositae; quas si vis cognoscere, libenter tibi mittam.

Salve valeque!

Tibi addictissimus

G... L...

V...., prid. Id. Sext. MCMX.

Carissime Domine!

Risi neque desinam ridere, donec homunciones quidam de iis rebus quae nobis placent iniussi verba facient profana. Redactorem actorum illorum, quorum mihi misisti particulam vel scribam illum minime intellexisse quid velit ephemeris nostra equidem non miror, qui nihil, si fieri potest, mirari in vita didici.

Nonne recte suspicatus sum? Carmina mea actis diurnis in quibuslibet urbibus Germaniae prodeuntibus publicari semper nolui atque aegre tuli, quod me publicationibus reluctantem non audiisti. Novi illos redactores: carminibus Latinis omnibusque rebus, quae ad studium liberalium doctrinarum pertinent, aequo maledicere solent ac parentes, quorum filii in schola a lingua Latina abhorrent studiumque discendi desidia mutare cupiunt. Atque talia acta in Germania multa prodire equidem facile credo.

Quare haec sunt quae abs te peto: ne miseris alia mea carmina diurnorum actorum redactoribus publicanda; non opus est eos vacuum spatium obtrectationibus — quae quidem stomachum mihi non movent — implere. Paucis placere volo, plausum hominum nihil nisi acta diurna magis minusve laudabilia legentium non appeto. Scribas deinde, si tibi non molestum est, cuius urbis sint acta, e quibus mihi misisti schedulam, et quid illis sit nominis; facias me certiozem, publicaverintne alia quoque acta carmina mea et quae fuerint iudicia editorum, qui omnium rerum scientiam prae se ferre solent. Deuique scribas quaeso, num quid responsurus sis illi „T. H.“

Scriptori Latino me amicum perpetuo assidueque mansurum noli dubitare. Numerus Scriptorum hac in urbe legentium me filioque meo auctoribus crescit. Crescat in aeternum!

Fac valeas, vir optime.

Tibi semper addictissimus

G... L...

Vir humanissime! Obtemperavi Tuae voluntati, sed ipse videbis, quam parum sufficiens sit antiqua lingua ad verba verbis exprimenda, imprimis ubi Nietzscheanae philosophiae propria vocabula aguntur, et quam melius sit verba Germanica afferre quam tempus misere interpretando terere. Infirma enim manet et debilis translatio et cogitur formas fingere, veluti immoralista, anarchista, similes, quibus sermo Latinus caret, nisi uteris circumlocutionibus inhabilibus aut claudicantibus. Estne: num honestum negligendo virtuti nocemus? idem quod scribit Nietzsche: Ob wir Immoralisten der Tugend Schaden tun? Longe mihi videtur differre. Sic „anschiessen“ addito telo seu sclopeto Latine attenuatu, nam vix percipitur: virtutem transfigendam esse. Sed satis. Vale!

C... H...

Lectoribus Monitum!

Ultimi duo huius anni numeri intra proximos quattuor menses edentur certo antea tempore non statuto, ita quidem, ut nova Scriptoris Latini series mense Octobri incipiat. Tunc omnes libelli servato utique menstruo ordine prodibunt.

Suum cuique
sive
de iure domini litterarii
tuendo quaestiuncula

(Scripsit F. P.)

Prof. dr. G. Weck in opusculo, quod inscribitur: „Rudolf Künstler. Aus dem Leben und Wirken eines deutschen Schulmanns. (Berlin, Weidmann 1884)“, ubi de Künstleri facultate poetica eiusque exercitiis metricis disserere instituit, hunc in modum pergit (pg. 96): Noch sei bemerkt, dass die sehr interessanten metrischen Aufgaben, welche K. seinen Schülern gestellt hat, anscheinend vollständig erhalten sind.... Es finden sich darunter fast alle Balladen Uhlands und Schillers..... Die „Klage der Ceres“ beginnt:

Iam redit ambrosii vitali flamine veris
formosum terrae, quod fuit ante, decus;

das „Eleusinische Fest“ (Sacra Eleusinia):

Nectite iam spicis flaventia serte superque
iam cyani flores addite caeruleos;

„Des Sängers Fluch“ (Vatis dirae preces):

Temporibus priscis longe lateque per agros
arx stetit effulgens caeruleum ad oceanum;

ein Chor aus der „Sponsa Messanensis“ (Durch die Strassen der Städte, vom Jammer gefolgt etc.):

Urbis per plateas gravem
gressum Parca ferox amat
ferre.....

Schliesslich mögen hier noch zwei vollständige Gedichte dieser Art Platz finden: „Hektors Abschied von Andromache“ und „Schloss Boncourt“.*)

1. Hector in pugnam discessurus.

Ergo non unquam rediturus (in) tecta paterna,
Hector amate, tua cedis ab Andromache?
Cedis et invictis manibus qua saevus Achilles
Patroclo mittit funera maesta suis?.....
Amplius haud ferrum nostras circumstrepit
aures,
cessabunt rigido tela relicta situ.
Praeclarique genus, quod floruit hactenus
altum,
Laomedontidae te pereunte cadet.....

*) Ne longus sim, ex utroque carmine selectos tantum versus exhibeo

2. De arce, cui nomen est Boncourt.

Ecce senis redeunt puerilia tempora menti!
Mersa quid e Lethes surgis imago lacu?
Stat domus umbrosa circumdata saepe corusca;
pons, pinnae, turres, ostia nota mihi.....

Nunc evolve — sis — lector benevole, opus: „Varia variorum carmina latinis modis aptata.... offert Henr. Stadelmann (Onoldi 1854)“ et lege mecum:

1) pg. 367 Cereris querimonia.

Num redit ambrosii vitali flamine veris
formosum terrae, quod fuit ante, decus?...

2) pg. 351 Sacra Eleusinia.

Nectite vos spicis flaventia serte superque
iam cyani flores addite caeruleos!.....

3) pg. 467 Vatis dirae preces.

Tempore maiorum longe lateque per agros
arx stetit oceani caerulea ad usque nitens....

4) pg. 331

Chorus ex Sponsa Messanensi.

Urbis per plateas gravem
gressum Parca ferox amat
ferre.....

5) pg. 283

Hector in pugnam discessurus.

Ergo non unquam rediturus tecta paterna
Hector ab Andromache cedis amate tua?
Cedis et, invictis manibus qua saevus Achilles
Patroclo mittit funera maesta, ruis?.....
Amplius haud ferrum nostras circumstrepit
aures,
cessabunt rigido tela relicta situ.
Praeclarumque genus, quod floruit hactenus,
altum
Laomedontidae te pereunte cadet.....

6) pg. 17

Arx, cui est nomen Boncourt.

Ecce senis redeunt puerilia tempora menti!
Mersa quid e Lethes surgis imago lacu?
Stat domus umbrosa circumdata saepe corusca:
pons, pinnae, turres, ostia nota mihi.....

Ex hac comparatione instituta quid luce clarius apparet? Quas Weck in chartis Künstlerianis invenit carminum germanicorum interpretationes manu scriptas et quas Künstlero ipsi vindicavit auctori, eae magnam partem aut ad verbum excerptae aut leviter immutatae sunt ex opere Stadelmann-

iano. Haec autem pace et Künstleri, qui iam dudum vita defunctus est, et Weckii, qui num adhuc »superis vescatur auris«, ignoro, dicta esse velim; neutrius enim laudibus obtrectare mihi in animo fuit. Sed »suum cuique«!

Varia

Backa — bacca

Paucos ante menses, cum acta diurna multis de locis nuntiarent homines, qui margarina illa vel butyro facticio, quod a coquendo (germanice: backen) monstruoso nomine 'Backa' appellabatur, usi essent, partim mortifere aegrotare coepisse, partim mortuos esse, in Berolinensi hebdomadario, qui Kladderadatsch' inscribitur, hos inveni versus iocosos:

Warnung

Die Beere heisst bacca,
Und vacca die Kuh.
Trau' ruhig der vacca,
So ruf' ich dir zu,
Nicht aber der Backa!
Die Beere kann giftig sein,
Nie doch die Kuh.

Quos sic verti latine:

Cavete!

Fructus sunt baccae,
Et vacca est bos.
Confidite vaccae,
Hoc moneo vos,
Sed non tamen Backae!
Bacca sit venenosa,
Sed nunquam bos.

In eodem Kladderadatschii numero festivo quidam homo illos duos viros, quorum alter tritio paulo nomine Müller, alter Schultze nuncupatur, qui quasi exempla sint Berolinensium ingenia et mores exhibentia, hoc modo facit colloquentes:

M. Komisch!

S. Wat denn?

M. Mit die Marjarine.

S. Det nennste komisch? Ick nenn' et tragisch.

M. Ach wat! Ick wundre mir, dat jrade die Backa-Marjarine so jefährlich jeworden is. Wenn et noch die bekannte Marke Mohra jewesen wäre!

S. Woso?

M. Schafskopp! Heesst et periculum in Backa oder periculum in Mohra?

Latine:

M. Risum vix teneo.

S. Quare, cedo?

M. Tune de margarina audisti?

S. Hoc tibi risum movet? Tristis mihi quidem res videtur ac miseranda.

M. Nugae! Miror Backam potissimum tam fuisse periculosam. Iam si Mohra fuisset, butyrum illud notissimum!

S. Quid ita?

M. Etiam quaeris, stultissime? Dicitur ne »periculum in Backa« an »periculum in Mohra«? —

L.

Tempora mutantur.

Notum est in Germania ac saepius summorum iudicium sententiis confirmatum cuilibet per leges licere eum in iudicium vocare, qui odium ut significet adversus illum, epistulae suae finem imponit his verbis: Mit gebührender vel: verdienter Hochachtung....

Nunc vero audiamus, quod Ludolfus, magister Hildensis, dicit in libro suo nuper laudato, cui inscribitur 'Summa Dictaminum' (II, 1: De Salutacione):

Item inimicus inimico sine aliquibus adiunctis semper preponit se ei, et titulum salutacionis — scilicet ut scribat salutem vel aliud simile — obmittit, sed scribit salutem pro meritis.

L.

Est, est, est...

In Varronis de lingua Latina libro octavo legimus:

Quod si analogia sequenda est nobis, aut ea observanda est quae est in consuetudine aut quae non est. Si ea quae est sequenda est, praeceptis nihil opus est.

Num quid clarius demonstrat illius viri doctissimi in scribendo incuriam, quem »minus suavem eloquio« dixit Augustinus? Ms.

Stultior esto prior!

Cum Jacobus princeps Carrarae anno 1318 cum Can Grande, praefecto Patavii, conveniret, traditur accidisse, ut ambo ad angustum transitum pervenirent neuterque praerire vellet. Tum coplea, qui aderat: Stultior, inquit, esto prior! Et praevit Carrarensis modestia motus. Ceterum in disceptandis conditionibus nequaquam stultitiae crimine dignum se praestitit.

Lp.

Sexti Anni Aenigmatum Solutiones

(errore redactoris olim omissae)

Num. I: 1) Quaestus sine impendio non instituitur. 2) Qui canem alit peregrinum, huic praeter funiculum nihil fit reliqui. 3) Pisces, qui extra nassam sunt, volunt intrare, qui intus, volunt exire. 4) Assiduus usus uni rei deditus et ingenium et artem saepe vincit. II: — III: — IV: — V: — VI: 1) Omnia prius experiri verbis quam armis sapientem decet. 2) Neque imbellem feroces progenerant aquilae columbam. 3) Nemo tam infans est, quem non dolor faciat eloquentem. 4) Nihilus melius quam

perpetuo dolore dolorem vinco. VII: — VIII: 1) navis, avis 2) sum, mus 3) hamus, ramus 4) aquilo, aquila IX: 1) cochlea; 2) Quando | nigre | scit nox | rem la | tro patrat | atrox vel: Quando ni | gréscit | nóx || rém latro | pátrat a | tróx. X: — XI: 1) COR 2) ovum 3) meum, tuum 4) EVA, AVE XII: —

Praemium num. VII sortitus est Peltenburg Soeterwoudensis, num. VIII Hilgenfeld Tremoniensis.

Septimi Anni Aenigmatum Solutiones

(errore redactoris olim omissae)

Num. I: 1) Alpes, apes 2) LVX 3) cursus 4) mus-ca-tum II: — III: 1) porcus, Orcus 2- fuligo, uligo 3) pollex, Pollux, lux 4) capo, caupo IV: 1) muscus, musca 2) ara 3) ramus, remus 4) arista V: — VI: — VII: — VIII: 1) aer, remus, sura, arbor, rubigo, otium, mors, sitis, sol 2) APIS, PILA, ILEX, SAXO — VOLA, OLOR, LORA, ARAR

Praemium num. II accepit J. van Seters.

Schilleri de Ulysse Disticha*)

(Ph. H. Welcker, *Selecta Schilleri Carmina*. Gothae 1840.)

Ut patriam quaerat, vada quaeque pererrat Ulysses,

Scyllae latratus, ora Charybdis init,
Et maris infesti rabiem terraeque pericla;

Error et ad manes detulit ipse virum.
Sors Ithacae somno pressum tandem admovet orae.

Surgit; at haud noscit regna paterna gemens.

*) Cf. *Civ. Rom.* VII, 4, (pgg. 54/56) et *Script. Lat.* pg. 29.

Scriptores Romani in Sermone Parvorum

V. Cicero

Aliquid de vite

Vitis natura caduca est et, nisi fulta est, fertur ad terram. Claviculis suis autem quasi manibus, quicquid est nacta, complectitur. Ita se erigit. Ars agricolarum amputat serpentem vitem ferro. Amputata non silvescit sarmentis et in omnes partes nimia non funditur. Ineunte vere in iis, quae relicta sunt, existit ea, quae gemma dicitur,

a qua oriens uva se ostendit, quae et suco terrae et calore solis augetur. Primo est peracerba gustatu, deinde maturata dulcescit. Vestita pampinis nec modico tepore caret et nimios solis defendit ardores. Quid potest esse fructu laetius, aspectu pulchrius? Non solum natura, sed etiam cultura me delectat: adminiculorum ordines, capitum jugatio, religatio et propagatio vitium, amputatio et inmissio sarmentorum, irrigatio, fossiones et repastinationes agri, quibus fit multo terra fecundior, stercoratio.

Revali, M. Marte MCMXI.

A. Behrsing.

Catalogi antiquarii:

Mayer u. Müller, Berlin — *Cat.* 254: *Class. Philol.* 3 (*Altertumswiss.*), pgg. 50.

J. J. Lentner, München — *Cat.* IV: *Drucke d. XV. u. XVI. Jahrhundert.*, num. 1—890. (*Aldinen, Bibelausg., Curiosa, Incunabeln, Neulateiner, Manuskripte, Latein. Autor. etc.*) Mit 43 Facsim. u. Regist.

J. J. Lenter, München — *Cat.* V: *Klass. Phil., Archaeol., Paedag., Theol.* d. XVI. u. XVII. Jhrh., num. 1—732 (*Aldinen 1—38, Aut. lat., Neulat., Bibelausg.* 69—77.)

J. Baer & Co., Frankfurt a. M. *Cat.* 579: *D. Balkanhalbins. u. d. Archipel vom Verfall d. Röm. Reich. bis z. Gegenw.*, num. 1—3715.

J. Gamber, Paris — *Cat.* 57: (num. 1—2850) *Archéol., Epigraphie 1—1314, Empire romain, Philol.* 2324—2727.

E. Geibel, Hannover — *Cat.* 107: *Klass. Phil.*, num. 1—2451 (*Lat. Aut. u. Neulat.* 766—1567.)

W. Jacobsohn & Co., Breslau — *Cat.* 240 (pgg. 74): *Alte Drucke, Incun.* 12—29, *Class. Phil.* 63—72.

J. Rosenthal, München — *Bibliotheca Paedagogica* (*Cat.* 42—44): *Alte Werke d. Erzieh. u. d. Unterr. bis Ende d. 18. Jhrh., Human., Neulat., num. 1—3804; Griech. u. Lat. Aut.* 3805—6218; *Univers.-, Schul- u. Gelehrtenesch. etc.* 6219—8062, *Nachtrag* 8063—8241.

Schweitzer & Mohr, Berlin — *Cat.* 11: *Studenten-Silhouetten*, num. 1 bis 1355 (*Student- u. Universitätsw.* 1259 bis 1355.)

E. Geibel, Hannover — *Cat.* 140: *Klass. Phil. I.*, num. 1—1882 (*Lat. Schriftst., Neulat. etc.*)

R. Heger, Wien — Cat. 42: Klass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—2120 (Script. lat. 1335—2004.)

K. W. Hiersemann, Leipzig — Cat. 367: Klass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—895 (Script. lat. 236—365, Mittel- u. Neu-lat. 366—435, Manusk. 859—879.)

Süddeutsches Antiquariat, München — Cat. 106: Klass. Phil. und Altertumsk., num. 1—2659 (Griech. u. lat. Schriftst. d. klass. u. nachklass. Zeit 1 bis 1665.)

M. Lempertz, Bonn — Cat. 223, num. 1—1558 (Klass. Phil. 1—125, Griech. u. röm. Klass. 348—774.)

R. Strohmetz, Ufm — Cat. 7: Klass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—4117 (Script. lat. 1222—2560.)

E. Geibel, Hannover — Cat. 119: Sprachwissenschaft, num. 1—1662 (Latein. 1330—1492.)

Th. Ackermann, München — Cat. 571: Biblioth. philol. class. II, num. 1573—3263 (Neolat., Opuscula etc. 1573 bis 1825.)

H. Lüneburg, München — Cat. 90: Bibliothekswerke, Seltenheiten, num. 1—199.

Mayer & Müller, Berlin — Cat. 259: Class. Philol., pg. 16 (Lat. Aut. pg. 7—10.)

Lipsius & Tischer, Kiel — Cat. 95: Philologia, num. 1—1726 (Aut. lat. 1075—1668.)

Gustav Föck, Leipzig — Cat. 392: Klass. Philol. u. Altertumsk., num. 1—6163 (Lat. Schriftstell. 1818—2773, Lat. Schriftst. vom Mittelalt. bis z. Neuzeit 2843—3015.)

Censura Librorum

„90 Jahre ‚In Treue fest‘. Festschrift zum 90. Geburtstage und 25jährigen Reglerungsjubiläum des Prinzregenten Luitpold von Bayern.“ München, Dr. Wild's Buchdruckerei (Gebr. Parcus), 1911. XVIII + 240. Pr.?

Cum Bavarorum gens superiore anno, ut Luitpoldo principi regnum regenti 12mo die mensis Matrii h. a. nonagesimum natalem acturo pietatem suam sinceram, caritatem singularem, venerationem eximiam demonstraret, festis splendidissimis lautissimisque diem illum pararet celebrare, princeps omnibus virtutibus cum regalibus tum civilibus ornatissimum vehementer exoptavit, ne sollemnia sumptuosa fierent aut tumultuosa, libentissime autem permisit, ut per totum regnum haberetur collatio pecuniarum, quibus utilitati salutique communi ac beneficentiae prospiceretur exercendae. Quam in rem ut ipsi quoque stipem conferrent, Fratres Parci Monacenses conscribendum curaverunt edendumque librum supra citatum,

Continet libellus primum quidem chirographa Pii P. P. Xmi, imperatoris nostri Guilelmi II, Francisci Josephi Austriae imperatoris, plurimorum principum Germanorum; deinde descriptionem vitae et studiorum laborumque Luitpoldi principis a viro doctissimo H. Reidelbachio Monacensi amantissime confectam; denique magnum numerum sententiarum, narratiuncularum, poematum, imaginum ad Luitpoldum pertinentium, quibus scriptis tabellisque viri nobilissimi et spectatissimi, in his potestates, magistratus urbani, archiepiscopi, academiarii rectores et professores, praefecti, exercituum, artifices, scriptores, alii, ostendi volunt Bavariae genti totique orbi, quibus excellat virtutibus princeps, quam carus sit populo, quanta insit in eo humanitas et benignitas, quas quantasque res domi militiaeque pro salute patriae gesserit.

Neminem profecto esse crediderimus, quin summopere delectetur hoc libello; nam qua est iucunditate gravitate coniuncta, eum dignissimum putamus, qui ab omnibus civibus bonis non Bavariae solum, sed totius Germaniae iterum atque iterum perlegatur. Sine ulla dubitatione testis dici potest liber cum egregii Bavarorum erga principem amoris tum summae admirationis venerationisque, qua in omnibus Teutonicae linguae terris colitur Luitpoldus. Itaque nos iuvat libellum enixissime commendare.

Consentientibus editoribus ad verbum exscribimus litteras Pii P. P. principi gratulantis ac benedictis:

„Dilecto filio Serenissimo Principi Luitpoldo Bavariae Regnum Regenti, in communi subditorum laetitia, quos Ipse provide gubernat, vitae suae annum nonagesimum feliciter explenti, de longitudine dierum, aeternae beatitudinis praesagio, gratulantes ex animo, dum a divina clementia enixe poscimus, ut Principem Nobis et huic Apostolicae Sedi addictissimum diu sospitet, Serenissimam Domum Eius omni vera prosperitate cumulet, et Bavarorum gentem in concordia Ecclesiae et Civitatis consensu per Ipsum fortunet, paternae praecipuaeque benevolentiae Nostrae testem, Apostolicam Benedictionem amantissime in Domino impertimus.

Ex Aedibus Vaticanis
die 24 Januarii 1911.

Pius P. P. X.“

Item lubet ex poematis adiungere viri doctissimi Pernwerthi de Baernstein, arcano consilio regio adscripti, carmen in illud monumentum pacis et belli, quod Luitpoldus exercitui Bavarico sacravit et Monaci in porticu memoriae imperatorum ducumque dedicata collocari iussit:

Monaci stat porticus,
Quae Bavaricorum
Est sacra ducibus
Agminum clarorum.

In hac vides statuum
Aeneam, erectam,
Quae demonstrat feminam,
Bellatore tectam.

Femina est symbolus
Dulcis almae pacis, —
Bellatoris gladius
Adiacet pugnacis.

Dissipet hic gladius
Hostes aggredientes
Et exstinguat funditus
Bellum inferentes!

Bello vero melior
Semper pax infracta: —
Hac aeterno fruitor
Patria intacta!

Condidit hunc symbolum
Luitpoldus rector,
Pacis atque artium
Clemens qui protector.

Aeri firmo adaequat
Fides Bavarorum,
Quae, o princeps, perennat
Fugam per annorum!

Nestorem principum Germanorum,
pacis, artium, litterarum protectorem,
regentem altissimum, venerandissimum,
dilectissimum ut diu salvum fortunatumque
velit esse Deus optimus maximus, una
cum gente Bavarica nos quoque pie pre-
camur.

Guil. Lehmann Vratisl.

**Friderici de Schiller carmina optima
eademque a Ioanne Dominico Fuss con-
versa edidit Ioseph Plassmann phil. Dr.**
— Monasterii Guestfalorum 1909. In aedibus
Aschendorffii. VII + 150. Pret. M. 1,50 cons.,
M. 2,00 comp.

Germanica poemata Latine convertere
qui susceperint, eos iam pridem non omni-
bus placuisse, praecipue autem nostra
aetate multis displicere non ignoramus.
Non enim unquam defuerunt neque desunt
hodie, qui reprobantes artem vertendorum
aut imitandorum carminum hanc exercen-
tibus cum Ovidii patre dicere soleant:
„Studium quid inutile tentas? 1) et
existent pulchriora esse et elegantiora
nostratum poemata, quam quae iucundiora
et amabiliora fieri vertendo possint. Quod
quidem nemo nisi insanus infitiabitur; at-
tamen vituperatores illi non memores sunt
virovum praestantissimorum et litteris
eruditissimorum, qui, ut Philippus Melan-
thon, exercitationes metricas vehementer
laudaverunt probaruntque nec discipulos
suos ad eas impellere dubitaverunt, quippe
quibus adolescentes ad linguas alienas recte
cognoscendas, discendas, utendas optime
adduci posse censerent. 2) Nec sane iniuria.
Atque omnibus temporibus viri
docti illa reprehensione non deterriti con-

1) Ovid. trist. IV, 10, 21.

2) Cf. verba Melanthonis in „Visitationsbüchlein
v. Jahre 1528* (Corp. Reform. vol. XXVI pagg. 49—96).
praeterea epistolam, quam M. ad Eobannum Hessum
dedit (Corp. Reform. vol. I p. 573).

vertendis Latine vel Graece carminibus
non modo se, verum etiam alios summopere
iuverunt et delectarunt. Quorum in numero
habendus est Ioannes Dominicus Fuss,
philologiae classicae in universitate litte-
rarum Leodensi olim professor. 3) Hic
anno 1837 opus edidit, quod inscribitur: „I.
D. Fuss. Poemata latina adiec-
tis et graecis germanicisque
nonnullis hoc volumine primum
coniuncta. Insunt Schilleri,
Goethei, Guil. Schlegel, Klop-
stockii, De-Lamartini aliorum
que poetarum carmina vertendo
aut imitando latine expressa.
Accedit, praeter notas in car-
mina, de linguae latinae cum
omnino ad scribendum tum ad
poesin usu deque poesi et poe-
tis neolatinis dissertatio. Leo-
dii, typis H. Dessain, impensis
auctoris. A. 1837, XLVII — 214 p.“

Hoc ex libro vir doctissimus Iosephus
Plassmann Monasteriensis carmina Schil-
leriana elegit et textibus Germanicis, id
quod valde laudandum, additis iterum typis
expressa apud Aschendorffium foras dedit.
In his quinquaginta versionibus, quae par-
tim distichis metricis Horatianis, partim
metricis ab ipso Schillero usurpatis compo-
sita sunt, vix quicquam invenies minus
probandum, nisi vituperandum censueris,
quod translator in metricis vernaculis La-
tinos syllabarum accentus saepius parum
servaverit — ut exempla afferamus: p. 49
felix o simplex cor et purus; cantús sonát
Erinnyum; p. 67 piús qui domini; p. 73
aquá vim ignis socia; missús qui primus
venerit; p. 81 comés inhorruit; flammás
monstrabant hilare; carús tibi non purus
sic; alia — et hiatum diverse curaverit,
i. e. evitaverit modo, modo admiserit, ve-
lut p. 3 mene aeternum; cara ardente;
hasta in aula; p. 65 cara imago; p. 67
quumque illo, — at contra p. 5 cui | amicus;
p. 49 theatri | orbem ambiens; p. 105 festo |
hoc pulcherrimo; p. 121 umbo | ambitus;
alia, et uno in versu: p. 21 fracta aestuat
unda | et aestuat. — Maximam deberi existi-
mamus gratiam libri recentis auctori, ut-
pote qui de omnibus Schillerianae poesis
amantibus perbene meruit hoc libro specie
nitidissima summaque elegantia confecto,
quo potestas nobis datur versionum Lati-
narum facilius cognoscendarum, quam
fieri potest e vetere neque ita impetrabili
Fussii libro. Itaque sine ulla dubitatione
dignissimum putamus libellum, qui diligen-
tissime legatur non solum ab amatoribus
talium versionum sed etiam a spretoribus,
eumque omnibus cum litterarum tum La-
tinitatis studiosis et cupidis, qua est sua-
vitate et subtilitate, gratum acceptumque
fore speramus.

Guil. Lehmann Vratisl.

3) ab anno 1817 ad annum 1848. Natus erat Fussius
d. 2. m. Iannarii a. 1782, diem supremum obiit d. 31.
m. Iannarii a. 1860.

D. Th. Elsaesser, Linguam discito lingua. Grammatica latina in dialogum redacta. Roulers, Jules de Mæester, 1910. 462. Pr. 4.50 frc.

Mirum videatur, quod his nostris temporibus, cum vix ullo in ludo ingenuarum litterarum lingua latina ad docendum usurpatur, grammatica latina latine conscripta in publico proponitur. Cuius novitatis quid causam intulerit, amice lector, tibi paucis exponam. In docenda grammatica, ut usum ad doctrinam adjungerem, experiendi causa initio quaedam, procedente vero tempore omnia fere quae ad syntaxim pertinent praecepta summam litteris latinis mandata ediscenda curavi. Quod cum animadvertissem non solum in nimiam non incurrere difficultatem, verum etiam discipulos hac ratione semel assuefactos tum linguam latinam majore cum delectatione et studio curare tum ad loquendum ac scribendum fieri aptiores, in cogitationem incidi eandem rationem paulo accuratius elaboratum et aliis qui lingua latina delectarentur exoptatam fortasse atque utilem esse posse. Quod ad tractandam libri materiam dialogi forma sum usus, expertus scio, quam aridum sit studium grammaticae plerumque angustae ac concisae, cum dialogus sua natura non solum ad delectationem sit natus, verum etiam ad explicandas res difficiliore maxime aptus. Ceterum nihil mihi in consuetudine novanda sumpsi licentiae, nisi quod occasione oblata res utiles potius quam strictae ad grammaticam pertinentes quasi in transitu perstrinxim. Quanquam praeterea partes syntaxis latinae omnes subtiliter persequendas esse putavi, majoris tamen momenti res velut usum pronominis reflexivi, consecutionem temporum, sententiam hypotheticam, conjunctiones et alia enodatius explicavi. Frequentia denique, quae singulis praeceptis adijungi exempla, maximam partem ex praestantissimis latinitatis auctoris sunt deprompta.

D. Th. Elsaesser

S. Dörfler, Beiträge zu einer Topik der römischen Elegiker. (Jahresber. d. k. k. Staatsgymn. in Nikolsburg 1905-6.)

Quamquam, quibus certi quidam veteres poetae in describendo amore uti soleant imaginibus, plures iique peritissimi exposuerunt viri, tamen vix reperiatur libellus, quo copiosius, quam noster facit auctor, de universo Romanorum illam rem tractantium genere disseratur. Tota commentatio, quae satis multis exemplis illustrata est, in octo dividitur partes, in quibus a crebriore ad minus frequentem procedentes usum amorem adhibita similitudine pugnae, servitio, morbo, tum igni, navigationi, venationi aliisque quibusdam rebus comparari videmus. De Graecis poetis qui sit libellus proxime edetur.

S.

Przewodnik antykwarSKI, dwutygodnik dla bibliofilów i zbieraczy, poświęcony bibliografii oraz miłośnictwu książek i zabytków sztuki i kultury.*) Prodit bis in mense Varsaviae Polonorum, via Mokotowska, 54. Primus numerus kal. Dec. 1910 prodiit. Pretium annuae subnotationis extra Russiam est 15 Marc.

In praefatione (quam in num. I pag. 8. invenimus) legimus hunc commentarium eo esse conditum consilio, ut de veteribus litterarum bonarumque artium monumentis, praesertim autem de veteribus libris viri docti subtilius edoceri queant. Nihilominus longiora quoque scripta commentarius saepissime continebit. Sed nimirum Polonicorum monumentorum, quae in alienis nunc sunt manibus, ut Polonis recuperari possint, imprimis ratio habebitur. Insuper in quoque numero epistolarum commercium suum obtinebit locum ut de rarissimis libris notitiam aliis lectoribus alios percontandi facultas detur.

Ante nos duos habemus numeros, quorum secundi initio perpulchrum legimus scriptum de „Bibliophilis, qui dicuntur, Francogallicis“ a Johanne Lorencowicz exaratum, initio autem primi numeri scriptum „De antiquos libros conquirentibus Polonis“ auctore Josepho Weysenhoff.

Praeterea quicumque huius „antiquarii ducis“ utrumlibet fasciculum evolvit, primum diversis diversarum societatum notitiis ac decretis occurrit, deinde litteras bonasque artes pertinentium scriptorum, quae nonnunquam politicis ephemeridibus inseruntur, indici, tum antiquariorum catalogorum, qui nuperrime prodierunt, tum proscripitarum auctionum in quibus bibliothecae dividuntur, indici, variis denique librorum venalium indicibus etc.

Commentarium M. Rulikowsky, rerum veterum scrutator diligentissimus, qui in eo redigendo primas agit, maxima cum cura ac mirabili quadam diligentia conscribit totoque animo ac studio in eum incumbit.

Ex quo sequitur, ut haec antiquaria ephemera et cuique fere utilissima et a multis magni sit aestimanda. Itaque non solum omnibus veteres libros conquirentibus bibliophilisque, qui dicuntur, sed etiam plurimis viris doctis est maxime necessaria, quoniam hunc commentarium adhibentes, praecipue autem per supra scriptum eius redactorem, veterum librorum notitiam facile habere poterunt multi, quam adhuc saepe diutissime expectare cogebantur, aut nunquam accepturi erant.

Quam ob rem „dux“ etiam atque etiam commendetur!

Lad. Lud. Podobinski

*) Venia est a lectoribus nostris Polonicae linguae peritis petenda, quod typis deficientibus non possumus quasdam literas satis accurate exprimere.

Red.

Aenigmata

1
Salutatio misteriosa:
Mitto tibi lunam, solem simul et canis iram,
Quae reddas, a te, tu mihi amice, precor.

2
Terra fuit, nimirum alio nunc nomine nota.
Primam mutato: vestes hominum tibi porto;
Primam deme: vetus fluvii dico tibi nomen.
G.

3
Sole calente nimis crucio te forte migrantem:
Etsi me vertis, non levius fit onus. Lhm.

Horum aenigmatum qui solverit duo intra triginta dies, unius sortis particeps erit in urna, qui omnia, duarum. In sortitionem dabitur libellus:

ΠΑΙΓΝΙΑ ΑΝΩΝΥΜΑ. Sine Nomine Lusus. Goritiae, Ioa. Logar, 1909.

Aenigmata num. VI soluta:

1) ara 2) speculum, specula 3) is ter, Ister 4) aper, caper
Solverunt omnia: Roesch, Ferguson, Weller,
tria: Meunier, Palata, Lehmann, Draheim, Kiock, Stelzner,
duo: Hertel, Lesche.

Praemium accipit
— **Weller Ehingensis** —
qui hanc misit solutionem poeticam:

1
Dixit: **ara!** genitor: primus sudavit arator,
Araque de campis dona resecta tulit.

3
Tristis erat docto Nasoni barbarus **Ister:**
Is male devovit terque quaterque Getas.

2
Inspiciens **speculum** nil non mortale videbis:
Aetquora de **specula** non peritura vides.

4
Sunt suatelaferis: cornu **caper** excipit hostem:
Dente canum turbam dissipat hirtus **aper.**

Sententiae latine vertendae:

Babel

As if there were not more than a sufficiency of languages in the world already, those who have nothing better to do with their time have been inventing, and doing their best to persuade people to adopt, universal languages, which will enable all nations to converse after a fashion, without any acquaintance with each other's tongues. A short time ago we dealt with this subject of a universal language, and the result has been a rain of pamphlets. The votaries of Esperanto, Volapuk, and the Langue Bleue have all urged the claims of their respective jargons, to be the one world-wide universal language. So far as can be judged from a very cursory glance through the rival tongues, the most sensible of all and the most easily

understood would appear to be Esperanto, for the simple reason that it is founded more closely than the others on Latin. But this at once raises the question, Why should it be thought necessary to invent a new international language when one already exists, and one which has been the universal language of civilisation for nearly two thousand years. Most people know something of Latin, and the Chinese, the Fiji Islanders, and others who do not might very profitably devote their spare time to studying a universal language with a magnificent literature behind it. There is absolutely no need to attempt to build another Tower of Babel in the present year of grace.

The Globe, London (25. 5. 03.)

Huic penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet librum

L. Laurand, De M. Tulli Ciceronis Studiis Rhetorls. Paris, Picard et Fils, 1907. Pr. 3 frc.

Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debebunt.

Wilhelm Jordan. Ein deutsches Dichter- und Charakterbild. Von M. R. von Stern. Mit einem Bildnis von Max Schüller. 102. Frankfurt a. M., Hans Lüstener, 1910. Pr. 2 (3) M.

Quamquam longe aliter de rebus divinis humanisque sentio atque Jordanus et is, qui de vita et operibus eius scripsit, tamen maximum gratiam habeo et illi, qui non solum praecepta sed etiam exempla poeticae maximeque epicae artis dederit praeclarissima, et huic, qui vitam poetae rhapsodique a pueritia usque ad mortem scripserit. Fuit Jordanus

profecto vir vere Germanicus idemque praeceptor Germaniae et resuscitatis heroum Germanicorum laudibus et Shakespearii Homeri Sophoclis carminibus translatis. Eme, lege hunc librum; multa disces ipsumque Jordanum adamabis et magistrum habebis.
Lp.

Sententia

Patet omnibus veritas: nondum est occupata. Multum ex illa etiam futuris relictum est. **Seneca.**

Singulares grates existimavimus hoc loco agendas his viris, qui indicatis latine scientium nominibus mirum nos in modum adiuverunt:

W. Zuidema (Amsterdam) — A. Nardis (Aquila) — G. Fisch (Wien) — H. Hansen (Pellworm) — D. Rouse (Cambridge)

Speramus alios quoque publice nominandi nobis datum iri occasionem omnesque salutamus lectores **Ed. et Red. S. L.**

Librarium Praeconia

Unentbehrlich für die Studierstube!

Jeder Theologe und Pfarrer, der Wert legt auf eine gute wissenschaftliche Zeitschrift, sollte durch ein Probe-Abonnement

„Die Studierstube“

theologische und kirchliche Monatschrift, herausgegeben von Lic. theol. Dr. phil. Jul. Boehmer in Fürstenfelde, Verlag von Karl Dietmar, Langensalza, kennen lernen, und wir sind überzeugt, dass ihn diese Zeitschrift voll befriedigen wird. Die Reichhaltigkeit und Gediegenheit ihres Inhalts ist von allen Seiten anerkannt, und viele Zuschriften geben davon Zeugnis, welche gute Dienste „Die Studierstube“ jedem Abonnenten leistet.

Einige Stimmen hören wohl angeführt werden: „Als langjähriger Leser Ihrer geschätzten Monatsschrift „Die Studierstube“, aus welcher ich sehr viel Anregung und Belehrung empfangen habe, möchte ich Ihnen als dem Herausgeber dieser eigenartigen, unserer Zeit unentbehrlichen theologischen Zeitschrift meine Dankbarkeit bezeugen“ usw. Die Monatschrift „Dienet einander“ schreibt: „Die treffliche „Studierstube“ sei allen Lesern bestens empfohlen. Wir haben keine wissenschaftliche Zeitschrift, die so allseitig orientiert wie diese.“

Die bekanntesten Professoren, Studiendirektoren, Konsistorialräte, Pfarrer usw. sind ständige Mitarbeiter.

Die Bezugsbedingungen sind außerordentlich günstig: Das Abonnement kostet 2 Mk pro Quartal, wofür aber Freiinserte und andere Vorteile gewährt werden, die den Betrag völlig decken.

— Soeben ist erschienen: —

Philippe Monnier

Blaise, der Gymnasiast

Einz. berecht. Übers. a. d. Franz. v. Dr. Rud. Engel u. Marie Doederlein. Geh. 3 M., geb. 4 M.

Welch liebenswürdiges Buch, dies Buch von Blaise, der — auch als alter Mann — nichts anderes war als eben Gymnasiast! Aus losen Blättern zusammengefügt, ist es in seiner leisen, feinen Art eine Paraphrase des Typus Gymnasiast und eine anmutvolle Schilderung der Leiden und Freuden des Pennälerdaseins, wie es Blaise mit seinen Kameraden an dem alten genfer Gymnasium, der Gründung Calvins, lebte. Zwischen seine Schilderungen, die er als junger Mensch zur Erinnerung geschrieben, schiebt er Betrachtungen aus späteren Tagen ein, berichtet über kleine Streiche, gibt mit wenigen Worten vollkommene Bilder von Lehrern und Mitschülern, schildert seine Ueberraschung und stolze Rührung, mit der er den Arithmetik-Preis empfängt, nimmt teil an dem zarten Liebesverhältnis eines Kameraden zu einem gelähmten armen Mädchen, trifft sich nach 25 Jahren mit seinen ehemaligen Kollegen, dem jetzigen Staatsrat, dem Fleischer, dem Pastor, dem Wechselagenten — nur er ist eigentlich nichts als Träumer und Gymnasiast a. D., und teilt eine Rede mit, die er bei dieser Zusammenkunft — beinahe gehalten hätte, er, der sich sein Leben lang nicht von seiner Schulzeit hat trennen können. Das Buch ist entzückend in seiner schlicht-bedeutsamen Art und wird jedem, der die humanistische Schulbank gewetzt, eine Freude sein — und das sind viele Tausende!

Verlag Albert Langen in München-M.

Editor Scriptoris Latini: Hans Lüstener Francfortensis
Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis

SCRIPTOR LATINUS

libero interim prodit tempore mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lüstenöder, Francofurti a. M., Eschersheimer Landstrasse 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

A. Behrsing, Praec. Gymn., Reval — T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Chicago — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. J. Draheim, Prof. Gymn., Friedenau — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — H. Hansen, Parochus, Pellworm — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneudorf — E. Hora, Prof. Gymn., Wien — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — A. Nardis, Prof. Semin, Aquila (It.) — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Neu-Sandec — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — R. Schmidtmayer, Prof. Gymn., Budweis — H. Schöttle, Prof. Gymn., Stuttgart — J. Steinbauer, Rect. Progymn., Windsbach (Bay.) — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — N. Woll, Sacerdos O. S. B., Aachen — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

Dr. F. W. Juxicus, Der lustige Lateiner (Frankfurt a. M., Hans Lüstenöder, Pr. 70 Pfg.). Vixdum editus, multos libellus amicos invenit et laudatores. Etenim non ex Germania tantum aliisque terris Europae, sed etiam ex longinquis orbis terrarum partibus et literae ad bibliopolam perferuntur et periodicorum actorumque diurnorum censurae. Academicos imprimis Juxici opusculo delectari multamque operam dare alteri eius editioni augendae ac locupletandae ex commentariis scholasticis satis elucet. Sed aliorum quoque latinitatis amantium proposita editori accepta erunt, quamobrem ut omnes libelli lectores, quid iudicent de eo, scribant vehementer ille rogat atque orat. Libellus ipse per omnes librariorum mandari potest modico pretio 70 nummularum.



SCRIPTOR LATINUS

Menstruus Ad Linguae Latinae Humanitatisque
Studium Colendum Commentarius

Annus VIII: Numerus XI

— Procurant negotia —

in Britannia: D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London W. C.,
57—59 Long Acre,
in Italia: Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze, 20 Via
Tornabuoni,
in Nederlandiā: N.V. Boekhandel, voorh. Gebr. Belinfante, Den Haag, Kneuterdijk 3,
in Russia: K. L. Ricker, St. Petersburg, 14 Newsky Prospekt.



Summarium:

Ad lectorem!

Vahleni ad opuscula academica praefatio

Programma certaminis Hoeufftiani


Lehmann, Carminum germanicorum versiones

Pius Pp. X, De modernismi periculo propulsando

Ex epistulario redactoris — Varia — Censura librorum

Catalogi antiquarii — Libri dono accepti — Libri desiderati

Aenigmata — Sententiae vertendae



Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstendöder, Francofurti ad Moenum

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. VIII Francofurti a. M., Mense August MCMXI Num. XI

≡ LECTOR CARISSIME! ≡



on sine causa haec intra ferias eduntur folia. Nam cum ne oti-
antes quidem suo carere commentario lectores volumus, immo
verum otium esse non posse sine illius lectione existimamus, tum
nullum nobis tempus aptius videtur ad novos rei nostrae amicos
acquirendos. Curru ferreo veheris viaeque levandae causa Scriptorem legis:
quid mirum, si omnium una vehementium oculi specie illius ac titulo alliciun-
tur? Quaerit unus, quid sibi velint libelli, quanto constant, ubi veneant —
habet enim secum puerum gymnasium frequentantem — iamque huic se
illos dono emere velle laetus promittit. Sic in vehiculo, in balineo, in horto,
inter cenam quoque aut dum ludis seu ambulas seu quiescis, omni denique
tempore te Scriptorem legere Latinum significare poteris eiusque notitiam
inter homines felici quadam sorte obvios propagare. Habes igitur, quod
agas, amicissime: age adiuva nos, et si plura huius numeri desideraris
exempla, fac nos, quaeso, certiores. Fiet, quod petiveris, citissime. Di vero
ferias tibi tuisque fortunent vosque reduces penatibus reddant corporibus
animisque confirmatis!

Editor.

Johannis Vahleni

ad

„Opuscula Academica“ *)

Praefatio

„Ad formam quod attinet, nemo
eorum qui nunc sunt hominum potest,
quod huic par sit operi, praestare
nec est ullus populus, ne inter eos qui-
dem, qui et olim abundabant latine
scribentibus et nunc quoque colunt
haec studia, qui gloriatur libro huic

nostro comparando.“ Haec fere verba
sunt Buechelero de Vahleni Opusculis
Academicis iudicantis in commentariis,
qui „Berliner Philologische Wochen-
schrift“ inscribuntur. Et alius quidam
rerum philologarum existimator: „De-
bent, inquit, philologiae imprimis stu-
diosi his prooemiis quantam possunt
operam dare, quae meliora iis offerent
latine dicendi scribendique exempla
quam Antibarbarorum vel aliorum eius
generis librorum praecepta.“ Haec
quoque praecipua, si non sola, causa
est, cur totam opusculorum illorum
praefationem hic describendam putave-
rimus, nec quicquam magis cupimus

*) I: Prooemia Indicibus Lectionum Praemissa
I—XXXIII (1875—1891). Lipsiae, B. G. Teubner, 1907.
XI + 511. Pr. 12 (14.50) M. II: Prooemia XXXIV—
LXIII (1892—1906). Ibidem 1908. IV + 646. Pr. 14
16.50; M.

quam ut unus alterve lectorum emat hoc opus, quod, ut pauca, demonstrat, quantum debeat philologia Vahleno, et quam multos, ut ita dicam, laterculos conferri oportuerit ad magnificam illius disciplinae molem exstruendam. Sed iam ipsum audiamus auctorem.

Commentationes philologiae in variis scriptoribus Graecis Latinisque versatae, quarum pars prior in hoc volumine, posterior in altero edentur, cum primum scriptae et emissae sunt, prooemia erant indicibus lectionum in universitate Friderica Guilelma habendarum praemissa. Etenim obtinuit ille mos paene una cum universitatis origine natus scholas academicas quae quovis semestri haberentur Latine edicendi eamque enumerationem, ne ἀκέραιος esset, praefatione instruendi qua rector et senatus, quorum haec auctoritate fiebant, eos qui ad studia capessenda huius universitatis civitatem appetebant sua voce alloquerentur admonerentque, ut ex proposita disciplinarum copia et varietate quae sibi suisque commodis maxime convenirent rite eligerent in electasque cum cura et contentione se insinuarent.

Qua consuetudine usus Augustus Boeckhius, qui primus in hac universitate hoc munus sustinuit multosque annos praeclare gessit, ut erat homo imprimis ingeniosus, saepe insigni dicendi ac sentiendi venustate indici lectionum praefatus est. Sed facile intelligitur, ne ingeniosissimum quidem posse diu huic officio finitis temporum intervallis recurrenti satisfacere nisi ad certum quoddam argumentum sententias suas accommodare licet. Itaque factum est, ut quae admonitio erat paulatim prolusio litteraria existeret ex communibus litteris quae olim vocabantur h. e. ex scriptoribus Graecis et Romanis disputandi materia petita, ut tamen ea quoque quae huius modi scribebantur rectoris et senatus nomine scriberentur et ad adolescentes studiosos si non omnes, eos certe qui ad has potissimum litteras incumbere vellet adhortandos et incitandos pertinere. Eoque modo et consilio Boeckhius ipse praefationis loco luculentas quasdam de antiquitate quae-

stiones exhibuit; et in Boeckhii locum iam senescentis Carolus Lachmannus succedens paucis et egregiis commentationibus lectionum indices ornavit. Sed qui tertius accessit Mauricius Hauptius multos annos singulari studio hoc genus disserendi coluit, quod ille maxime ad emendandos poetas Graecos et Romanos convertit, sed is quoque quae scripsit scripsit ita ut adolescentum his studiis deditorum commoda respiceret, loqueretur autem sic ut rectorem et senatum loqui censes, non Hauptium, cuius nomen nusquam apparebat, non magis quam titulus quasi commentationis eruditae.

Hauptio a. MDCCCLXXIV mortuo hunc morem indicendi lectiones vetustate sacratum et claris nominibus decoratum, quamquam iam tum erant qui abolendum esse instarent, ii quorum publica universitatis cura erat conservari quam interire maluerunt. Itaque cum eodem anno ad Hauptii provinciam suscipiendam vocarer, mihi hoc quoque negotium iniunctum est, invito, qui non tam molestiam indices redigendi fastidirem quam vererem ut mihi suo semper tempore ex litterarum penu in promptu esset quod utiliter eo loco edi posset. Sed semel susceptum munus per annos triginta duo omni virium contentione ita tueri temptabam ut quae prooemiandi causa indicibus praemitterem nec universitatis honorem dedecerent nec nihil utilitatis, si fieri posset, iis afferrent qui his studiis se dare cuperent. Retinui autem harum scriptionum speciem externam quam ab initio tralaticiam Hauptius potissimum excoluit, ut nomen scriptoris nullum esset, nulla inscriptio argumenti, et quae scriberentur tamquam ex ore rectoris et senatus proferrentur seque converterent ad eos quorum in usum indices proponebantur.

Qua quidem ex re hoc consecutum est, ut haec quae tamen eruditionis specimina erant, quamvis publici iuris facta essent, re vera iure publico vix uterentur, quae nec in bibliopolarum tabernis versarentur nec in librariorum vel antiquariorum indicibus umquam apparerent, nec a doctis legerentur ne ab iis quidem quorum vel ma-

xime intererat ea cognita habere. Bibliothecariis autem eadem odio fuerunt, quia quae nomine et titulo carerent non uti par esset suo loco notari et collocari possent. Quin etiam, ut patefiat quam exigua haec subinde benevolentia excepta fuerint, meo quoque tempore eruditi homines nonnumquam ita existimant, haec φιλολογούμενα, quibus nihil esset cum lectionibus indicatis, hinc removenda et si opus foret ad ephemerides philologiae dicatas ableganda, ubi talia commodius inter sui similia legerentur. Qui mihi videntur, si licet verum dicere, nec prooemiorum originem et naturam considerasse umquam subtilius nec haec mea qualiacumque, priusquam damnarent, exigere voluisse, quo consilio instituta quam forte suo loco utilitatem habere possent. Nam ut mittam haec scripta semper et cum indicandarum lectionum officio publico, cui rector et senatus praeerant, coniuncta et commilitonum ad causas et commoda expressis verbis relata fuisse, commentatio ipsa minime eo stilo per-scripta est, quo doctis hominibus scribi solet aut quae ephemeridibus edi volumus: quid intersit, poterit si tanti est cognoscere cui libuerit cum prooemiis meis conferre quae 'Variorum' titulo per aliquot Hermae volumina ab a. MDCCCLXXV cum doctis communicare perrexi. Etenim in illo scribendi genere non hoc secutus sum, ut meam aliquam sententiam quantum satis esset argumentis probarem, sed quemadmodum saepe dixi me ibi non doctis scribere sed discentibus, ita hoc egi potissimum, ut rationibus explicandis et a suo principio deducendis viam monstrarem, qua via posset qui hoc ageret argumentando aut refellendo quod vellet aliis persuadere; voluique hunc praeter ea quae vivo ore prodocerem quasi alterum praecipendi modum esse, quo ratiocinandi vi et exemplorum usu principiis artis philologicae instituerem primum eos qui his litteris se dedunt, tum quoniam haec ars demonstrandi a nullo doctrinae genere aliena est etiam alios aliarum disciplinarum alumnos. Quod consilium edocendi quomodo intelligi voluerim vel ex iis percipi potest quae principio prooemii Aristophanei a.

1884-85 p. 254 scripsi: — — at nos quibus persuasum est summum esse in philologia non divinare sed intelligere, ad eam persuasionem navorum adolescentum, quibus haec studia cordi sunt, prospicere commodis solemus; qui nobis etiam atque etiam admonendi videntur, ne novarum opinionum dulcedine corrupti iudicare prius velint quam assidua et multiplici lectione adiuti intelligere didicerint. Itaque iis si qui in Aristophane cognoscendo operam collocaturi sint, auctores simus, primum ut centies repetita lectione in familiaritatem quandam poetae sese insinuent; deinde interpretatione grammatica vires exercent ita ut verborum vim et usum impensa cura perspiciant, sententiarum motus, orationis formas, sermonum naturam et itinera, poetae in hoc omni genere consuetudinem ac libidinem subtili ac minuta observatione persequantur eque; aut quae de Platone cum agerem a. 1891 p. 487 praefatus sum: — — ita plerumque agere solemus ut expositis rationibus demonstrando si forte aliquid evincamus, aut si id fieri non potest, hoc tamen patefiat quo nomine imperfecta sit demonstratio et quid ad eam perficiendam quaeri aut probari amplius oporteat. Quae res cum alibi tum maxime in Platone utilis ac necessaria esse visa est, quia nimis saepe videmus in hoc principe dialecticorum dialecticam a philologis adhiberi nullam, cum critici qui sibi fidunt probandi molestia procul habita ὡςπερ οἱ τέλει σοφισταὶ Εὐῖσθι, inquit, sic est scribendum, qui vero aliter sentiunt, cum redarguere illorum opinioniones aggrediuntur, in eo plerumque subsistunt ut negent, quae falsa esse argumentis firmare non possunt. Ita fit ut inter aientes et negantes sententiae ridicule vacillent, et qui non satis ab arte exercitati accedunt, incerti haereant neque se expedire sciant, aut adeo adducantur, ut hanc esse veram philologiam putent quae adversantium sibi opinionum tamquam tesserarum libu iucundissime tempus fallat; vel cum Liviani sermonis observationem commendarem prooemio a. 1890 p. 447: Enumeratio lectionum academicarum, quas indicimus commilitonibusque commendamus,

ut suam habeat praefationem litterariam, observationes sermonis Liviani proponimus, paucas et exiguas, sed quae tamen exemplo esse possint, magnae rem cautionis esse veterum scriptorum emendationem, ne dum prava corrigere instituimus, depravemus ultro quae recte scripta sunt. Nam id quidem facile est, si quid quod alienum videtur a communi more sermonis aut ab explorata scriptoris consuetudine discedit suspicionem vitii movet, dicere quid recte scribi potuerit, quod genus inventa multa magnorum criticorum specie legentes decipiunt, sed ne sensu saepe fallaci inducamur, magis illud quaerendum est, cur recte scribi non potuerit, quod fide vetustatis propagatum est. Id autem qui argumentandi vi sedulo demonstrare aggreditur, non potest non multas et minutas res operosa saepe observatione persequi, ut et quid tribui scriptori recte possit et quid ab eo abiudicari oporteat stabili iudicio sciat distinguere eqs. Quibus adde quae in proemio Callimacheo altero p. 433 memoranda duxi. Haec et quae similia multis locis disserui qui reputarit intelligat necesse est, non fuisse has commentationes philologas, quae seorsum ab indicandarum lectionum munere quolibet loco pari iure edi aut legi potuerint. Quae vero universe in his principiis praeciipiendo aut dehortando explicui, ea operam dedi ut in disputatione ipsa per arguendi aut redarguendi itinera et adhibitis exemplis planius patefierent et confirmarentur. Petii autem disserendi materiam plerumque ex disceptandis veterum scriptorum locis singulis aut etiam pluribus eiusdem scripti vel scriptoris: sic enim existimabam nulla re magis philologiae discipulos esse exercendos quam ut interpretandi arte recte uti discerent, id sibi persuadentes, non libidine in his rebus agi sed iudicio, quod parari non posset, nisi quis in controversiis natis rationes in utramque partem excutere et suis quasque ponderibus examinare sciret. Scriptores, quibus hanc tractandi rationem adhiberem, ut muneri quod unum erat aliquid varietatis admisceretur, variis temporibus varios selegi, pedestres et poetas,

Romanos et Graecos, sed praecipue colui eos, quorum auctor esse discipulis solebam ut familiaritatem quandam indefessa lectione et accurata observatione affectare vellent, Sophoclem dico, Euripidem, Aristophanem, Platonem, Ciceronem, Horatium, Vergilium, Livium. Quorum vero scriptorum locos expendendos sumpsit, eorum fere generatim condicionem criticam explanavi, quo certius iudicari de singulis posset; alibi defendendi aut emendandi causa quosdam dicendi usus proprios vel peculiare scriptorum, nimis saepe ab interpretibus neglectos, observandi diligentia patefacere studui, qualia vel illa sunt quae de Platonis Philebo vel Symposio aut in duobus proemiis Livianis executus sum; atque omnino nihil antiquius habui, quam in vim et sententiam verborum inquirere, quod esse fundamentum interpretandi discentibus inculcare consuevi; quod quid valeat documento esto quod in tractatis versibus Ranae Aristophanis ostendi quandam ^{ἐπι} praepositionis significationem ignoratam aut neglectam turbas creasse, quibus critici versus istos obruerunt; nonnumquam ex singulis locis pensitandis exspatiandi occasionem arripui, ut quaestiones quasdam latius patentes vel ad plures pertinentes pertractarem, velut de genere quodam emendandi ex litteris transpositis, de iteratione et traiectione verborum apud poetas Romanos, de desideratarum vocum indiciis apud Livium, de repetitis versibus apud Horatium, de sentiis comparativis apud Theocritum et alios, de luxurie orationis in sublimitatis libello, de Luciano Cynicos contemnente, de Aristophanis ludibrio quo suas semet personas illudentes facit, multa alia. Saepius verba feci de interpungendo non solum in eo proemio quo dedita opera distinctionis usum criticum declarare conabar, sed alibi quoque variis occasionibus; in qua re saepe dixi, non virgulas et puncta agi, sed id potius ut orationis forma et structura penitus perspiceretur, quo nihil gravius est aut magis necessarium si volumus sententias sententiarumque connexiones recte intelligere. Quam rem negligere nec

sic ut oportet attendisse quam perniciosum fuerit multis multorum scriptorum exemplis cognoscitur. Itaque, ut hoc afferam, vel in Iuvenalis satiris quasdam sententiarum conformationes huic poetae familiares persecutus multa olim damnata vera esse et ipsius poetae more confirmari edocui. Fuit etiam cum ad scholiorum veterum memoriam recurrendum esset: quae quia aetate superant codices qui nobis vetustissimi in promptu sunt, saepe habent quo fidem traditorum firmare aut pro depravatis veram scripturam exhibere liceat. In qua re tamen cautionis est, ne ex interpretum ambagibus, quae saepe specie fallunt, tamquam nova et scriptoribus reddenda ducantur, quae inania sunt cassae nucis instar. Magis etiam cavendum est, ne quadam vetustatis verecundia moti, quae isti interpretes ex suo sensu vel iudicio pendent tradant, non posse non pro veris haberi confidamus. Erraverunt interpretes, nec solum Porphyrones sed etiam clari nominis grammatici Graeci. Id igitur exemplis quibusdam ostendere conatus adulescentes admonere volui, ne nimis se auctoritate ista constringi patiantur sed libertate quadam sentiendi utentes undique quaesitis argumentis quid verum videatur explorare periclitentur.

His paucis hoc effici volui, ut haec scriptiones, toties cum olim tum nuper falso aestimatae, ratione et instituto earum declaratis, in posterum rectius iudicarentur. Quae scripta mea, antea singillatim suis temporibus dimissa, quod nunc in unum collecta emittuntur, quamvis non me nolente, non tamen meo consilio factum est. Nam ego ubi condicio haec edendi, quam amicorum favore per motus redemptori olim feci, non sine aegritudine mea repulsam tulit, desperavi talia qualia haec essent, et Latine scripta et ad veterum scriptorum intelligentiam pertinentia, aut a quoquam desiderari aut a librario sumptibus lucri spe exaequatis recipi ac propagari posse, eamque curam et cogitationem paulatim ex animo dimisi eo facilius quo magis dubitare coepi, num haec repetita tantae utilitatis forent quantae quorundam humanitas mihi persuadere vellet. Interim eo fere tem-

pore, quo ego aetatis vacatione usus a prooemiis scribendis redigendisque lectionum indicibus recessi, nonnulli docti homines, qui olim auditores mei fuerant, nunc sunt professores gymnasiorum aut doctores academici, quippe sodalitate quadam philologa multos annos consociati, id consilii inierunt, ut me insciente ipsum adirent clarissimum bibliopolam, ex cuius officina cum alia mea exierunt, tum haec nunc eduntur, ecquanam condicione prooemiorum meorum editio perfici posset, quam ipsi se suis sumptibus certa parte exemplarium in se recepta adiuvare velle professi sunt. Convenit inter eos et re mecum communicata, quamquam aegre ferebam horum virorum benignitatem mea causa tanto munere se obligasse, tamen a me impetrare non potui, ut tam magnum benevolentiae testimonium recusarem. Itaque et illis et redemptori ad me condicionem factam perscribenti respondi me accipere propositum et paratum esse omnia exsequi quae necessaria haberentur, ut haec quondam a me perscripta et edita nunc idoneo nec inutili modo renovarentur.

Feci autem haec potissimum: contextum commentationum praeter rara additamenta exempli alicuius vel brevis sententiae intactum reliqui: scribendarum vocum modum et omnino externam scriptorum speciem in his quae per longa temporis intervalla exarata sunt exaequare studui, id quod iam video mihi non ita ut optavi contigisse. In adnotationibus (et a prioribus quidem segregata) adieci si quae essent ab aliis post me aut contra me de iisdem rebus exposita, non omnia quae nossem, sed quorum commemorationem non inutilem fore existinavi; maxime vero si quid ipse haberem quo quod olim probatum ivi stabiliri vel ab obiectis vindicari posse videretur, id addendum curavi, idque cum brevitate, nec umquam, quamvis facile esset, cumulare exempla volui nisi certo consilio motus.

Alteri volumini addentur indices et rerum et locorum; eidemque si quae erunt 'Addenda' et 'Corrigenda'. In typhotetarum mendis tollendis fideliter me adiuvit Aemilius Thomas.

Scr. m. Novembr. a. MDCCCXVI.

PROGRAMMA

**Certaminis Poetici In Academia Regia Disciplinarum Neerlandica
Ex Legato Hoeffftiano**

in annum MCMXII indicti

A. d. III. Id. Mart. in consessu Ordinis litterarii iudices de XXXII carminibus sibi missis hunc in modum rettulerunt.

Octo carmina nimis exilia visa sunt statimque seposita: *In laborem, Fraternitas generis humani, Ad iuvenem Christi Sacerdotem, Laudes Galilaei, Alpes a Georgio Chavez traiectae, Andromache domi, Vita rustica et urbana, Nugae.*

Paulo minus displicebant: *Psalmus secundus, Divinatio de provectione mulierum, Spreti numinis ira.*

Sequuntur quindecim carmina quae propter formam laude non carebant nec tamen digna visa sunt quae ederentur: *Alma domus Lauretana, Pio X, Unicuique suum in sciolos recentiores, Phyllostrophis, de Asiatica lue, Aristaeus, Proteus alter, Villa Rappotti et Mons Othilianus, Pax hominibus, Redeamus ad agros, Pax, Mutua Caritas, November, Domus lugens, Itinera.*

His longe praestabant quinque carmina quae sequuntur: *Fanum Vacunae, Petronius, Pascua montium, Avia, Ravenna.*

Ex his, etiamsi oeconomia carminis non omni ex parte satisfaciebat, tamen praemio dignissimum iudicavimus *Fanum Vacunae*, cuius auctor apparuit Johannes Pascoli Bononiensis.

Itidem prelo subicientur quatuor reliqua, si schedulas aperiendi veniam dederint poetae, quod iam fecerunt Franciscus Sofia Alessio Radice-nus, auctor *Petronii*, Camillus Morelli Romanus, qui *Pascua montium*, et Adémar d'Alès Parisinus, qui *Avia* composuit.

Ad novum certamen cives et peregrini invitantur his legibus ut carmina latina non ex alio sermone versa nec prius edita argumentive privati nec quinquaginta versibus breviora nitide et ignota iudicibus manu scripta, sumptu suo ante Kal. Ianuarias proximi anni mittant *Hermanno Thomae Karsten*, ordinis litterarii Academiae Ab-actis, munita sententia, item inscribenda schedulae obsignatae, quae nomen et domicilium poetae indicabit. Ceterum iudicibus gratum erit, si poetae in transscribendo portabile prelum Britannicum (*typewriter*) adhibere velint.

Praemium victoris erit nummus aureus quadringentorum florenorum. Carmen praemio ornatum sumptibus ex legato faciendis typis describetur eique subiungentur alia laude ornata, quando schedulae aperiendae venia dabitur.

Exitus certaminis in consessu Ordinis mense Martio pronuntiabitur,¹⁾ quo facto schedulae carminibus non probatis additae Vulcano tradentur.

Amstelodami
m. Mai. MCMXI

P. D. Chantepie De La Saussaye
Ordinis Praeside

¹⁾ Vulgabitur mense Martio in diariis Italicis his: *Gazetta ufficiale del Regno, Bollettino ufficiale, Tribuna, Vox Urbis, La Nazione.*

Lectoribus Monitum!

Sententiarum superioribus sex numeris propositarum

— plures adhuc versiones expectantur.

— **Carmina Germanica** —

latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

G. C. Pfeffelli de Cicindela et Bufone Fabula

Cicindela, nescia
Sui luminis,
Molli super herbula
Sedit nemoris.

Hanc prorepens putrido
Musco bufo clam
Omni suo toxico
Sparsit accolam.

„Eheu, numquid laesi te?“
Vermis gemuit.
„Ah, quid fulges splendide?“
Monstrum rettulit.

Ein Johanniswürmchen sass,
Seines Sternenscheins
Unbewusst, im weichen Gras
Eines Bardenhains.

Leise kroch aus faulem Moos
Seine Nachbarin,
Eine Kröte, her und schoss
All ihr Gift auf ihn.

Ach, was hab ich dir getan?
Rief der Wurm ihr zu.
Ei, fuhr ihn das Untier an,
Warum glänzest du?

Schilleri Carmen „Der Jüngling am Bache“

Fonti puer assidebat
Serta nectens floribus,
Quae videbat fluctuari
Undae rapta saltibus.
Sic et dies mei raptim
Fontis instar fugiunt!
Et iuventas mea tabet,
Sicut sarta pereunt.

Quare lugeam vigore
Florens, ne quaesieris!
Sperant omnes ac laetantur
Veris dono reducis.
At recentis mi naturae
Illa vocum milia
Graves invehunt maerores
Pectoris in intima.

Gaudium, quod praebet nobis
Suave ver, quid iuvat me?
Unam capto: quamvis adsit
Haec, est semper peregre.
Ingemens dilectam peto
Brachiis imaginem,
Heu, sed assequi non possum,
Cor nec aufert requiem!

Fac descendas, diva dulcis,
Castro tuo regio!
Flosculos in tuo ponam
Vere natos gremio!
Audin? cantus implet lucum,
Pura salit scatebra!
Binos quos beavit Amor,
Casa capit minima!

Ad Lectores:

Coëmi pauca, quae supererant, exemplaria libri ab omnibus recentioris latinitatis amatoribus magni aestimati, qui inscribitur:

Ecolgae Latinae e Mureti Ernestii Ruhnkenii aliorumque recentiorum operibus a C. T. Zumptio descriptae quartum retractatae ac suppletatae cura H. H. Wolfii. Lipsiae, Ed. Wartig (Ernestus Hoppe), 1885,

eumque lectoribus nostris offero pretio, donec suppeditabit copia, 2.20 M. (pro: 3 M.)

Francofurti a. M.

Pii X. Pp.

Motu Proprio

quo quaedam statuuntur leges ad modernismi
periculum propulsandum

(Absolvitur)

4. „Haec tamen non ita sunt accipienda quasi sermones id genus per se omnino sint improbandi, quum contra, si apte tractentur, peritiles possint esse aut etiam necessarii ad refellendos errores, quibus religio impetitur. Sed amovenda omnino est a suggestu pompa illa dicendi, quae in quadam rerum contemplatione magis quam in actione versatur; quae civitatem spectat propius quam religionem; quae denique specie nitet melius quam fructuum ubertate. Ea nempe omnia commentariis et academiis magis accommodata, dignitati atque amplitudini domus Dei minime congruunt. Sermones autem, seu **conferentiae**, quae propositam habent religionis tuitionem contra hostiles impugnationes, etsi quandoque necessarii, non omnium tamen humeris apti sunt, sed validioribus. Atque ipsis quidem oratoribus eximiis magna est adhibenda cautela, quod eiusmodi defensiones haberi non decet nisi ubi tempus aut locus aut auditorium conditio eas necessario postulent, spesque adsit non fore fructu vacuas: cuius rei iudicium legitimum penes Ordinarios esse ambiget nemo. Oportet praeterea in sermonibus id genus probandi vis sacris doctrinis multo plus quam humanae sapientiae verbis innitatur, omniaque nervose dicantur ac dilucide, ne forte mentibus auditorum haereant altius impressae falsae opiniones quam opposita vera, neve obiecta magis quam responsa percellant. Ante omnia vero illud cavendum, ne talium sermonum frequentia moralium concionum dignitatem deminuat ab usuve removeat, quasi hae inferioris ordinis essent ac minoris faciendae prae pugnaci illo dicendi genere, adeoque concionatorum et auditorum vulgo relinquendae; quum contra verissimum sit conciones de moribus plerisque fidelibus esse maxime necessarias; dignitate vero contentiosis disceptationibus minime cedere; ita ut vel a praestantissimis oratoribus, coram quovis elegan-

tiori frequentiorique coetu, saltem identidem summo cum studio essent habendae. Quod nisi fiat, multitudo fidelium cogetur audire semper loquentem de erroribus, a quibus plerique ipsorum abhorrent; nunquam de vitiis ac noxis, quibus eiusmodi auditoria prae ceteris inficiuntur.“

5. „Quod si vitiis haud vacat argumenti delectus, alia, eaque graviora etiam, querenda occurrunt si animum quis referat ad orationis speciem ac formam. Quae, prout egregie edisserit Aquinas, ut reapse sit **lux mundi, tria debet habere praedicator verbi divini: primum est stabilitas, ut non deviet a veritate: secundum est claritas, ut non doceat cum obscuritate: tertium est utilitas, ut quaerat Dei laudem et non suam** (1). At vero forma hodierna dicendi saepenumero non modo longe abest ab illa evangelica perspicuitate ac simplicitate quae iisdem deberet esse propria, sed tota posita est in verborum anfractibus atque abditis rebus, quae communem populi captum excedunt. Dolenda sane res ac prophetae deflenda verbis: **Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis** (2). Sed illud etiam miserius, quod saepe his concionibus deest illa species religionis, afflatus ille christianae pietatis, illa denique vis divina ac Sancti Spiritus virtus interius loquentis et ad bonum pie permoventis animos: qua sane vi ac virtute sacris praeconibus semper essent usurpanda Apostoli verba: **Sermo meus, et praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis** (3). Iidem contra freti **persuasibilibus** humanae sapientiae verbis, vix aut ne vix quidem animum ad divina eloquia intendunt et ad Scripturas Sanctas, quae sacrae praedicationi potiores uberioresque recludunt latentes, uti diserte docebat nuper Sanctissimus Dominus Leo XIII hisce verbis gravissimis: „Haec propria et singularis Scripturarum virtus, a divino afflatu Spiritus Sancti profecta, ea est quae oratori sacro auctoritatem addit, apostolicam praebet dicendi libertatem, nervosam

(1) Loc. cit. (2) Thren. IV, 4. (3) I. Cor. II, 4.

victricemque tribuit eloquentiam. Quisquis enim divini verbi spiritum et robur eloquendo refert, ille non loquitur **in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu Sancto, et in plenitudine multa** (4). Quamobrem ii dicendi sunt praepostere improvideque facere, qui ita conciones de religione habent et praecpta divina enunciant, nihil ut fere afferant nisi humanae scientiae et prudentiae verba, suis magis argumentis quam divinis innixi. Istorum scilicet orationem, quantumvis nitentem luminibus, languescere et frigere necesse est, utpote quae igne careat sermonis Dei, eademque longe abesse ab illa, qua divinus sermo pollet virtute: **Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus** (5). Quamquam hoc etiam prudentioribus assentiendum est, inesse in sacris Litteris mire variam et uberem magnisque dignam rebus eloquentiam; id quod Augustinus pervidit diserteque arguit (6), atque res ipsa confirmat praestantissimorum in oratoribus sacris, qui nomen suum assiduae Bibliorum consuetudini piaeque meditationi se praecipue debere, grati Deo, affirmarunt (7).“

„En igitur eloquentiae sacrae fons facile princeps, Biblia. Sed qui ad nova exempla componuntur praecones, dicendi copiam non e **fonte** hauriunt **aquae vivae**, sed abusu haud sane ferendo, se ad **humanae sapientiae cisternas dissipatas** convertunt, et seposita doctrina divinitus inspirata, vel Ecclesiae Patrum et Conciliorum, toti sunt in profanorum recentiorumque atque adeo viventium scriptorum nominibus sententiisque proferendis: quae sane sententiae saepe interpretationibus ansam praebent, aut ambiguas aut valde periculosas. — „Alterum offensionis caput iniiciunt qui ita de rebus religionis disserunt, quasi omnia caducae huius vitae emolumentis commodisque metiantur, futurae ac sempiternae pene obliti: qui fructus quidem a christiana religione illatos hominum societati praeclare persequuntur; officia vero ab iisdem ser-

vanda dissimulant; Christi Servatoris unam efferunt caritatem; justitiam silent. Inde istius praedicationis exiguus fructus, qua audita profanus homo persuasionem secum fert, etiam non mutatis moribus se fore christianum, dum dicat: Credo in Christum Iesum (1)“. — Verum, quid ipsorum interest fructus colligere? Non id sane propositum habent, sed illud maxime, ut auditorum **prurientes auribus** iisdem assententur; dumque templa referta videant, vacuos animos remanere patiuntur. Hac nempe de causa mentionem iniiciunt nullam de peccato, de novissimis, aliisque maxime momenti rebus, sed in eo toti sunt ut **verba placentia** effundant, tribunicia magis et profana eloquentia quam apostolica et sacra, ut clamores plaususque aucupentur, contra quos ita Hieronymus: **Docente in Ecclesia te, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: auditorum lacrimae laudes tuae sint** (2). Quo fit ut istorum conciones, quum in sacris aedibus tum extra, scenicum quendam apparatus exhibeant, omnemque speciem sanctitatis et efficaciam adimant. Hinc ab auribus populi et plurium etiam e clero migravit voluptas omnis quae a divino verbo hauritur; hinc bonis omnibus iniectae offensiones; hinc vel admodum exiguus, vel plane nullus aberrantium profectus, qui, etiamsi interdum concurrant audituri verba placentia, praesertim si magnificis illis illecti centies resonantibus **humanitatis adscensum, patriam, scientiam recentius invectam**, postquam dicendi peritum effuso prosequuti sunt plausu, templo iidem qui antea discedunt, haud eorum absimiles, qui **mirabantur, sed non convertebantur** (3).

„Volens igitur haec Sacra Congregatio, ex mandato Sanctissimi Domini Nostri, tot ac tam improbandos abusos cohibere, Episcopus omnes et eos, qui religiosis familiis institutisve ecclesiasticis praesunt tamquam supremi moderatores, compellat, ut apostolico pectore sese iisdem opponant omnique studio extirpandos curent. Memores igitur eorum, quae a SS. Concilio Tri-

(4) I. Thess. I, 5. (5) Hebr. IV, 12.

(6) De Doctr. christ. IV, 6, 7.

(7) Litt. encycl. de Studiis Script. Sacr., XVIII Nov. MDCCCXCIII.

(1) Card. Bausa, Archiep. Florentin., ad iuniores clericum, 1892.

(2) Ad Nepotian.

(3) Ex Aug. in Matth. XIX, 25.

dentino praescripta sunt (4) - **Viros idoneos ad huiusmodi praedicationis officium assumere tenentur**, - in hoc negotio perquam diligenter cauteque se gerant. Si de sacerdotibus agatur suae dioecesis, impense caveant Ordinarii ne unquam iidem ad id muneris admittantur, quin **prius de vita et scientia et moribus probati fuerint** (5), hoc est nisi facto periculo aut alia opportuna ratione illos idoneos esse constiterit. Si vero de sacerdotibus res sit alienae dioecesis, neminem suggestum adscendere sinant, idque solemnioribus praesertim diebus, nisi prius ex testimonio scripto proprii Ordinarii vel religiosi Antistitis constiterit eosdem bonis moribus esse praeditos eoque muneris pares. Moderatores vero sui cuiusque Ordinis, Societatis vel Congregationis religiosae neminem prorsus ex propriae disciplinae alumnis obire sinant concionatoris munus, eoque minus litterarum testimonio commendent locorum Ordinariis, nisi eiusdem perspectam habeant et morum probitatem et facultatem concionandi, uti decet. Si quem vero commendatum sibi litteris oratorem exceperint ac subinde experti cognoverint, eum in concionando a normis praesentium Litterarum discedere, cito in obsequium adigant. Quod si non audierit, a suggestu prohibeant, iis etiam, si opus fuerit, adhibitis canonicis poenis, quas res videatur postulare.

Haec praescribenda censuimus aut recolenda, mandantes ut religiose observentur, gravitate permoti succrescentis in dies mali, cui serius occurri non potest sine summo periculo. Neque enim iam res est, quemadmodum ab initio, cum disputatoribus prodeuntibus **in vestimentis ovium**, sed cum apertis infensisque inimicis, iisque domesticis, qui facto foedere cum Ecclesiae capitalibus hostibus, propositam habent fidei eversionem. Sunt hi nempe, quorum audacia adversus deductam caelo sapientiam quotidie consurgit, cuius corrigendae sibi ius arrogant, quasi esset corrupta; renovandae, quasi esset senio confecta; augendae aptandaeque saeculi placitis, progressionibus, commodis,

quasi eadem non levitati paucorum, sed bono societatis esset adversa.

Hisce ausibus contra evangelicam doctrinam et ecclesiasticam traditionem nunquam satis opponetur vigilantiae aut severitatis nimium ab iis quibus commissa est sacri huius depositi custodia fidelis.

Quae igitur monita et salutaria mandata Motu hoc proprio ac certa scientia ediximus, ab universis catholici orbis quum Ordinariis tum etiam regularium Ordinum institutorumque ecclesiasticorum supremis Magistris religiosissime servanda, rata et firma consistere auctoritate Nostra volumus et iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die I mensis Septembris, anno MDCCCX, Pontificatus Nostri octavo.

PIVS PP. X

Ex Epistulario Redactoris

Herbert Linden et tota quinta gymnasi P... H... maximam dicunt salutem auctori fabulae pulcherrimae suis latini.

S. v. b. e. n. v. Cum „suem latinum“ legissemus, tam vehementer risimus, ut magister nos oraret, ne amplius rideremus. Cum nunc demum in classe quinta simus, multae fabulae nobis graviores sunt, quam ut tam facile eas comprehendamus. Itaque cum illa fabula nobis admodum placuerit, te oramus, ut brevi aliam fabulam pro classe quinta scribas. Hanc fabulam magnopere desideramus.

Datum P... H... a. d. V. Kal. Jun. MDCCCXI.

Qui iuventutem sibi conciliarit — ut dicunt Germani — vincet! Videamus ergo, ut Scriptor noster, quod saepius monuit Tassettius, magis magisque amicus quoque fiat scholarum. Habent sine dubio multi nostrum, quod latine vertere vel etiam ipsi conscribere possint, quod iunioribus non utile modo sit, sed delectet etiam eos eorumque nobis studiisque nostris animos concillet. Messis, ut aiunt, exspectat messorum!

L.

Sententia

Eadem aut turpia sunt aut honesta: refert, quare aut quemadmodum fiant. Seneca

(4) Sess. V, c. 2, De reform.

(5) Conc. Trid., Sess. V, c. 2, De reform.

Varia

De cantore, qui visu nocere dicebatur

Imperio Francogallico secundo inito artificum in theatro Parisiaco musicis spectaculis dedicato in scaenam prodeuntium Parisiensibus omnium gratissimus fuit Massol, vir arte cantandi excellens, sed mire moratus, natura tristi ac recondita, asperis moribus; cuius in oculis nigris cum tetrici arderent ignes, inimici obtrectatoresque famam dissipabant, visu nocente esse hominem. Et ut quibuslibet ineptiis, quamvis magnae sint, libentius creditur, sic ne Parisiis quidem deerant qui, ut erant superstitiosi, conspectum cantoris illius vitarent, conspectu vero pars Parisiensium incundissima et dulcissima voce eius inflammabatur et imprimis feminae studio atque amore Massolis flagrabant contemnentes exitialem illam naturam a stultis hominibus cantori imputatam. — Illo tempore Parisiis crebro agebatur fabula Halevii, Carolus VI. Rex inscripta, in qua illud canticum, quod a precibus diris nomen (Flucharie) ducit, auditoribus praecipue probari et, quotiescunque audiebatur, clamores facere solebat. Quod carmen Massol cum cantaret primum, animo ad partium suarum rationem intento oculos convertit ad caelum superos orans, ut quas diras inimico imprecaretur adducerent ad effectum. Vix spiritus trahentes qui aderant ad cantorem animos attendebant, atque cum desiisset canere, exorta est acclamatio antea ne in his quidem aedibus saepenumero audita. At repente obmutuere plaudentes: ex alto, quod adspexerat cantor, unus ex operariis scaenariis decidit in scaenam et exanimis asportatus est. Hoc casu tristissimo, e quo omnium pectora summum accipiebant dolorem, factum est, ut aliquamdiu fabula illa non ageretur. Quae intermisso spatio cum iterum veniret in scaenam, Massol memoria ac recordatione illius calamitatis commotus in cantando carmine dira precante oculos non sursum ad laquearia, sed deorsum ad symphoniacorum sedes intendit. Sed vix conti-

nerat cantor, cum illorum magister nomine Habeneck, ortu Alsata, coepit aegrotare: statim domum vectus est curru; tribus diebus post excessit e vita. Quo facto nimirum fama, qua visu nocente laborare Massol ferebatur, magis magisque percrebuit: ipsi considerati quoque sapientesque homines tacuerunt propter res non infitandas. Itaque cum tertium fabulam acturi essent cantores, theatrum spectatores non cepit, neque fieri potuit quin excluderentur sescenti. Qui erant admissi, intentissimis animis carmen illud exspectabant metu inbuti, ne de novo cui quid accideret. Non sine animi permotione, sed eodem cum effectu, quo prius auditores rapuerat, Massol cantavit id iuens cubiculum, in quo solo forte nemo inerat. Etenim hoc erat mercatoris cuiusdam iuvenis et divitis, qui parando itinere longinquo in theatrum tempore venire prohibitus erat; quo factum est, ut non prius quam cum ipsum canebatur carmen intraret aediculam suam, ex qua actu finito decessit. Non contigit illi in locum petatum pervenire: in oppidulo in finibus Galliae sito cordis repentino morbo affectus diem obiit supremum. Ex hoc tempore Massol canticum dira precans omisit cantare: postquam denique rem scaenicam pertaesus in privatam vitam concedere constituit, die 14 mo m. Januarii a. 1858 Parisiensibus vale dicere in animo habuit et hunc in finem Rossinii fabulam, Tell' inscriptam elegit agendam. Illo die patricii primoresque imperii recentis in theatrum convenerant, ut ultimum audirent artificem discessurum. Cum autem imperator et imperatrix, ut ipsi quoque spectaculo adessent, in theatrum veherentur, nefandum illud comitis Felicis Orsinii eiusque sociorum scelus factum est, quo Napoleonis quidem vitae, quam extinguere voluerant malefici, temperatum est, sed plus centum homines, qui fortuito prope erant, necati sunt vel mutilati. Imperator eiusque coniux, quamquam ipsi ambo leviter vulnerati erant, tamen in theatrum sese contulerunt et spectaculo usque ad finem impavidi interfuerunt dum foris criminis auctores compr-

henduntur et corpora mortuorum ave-
hantur. Hoc casu atrocissimo confir-
matum est fatum, quod cum actionibus
Massolis erat coniunctum.

Guil. Lehmann Vratisl.

(sec. „Schles. Familienbl.“ Nr. 113,
26. 4. 11.)

Horti publici quanto constant

Quindecim fere anni sunt, cum in
America Septemtrionali exstiterunt, qui
communi civium salutis providentes hor-
tos publicos per urbes disponendos esse
censerent. Cui consilio agrorum pos-
sessores omnibus initio viribus adver-
sabantur. Metuebant enim, ne, si
tantae areae domibus omnino relin-
querentur vacuae, possessiones illis
contiguae aliquantum pretio minueren-
tur. Quod quam perperam sit iudica-
tum, ex iis apparet, quae Georgius
E. Kessler nomine virorum hortari-
am, ut ita dicam, rem in urbe Kansas
City tractantur *) scribit in recen-
tissimo eorum commentario annuo.

Ibi enim quamquam centies centena
milia dollarorum i. e. marcarum milia
plus quadringenties centena impensa
sunt in hortos urbanos vel, quae Franco-
gallis ‚boulevards‘ dicuntur, hortenses
vias aedificandas, tamen, quemadmo-
dum accurata quadam computatione
adiuvantibus fundorum negotiatoribus
inventum est, finitimum pretia agro-
rum nequaquam deminuebantur, sed
crescebant paulatim postremoque plus
duplo augebantur. Quamquam et hic
valet proverbium nullum uno ictu ceci-
disse quercum. Multos enim per annos
acerbissimeque pugnandum erat, dum,
qui urbi ipsi, qui reipublicae, qui iudiciis
praeerant, propositas sibi rationes com-
probarunt. Tandem vero bona trium-
phavit causa. Nam quindecim, ut supra
dixi, post annos in illa urbe viarum
hortensium quadraginta quinque milli-
aria i. e. chilometra erant septuaginta
duo, hortorum autem publicorum cen-
tum circiter et viginti acres, ut Britan-
norum more loquar. Tamen, quod ma-
ximum est, non de publico praestaban-
tur impensae, sed sumptus e ratione,
quae Benefit District System vocatur,
inter adiacentium fundorum possessores
dividebantur. Mox nova aedificandi ra-

tione multa in melius mutata sunt, velut
ubi sordida fuerant angiporta, domus
exstiterunt specie cultiores, negotiatores
autem agrarii, cum pretia agrorum hor-
tis vicinorum brevi tempore duplicari,
immo etiam triplicari viderent, ipsi
magistratus urbanos in re continuanda
adiuverunt. Ita factum est, ut magistra-
tus urbani, si inita via procedere volunt,
non iam pecunias a possessoribus exi-
gere cogantur. Tam multi enim ex con-
trario nunc petunt, ut suo sibi sumpto
hortos aedificare eosque communi-usui
tradere liceat, ut omnibus obtemperari
nullo modo possit. Utile sane ac di-
gnum, quod nos quoque imitemur, exem-
plum. (Bodenreform, 1911, 13.)

Qua re homines primum ad bella gerenda inducti sint

Eae Africae partes, quae solis ar-
dore torrentur, patria sunt formicarum
et termitum. Quo fit, ut iis, qui per
Dschaggarum agros iter faciunt, coti-
die fere occurrant agmina praedan-
tium formicarum nigrarum, quae aut
termitum domos quaerunt aut inde
suam quaeque necatam termitem se-
cum trahentes domum remeant. Ea
ex re sumpta est materia huius narra-
tiunculae, qua Dschaggae, unde bellum
ortum sit, demonstrant.

Antiquissimis temporibus homines
cotidie formicas nigras videbant prae-
tereuntes et candidas formicas vincen-
tes victasque secum trahentes. Tum
Masaii aliquando inter se dixerunt:
Agitedum iam experiamur, ipsine possi-
mus homines vincere victorumque res
auferre! Et profecti cum homines inve-
nissent, hos vicerunt multaque pecora
domum duxerunt. Ac deinde homines
vincere perseveraverunt. Quod cum
alii vidissent, illorum prudentiam
imitati ipsi quoque ad bellum proficisci
aliosque vincere coeperunt. — Masaii
potissimum ideo primi narrantur bella
gessisse, quia omnibus ceteris homini-
bus sunt bellicosiores.

(Ex optimo libro, qui instar exempli
esse potest: Bruno Gutmann, Dichten und
Denken der Dschagganeger. Beiträge zur
ostafrikanischen Volkskunde. Mit 12 Ab-
bildungen. Leipzig 1909.) Lp.

*) Board of Park Commissioners

Catalogi antiquarii:

Antiquarii velim attendant titulos librorum, qui a lectoribus nostris desiderantur, ut, num venales illos habeant et quo pretio, indicare nobis possint.

Antiquariate werden um gefl. Beachtung unserer Desideratenlisten und um Einsendung von Offerten gebeten. Lüstenöder.

H. Hügendubel, München — Cat. 55: Auswahl wertvoller u. seltener Werke (Alte Drucke, Inkunab., Elzeviers, Manusk. etc.), num. 1—694.

G. Nauck, Berlin — Cat. 100: Varia et Rara (Wertvolle Büch., meist aus d. 16.—18. Jhrh.), num. 1—604 (Klass. Phil., Archäol. etc. 391—456)

F. Malota, Wien — Cat. 77: Kunst und Architektur, num. 1—2416 (Antike Kunst 1078—1400)

J. Lentner, München — Münchener Bücherfreund I, 2-3: Curiosa, Sprichwörter, Studentica etc., num. 269—801.

M. Ziegert, Frankfurt a. M. — Cat. 13: Flugschriften d. 16. Jahrhundert. mit Holzschnitteinfassungen von Beham, Cranach, Dürer, Holbein etc., Incunabeln, Manusk., Reformationsschrift., num. 1—773.

Censura Librorum

Kleine Texte. Für Vorlesungen und Übungen herausgegeben von Hans Lietzmann. Bonn, A. Marcus u. E. Weber.

Series haec libellorum, quae ad sextum iam et septuagesimum pervenit numerum, a professore Lietzmann Bonnensi eo editur consilio, ut minora et veterum et recentiorum opera, quae quam difficile sit saepe conquirere nemo ignorat, quoquo scripta sint sermone, parvo pretio et a viris suae artis peritissimis edita novissimisque litterarum subsidiis instructa omnibus, qui ad ipsos fontes revocare studia sua velint, suppedientur. Qua in re licet academicum imprimis editor spectet usum, tamen et in gymnasiorum disciplina et ubicumque opus est unicuique discentium unum ad manum esse exemplum, immo privatis etiam litterarum studiosis magnae erunt libelli utilitati. Nos quidem eos quam maxime possumus commendamus. Hi autem ad nos missi sunt fasciculi:

13. *Ausgewählte Predigten II: Fünf festpredigt.* Augustins in gereimt. prosa, her. v. H. Lietzmann. 1905. 16. 0.30 *M.*

Continet ex editione Maurinensi sermones 184 (In natali Domini), 199 (In epiphania Domini), 220 (In vigiliis Paschae), 228 (In die Paschae ad populum et infantes), 227 (In die Paschae ad infantes de sacramentis). Syllabae similiter sonantes cursivis quae dicuntur litteris notatae sunt.

2. *Die drei ältest. Martyrologien*, her. v. H. Lietzmann. 1911. 18. II. 0.40 *M.*

Insunt: Depositio Episcoporum et Martyrum a. 354, Martyrologium Carthaginiense a Mabillone a. 1682 primum editum, Martyrologium Syriacum a. 411-12 Edessae scriptum, quod editor germanice vertit brevique apparatu critico instruit.

29-30. *Res Gestae Divi Augusti*, her. u. erklärt v. E. Diehl. 1910. 40. II. 1.20 *M.*

Textus (latinus eiusque versio graeca) Mommsenianam sequuntur editionem (a. 1883) nec tamen neglectis Bergkii, Hirschfeldii, Woelfflinii aliorumque lectio-

nibus. Commentarius omnia continet ad rem ipsam scitu digna.

4. *Ausgewählte Predigten I: Origines' Homilie üb. d. Prophet. Jeremias*, her. v. E. Klostermann. 03. 16. 0.30 *M.*

Textui graeco ex sua Originis editione descripto auctor versionem apposuit latinam, quam ipse ex duobus mss. saec. IX et XII confecit.

Joseph Fontes, Nova Lyra. Barcinone, Guinart & Pujolar, 1910. Juvenis sacerdos Hispanus orbi litterato carmina proponit, incensum erga ecclesiam catholicam eiusque principes (ut Thomam Aquinatem, Balmesium, Leonem XIII) amorem sublimiore spiritu et elatiore orationis flumine testantia. Lectori vel mediocriter in scriptis poetarum recentiorum versato primo obtutu apparet auctorem opusculi et scientia linguae Latinae et arte versificandi institutum, nobile sibi proposuisse, quod sequeretur, exemplar — carmina dico Leonis XIII. Quae ratio inter utrumque poemam intercedat, si quis inquirere velit, in comparisonem potissimum vocet Leonis carmen in sct. Constantium et Fontis hymnum in honorem B. Petri Almató (pg. 44 sq.). Sed cum Leo optimorum tantum veterum poetarum exempla secutus in Latinitate aetatis aureae acquieverit, Fontes saepius nulla cogente necessitate novicio mori indulgens ad Latinitatem aetatis posterioris et recentioris descendit et vocabula admittit, quae sunt: deitas, blasphemia, scandalum, incendiator, medium (remedium), iocosus (gestiens), incicur, vis mentalis, carneus, adunare, placidare, radicare, glorificare, pulverare, autve (pro simplici aut) aliaque. Quibus si abstinisset, elocutionis elegantiae magis consulisset. Imprimis in prolegomenis prosa oratione exaratis multa insunt, quae ab emendato veterum dicendi genere abhorreant. Etiam prosodiae leges diligentius observandae erant poetae, in quas — ut exemplum afferam — in una eademque pagina (70) non minus quam ter peccatum est: tributas (i prod.), mater (a corr.), sedens (e prod.). Menda typographica enumerare supersedeo; iusto plura sunt saepiusque aut sensum aut metri rationem obscurant; velut pg. 100. claudicat versus

alcaicus: „partum execrandum (errore typi pro exsecrandum) colendam“, ubi una vocula (fortasse iam) typhotetae incuria omisa esse mihi quidem videtur. — Sed desinamus iam maculas quaerere in opusculo, ubi plura nitent et potius omnia fausta precemur optimaе spei iuveni. qui poseos Latinae studium resuscitat in regione, unde iam dudum Musa Latina exsulabat. F. P.

J. Vahlen, Gesammelte philologische Schriften. I: Schriften der Wiener Zeit 1858—74. Leipzig, Teubner, 1911. VIII + 658. Pr. 14 (16.50) M.

Facere non possumus, quin iam nunc, paucis licet verbis, animos lectorum nostrorum ad eum convertamus librum, qui latina Vahleni opuscula continuabit quasi atque absolvet. Illa enim, ut non minore sermonis elegantia quam subtilitate iudicii insigniuntur, tantam omnibus litterarum amantibus germanica quoque scripta cognoscendi attulerunt cupiditatem, ut auctor, quamvis initio repugnans, haec quoque collecta edere haud longius dubitarit, ita vero, ut primo volumine, quae Vindobonae, altero, quae Berolini scripsit, opuscula philologa continerentur nec exciperentur, nisi quae, ut „Beiträge zu Aristoteles' Poetik“ et „Laurentii Vallae Opuscula Trias“, iam tum, cum in Vindobonensis academiae programmatis publicabantur, tam copiosa erant, ut, si de novo retracarentur, totum facile efficerent librum. Temporis ordo hic non est servatus, sed dissertationes eandem tractantes materiam componuntur. Alterum tamen volumen ea, quae Vahlenus in Berolinensi olim legit academia, completens sicut latina opuscula annos simpliciter sequetur editionis. Posteriora de iisdem scriptoribus opera brevibus notis significantur. P—n

Libri libellique dono accepti:

Bibliotheca Paedagogica. Verzeichn. d. bewährtest. u. neuest. Lehrmittel sowie von Werk. der Erziehungs- u. Unterrichts-Wissenschaft. 20. Ausg. 1911. K. F. Koehler, Leipzig. LXIV + 752. Gratis.

H. Muzik u. F. Perschinka, Kunst und Leben im Altertum Wien, F. Tempsky, 1909. XVI + 195. Pr. 4.40 M.

Lukian von Samosatas Sämtliche Werke. Aus d. Griech. übers. v. Dr. M. Weber. I. Bd. Leipzig, Verl. f. Literatur, Kunst u. Musik, 1910. V + 193. Pr. 3 M.

Dr. R. Gall, Lateinisches Lesebuch. Proben z. röm. Literat. der Republik u. d. erst. Kaiserzeit. I. Teil: Text. Wien u. Leipzig, Franz Deuticke, 1910. VI + 236. Pr. 2.60 (3) K.

Deutschland (Germany) Organ of the German Intercommunication Interests. *American Travellers' Edition 1911.* 112, with numerous illustrations. Düsseldorf Verlagsanstalt A.-G. Pr. 1 M.

Sex Carmina in Certamine Poetico Hoeffftiano magna laude ornata (I. Pascoli,

Ecloga XI sive Ovis Peculiaris; A. Casoli, De Regicidio Ulyssiponensi; I. A. Rocco, Aeronavis; A. d'Alès, Puellae Aurelianensi; F. X. Reuss, Diluvium; A. Zappata, Mulum Demissus Homo. Amstelodamo, Io. Muller, 1909. Pgg. 16 + 10 + 12 + 26 + 14 + 17.

F. T. Moltedo, Amico Monita Rebus Novis Adversanti. (Opusculum addendum carminibus ao. MCMIX laudatis) Ibidem. 13.

I. Pascoli, Pomponia Graecina, carmen praemio aureo ornatum. Accedunt IV poemata laudata (E. San Giovanni, Oasis; A. Zappata, Cervisia; V. Ussani, Ecloga Zanclaea; A. Casoli, De Agrorum Cultura Fovenda ad Italos). Ibidem. Pgg. 23 + 22 + 18 + 16 + 11.

A. Faverzani, Comoedia, carmen magna laude ornatum. Ibidem. 14.

I. Giannuzzi, De Siciliae et Calabriae Excidio, carmen magna laude ornatum. Ib. 32.

Allgemeines Hochschultaschenbuch. Breslau: Sommer-Sem. 1911. Breslau, W. Finsterbusch. 104. Pr.?

O. Crusius, Wie studiert man klassische Philologie? München, E. Reinhardt, 1911. 57. Pr. 0,60 M.

Henri du Fais, Carmina neo-latina. Berlin-Leipzig, Curt Wigand, 1909. 25. Pr. 1,50 M.

G. Kob, Q. Horatius Flaccus im Licht des Evangeliums. Leipzig, Fr. Richter, 1893. XV + 116. Pr. 2 M.

H. Zimmern, Keilinschriften und Bibel Berlin, Reuther u. Reichard, 1903. 53, 9 Abbild. Pr. 1 M.

Idem, Zum Streit um die „Christus-mythe“. Ibidem 1910. 66. Pr. 1 M.

O. Koenen u. W. Eicker, Hochschulführer I. Leipzig, E. Demme, 1911. 61. Pr. 0.60 M.

G. Budde, Allgemeine und individuelle Bildung in Vergangenheit und Gegenwart Langensalza, J. Beltz, 1910. VI + 240. Pr.?

Idem, Das Gymnasium des 20. Jahrhunderts. Langensalza, H. Beyer u. Söhne, 1910. 102. Pr. 2.50 M.

G. Panconcelli-Caltia, Über die aspirierten und nichtaspirierten Verschlusslaute sowie den Frageton im Suahell. (Sonderabdruck aus: Zeitschrift für Kolonialsprachen I (1910/1), 4.

F. Palata, Nugae Metricae. Carmina poetarum Bohemicorum et Germanicorum Latine reficta. H. Lützenöder, Francofurti a. M., 1911. Pr. 1.80 M.

Libri a lectoribus desiderati:

Gedicke Fr., *Liber latinus juventuti regni Hungariae accommodatus.* Pressburg, Weber, 1825.

Erasmus Rot., *Colloquia* ed. Stallbaum. 2 voll. Lipsiae, Hinrich, 1828.

Seyffert, M., *Aretalogus sive epigrammata.* Brandenburg, Ad. Mueller, 1841.

Schmid, *Vademecum classicum: Axiomata, proverbialia etc.* Augsburg, Wolff, 1857.

Sententiarum num. III^o propositarum

versiones ad nos missae sunt tres, inter quas facta sortitione praemium adiudicavimus

— **Professori Dr! H. Geist Darmstadiens.** —

Ex Frensenii Orationibus de Rebus Divinis Rure Habitis:

Hammoniae cum abhinc paucos dies commorarer, ad tabernam librariam accedens amplioem, ubi, qui novi essent libri, specularer, ecce de libris plus viginti, qui prostabant modo editi, quinque vel sex in morte, re obscurissima, versantes repperi. Quibus inscripta cum non satis teneam, tamen recordor unum fuisse, in quo de ipso ageretur moriendo, alterum, in quem, quibus rationibus manere animos post mortem aut contra interire eos morte confirmatur, eae collatae erant et collectae, tertio de mortuorum vita beata aeternaque multa esse diligenter prodita. Reliqui similes. Ac multos quotannis de

morte et mortuorum vita libellos et commentariola emitti ab hominibus illius rei studiosis didici. Qui libri quod emittantur plurimi, inde, cum illi et auctorum et legentium studio nitantur, satis elucet, quantopere ea re homines alliciantur atque teneantur. Allicimur autem ea nos homines nati, quod et angimur morte et divinamus ac perspicimus ipsum mundi opificem illud nobis quasi aenigma quoddam proposuisse et digito monstrantem, quis sit soluturus, quaerere. Et inest penitus in nobis et in animis inhaeret conscientia quaedam vitae, quam post mortem simus acturi, et multorum magnorumque miraculorum, quae visuri simus.

G.

Sententiae latine vertendae:

Rosa, die Rose.

Das ist das erste Wort im Lateinischen. Und dieses erste Wort des Lateinischen, das aus grosser Höhe und grosser Ferne in das Schweigen herabfällt, rührt, bezaubert und erhebt die kleinen Buben.

Es beginnt in ihnen zu dämmern, dass sie zu einer Art höherer Weihe auserlesen sind. Sie dringen in das Geheimnis des heiligen Haines ein. Sie wagen sich in den Schrecken der verbotenen Umfriedung. Sie dringen in das Allerheiligste des erhabenen Tempels, dessen Bronzeforten von der Sphinx bewacht sind. Sie empfinden plötzlich eine gewaltige Achtung vor sich selbst und ein wenig Mitleid mit den andern.

Ihre Mamas können nicht Latein. Die Frauen können nicht Latein. Man lehrt die Mädchen nicht Latein. Das Lateinische ist eine geheime Sprache. Das Lateinische ist eine sehr alte Sprache und erinnert an andere sehr

alte Sachen, wie die Häuser mit spitzen Ziegeldächern, die Leute in schwarzen Talaren, die Bücher in Pergamentband. Das Lateinische ist eine tote Sprache. An den Kirchensteinen, auf den Apothekergefässen, auf den Pflanzenetiketten sind lateinische Aufschriften.

Es geht etwas vor. Ein Abstand tut sich auf, um sie ein für allemal von dem Geschwätz der ungerufenen Seelen zu trennen. Sie werden Wesen höherer Art. Sie sind nicht mehr kleine Fratzen ohne Ansehen und Würde. Sie sind nicht mehr unbedeutende Knirpse, die man mit ihren Kindermädchen zum Essen schickt, wenn Gesellschaft im Hause ist. Ihre Tauglichkeit ist erkannt, ihr Geschlecht geweiht. Sie sind würdig. Man kann sie in das Geheimnis der Dinge einführen und man führt sie ein. Man lehrt sie Latein.

Rosa, die Rose.

(Ph. Monnier, Blaise der Gymnasiast München, A. Langen. Pr. 4 M.)

Huic penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet librum

— **C. Val. Vonck, Lectionum Latinarum II. II. Traiecti Vibtor. 1745.** —

Versiones intra sexaginta dies huc pervenire debebunt.

Hodierno numero Dr. A. Hartl Lentiensis schedulam adiecit de lingua sua commenticia, quam Lingva Perfect dicit, tractantem. Peto, ut lectores bene attendant illam quidque sentiant de conatu, hisce foliis palam exponant.

Red.

SCRIPTOR LATINUS

libero interim prodit tempore mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaeque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lüstenöder, Francofurti a. M., Eschersheimer Landstrasse 112.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

A. Behring, Praec. Gymn., Reval — T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Chicago — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. J. Draheim, Prof. Gymn., Friedenau — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — H. Hansen, Parochus, Pellworm — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — E. Hora, Prof. Gymn., Wien — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — A. Nardis, Prof. Semin, Aquila (It.) — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Neu-Sandec — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roesse, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — R. Schmidt-mayer, Prof. Gymn., Budweis — H. Schöttle, Prof. Gymn., Stuttgart — J. Steinbauer, Rect. Progymn., Windsbach (Bay.) — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — N. Woll, Sacerdos O. S. B., Aachen — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

Dr. F. W. Juxicus, Der lustige Lateiner (Frankfurt a. M., Hans Lüstenöder, Pr. 70 Pfg.). Vixdum editus, multos libellus amicos inventit et laudatores. Etenim non ex Germania tantum aliisque terris Europae, sed etiam ex longinquis orbis terrarum partibus et literae ad bibliopolam perferuntur et periodicorum actorumque diurnorum censurae. Academicos imprimis Juxici opusculo delectari multamque operam dare alteri eius editioni augendae ac locupletandae ex commentariis scholasticis satis elucet. Sed aliorum quoque latinitatis amantium proposita editori accepta erunt, quamobrem ut omnes libelli lectores, quid iudicent de eo, scribant vehementer ille rogat atque orat. Libellus ipse per omnes librarios mandari potest modico pretio 70 nummularum.

805-
S43

UNIV. OF MICHIGAN

JAN 11 1912

SCRIPTOR LATINUS

Menstruus Ad Linguae Latinae Humanitatisque
Studium Colendum Commentarius

Annus VIII: Numerus XII

— Procurant negotia —

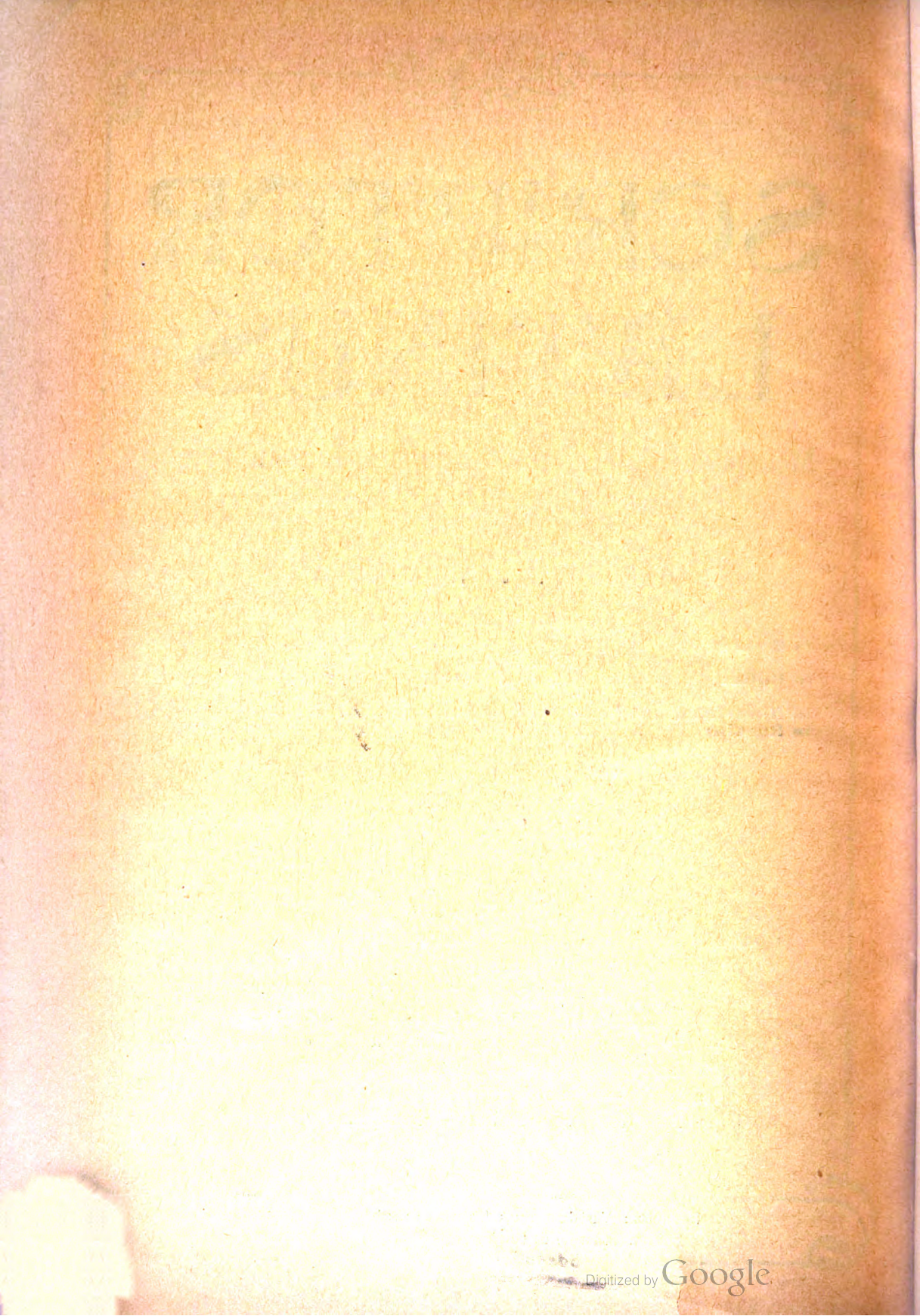
- in Britannia:** D. Nutt, Foreign and Classical Bookseller, London W. C.,
57-59 Long Acre,
- in Italia:** Succ. B. Seeber, Libreria Internazionale, Firenze, 20 Via
Tornabuoni,
- in Nederlandia:** N.V. Boekhandel, voorh. Gebr. Belinfante, Den Haag, Kneuterdijk 3,
- in Russia:** K. L. Ricker, St Petersburg, 14 Newsky Prospekt.



Summarium:

- Roese, De Ovidiano codice Gissensi
- Podobinski, Narratiunculæ Polonorum
- Vernulaeus, De peregrinatione III
- Elsaesser, Grammaticus magistrum inter discipulumque dialogus
- Welcker, Chorea — Recanatesi, Horae vespertinae
- Varia — Ex epistulario editoris — Censura librorum — Periodica
- Libri censurae causa missi — Catalogi antiquarii
- Libri desiderati — Rponsorium
- Aenigmata — Aenigmata soluta — Sententiae vertendae

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis
Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum



Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. VIII Francofurti a. M., Mense Octobri MCMXI Num. XII

De Ovidiano Codice Gissensi

scripsit

Henricus Roese,

cand. phil., seminarii Gissensis sodalis.

Invenitur in bibliotheca universitatis Gissensis, olim Senckenbergiana, codex saec. XIV. chartaceus quidam, quo in quinquaginta octo foliis, quae possessor libri numeris LVII consignavit, cum folium vicesimum numerare omitteret, Ovidi Heroidum epistolae omnes continentur praeter Cydippae epistolam, cuius nihil nisi sex disticha servata sunt, quibus quattuor nullo alio libro tradita disticha sunt adiecta. Quem codicem Gissensem (bibl. acad. LXVI) descripserunt viri docti Jo. Val. Adrian (Prof. Publ. Ord. et Bibliothecae Acad. Primus Praefectus) in Catalogo Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Academiae Gissensis (Francofurti ad Moenum 1840) p. 20 sequ. et F. W. Otto, qui nonnullas lectiones epistolae primae comparavit cum lectionibus, quae inveniuntur in Burmanni editione, in Commentariis Criticis in Codices Bibl. Acad. Giss. (Graecos et Latinos, Philologicos et medii aevi Historicos et Geographicos, Gissae 1842) p. 78 et Henricus Stephanus Sedlmayer in Prolegomenis Criticis ad Heroïdes Ovidianas (Vindobonae 1878) p. 21. Quod Sedlmayer notavit in libro suo de hoc codice, supplementum est a Guil. Peters in Observationibus ad P. Ovidii Nasonis Heroidum Epistulas (Lipsiae 1882) p. 8, n. 2, qui in prima pagina codicis a manu

recente scriptum: „Ex bibliotheca menteliana' et cum totius libri tum singularum epistularum inscriptiones subscriptionesque omissas esse addidit. Equidem adicere possum, quae in primae paginae margine leguntur omnia: Ex bibliotheca menteliana.

J. mss. codd.

Ovidii epistole Heroidum.

Valde doleo, quod de illa bibliotheca Menteliana nihil comperire potui. Neque autem dubito, quin aliquis virorum doctorum benevolentissimorumque lectorum, qui Scriptorem Latinum inspiciant, me de hac re possit certio rem facere. Atque Mentelianum quendam codicem, quem iam Heinsius in Burmanni edit. tom. I p. 30 laudavit, eundem librum fuisse atque hunc codicem Gissensem censeo. Etiam Jahn in editionis (Lipsiae 1828) notis affert lectiones codicis, quem vocat Mentelianum. Notum est hunc codicem Giss. olim in bibliotheca Senckenbergii fuisse, qui totam bibliothecam suam Academicam bibliothecae donavit. Sed nihil umquam dixit ille vir, unde et a quibus codices suos receperit. Atque etiam huius codicis primae paginae nihil nisi Senckenbergii signum (num. 133) impressum est.

Lectiones huius cod. nonnullas iam Welcker vir doctissimus dignas putavit, quas in medium proferret (cf. Welcker, kleine Schriften II: Sappho von einem herrschenden Vorurteil befreyt p. 117, n.). Sed illum non diligenter codicem legisse omnesque fere

lectiones falso exscripsisse commemorare non praeteream.

Tamen Dilthey in libro de Callimachi Cydippa (Lipsiae 1863, p. 60, n.) Welckerum huic vili codici nimium tribuisse censuit. Sedlmayer autem Wigandiana collatione, quam Loers in editione sua ediderat, usus in proll. de hoc codice dixit p. 51:

„Hic liber, ni omnia fallunt, redit ad exemplar antiquius quam ceteri omnes“ et p. 52: „verum alii insuper exstant loci, quibus 6 vincit Parisimum“ et p. 53: „fuit aliquot locis purior quam P“.

Postquam tamen Peters, qui ipse cod. Giss. oculis inspexit, in observ. p. 8, n. illam collationem miratus incredibilem Wigandii negligentiam damnavit et Sedlmayer collationem viri docti Guil. Clemm, prof. Giss., recepit, ipse illud prius iudicium correxit in edit. p. IX. Sed cod. Giss. illos versus ep. II. 18, 19 solum servavisse id, quod Sedlmayerum etiam tum credidisse e verbis ipsius apparet, et Peters l. l. p. 13 et Leo (Deutsche Literaturzeitung 1887, p. 87) sine ulla causa reiecerunt. Sed esse certissime Ovidii illos versus et Petersium, qui in obs. hunc codicem nullius esse pretii dixit, non omnino recte iudicavisse ipse in dissertatione me ostentaturum esse spero. Sed postquam multas notas inter lineas et in marginibus scriptas oculis inspexi, et spem deceptam esse totam neque ullius esse pretii permulta verba, quae addiderit incultus obscurusque quidam scriba, ipse Gissensis equidem confiteor verbis in-vitis.

Narratiunculas Polonicas

latine vertit

Lad. Lud. Podobinski.

I

Hedvigis Chrzaszczewska:

Fabula de ciconia

Mundo creato Deus universa ad se convocavit animalia atque eis, ut sibi servirent, imperavit.

Ciconiae dixit:

„Magnas alas tibi dedi, dedi robur virium. Cape hunc saccum et

fer eum per aera, super montes, silvas et maria ad magnam usque voraginem, quam ad extremum videris. Ibi sacco reiecto ad Me revertes. Haec autem tibi praecipio: Quamvis laxandi ac solvendi sacci maximo feraris studio, noli id facere. Ne hoc feceris! Memento! nam magnum inde hominibus exoriatur malum!“

Ciconia valido rostro saccum cepit, sublime petiit et volat. Unum mare, alterum transmisit, unos, alteros, plures montes, praetervolavit silvas et prata, illa autem vorago nusquam conspicitur, nondum oculis occurrit.

Ciconia se defatigavit, quamquam, si vera fateri volumus, saccus minime ei erat oneri, iussu enim Dei tamquam pluma levis erat. Sed ciconiam ingens cognoscendi, quid sacco innesset, cupiditas vehementer incitabat: Quam ob rem saccus ferendus curque in voraginem remittendus?

Deinde sic secum reputat:

— „In terram devolabo, ut paulisper conquiescam.“

Quod quidem fecit. Saccum humi deponit, pedes mutat, acquiescit et iterum iterumque oculos in saccum ex obliquo convertit. Quid intus esse potest?

Certe aliquid, quod vivit: saccus enim movetur, incurvatur, distenditur. Quid? si nonnihil scindam atque introspiciam

— Non licet, Deus vetuit.

Arripuit ciconia saccum et in altum alarum ope est enisa. Sed nondum se satis refecisse videtur, saccus enim sua mole eam premere incipit, ciconia autem mirum quantum ad cognoscendi sacci studium fertur.

„Inspiciendum, an non?“ — cogitat.

„Deus saccum aperire me vetuit, sed nonnihil scindere non sum vetita. Scissura non nocebit, nihil mali afferet.“

Praeterea nescio quam vocem audire videtur: „Inspice, inspice!“

Jam sibi, quin saccum solvat, temperare nequit neque se continuit. Humum devolavit et rostro funiculi nodum sursum molita est.

Quae vix fecerat, cum repente funis resiliit, ex sacco autem viperae, an-

gues, bufones, ranae, angues fragiles et cetera omnis generis reptilia excurrere coeperunt.

Ex vinculis se expediverunt et in omnes partes discucurrerunt!

Ciconia fugientes persequitur; unum, alterum captat inque saccum immittit, sed reptilia ex rostro elabuntur ac fugiunt: unum cepit, alterum interea effugit.

Hoc modo omnia quoquoversus sunt dissipata: in foveas, sub lapides se abdiderunt, in rimas irrepserunt.

Vero Dei timore affecta primumque in sua vita timore percussa est ciconia. Immobiles longis stat ales pedibus tamquam arbor. Repente vocem audit:

— „Quomodo mandatum es executum?“

Erubuit ciconia ita, ut rubor in rostro ac pedibus appareret.

Tamen paulo post se collegit seque excusare incipit: „Gravis erat saccus. Reptilia movebantur . . .“ Aliter atque aliter dicit. Una excusatio mendacior quam altera.

Silentio a Domino audita est ciconia. Tandem Deus dixit:

— „Imperio Meo non obtemperavisti, insuper, cum te excusares, mentita es. Culpam poena premit comes. Vola igitur et quaere perpetuo reptilia, quae dimisisti. Reptilia tuus erunt cibus. Quoniam autem voce tibi praebita ad fraudandum ac mentiendum usa es, adimo tibi eam in perpetuum. Et omni tempore hunc ruborem retinebis.“

Hanc agrestes narrant de ciconia fabulam.

II

De longe laboriosissimo rege

Cmetones vici cuiusdam supplicem petitionis libellum regi Sigismundo Augusto*) oblaturi erant. Summa igitur ope enitebantur, ut apte componerent illum, etsi, quo honoris nomine rex appellandus esset, maxima afficiebantur difficultate. Erant enim rustici, qui nec ipsum regem nec reginam unquam viderant. Dum animo angun-

tur viresque ingenii ad id excogitandum bene contendunt, cmeto quidam: „Appellemus“, inquit, „regem non aliter ac si probum virum appellaturi simus.“ Hac de re diu consultant: alii regem longe ditissimum, alii longe potentissimum appellari volebant, sed nec divitiae nec potentia optimum, homini autem convenientissimum attributum esse videbatur. Tandem unus ex eis: „Appellemus eum“, inquit, „longe laboriosissimum; dominus enim noster vere dignus est, qui longe laboriosissimus appelletur“. Cui quidem consilio cuncti paruerunt; petitionis igitur libellum „Ad longe laboriosissimum regem nostrum“ inscriptum unus de eis Cracoviam rettulit. Cum rex proceribus ac senatoribus praesentibus libelli sibi traditi inscriptionem perlegisset, vehementer gavisus est, quamquam proceres regem laesum esse arbitrabantur. Sed rex: „Non impie“, inquit, „fecerunt subditi nostri, qui me hoc modo appellaverunt. Cancellarie, satisfac petentibus idque celeriter. Profecto nullus rex eodem umquam honore quo ego hodie auctus est“.

Qui titulus Sigismundo Augusto merito debebatur, quia vere omnia regis munia diligentissime obire consuerat. Nulla imbecillae valetudinis suae ratione habita in conventum ordinum provincialium frequens veniebat; aegrotus quoque se cum lecto in locum conventus inferre iubebat aut senatores legatosque, qui sibi, de qua re consultaretur quidque legatis placuisset, renuntiarent, ad se evocabat. Praeterea cum amplissimum Polono-Lituanicum regnum, ut gravis momenti negotia expediret nec non lites controversiasque componeret, peragraret, nec valetudini nec viribus suis parcebat.

III

Henricus Wernic:

— Amor fraternus —

Ubi nunc Hierosolyma, agri olim duorum fratrum erant. Messe peracta fratres mergites in duas aequales dividerunt partes et in agro reliquerunt. Sed noctu alter eorum sic secum reputat: „Sum solus, at fratri uxor est ac liberi. Iniquum esset, si tantum fru-

*) Sigismundus II Augustus, Polonorum rex, Jagellonum ultimus, Sigismundi I filius unicus, regnavit ab a. 1548 ad 1572. 52 annos natus diem supremum obiit.

menti haberem, atque ille.“ Surrexit e lectulo, in agrum se contulit et . . . aliquot suas mergites fraternis adiecit. „Coniectura non prospiciet, quae feci; nam, si coniceret, accipere nolle.“ Primo autem mane alter frater expectatus est et sic cum animo suo reputat: „Frater meus est me natu minor, nemo ei in operibus conficiendis adest; iniquum esset, si ex agris aequos haberemus fructus.“ Surrexit igitur ipse, in agrum se contulit et . . . aliquot mergites fratris acervo adiecit. „Coniectura non providebit, quae feci“ — inquit. „Aliter abnueret mihi.“ Postero die uterque in agrum venerunt. Ubi suas partes aequas conspexerunt, magnopere sunt mirati. Nocte, quae secuta est, idem fecerunt, sed, quoniam cotidie totidem alter alteri mergites adiciebant, acervi non mutabantur. Tandem tertia nocte in agro eodem ipso tempore, quo mergites manibus portabant, sibi occurrerunt. Nunc intellexerunt, quam ob rem utriusque partes aequae essent. Reiecerunt mergites atque alter alterum suaviter sunt amplexati. Eodem autem loco, quo duo fratres hoc eximium fraterni amoris specimen dederant, templum posteriore tempore aedificatum est.

Nicolai Vernulaei

De Peregrinatione

in Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam
dissertatio

Oratio III: Galli Oratoris

Miror vehementer sane, et haec hodie concertatio non parum me movet. Dubitarene potest aliquis, quam in provinciam potissimum sit peregrinandum? Posita est in Europae medietullo Gallia. Quamobrem? Ut omnes Europae populi in illam, velut in centrum suum, aliquando decurrant. Gallia terrarum est nobilissima, humanae felicitatis epitome, deliciarum omnium et elegantiarum paradisus. Gallia mundi ocellus est et gemma, Gallia serenantis fortunae domicilium et regiam obtinet, nullis aut paucissimis incommodatibus afflicta. Quamobrem? Ut illam tamquam optimam mundi partem exteri omnes perlustrent. Gallia

bonorum omnium fertilis est nec apud alios tam rarum carumque aliquid invenitur, quod Gallis domesticum non sit et commune. Quamobrem? Ut tot in Gallia hominibus, cum indigenis, tum advenis, nihil desit. In Gallia nulla solitudo, omnia itinera, omnes viae aedificiis, domibus, arcibus, pagis, oppidis, urbibus sunt plenae. Caelum ipsum salubre est, benignum et temperatum. Quamobrem? Ut in Galliam nullo negotio proficisci, in Gallia sine damno remanere peregrini possint. Ita provida instituisse Natura videtur, ut cum ceteras videre provincias utilissimum sit, tum Galliam perlustrare potissimum atque in ea aliquo tempore sedem figere omnes vellent. Et vero cum allicere detinereque peregrinantes iucunditas imprimis soleat, ubi obsecro maior esse quam in Gallia potest? Tota Gallia urbs una in regiones et vias varias distincta videtur: vix aliquid ex oculis elabatur et alia decem circumspicienti comparent. Sub Henrico Secundo, cum paroeciarum iniretur numerus, supra viginti quattuor milia octingentae viginti septem sunt inventae, quibus nec Pictiones nec Burgundiones accensebantur. Cogitate vos sub tot tectorum myriadibus quantum tandem hominum degit! Nolo tamen populos aut urbes aut arces hodie numerare. Quattuor sunt Galliae magnetes, inquit Boterus, frumentum, vinum, cannabis, sal, quae extraneorum attrahere pecuniam solent. Norunt istas tot circumiacentium provinciarum mercatores: at vero morum elegantia, humanitas, fortitudo et eruditio virtutes sunt Gallorum, quae ita exterorum animos percellunt, ut paene barbaros se putent, si Galliam nullo umquam tempore perlustrarint. Quidquid usquam in moribus est elegantiarum, quidquid honesti cultus, quidquid humanitatis, id totum est a Gallis. Habent indolem ad speciem virilis elegantiae factam; talis est oris intrepidi habitus, talis modus et gestus corporis, ut nihil decere magis videatur. Vestibus suis venustissime componuntur; cum salutant, singulari quodam artificio ita corpus inflectunt, ut omnem simul hu-

manitatem quasi promittant. Prompta sunt membra omnia et habili decore ad quidvis idonea. In iis magna et hilaris iocandi facultas, in iis grata et facilis eloquentia, quam qui audit, non tam in praecordiis quam summo in ore natam arbitratur. Quid de ceteris virtutibus dicam? Tota Gallia quoddam est humanitatis templum. Sunt enim hospitales et candido simplicique virtutis amore peregrinos excipiunt. Si quid in illis eximium sit, sine invidia mirantur, si cuiuspiam virtus augeri mereatur, gaudent sua illum fortuna decorare. Sunt affabiles, sunt comes, sunt familiares et haec virtutum singularium officia grato artificio frontis explicatae et oculorum clementer vibratorum et sermonis blanditiis designant. Taceo de fide, de constantia, de religione, de iustitia, notissimae enim sunt toto orbe Gallorum virtutes. Innata quadam libertate feruntur, qua nunc iocantur securius, nunc titulos ostentant liberior, nunc otium aut tumultum ferunt impatientius. Omnes in adolescentia ad humanitatem nati, in senectute ad prudentiam facti videntur. Qui amplioris sunt fortunae, magnam imperii sui patientiam et demissam erga se plebis reverentiam experiuntur: ipsi vero ingenti amore et prompto obsequio regiam maiestatem honorant. Vultis verbo uno omnia dicam? Gallorum virtutes verae Gallicae, hoc est heroicae sunt. Animata virtus Gallus est. Et quemadmodum virtus libero in animo habitat, ita libertatis et Gallorum idem est servitute depulsa domicilium. Unde fit, ut, si Bodino credamus, cum primum peregrini servi in Galliae fines penetrarunt, eodem paene temporis puncto liberi fiant. Qui nunc igitur sunt, qui humanitatem addiscere et mores cum ad virtutum normam formare tum ad civilitatem, motum gestumque decentem componere desiderant? Eant, eant in Galliam et ad Gallorum similitudinem totos sese transferant, non errore ridiculo, sed honesta aemulatione. Immo qui singularem in omni disciplinarum genere eruditionem amant, apud Gallos acquirant. Tot apud eos illustrissimae et florentissimae sunt aca-

demiae, in quibus qui exteri agunt, sibi in ipso sapientiae domicilio versari videntur. Quid imprimis de Parisiensi, illa Europae academiarum matre, dicam? Virtutis et eruditionis officina semper fuit, cuius hoc elogium ad immortalem eius gloriam memoriamque sempiternam iam pridem omnium sermone pervulgatum est: Studium Pariense fundamentum est ecclesiae. Quid de Tolosana, Bituricensi, Aurelianensi, Andegavensi, Pictaviensi, Burdigalensi, Montpelirensi, Rhemensi, Avenionensi, Nempecensi, Cadomensis, quid de aliis? Tanta profecto ex iis omnibus eruditionis ubertas hactenus profluxit et tantus exstitit doctissimorum numerus virorum, ut, quidquid literae habent hodie, quod sit elegans, tersum, politum ac perfectum, id omne in Gallia tantum effloruisse videatur. Quisquis a Sarbona laurum sacram accepit, theologus est perfectus. Quanti vero ac quam illustres sint iurisconsulti, testes sunt tot florentissimae regni curiae, in quibus cum doctiores prudentioresque causarum patroni et senatores esse non possint, tum ii omnes ex Gallicis academis prodierunt. Galli ipsi ad omnia disciplinarum momenta prompti, parati, versatiles sunt, ac semel, quidquid vel visum est vel auditum, illico apud eorum ingenia omnem deponit et amittit novitatem. Quippe illis ac nullis aliis vigorem igneum maturamque celeritatem natura dedit; quoquo incubuere, felicissime se dant, ocissime proficiunt. Gnaviter (praeter artes, mercaturam et arma) literas, eruditionem, subtilitatem, candorem, eloquentiam exercent. Sunt illustribus orti familiis, qui noctes ac dies chartis adhaerent nunquamque non musarum sacris operantur; sunt, qui cum omnium stupore de quacumque re in medium prolata ex tempore, expeditissime, nulla praevia meditatione, methodo admiranda per horas aliquot aut facundissime dicunt, aut subtilissime disputant. An non cum eiusmodi literatissimis hominibus versari eorumque consuetudine uti et colloquio frui est veram ad eruditionis culmen viam tenere? Nolo veterem illam Gallorum gloriam hic repetere — sciunt omnes

Lucium Plotium Gallum teste Suetonio primum Romae latine docere coepisse, tanta laude, ut capere concurrentes locus non posset, Marcum vero Antonium Gniphonem summi ingenii ac memoriae singularis virum nationeque Gallum, tanta quoque nominis sui celebritate famaue eloquentiae praecepta Romae tradidisse, ut eius scholam viri clarissimi amplissimique senatores atque ipse tum praetor Marcus Tullius Cicero frequentarent, adeo ut dicere vere affirmareque possim numquam tantum futurum fuisse Cicero-nem oratorem, nisi Galli unius fuisset discipulus oratoris. Ipsa haec nostra tempora testantur, quod si quis paene balbus et infans et rudis in Galliam proficiscatur, cum exacto nondum biennio lingua politum, moribus venustum, mente versatissimum redire. Immo, si quem hodie prompte loquentem ac gratiosum intuemur, illico peregrinatum illum in Galliis fuisse et Francicam industriam sapere iudicamus. Enimvero, etsi tantus doctrinae fructus reportari ex Gallia non posset, tamen adhuc in Galliam propter linguam peregrinandum esset. Illa omnium scientiarum est capax, elegans, lenis, suavis. Illa tantam verborum copiam et venustatem habet, ut cum ea nec cognata Graeca nec mater Latina nec sorores Italica et Hispanica contendere ullo modo possint. Illa est, ex qua sola, si reliquae omnes inter-iissent, disciplinae et artes denuo possent instaurari. In hoc Belgio nostro, nonne Gallicae linguae quam vernaculae maior est usus? Ita illam suo tempore Carolus V. Imperator amabat, ut in eius aula esset familiarissima. Ita illam quicumque hodie et quarumcumque fere nationum nobiles, ut de ceteris nihil dicam, colunt, ut, qui Gallice non loquitur, vix nobilis esse videatur. Circumduxerunt vos, qui ante me dixerunt, per nobilissimas regionum suarum urbes, ut ad peregrinandum invitarent, ego Franciae urbes hic nec numero nec iacto. Si de amoenitate ageretur, nominarem Montempessulanum, studii medicinae sedem, qua nihil est amoenius salubriusque, si de antiquitatibus cognoscendis, proponerem

vobis Nemausam, quae urbs, quemadmodum est spectatissima, ita propter palatium, amphitheatrum, delubrum Vestae, fontem cognominem et olim celebrem, rudera fragmentaque pulchritudinis admirandae, quae cum integris regum aedificiis certant, atque alia venerandae antiquitatis monumenta hoc tempore est famosissima, si de divitiis, Lugdunum vos vocarem, quod aliquando Franciae regi, cum necessitas esset, milliones septem dedit et qua in urbe gloriosa illa ara fuit, ad quam olim rhetores certabant. Sed lateant illae, lateant Massilia, Rotomagum, Valentia, Vienna, Aureliae, lateant omnes et pro omnibus una Parisiorum Lutetia nominetur. Una in urbe hac videre regnum integrum potest. Unde cum Carolus V. Imperator iam audito de ceteris urbibus iudicio, quid de Lutetia sentiret, a Francisco I. rege sciscitaretur, Eam, inquit rex, non urbibus, sed propter amplitudinem, populi frequentiam, rerum omnium ingentem vim provinciis accenseo. Nimirum est quoddam mundi et divitiarum omnium compendium Lutetia, in qua Christophorus, Wirtembergicus dux, non minus hominum esse, quam in universo agro Wirtembergico affirmabat. Urbem an orbem appellent paene ignorant, qui vident, quod autem in ea urbe inveniunt, quidquid optare possent in orbe, vehementer admirantur. Quamquam quoniam ita peregrinari volunt aliqui, ac meo quidem iudicio perquam optime, ut republicarum cognitio apud exteros formis rempublicam ipsi suam reversi administrarent, unde obsecro redire quispiam politicus maior quam ex Francia potest? Tam multae summae ac sine provocatione in hoc regno curiae sunt, Tolosana, Gratianopolitana, Burdigalensis, Aquensis, Divionensis, Rotomagensis, Rhedonensis, quas qui praesentes considerant, omnem iustitiae administrandae rationem magno suo fructu perdiscunt, et illa curiarum omnium prima Parisiensis, illa parium cura et parlamentum vel sola, quae susceptae in Galliam peregrinationis sit scopus, dignissima est. Nam, quemadmodum Gallia est Europae lumen et Lutetia Parisiorum Galliae oculus, ita

supremi parlamenti curia Lutetiae est pupilla. Est, inquam, illustrissima maiestatis Galliae regum effigies, senatus totius mundi amplissimus et augustissimus, innocentiae custos, aequi et iniqui iudex, principum et regum arbiter. Quippe ad hoc parlamentum tamquam ad Themidis templum reges olim et principes alii concurrebant et suas ad eius iudicium controversias deferebant. Hic prudentiam, quicumque peregrinantur, addiscunt aut nullibi terrarum prudentiam inveniunt. Hic omnes politicorum tabulas explicatas vident; hic tamquam ad prudentiae cotem ingenium et industriam suam acuunt; hic tamquam in eloquentiae foro novos Demosthenes et Tullios facundissimos avidis semper animis audiunt et audiendo ad quandam similitudinem sese transformant. Nullibi fere terrarum tantus est regum amor, quantus in Galliae regno. Aut hic vera aut nullibi monarchia est. Pati regnantis imperium nemo recusat, immo, quantum regi liceat, nefas est in Francia dubitare. Et quod amplius mirentur omnes, ubi vera monarchia est, ibi est vera libertas. Non hoc iam dicam Gallorum gentem armis esse strenuissimam et equestri certamine potissimum optimam;

Magistri et discipuli grammaticus de peculiari usu nominis substantivi dialogus

(D. Th. Elsaesser, *Linguam discite lingua*. Roulers, Jules de Meester, 1910. Pr. 4.50 fr.)

M. Apud Ciceronem inveni: „Villa abundat porco, hoedo, agno, gallina, lacte, caseo, melle“; et apud Caesarem: „Leporem et anserem gustare fas non putant“. — Nonne mirum videtur, Valentine, quod uterque scriptor in his rebus pro plurali utitur singulari?

V. Mirum quippe est; sed Romani multa nomina, quae ad animalia, gignentia, inanima pertinent, sensu colectivo singulariter usurpare solebant, v. g. Triticum, fabam, lentem, rapum serere. Faba, glande, pisce vescuntur. Pythagorei faba abstinerunt. Ciceris catinus (un plat de pis chiches).

Nux, uva, pomum etc. secundas ornabant mensas. In rosa et

nemo enim id ignorat et tot victoriarum monumenta testantur. Unde, si quis vel armorum tantum causa peregrinari in Galliam vellet, hic tot fere Martes, quot Gallos inveniret, quorum manus ad gladium sunt factae, quorum mentes solertiam et dexteritatem innatam habent, quorum animus summa fiducia semper est plenus. Nihil, audebo dicere, nihil ad hominis cuiuscumque gloriam, perfectionem, utilitatem optari vel excogitari potest, quod addiscere in Gallia peregrinantes ac sibi comparare non possint. Ite in Hispaniam: veniunt in Galliam Hispani; ite in Italiam: habent Italia, quod in Gallia perdiscant; ite in Germaniam: plenae hic sunt Germanis academiae. Galliam autem perlustrate, si lubet: universum in ea fere mundum videbitis, et quidquid quaerere alibi magno labore possetis, id totum nullo fere negotio in Gallia invenietis. Dixi.

Galli Franci mores cum eius laude:

Gallus seu Francus toto notissimus orbe

Foedere, iustitia, religione, fide.

Maternae cultor linguae, cultor peregrinae,

Grandiloquus, constans propositique tenax,

Militia egregius, generoso stemmate clarus,

Corpore et ingenio vividus ac vegetus.

Dissimulat, simulat, cum tempus postulat
aut res,

Et connivendo plurima cautus agit.

viola potare, dormire. Multa fra-xinus, multa populus, multa rosa, multa canis (beaucoup de frênes, de peupliers, de chiens). Aes alienum solvere (des dettes). Multa et lauta suppellex. Tegula publice praebita est. Lenta pruna aliquid decoquere. Parant equos, famulos, vestem egregiam.

Belli apparatus occupatum esse (les préparatifs). Urbs ipsa strepebat apparatus belli. Apparatus ingens belli. Curam intendere in belli apparatus. Belli apparatus non differre. Instrumentum villae-(matériel), instrumentum rusticum, instrumentum venatorium (équipage de chasse), militare (bagages). Omne instrumentum diripuit.

Quod autem ex ferro est factum, appellatur: ferramentum, ferramenta.

M. Estne hoc latinum: Instrumentum autem eius sceleris erat Cajus

V. Instrumentum de solis rebus dicitur; cum de hominibus agitur, vocabulis utimur minister, adiutor: sceleris minister.

M. Licetne dicere: pretiosis vestibus se induere?

V. Optimae latinitatis auctores singulari utuntur: pretiosa veste se induere; scriptores tamen aetate posteriores etiam plurali: pretiosis vestibus se induere; in rosis dormire etc.

Singulariter autem semper usurpantur *indoles* et *scientia*, v. g. Puer praeclara indole. Antiochus ingenio scientiaque putatur excellere.

M. Quid significant *indoles* et *scientia*?

V. Illud gallice significat dispositiones intellectuelles; puer praeclara indole; hoc significat id quod scio, summam rerum, quas didici, nunquam vero id quod disco.

Itaque non est latinum: Operam dat scientiae juris. Nos docet scientiam philosophiae. Docemur omne genus scientiarum. Latinum est: Operam dat doctrinae seu disciplinae juris, arti medicinae, his doctrinis, variis disciplinis seu artibus. Cajus tradit disciplinam juris. Illa doctrina maxime delector.

M. Estne hoc emendatum, Albane: Corpus parum multum exercemus?

A. Cum res concreta pluribus attribuitur, Latini utuntur plurali. Suum quisque enim corpus exercet; ergo: Corpora parum multum exercemus. Milites terga vertunt, corpora curant, corpora lavant.

Contra singulariter dicimus: memoriam exercemus, quia memoria est res abstracta, quae omnibus communis cogitatur.

Si vero notio corporis cum notione animi comparatur, singulari utimur, v. g. Animi imperio corporis servitio magis utimur.

M. Haud raro invenias nomina, quae materiam aliquam designant, pluraliter usurpata, v. g. vina, ligna, carnes, imbres, nives; quid significat ejusmodi pluralis?

A. Significat aut varia genera materiae, v. g. vina (sortes) aut partes, v. g. ligna (bûches), carnes (morceaux de), aut res ex materia confec-

tas, v. g. aera (vasa vel tabulae aenea), aut abundantiam et vim materiae, v. g. imbres, nives, grandines, pluviae, pruinae.

M. Paulo ante dixisti nomina abstracta, ut memoria, singularem exigere; qui igitur fit, ut vel optimi scriptores ejusmodi nomina pluraliter utantur, v. g. invidiae, odia, fortitudines?

A. Plurali significant rem ad varias occasiones, res vel homines pertinere, v. g. Adventus imperatorum nostrorum in urbes sociorum. Exitus bellorum. Praesentiae deorum. Expulsiones vicinorum. Asperitates viarum. Interitus exercituum. Animos addere militibus. Incurrere in odia hominum. Potestates magistratum.

Plurali praeterea significantur varia abstracti genera et actiones, v. g. mortes, invidiae, inacidiae (accès de), insaniae, aegritudines, fortitudines, turpitudines, aetates, dementiae, gaudia, odia, familiaritates.

M. Quid significat, Beate: Pueri illum poetam legimus?

B. Idem est quod: In pueritia illum poetam legimus. Romani enim ad significandas varias hominum aetates concretum potius habent abstracto, v. g. Cato admodum senex Graecas litteras didicit. A puero hoc feci. A pueris, a parvis, a parvulis hoc audivimus. Juvenis (adolescens) interfuit bello Punico. Cicerone consule conjuratio Catilinae detecta est; pro: in consulatu Ciceronis.

Neque tamen illicitum est dicere: a pueritia, ab adolescentia.

Contra ea nonnunquam invenimus abstractum pro concreto, v. g. juvenus, nobilitas, posteritas, vicinitas, servitium, legatio, custodiae etc. pro: juvenes, nobiles, posterii, vicini, servi, legati, custodes.

M. Proprium est linguae latinae nonnunquam pro solo nomine personali vel pro pronomine vocabulis uti animus vel corpus, v. g. Animum filii confirmavit (pro: filium confirmavit). Imponere corpus lecto (pro: se imponere).

Affer aliquot hujusmodi exempla.

B. Caesar a n i m o s militum accendit. Hoc animum meum movet, commovet, turbat, offendit. Animus meus abhorret a sanguine. Hoc cum animo meo cogitavi; hoc apud animum meum statui. Animum suum continere, submittere. Levare corpus (se lever). Corpus applicare stipiti (s'appuyer contre un arbre). Librare corpus (se balancer). Offerre periculis corpus. Corpus sum dedere. Milites corpora humi prosternunt. Animum excolere. Omnium animos sibi conciliare.

M. Similiter invenimus pro homines: vita hominum, v. g. Nulla perniciēs major hominum vitae potuit afferri. Sunt philosophi, qui censeant ab iisdem diis hominum vitae consuli et provideri. Sic vita hominum est, ut ad maleficium nemo conetur sine spe atque emolumento accedere. Nec eos a quibus vita hominum instructa primis sit, fuisse philosophos arbitrantur.

Quid significat, Damase: Nemo Romanus, nemo patricius?

D. Nemo, quod idem est ac nullus, haud raro conjungitur tam cum adjectivis, quae pro substantivis habentur, v. g. nemo Romanus, nemo mortalis, nemo ingenuus, nemo peregrinus, socius, familiaris, propinquus etc., quam cum substantivis personalibus, ut: nemo miles, poeta, civis, v. g. Nemo pictor est inventus. Nemo vir bonus. Hominem neminem pluris facis. Adhuc neminem cognovi poetam. Nemo unus, nemo quisquam (pas une personne).

M. Quid interest inter: Non nemo hoc probabit; et: Nemo hoc non probabit?

D. Utrumque est affirmativum; illud gallice significat: quelqu'un, plus d'un; hoc: tout homme, il n'est personne qui ne. Eodem modo non nihil (quelque chose) differt a nihil non (tout).

M. Advertite genitivum neminis et ablativum nemine non esse in usu, in quorum locum genitivus nullius et ablativus nullo substituantur.

Latinum est: Nemo unquam, nemo usquam, nihil unquam.

Quid interest inter: Praetor hoc vobis sine dubitatione concedet; et: Praetor hoc vobis sine dubio concedet?

D. Illud idem est quod: Praetor non dubitabit vobis hoc concedere (il ne fera pas difficulté de; il n'hésitera pas); hoc significat: Non dubium est, quin praetor vobis hoc sit concessurus (il n'y a pas de doute que).

M. Quid praeterea interest inter dubitatio et dubium?

D. Illud est nomen substantivum (doute, hésitation); hoc est adjectivum neutrum (douteux), quod substantivi significationem non habet nisi in locutionibus: in dubio esse; in dubio ponere; in dubium vocare (mettre en doute); in dubium venire (devenir douteux); sine dubio, procul dubio (sans doute).

M. At hodie saepissime invenias dubium conjunctum cum adjectivo vel cum pronomine, v. g. Magnum, leve, ne minimum quidem dubium; tuum, nullum dubium; hoc, illud, quodvis dubium; sine ullo, sine omni dubio; eiusmodi dubio locus non est etc. Quid de hac latinitate judicas?

D. Latinitas nova est veteribus non cognita, qui, cum dubium sit adjectivum ob eamque causam neque cum altero adjectivo neque cum pronomine conjungi possit, in ejusmodi exemplis pro dubium substantivo dubitatio utebantur.

Latinum est igitur: Illud magnam mihi dubitationem attulit (injectit — faire naître). Res nihil dubitationis, nullam dubitationem habet (n'est pas douteuse). Haec lectio sine ulla dubitatione praefenda est. Litterae tuae mihi omnem dubitationem sustulerunt. Non intelligo tuam dubitationem. Ejusmodi dubitationi locus non est.

M. Adde, quod recentiores haud raro scribunt: absque dubio pro sine dubio, quod priscae latinitatis est et ideo non imitandum.

Schilleri Carmen „Der Tanz“

Chorea

(Ph. Welcker, Selecta Schilleri carmina latine reddita.
Gothae 1840.)

Gressibus en dubiis, ut mobilis unda, feruntur,
 Agmen dum rapido vix pede tangit humum!
 Num celeres video manes sine corpore? Ducunt
 Hic Nymphae, Phoebes luce nitente, choros?
 Ut levis, a Zephyro motus, se fumus in auras
 Tollit, et ut vitreis cymba movetur aquis:
 Pes salit in numerum docilis modulantibus undis;
 Effertur blandis corpus, ut umbra, modis.
 Nunc audax, tamquam vi rumpant vincla coronae,
 Orbes in densos virgoque virque ruunt.
 Ante illos via se pandit, tegiturque relicta;
 Artibus ut magicis, clauditur atque patet.
 Iamque latent ambo: miscetur turbine caeco
 Huius non stabilis pulchra catena chori.
 Apparent iterum laeti; nodoque soluto
 Iam redit in species pulchrior ordo novas!
 Diruit et semper gignit Natura novatrix,
 Lex regit et faciles clam variasque vices.
 Dic, quo fit, semper variatis mille figuris,
 Occupet ut constans corpora mota quies?
 Liber quisque potensque sui sua iussa sequatur,
 Unicum et accelerans ingrediatur iter?
 Est Dea Terpsichore, cantu quae pollet et addit
 Ecce feris socios saltibus ipsa choros.
 Quae, similis Nemesei, numeri tenet aurea frena,
 Gaudia queis flectit, nec sinit esse fera.
 Consona nonne iuvant coniuncti foedera mundi?
 Nec te divini corripit unda soni?
 Non alacer motus, naturam qui ciet omnem,
 Non vis contorquens, quae super Orbe vago
 Mirificis rotat astra viis? — In rebus agendis
 Non curas, ludens quem colis ipse, modum.

=== Pauli Recanatesii Carmen ===

» Horae Vespertinae «

(P. Recanatesi, Carmina Sacra. Recineti 1908.)

Sol subit et circum turres atque alta domorum
 Extremos orbes Cypselus ingeminat.
 Hic de more sedens pinus qua personat auris,
 Et sonat Adriaci non procul unda maris,
 Occiduum lucem pronasque e montibus umbras,
 Specto et mens vivis fervet imaginibus.
 Ac veluti spatia emensus qui magna viator
 Respicit et longum mente revolvit iter,
 Sic propior tumulo trudit quo ingrata senectus,
 Quae arreptum dura me tenet ungue modo,
 Mecum animo reputo transacti temporis annos,
 Et iuvat antiquos commemorare dies.

Primaevam aetatem revoco dulcemque iuventam
 Cum ferus irrupit nimbus in Ausoniam,
 Pravosque adspicio sublimes in sede beatos,
 Et, pudor, egregios nullo in honore viros:
 Undique luctantes populos convulsaque regna,
 Et fracta infesto iura sacrata pede.
 Me nido abreptum quosque olim sponte reliqui
 Invitum ad patrium tunc remeasse lares.
 Ex illo huc usque adveniens quot casibus actus,
 Quae laetae et tristes me tenuere vices!
 Felix qui has inter factis se ornavit honestis,
 Fructibus ut variis ubere laetus ager!
 Hunc tandem nox atra premet condetque sepulcro;
 Illius at nomen cuncta per ora cluet.
 Verum ego quid gessi? Superos qua mente rependi?
 Quid mihi, quidve aliis utile promerui?
 Ut ratis undosum cursu quae praeterit aequor,
 Aut levis aethereo qui volat axe vapor,
 Nulla mei moriens post me vestigia linquam
 Non vitae exemplis laude nec ingenii.
 Saepe, fatebor enim, cernens spectacula rerum
 Quis pulchrum formis emicat innumeris,
 Almaque mortales acuit sapientia mentes,
 Et veri occultas usque recludit opes,
 Ceu stimulis actus magnos tentare volatus
 Ausus, at inceptis defuit ala meis.
 Conatu in medio occubui lassusque resedi
 Fulgida nequicquam culmina suspiciens.
 Quid mihi sic lapsa quaesitae gloria famae,
 Aut aliqua exacti non sine laude dies?
 Quid mihi collecti Parnasi in vertice flores
 Jucundum cum aetas florida ver ageret?
 Quo me cunque fero lacrimoso illudor inani,
 Vanaque sectanti mundus ut umbra fugit.
 Quae mihi deliciae quondam, nunc vilia sordent,
 Et sapit ingratham quidquid amaritiam.
 Hoc unum ante oculos requies immota sepulcri,
 Culparumque, Deo vindice, iudicium.
 Talia dum volvo dulcis mihi fertur ad aures
 Pertentans sonitus pectora laetitia.
 Te matrem nati sub noctem voce salutant,
 Te matrem exorant in sua vota piam.
 Tu nostras ne sperne preces, spes erige lapsas,
 Ac praesens adsis o bona mater, ave.

Varia

Caroli VI de gentibus Europae iudicium

Carolus Quintus Imperator dicere solebat ad instruendum iusti exercitus corpus sumendum esse caput ab Italis, brachia et manus ab Hispanis, pectus a Germanis, ventrem et pedes ex reliqua gentium aliarum colluvie, quod

Itali prudentes essent et ingeniosissimi, Hispani fortes et pugnaces, Germani fideles et constantes, ceteri omnes ad munus aliquod apti et utiles.

Verulaeus

De homine nunquam locuto

In ergastulo Winchesteriensi nuper homo singulari quadam indole, nomine George Montague Hawkins, die

obiit supremum, qui non unquam locutus erat et sine ulla voce descendit in Tartarum. Quibus causis commotus ille iure dicendi mortalibus permisso uti omnino noluisset, nequaquam apparebat; neque sana mente neque organis ad loquendum necessariis carebat, neque odisse alios videbatur, immo amice et comiter arridebat domesticis, si quando eum alloquebantur, — sed in taciturnitate utique perseverabat. Medicus cum mortifero morbo affectum curaret, ne summo quidem labore effectit, ut aegrotus corporis sui habitum statumque exponeret verbis; attamen Hawkins dicto audientem medico se praeiuit. Per undecim annos integros, quos in ergastulo degebat, bis tantummodo assiduam silentium rupit. Ante duos tresve annos, cum quando domo esset exiturus, ‚vestimenta‘ inquit ‚mea mihi detis velim‘; et cum mors iam appropinquaret, ultimum assurgere conans ‚velim....‘ dixit. Cum quis ei acrius instabat, ut narret, quibus ex causis non loqueretur, homo sane mirus umeros tollens nihil respondebat. Idem matre paucos abhinc annos defuncta hereditatem adire iussus ne responsum daret neve subscriberet syngraphum recusavit tota re plane neglecta. Decessit duode-sexaginta annos natus.

Guil. Lehmann Vratisl.

Telephonissa et Zaplutus

Non haec commenticia narramus, sed vera, puellis commeatum vocalium dedicanda.

Duobus abhinc annis locuples de Civitatibus Foederatis ab urbe Sancti Ludovici Londinium adveniebat civis. Qui dum machina colloquendi utitur, tanta dulcedine et imprimis comitate accipit inde vocem, ut cantatricem vocem statim adamarit. Duos annos frustra ignotam sermonum promam, ut nomen suum diceret, obsecravit. Recusavit illa pertinaciter, neque minus ideo locuta est comiter. Tam fideli tamen tacta tandem est admiratione, et voluit Violae sibi nomen esse dicere. Tunc Caio Caia est. Miram mirans exiit.

Tass.

De Italis iudicium

Est enim profecto Italia exterorum ingeniis fingendis animisque ad virtutem varia doctrina excolendis adeo apta, ut vel hoc solo nomine inter Transalpinos quaqua versum praedicitur, vulgoque inde apud eos persuasum sit, eum qui Italarum mores tractu temporis induisset, ubi ad suos reversus fuerit, singulis occasionibus intentum esse posse, simulare cum aulicis, referre elegantia equites Neapolitanos, prudentia vitae civilis Genuenses, peritia rei familiaris Florentinos, sermone Etruscos, cautione Lombardos, consilio Venetos, adeoque accommodare sibi omnium dotes, dum singulos adisset.

(E Vita Alb. Walsteinii, quam ex ital. lat. vert. J. Arndius Rostochiae 1668)

Ex Epistulario Redactoris

Lommatio, clarissimo viro, salutem dico plurimam.

Quoniam, vir doctissime, latini sermonis litterarumque Graecorum et Romanorum peritissime, de re satis gravi Te consulturus sum, noli, quaeso, naribus — ut ita dicam — emunctis grande tollere supercilium. Etenim iterum ac saepius in mentem misero mihi venire scias versiculos aliquot nescio cuius carminis in Sullae Felicis laudes compositi; carmen ipsum et carminis auctorem quominus reperiamus, memoriae nostrae mira quaedam debilitas impedit.

Itaque Tu dolentem, errantem, vagantem, scrupulosa cura vexatum fratrem ut ex Tuae scientiae scaturigine doctrinam haurire passus adiuves, precamur.

Versus, quorum mentionem fecimus, hos nostra mente repositos tenemus:

„Sulla apud Orchomenum pugnans incautius [urbem,

Turpiter ut cernit vertere terga suos: Desiliens ab equo — furiis incensus et ira Arripit invicta bellica signa manu“ ...

Deinde post aliquot versus oblivione nostra obrutos carminis auctor perrexit:

„Dedecus hoc nunquam vestris abolebitur [armis, Quorum perfidia victus ab hoste fui!“

Habes igitur, quod sudore nobilium dignum sit, solvendum aenigma: Quod carmen illos, quos laudavimus, versus Sullam victorem celebrantes exhibet? Quem carminis auctorem fuisse censebis? —

Jam vale, vir clarissime, latininitis verae magister peritissime! Nobis admodum petulantibus tamen irasci noli! —

Juppiter et Juno et Minerva saepe Tibi faveant! —

Scripsi Tui semper observantissimus a. d. VI. nonas iulias 1911.

Rudolfus Hilgenfeld.

Videte, lectores carissimi, quam parum mercam laudes ab Hilgenfeldio nostro mihi attributas: ipse enim haereo, cuinam auctori illi versus ascribendi sint. Non possum igitur, quin peritiosus appellem iudices, qui, quid repperint, sine mora mecum velint communicare. Red.

Legi nuper, vir humanissime, te commentarium menstruum edere coepisse eo consilio, ut quae classica vocantur studia novo tamquam impetu suscitata colerentur. Quo ego conatu maximopere gavisus, dum tibi tuisque in opere perficiendo sociis ex animo gratulor, cum ipse ex iis sim, qui verbis scriptisque antiquitatem defendant, vehementer abs te peto, ut, qua es liberalitate, unum ephemeridis tuae specimen ad me mittas, de quo censura fiat in Scriptore nostro Latino, cuius tibi vicissim quosdam dono dabimus numeros, si acceperimus, quod desideramus. Interea summa tui observantia permaneo

W. Lommatzsch,
red. Scriptoris Latini.

Hanc chartulam mense Maio Venetiam misi hac inscriptione: „All' Amministrazione del nuovo Periodico „Hellas“ (Hellas), Organo per la Cultura Classica, unde tamen remissa est, quod tabellariis istius generis commentarius non esset notus. Ecquis lectorum me certiore facere potest, num rectum sit nomen ephemeridis et a quo illa edatur? Red.

Censura Librorum

Vergangenheit und Gegenwart. Zeitschrift für den Geschichtsunterricht und staatsbürgerliche Erziehung in allen Schulgattungen. Herausgeber: Dr. F. Friedrich u. Dr. P. Rühlmann. Leipzig, Teubner. Jährl. 6 Hefte. 6 M. (singuli fasciculi 1.50 M.)

Novum hunc commentarium ab iis praecipue legi voluit editores, qui non, ut quam plurima ediscantur, docendam esse historiam putant, sed ut discipulorum ingenia ad diiudicandas res gestas acuuntur, ut iidem nostrae aetatis rationes ex iis, quae ante fuerunt, intellegant officiosque et hominis et civis pro sua parte et quantum poscit patria, satisfaciant. Quae ut fieri possint, novas omnino vias in erudiendis pueris inire oportebit, quamobrem utique necessarium videtur omnes qualibet in schola disciplinam illam tradentes de variis ad assequenda illa rationibus edoceri. Hic ergo verus est commentarii finis. Sperant autem paedagogi — et huius quoque ephemeridis editores paedagogi sunt — iuvenes nova ista ratione eruditos non solum maiorem melioremque civiliū rerum scientium habituros sed maiori quoque ipsi rei publicae usui futuros esse, quam qui antea scholas nostras frequentarint, quos a re civili prorsus abhorrere saepius peritissimos quosque viros auidivimus affirmantes. Huic ut vitio occurratur, omnes et inferiorum, quas vocant, et superiorum scholarum praeceptores, quatenus historiae operam dant tradendae, sive lectores commentarii sunt, sive conscriptores, communi quodam studiorum vinculo consociantur. Praeclarum sane consilium omniumque civium bonorum attentione dignum! Nam id quoque haud semel questi sunt periti parum suos invicem labores respicere scholarum et universitatum praeceptores. Quid autem absurdius quam, cum una sit veritas historica, alia pueros, alia iuvenes litterarum studiosos doceri? Optima igitur his de rebus sperantes recentissimum hoc aedium Teubnerianarum periodicum summo gaudio salutamus fausta omnia ac felicia ei deprecamur. L.

Les Quatre Saisons. Ein Übungs- und Hilfsbuch für den Unterricht in der französischen Sprache unter Zugrundelegung der Hölzelschen Jahreszeitenbilder und des Textes der Gourdiatschen Sprechmaschinenplatten von Professor Victor A. Reko. Stuttgart, Wilhelm Violet, 1909. 24. 0.60 M.

Hic libellus quadripartitus est: continet enim textum descriptionis francogallicum, dialogum, germanicam primae partis versionem, vocabularium eoque editus est consilio, ut linguam discentes ab ipso initio quotidiano peregrini populi sermone imbuantur. Sententiis igitur francogallicis iterum iterumque perlectis et, dum verba e tuba machinae loquentis prodeunt, cum vivo, ut ita dicam, sono itemque versione vernacula comparatis discipulus primum ad interrogata respondere, deinde etiam, quae in imagine vidit, liberioribus exprimere verbis docetur. Tractantur ita ex ordine ver, aestas, auctumnus, hiems, quorum singuli disci professoris Gourdiat Parisiensis voce inscripti tribus constant marcis. Ipsam docendi rationem eiusdem exponit auctoris libellus, cui titulus est: Die Sprechmaschine beim französ-

sischen Sprachunterricht. Erläuterungen zu Les Quatre Saisons. (0.30 Mark), totam autem huius generis institutionem, qua permulti iam praeceptores utuntur cum optimo successu, idem rursus vir doctissimus illustravit libro: Sprachenerlernung mit Hilfe der Sprechmaschine, Winke für Lehrer und Selbstunterrichttreibende. (0,75 Mark), omnes utilissime ad opusculum supra laudatum possunt adhiberi. Reko enim optime versatus est in hac disciplina utque primus commendavit grammophoni et phonographi usum, ita nunc quoque egregia illa eruditionis instrumenta inter collegas suos impigre verbis scriptisque propagat. L.

Periodica

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium Officiale (Romae, 12 l. annue, extra Ital. 15 l.). I, 7: Acta Pii Pp. X. — S. Congregatio S. Officii — S. Congregatio Rituum — S. Romana Rota — Secretaria Status — Diarium Romanae Curiae.

Bibliographischer Monatsbericht über neu erschienene Schul-, Universitäts- u. Hochschulschriften (Leipzig, 5 M. jährl.). XXII, 12: Klass. Phil. u. Altertumswissenschaft (6229—6236) — Neuere Philol. (6237—6269) — Orientalia u. vergleich. Sprachwissenschaft. (6270—6271) — Theologie (6272—6277) — Philos. u. Psychol. (6278—6290) — Geschichte u. Hilfswissenschaft. (6291—6309) — Geographie (6310) — Rechtswissenschaft. (6311—6412) — Volkswirtschaft (6413—6438) — Medizin (6439—6485) — Tierheilkunde (6486) — Beschreib. Naturwissenschaft. (6487—6503) — Exakte Wissenschaft. (6504—6528) — Chemie (6529—6551) — Techn. u. Handelswiss. (6552) — Land- u. Forstwirtschaft (6553—6558) — Bildende Künste (6559) — Musik (6560)

Das humanistische Gymnasium. Organ des Gymnasialvereins (Jährl. 6 Hefte, 3 M.). XXII, 4: Presstimmen über eine neue preussische Schulreform — P. Ankel, Die Herren Spiess und Genossen — Die 26. Generalversammlung des Bayerischen Gymnasiallehrervereins — Ein Gymnasialjubiläum — Literarische Anzeigen — Die Ansprache des Kaisers an die Primaner des Casseler Fridericianums — Drei turnerische Ehrendoktoren — Die Hellasfahrt bayerischer Gymnasiallehrer u. Gymnasiasten im Sept. 1910 — Les étudiants demandent le rétablissement des humanités — Ein deutsches Institut für Ausländer in Berlin — Aus einem Oberlehrerexamen — Einladung zur 20. Jahresversammlung des deutschen Gymnasialvereins.

Vergangenheit und Gegenwart (cf. Censur. Libror. in hodierno num.). I, 3: G. Wyneken, Die Idee des Geschichtsunterrichts — W. Soltau, Die modernen Forschungsergebnisse in alt-römischer Geschichte und die Schule —

P. Herre, Das Mittelmeergebiet als historischer Schauplatz — G. Lukas, Was fesselt den Schüler an der Geschichte? — E. Weyrich, Über Anschaulichkeit im Geschichtsunterricht — Literarische Neuerscheinungen — Mitteilungen — Aus der historischen Literatur.

Libri libellique censurae causa missi:

P. Ovidi Nasonis Amorum Libri Tres. Erklärt von Paul Brandt. Leipzig, Th. Weicher, 1911. 239. 7 M. (9 M.).

H. Rühl, Die lateinischen Genusregeln in 2 Stunden zu erlernen. Ein mnemotechnisches Hilfsmittel für deutsche Lateinschüler. Darmstadt, H. Rühl, 1911. 11. 0.30 M.

Idem, Die unregelmässige Declination. Ein mnemotechnisches Hilfsmittel für deutsche Lateinschüler. Ibidem. II. 16. 0.30 M.

F. Cramer, Das römische Trier. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte des römischen Rheinlandes. (Gymnasialbibliothek: 53) Gütersloh, C. Bertelsmann, 1911. VIII + 208, cum 47 imag. et 1 tabula. 2.40 (3 M.).

Catalogi antiquarii

Antiquarii velim attendant titulos librorum, qui a lectoribus nostris desiderantur, ut, num venales illos habeant et quo pretio; indicare nobis possint.

Antiquariate werden um gefl. Beachtung unserer Desideratenlisten und Einsendung von Offerten gebeten. Lüstenöder.

Göttinger Antiquariat, Göttingen — Cat. 144: Klass. Phil. II, num. 1—1454.

K. Hiersemann, Leipzig — Cat. 389: Kunst u. Kunstgewerbe d. klass. Altertums, num. 1—737.

Theissingsche Buchhandlung, Münster — Cat. 4: Klass. u. Neuere Philol., Philosophie, num. 1—2220 (Script. lat. 228—578).

Libri a lectoribus desiderati:

Gedicke Fr., Liber latinus juventuti regni Hungariae accommodatus. Pressburg; Weber, 1825.

Erasmus Rot., Colloquia ed. Stallbaum. 2 voll. Lipsiae, Hinrichs, 1828.

Seyffert, M., Aretalogus sive epigrammata. Brandenburg, Ad. Mueller, 1841.

Schmid, Vadamecum classicum: Axiomata, proverbia etc. Augsburg, Wolff, 1857.

Lallier, Homeri Ilias latino carmine reddita. Paris, Lecoffre, 1868.

Marinelli P., Homeri Ilias et Odyssea latinis versibus reddita. 2 voll. Ancona (ca. 1870).

Hettlingen, Mors Christi nach Klopstok ins Lateinische übersetzt. Solothurn 1884.

- Philippi Fr., Carmina nonnulla Schilleri latine reddita. Venezia 1840.
 Schultess Fr., Schiller's Spaziergang lateinisch. Hamburg 1898.
 Philippi, Der erzählende Lateiner. Dresden 1829.
 Welcker Ph. H., Selecta Schilleri carmina latine reddita. Gotha 1840.
 Wölfflin Ed., Carmina latina. Ubi? Quando? Homeri Ilias graeco-latina.
 " Odyssea graeco-latina.
 Luciani Dialogi latine.
 Heerwagen, Deutsche Lesestücke mit lateinischer Übersetzung.
 Philippi, Kleines lateinisches Conservationslexikon. 1825.
 Bodinus, Universae Naturae Theatrum. Lugduni 1596 vel alia editio.
 Bodinus, Heptaplomeres. Ed. Noack. Schwerin 1857.
 H. Fulda, Griech. Lieder übers. aus deutschen Originalen. Halle 1867.
 J. Keller, Die Grenzen d. Übersetzungskunst. Progr. Karlsruhe 1892.
 B. Davidson, Syriac Reading Lessons. London, circa 1851.
 Langii Colloquia. Ubi? Quando?
 Antonii Panormitae Hermaphroditus ed. F. C. Forbergius. Coburgi 1824.
Offerantur velim libri pretiis indicatis Bibliopolae H. Lüsteneder Francofurtensl.

Responsorium

R. B.: Ex operibus britannicis haec tibi videntur commendanda: Blackie, Greek Dialogues; G. A. Butterson, Sabrinae Corolla (Lond. 1890); Gladstone, Carmina; B. H. Kennedy, Between Whites (Lond. et

Cambridge 1882). His adde: Scheffele, Carmina ex Schillero Horatio aliisque graece reddita. Stuttg. 1837. Memineris velim nos omnes libros, qui a lectoribus desidererentur, brevissimo tempore comparare.
 S. A.: Bono sis animo; ut Verres testes interficiendo voces extinguere non potuit, sic alii quidam veritatem non suppriment libros prohibendo. Haec enim nec defensorem patitur nec hostem: vincet et triumphabit.

F. B.: „Eines tages“ cf. duo quidam, quum iam in alto navigarent, naufragum animadverterunt...; als Demosthenes eines tages...; Demosthenes quum...

T. V.: Proposuit alius hunc titulum: *Hospes Latinus* menstrua secum portans symbola ad classica, quae vocantur, studia pertinentia. Nam, ut ipsius utar verbis, ita si appellentur folia, etiam commentationes de locis quibusdam scriptorum Graecorum Latine scriptae accipiendae sint.

Epigramma salutatorium

Posnaniam nuper missum, ubi gymnasiolorum praeceptores vigesimum suum habuerunt conventum:

Vivit lingua vetus sociis vivetque peritis,
 Quales Posnaniam nunc celebrare parant!
 Scriptor Latinus.

Sententia

Est quiddam, quod sua vi nos allicit ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate: quod genus virtus, scientia, veritas est. Cicero

Dr^{is} Aloysii Hartl grammatica infelici quodam errore superiori numero non fuit adiecta. Cuius negligentiae dum veniam petimus a lectoribus nostris, libellum hoc tempore ad omnes perventurum esse speramus.

Ed.

Aenigmata

1. Textus vetustate deletus:

...rae est, omnia p...ui vitae g...., et quidquid pr..., abs...i, in... legibus em...i ... tuit, hoc n...re, ar...e, ca...., et ...pendo, si f.....st, corr...re. Sic nulla e...t o...a ab omni reprehensione ...ura. ...c, dum iu..... li....bit urbem lat.o.....s, satyraabit .. ineptiis. D.. illa sc..er..os config.. edict., h... infi..... di... lacesset.

2

Ignem Vergilius cecinit nostrique poetae
 Saepius, ignem, quo nullus iniquior est.
 Literulas transpone duas, ignesque videbis
 lam permutatos irriguas in aquas.

O. S.

3

Rebus in adversis mortalia pectora rodo
 Et tristi facio rore madere genas.
 Vertice me trunca! Liquidi secat aequorastagni
 Ales, cantator funeris ipse sui.

F. P.

Ex horum aenigmatum solutoribus unus sortitus accipiet libellum:
Cauer, Das Aeltertum im Leben der Gegenwart. Leipzig, Teubner, 1911.

Aenigmata soluta:

Num. VIII — 1) Timor 2) sanguis — anguis 3) pulex — culex 4) cor — nix

Cuncta solverunt: Stelzmann, Bischoff, Gustafsson, Stelzner, Ferguson, Steinbauer, Quirinus, Kiock, Hertel, Peltenburg, Lesche, Betke,

tria: van der Tak, Palata, Dembitzer, Draheim, Kobierzycki, Malyniak, Roese.

Praemium sortita est Bertha Ferguson Altonensis.

Num. IX — 1) Ros, Rosa, Eros 2) fundamentum 3) bos, ros, dos, eos, cos, mos

Solverunt omnia: Draheim, Peltenburg, Lehmann, Kiock, Dembitzer, Stelzner, Podobinski, Palata, Hilgenfeld, Bischoff, Kobierzycki, Bodenstein, Steinbauer, Hertel, Ferguson, Betke, Meunier, Weissenborn, van Wessem, van der Tak.

Praemium accepit Lehmann Vratislaviensis.

Num. X — 1 COR*) 2) Gallia, pallia, Allia 3) sitis

Duo solverunt: Peltenburg, Hertel, e quibus

praemium sortitus est Hertel Grossneundorfensis.

Num. XI — 1)

O	V	U	M
V	E	R	U
U	R	B	S
M	U	S	A

 2) apis, Apis

3) Paros, Paris

Omnia solverunt: Peltenburg, Fisch, Kunst, van der Tak, Exner, Betke, Weller, e quibus

praemium accepit Betke Rheinensis.

*) C specie lunam refert, O solem, R sono mussitantem canem. Lutherus monachum quendam vocem audivisse narrat hoc momentem: „Redde mihi mediam lunam, solem et canis iram!“ H.

Sententiae latine vertendae:

Erzählen und Zuhören. Unter allen Unsitten, die sich im modernen gesellschaftlichen Leben eingebürgert haben, macht sich eine besonders breit. Es ist dies die Sucht, die Unterhaltung an sich zu reissen. Es sei beim Kaffee oder Tee, Diner oder Souper — reden, reden wollen alle und niemand will zuhören, bewundert wollen alle sein und niemand will bewundern. Nicht wer das Herz, sondern wer den Mund auf dem rechten Fleck hat, kommt am weitesten. Darin sucht einer den anderen zu überbieten, und wehe dem, der sich aus altmodischer Bescheidenheit nicht an diesem Wetteifern beteiligt; er ist „langweilig“. „Er sagt ja keinen Ton“, mit dieser verdammenden Kritik wird der „grosse Schweiger“ gleichsam ad

acta gelegt, denn ein Mensch, der nicht reden kann, ist eine gesellschaftliche Unmöglichkeit. Niemand will mehr glauben, dass Schweigen und Zuhören auch eine Kunst ist, freilich eine stark vernachlässigte. Und doch kann sie bei richtiger Pflege so manche Freude bereiten. Ein aufmerksamer Zuhörer beobachtet und lernt unendlich viel, was dem flüchtigen Lauscher entgeht. Er unterbricht eine Erzählung höchstens mit einer interessierten Zwischenfrage, die sein Teilnehmen an dem Geschilderten beweist. Der grosse Teil der Zuhörer aber wartet gelangweilt auf das Ende der Erzählung, um sich dann möglichst rasch des Wortes zu bemächtigen, das man dann wiederum sehnsüchtig zu Ende wünscht.

Huic penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet librum
— W. Freund, Cicero historicus. Leipzig, W. Violet, 1881.

SCRIPTOR LATINUS

libero interim prodit tempore mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Luciburgo 4 M, in ceteris terris 4.25 M; singuli constant numeri 0.40 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lüstenöder, Francofurti a. M., Baustrasse 10.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

A. Behrsing, Praec. Gymn., Reval — T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Chicago — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Krakow — Dr. J. Draheim, Prof. Gymn., Friedenau — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — H. Hansen, Parochus, Pellworm — J. J. Hartman, Prof. Univers., Leiden — V. Hertel, Parochus, Grossneundorf — E. Hora, Prof. Gymn., Wien — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — Dr. K. Kunst, Prof. Gymn., Wien — W. Lehmann, Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — A. Nardis, Prof. Semin., Aquila (It.) — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Neu-Sandec — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univers., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn a. N. — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — R. Schmidmayer, Prof. Gymn., Budweis — H. Schöttle, Prof. Gymn., Stuttgart — J. Steinbauer, Rect. Progymn., Windsbach (Bay.) — J. Tasset, Tonnerre — C. Thieme, Parochus, Calbeck — N. Woll, Sacerdos O. S. B., Aachen — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

F. Palata, Nugae Metricae (Frankfurt a. M., Hans Lüstenöder, Pr. 1.80 M). Omnes latinae Musae amatores libenter audient Palatam nostrum, qui a primis commentarii huius initiis lectores carminibus suis venustissimis delectavit, suadentibus amicis nunc tandem illa edidit uno volumine comprehensa. Nam hoc mihi — quamvis multis cum auctore vinculis coniuncto — dicere liceat, quippe quod alii multi iudicarint, Palatam raro esse poeticae formae sensu praeditum. Vertit enim non solum poemata, immo vivit, sentit cum poeta, ut, quemadmodum saepe fit in eiusmodi versionibus, non subtilis numerorum observatio, non elegantia solum orationis capiat lectorem sed magis etiam translatoris cum ipso poeta dolentis vel gaudentis affectus sinceri. Hic translator quasi alter poeta, versio alterum exemplum est. Ceterum libello praeter nota lectoribus nostris carmina nova quoque nec minus laudanda continentur, quamobrem omnibus promiscue possit commendari.

BOUND

I 1919

**UNIV. OF MICH.
LIBRARY**

UNIVERSITY OF MICHIGAN



3 9015 03099 8192



